

Vatra veche 1

Români din toate țările, uniți-vă!

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul XVI, nr. 1 (181) ianuarie 2024 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaiă ilustrată pentru familie (1894) • Fondatori I. Slavici, I. L. Caragiale, G. Coșbuc
VATRA, 1971 • Redactor-șef fondator Romulus Guga • VATRA VECHĂ, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciut

Mihai Ungureanu, Fata pădurii

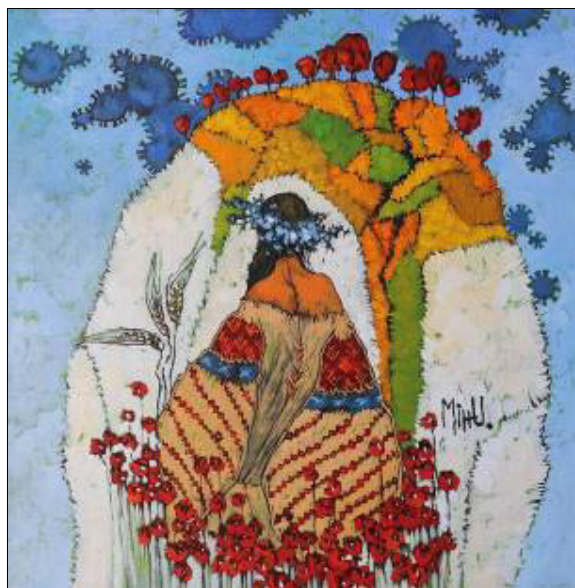
AVANGARDA, CU IONUȚ VULPESCU. INVITAT: DINU SĂRARU

SUMAR

Avangarda cu Ionuț Vulpescu. Invitat: Dinu Săraru/3
Sublinieri, Eminesciana, de Maria Cecilia Nicu/10
Posteritatea lui Grigore Vieru, de Nicolae Băciut/11
Întoarcerea lacrimii, de Nicolae Băciut/11
Privind înapoi, cu nostalgie: Grigore Vieru, de Iulian Filip/12
Grigore Vieru – destinul verde al ierbii, de Simona Mihașiu/14
Florin Piersic – viața „ca o poveste”, de Mircea Popa/17
Vă pup, ciocoflenderilor! (Florin Piersic), de Nicolae Băciut/19
Vasile Alecsandri – un mesager universal al gînteii latine, de Gabriela Mocănașu/21
Liviu Rebreanu, Crăișorul Horia, de Ionel Popa/22
Proza literară a lui Lucian Blaga, de Ionel Popa/23
Între Goethe și Blaga (Rodica Puia), de Shanti Nilaya/24
Memorialistică. Lena Constante, de Dorin Nădrău/25
Nicolae Gheran în oglinda corespondenței, de Rodica Lăzărescu/27
Corespondența lui Dimitrie Stelaru, de Gheorghe Sarău/28
Jurnal de prezență, de Ecaterina Țarălungă/29
Restituiri literare. „Fantazianul” (Ion C. Pena), de Zenovie Cărlugea/30
Miezul unui ev aprins. Probleme..., de Aurel Buzincu/31
Cronica literară. Sculptura ducaniană... (Răzvan Ducan), de Nicolae Suciuc/33
Alt cuvânt de însoțire (Anica Facina), de Adrian Dinu Rachieru/35
Pseudorisipiri și introvertiri simbolice (George Schinteie), de Doina Bălțat/37
Un proces amânat sine die (Petru Ursache), de Silvia Urdea/40
Și literatură și testament (George Coca-Lob), de Valentin Busuioc/44
Domnița și Tudor Avădanei (David Kimel), de Cristina Constantinescu/44
Între Mythos și Logos (Constantin Eretescu), de Horia Ion Groza/45
Un roman de debut în traducere germană (Călin Partenie), de Mircea M. Pop/47
Călătorie prin literatura japoneză (Anca Focșeneanu), de Mihai Posada/48
Nicolae Tabacovici, Un destin de excepție, de Alexandra Scherer/49
Cum se construiește un destin (Taisia Panfilov), de Delia Munteanu/50
În numele tău (Lumița Cornea), de Iulian Chivu/52
Răspunsuri la întrebări care nu s-au pus (Simona Mihașiu), de Constantin Stancu/53
Timișoara, orașul metamorfozei (Nina Ceranu), de Doina Bălțat/54
Gheorghe Jurcă – 85, de Nicolae Băciut/59
Poeme de Gheorghe Jurcă/59
Conștiința critică? Prezent!, de Dumitru Hurubă/60
Documentele continuității. De la romani la români, de Ioan-Aurel Pop/61
Convorbiri duhovnicești cu Î.P.S. Ioan, de Lumița Cornea/62
Tunetul (Iisus Hristos), de Eugen Mera/63
Asterisc. Figura 114 – „Mormintele scriitorilor”, de Gheorghe Sarău/64
De pe celălalt mal (Lazăr Lădăriu), de Florin Bengean/66
Poeme de Sorin Grecu/68
Ocean întors. Ziaua în care s-a stins Albert Camus, Gabriela Mocănașu/69
Revoluția franceză, între inevitabil și absurd, de Alex Măroiu/70
Impresii lusitane. Poeți portughezi reprezentativi, de Cristina-Rodica Mazălu/71
Călătoria II. Suburbia, de Dorina Brândușa Landén/72
Poeme de Bianca Marcovici/73
Starea prozei. Competitori, de Silvia Urdea/74
Povești despre muzicieni. Nicolae Feraru, de Veronica Pavel Lerner/77
Godot pe pământ mioritic (Valeriu Stancu), de Simona Mihașiu/78
Teatrul zilelor noastre. Festival „Ciulei”, ediția a doua, de Adrian Simeanu/79
Literatură și film. Falcon Lake și apusurile impresioniste, de Alexandru Jurcan/80
Muzica zilelor noastre. Rock simfonic?, de Adrian Simeanu/80
Eveniment cultural. Flonta și Cioroianu, de Adrian Simeanu/80
Cinema. Marocco/Micado, de Milena Munteanu/81
Șevalet. Mihai Ungureanu, de Cosmina Marcela Oltean/82
Catrene alergene, de Nicolae Măcaș/83
Lumea lui Larco, de Vasile Larco/84
De la un clasic citire. Sorin Pavel/84
Curier. De la Vatra veche la Vatra nouă/85
Panoramic cultural – ianuarie 2024 (foto)/87
Moștenire, poem de Nicolae Băciut/88

Mihai Ungureanu, Familia

Mihai Ungureanu, Coline

Mihai Ungureanu, Dincolo de orizont

Număr ilustrat cu lucrări de Mihai Ungureanu

AVANGARDA, CU IONUȚ VULPESCU. INVITAT: DINU SĂRARU

Despre teatrul politic și cel cultural: tortura de la Canal, fenomenul Sărindar și literatura de după disidență. Invitat: Dinu Săraru

Această ediție a *podcast*-ului *Avangarda, cu Ionuț Vulpescu* aduce în prim plan biografia unui scriitor, a unui om de teatru și, mai ales, a unui „personaj controversat”. Dinu Săraru, cel care a cunoscut frica de moarte și bucuria vieții de după Canal, creatorul fenomenului Sărindar, autorul care, între Teatrul Mic și Teatrul Foarte Mic, a scris romanele și dramaturgia literaturii mari de la finalul dictaturii ceaușiste și din decadele României libere, oferă un interviu exclusiv fostului Ministru al Culturii, Ionuț Vulpescu. Este ultima apariție publică a lui Dinu Săraru, la numai câteva zile de împlinirea vârstei de 90 de ani, punct în care împlinirile, deznădejtile, speranțele, regretele și compromisiurile unei vieți trăite în avangardă, întru și pentru cultură, sunt trecute prin lupa societății ante și postdecembriste. Un om de stânga, în ciuda rădăcinilor boierești, un scriitor în vogă, în ciuda timpurilor de cenzură, Dinu Săraru povestește intimitățile unor prietenii culturale. De ce D.R. Popescu este cea mai mare pierdere în plan uman, când și cum a iertat trădările lui Eugen Barbu și cât de mare a fost bucuria împăcării cu Nicolae Manolescu, aflăm chiar de la Dinu Săraru, într-o întâlnire despre credință, sacrificiu și curaj.

DINU SĂRARU, UN PERSONAJ „CONTROVERSAT”

Ionuț Vulpescu – Scriitor, cronicar de teatru, redactor, ziarist, director de teatru și, nu în ultimul rând, om de cultură. Astfel l-am putea descrie succint pe invitatul de astăzi, domnul Dinu Săraru, o figură de prim plan a publicisticii, literaturii și a teatrului românesc. La doar 18 ani, Dinu Săraru era deja angajat ca reporter la Societatea de Radiodifuziune, apoi ca redactor la redacția *Cultural*, timp de aproape un deceniu. După 1960, a fost secretar general de redacție la

revistele *Secolul XX*, *Scânteia tinereții* și *Lucafărul*. De asemenea, a fost șef al publicațiilor și al redacției culturale a Televiziunii române din 1969 până în 1977. După 1970, Dinu Săraru a devenit un scriitor cunoscut, grație romanelor sale, care i-au asigurat un loc important în istoria literaturii române. Este vorba despre romanele: *Niște țărani* (1974), *Clipa* (1976), *Dragostea și revoluția* (1981). De asemenea, amintim: *Crimă pentru pământ* (1997), *Ciocoii noi cu bodyguard* (2004), *Ultimul bal la Șarpele roșu* (2015). După trei decenii de critică teatrală, a înființat Teatrul Mic și Teatrul Foarte Mic, două succese incontestabile ale teatrului românesc, al căror director a fost pentru mai bine de zece ani. Sub conducerea sa, în România au avut loc premiere unice pe plan european, cum ar fi premiera piesei *Să îmbrăcăm pe cei goi*, de Pirandello, sau *Maestrul și Margareta*, după romanul lui Bulgakov, spectacol pus în scenă la noi cu zece ani înaintea premierei din Rusia. Dinu Săraru a fost deopotrivă director și fondator al mai multor reviste și publicații culturale, dintre care revista *Clipa* (1991), revista *Renașterea civilizației rurale românești* și ziarul *Țăranul român* (1999). Începând cu 1998, înființează Fundația Națională pentru Civilizație Rurală „Niște Țărani”, al cărei președinte este și astăzi. În urmă cu mai mulți ani, a publicat un volum de dialoguri cu jurnalistul Vartan Arachelian, care se intitulează *Jurnalul unui personaj controversat*. Aș începe dialogul nostru de la acest titlu. De ce este Dinu Săraru un personaj controversat? Care sunt controversele vieții dumneavoastră?

Dinu Săraru – Biografia mea este o biografie a unui personaj reprezentând faptul că epoca pe care

am traversat-o până la 90 de ani a fost una controversată, din punct de vedere social, politic, cultural, până la absurdul adus la esență. Tot adevărul acestei biografii este literă de lege pentru mine și este literă de Bibles pentru mine, pentru că nu este niciun cuvânt în acest memorial al unui nonagenar care să nu fie acoperit de cea mai crudă, cruntă și desăvârșită condiție umană.

„Eu am reprezentat controversalele epocii care m-a dus până la vârsta de 90 de ani. A trebuit să lupt toată viața mea cu toate împotririile care s-au așezat în fața unui om care credea și a avut voința să spună că se poate. Și această credință în acest se poate a fost încărcată de piedici incredibile.”

În această biografie, care începe cu romanul *Niște țărani* și care continuă cu *Clipa*, există un capitolul intitulat *Frica*. Și am revenit în toată biografia mea la această expunere, care se află în volumul al doilea al romanului, a celei de-a doua cărți a mea. Am fost în subconștientul meu marcat întotdeauna de frica experienței care s-a petrecut în romanul *Crima*.

I.V. – Deci personajul Dumitru Dumitru e experiența dumneavoastră de viață, e experiență proprie? Cele trei luni de detenție...

D.S. – La canalul Dunăre-Marea Neagră! Acolo se află adevărul vieții mele. Lozinca a fost:

„Gloria aparține celor care iubesc mai mult lupta decât succesul.”

I.V. – Spuneți de frică. Ați învățat atunci să nu vă mai fie frică sau frica este un sentiment, nu neapărat paralizant, dar care v-a urmărit apoi toată viața?

D.S. – Ați pus o întrebare fundamentală.

„Am învățat să îmi fie frică și m-am luptat împotriva acestei frici toată viața mea. Dar subconștientul meu a fost marcat de sentimentul fricii: fricii opresiunii, fricii izolării, detenției, fricii accesului la libertate.”

I.V. – Cele mai multe dintre controversate credeți că se leagă de numele dumneavoastră înainte de 1989 sau după Revoluție?

D.S. – Cele mai multe controversate se leagă înainte de Revoluție. →

„Revoluția n-a făcut decât să scoată la iveală bătălia mea cu frica.”

Toate au început din secunda în care, la 13 noiembrie 1950, în veacul trecut, am fost angajat reporter la radio, de atunci a început biografia mea. Am avut noroc și de mentori foarte învățați, care m-au iubit și care m-au dăscălit, ca Alexandru Balaci, ca Mihai Georghiu, ca Valentin Lipatti; le datorez foarte mult lor. ***Dar și ei, la rândul lor, au trecut prin momente în care frica i-a făcut să mă trădeze într-un fel sau altul.*** Însă eu i-am iertat, pentru că iubirea mea față de ei și experiența personală m-au învățat că ei au fost supuși, la rândul lor, acestui sentiment al fricii.

I.V. – Înainte de 1989, forța scriitorilor, a marilor scriitori, era enormă. ***Uniunea Scriitorilor era o structură de rezistență.*** Publicațiile culturale contau și erau citite. Romanele marilor noștri scriitori și volumele de poezie erau difuzate în zeci de mii de exemplare. Ce îi unea, ce îi făcea atât de puternici pe scriitori înainte de 1989 și ce i-a dezbinat după Revoluție?

D.S. – A fost un salt de solidaritate subconștientă, care i-a pus pe aceeași baricadă. Scriitori adevărați, care au înțeles că să cedeze prin compromisuri de epocă, de etapă, dar ca să apere marile valori ale moralei, culturii mari. Și atunci s-a manifestat această solidaritate subconștientă. După 1990, această solidaritate s-a pierdut, au apărut însingurarea, izolarea, cedarea în fața greutăților, care s-au revărsat asupra întregii societăți.

I.V. – Materiale, mai degrabă, sociale...

D.S. – Și sociale, și politice, și morale, mai ales. ***Trebuie să vă spun că a apărut însingurarea.*** Astăzi îmi dau seama că societatea românească se scufundă în pierderea identității naționale de credință și de suflet. Este cea mai mare dramă pe care o trăiește societatea românească. Această scufundare, pierderea identității naționale. ***Suntem o colonie, care se joacă cu sufletele noastre și cu cei mici, cum îi numea Iorga, săraci.*** Pentru că o clasă politică, politicianistă, care cedează absolut toate obligațiile ei morale față de destinul unei întregi geografii spirituale, această societate este mănătată de pierderea identității.

Cei mici sunt jertfiți întotdeauna acestei sărăcii și acestei uitări.

„Nu există, după părerea mea, un om politic astăzi capabil să fie apostol, capabil să se sacrifice el pentru cei mici.”

I.V. – Cei „umiliți și obidiți”, cum zice Dostoievski.

D.S. – Da, umiliți și obidiți, care se scufundă sub jugul ignoranței celor care se îmbogățesc în fiecare secundă. Dincolo de pandemie, dincolo de amenințarea acestui flagel, dincolo de tot, se uită de o întreagă geografie spirituală, pentru ca să se îmbogățească niște oameni, ca să se prăbușească cei mici în sărăcie. Să fie jertfiți sărăciei.

I.V. – O să vă mai întreb despre relația dintre politică și cultură.

„Sunteți fiu de boier și proveniți dintr-o familie boierească, dar cu toate acestea, mărturișiți adesea, inclusiv în acest volum, că sunteți un om de stânga. Ba chiar spuneți și despre bunicul dvs. că era de stânga și era un democrat, în ciuda faptului că era boier. Cum se explică această orientare de stânga la un om născut și crescut într-o tradiție boierească?”

D.S. – Tradiția boierească este a unor eroi ai războaielor de neatârnare și de identitate. Bunicul meu, boier de țară, boier de Oltenia, s-a întors de la Smârdan cu pieptul plin de decorații și a venit și a rămas în sufletul lui legat de țărani și sufletul țărănesc. Nu s-a desprins din mijlocul lor. Tatăl meu a plecat învățător înscris în Partidul Național Țărănesc, al lui Mihalache, și a fost un partid de stânga. Și a murit ca un erou, înmormântat cu onoruri naționale, la Chișinău, după împrejurări tragice, și înmormântat în Cimitirul Central Ortodox, care după 1990 a fost spulberat de puterea care ar fi trebuit să apere mormântul acestui erou. Și când ne-am dus cu Grigore Vieru, cu Ungureanu, Ministrul Culturii, cu Serafim Saka, secretarul scriitorilor, cu primarul orașului Chișinău, ca să găsim mormântul tatălui meu, nu mai era nimic în el. Directorul cimitirului nu știa nici românește. Exact când eu trebuia să mă bucur de întoarcerea oaselor eroului Săraru Constantin, locotenent erou, n-am mai putut să îi găsim oasele.

„Am fost decorat de Regele Mihai I, la 10 ani, cu medalia fiului unui

erou al întregirii naționale, de stânga. Am rămas toată viața de stânga și nu îmi imaginez o altă poziție decât de stânga. Că stânga îi reprezintă pe cei mici și umiliți, și obidiți.”

Și așa se justifică neamul meu de boierași de țară, eroi ai neamului românesc și ai credinței creștine românești. Credința creștină ortodoxă a fost idealul suprem și argumentul suprem al identității naționale, în acest spațiu geografic, în care s-a petrecut viața lor. Așa am fost și eu. Și am rămas în sufletul meu de stânga.

„Niciun mare scriitor din lume nu a fost altfel decât de stânga.”

Nicolae, Țarul Rusiei, n-a fost mai democrat și mai de stânga ca Tolstoi, care este Dumnezeuul literaturii mondiale. Toată literatura lumii, marii scriitori care m-au ghidat pe mine au fost toți de stânga, cum au fost în epoca modernă Camus, de pildă, și Hemingway, și Faulkner; marii scriitori mondiali care au cucerit lumea au fost totdeauna reprezentanții sufletești ai celor mici.

I.V. – Și în România?

D.S. – În România a fost Rebreanu, reprezentantul lor cel mai de seamă, și Sadoveanu, și Eminescu, nu mai vorbesc, și Caragiale, pe care eu îl consider cel mai mare scriitor român și prozator. Ca atitudine și ca concepție, un om de stânga, care a simțit nevoia, la un moment dat, să se izoleze de țară și să se retragă la Berlin. Și să fie aduse oasele lui și înmormântate la Bellu. Deci tot ce avem mai scump în literatura română este de stânga și este în apărarea celor mici și nedreptățiți.

„Tot ce avem mai scump în literatura română este de stânga și este în apărarea celor mici și nedreptățiți.”

I.V. – L-ați pomenit pe Caragiale. Ați condus în două perioade diferite, în două lumi, una înainte de →

Revoluție, una după Revoluție; ați avut direcția a două teatre extrem de importante pentru cultura română: Teatrul Mic, între două cutremure, cum se zice, între 1977 și momentul Revoluției, și Teatrul Național din București „Ion Luca Caragiale”, în anii 2000. Aș vrea să facem o paralelă între aceste două momente. Încă o dată – două lumi care sunt opuse. Momentul Teatrului Mic. Emisiunea noastră se cheamă *Avangarda – Avangarda cu Ionuț Vulpescu*. A fost un moment de avangardă în cultura română. Dacă ne gândim la *Richard al III-lea*, cu Iordache, la Pirandello, *Maestrul și Margareta*; *Niște țărani*, care s-a montat atunci. Toate se întâmplă în acest timp: startul rezizoral al unor nume mari din cultura noastră, o pleiadă de actori extraordinari. Pe final, după ce Iosif Sava fusese interzis la Televiziunea Română, l-ați invitat la Teatrul Mic și au avut loc niște serate extraordinare în 1988-1989...

D.S. – El recunoaște că el a fost disident pentru că eu i-am garantat disidența.

FENOMENUL SĂRINDAR

I.V. – Hai să vorbim un pic despre fenomenul Teatrului Mic din acea perioadă.

D.S. – Vreau să vă spun că fenomenul Sărindar s-a datorat unui mare regizor și unui mare om de teatru, care a fost Mihaela Tonița, alături de Cătălina Buzoianu, ca regizoare.

I.V. – Mihaela, soția lui Ștefan Iordache.

D.S. – Și Ștefan Iordache. Ei au fost actorii principali ai acestui fenomen – Sărindar. Am scris un roman dictat orb la mașina de scris și romanul se numește *Ura din ochii vulpii* sau *Marea dezamăgire a Teatrului Mic*. Să știți că și atunci am apelat la compromisuri, așa-zise compromisuri mari. Că în familia Ceaușescu era un tânăr foarte învățat și foarte civilizată, și foarte citit, matematician, de altfel, și care a fost de la grădiniță îndrăgostit de o fetiță cu care a stat în bancă – Donca Mizil. Și ei, când m-am dus ca să apăr *Maestrul și Margareta*...

I.V. – Vorbiți de Nicu Ceaușescu!

D.S. – Nicu Ceaușescu a venit și de pe poziția lui de fiu al dictatorului, cu Donca Mizil, la viziunea spec-

tacolului, noaptea.

„S-a urcat pe scenă și a îmbrățișat actorii. A fost un gest extraordinar. Fiul unui dictator care era de stânga.”

I.V. – Despre ce piesă vorbiți?

D.S. – Despre *Maestrul și Margareta*.

I.V. – În regia Cătălinei Buzoianu.

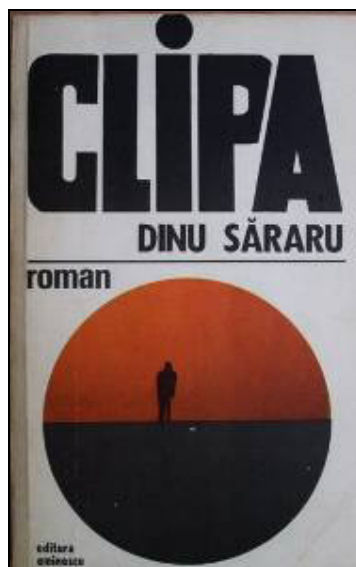
D.S. – Da. Și, după aceea, a fost *Ivona. Principesa Burgundiei* și, pe urmă, a fost tot așa – am apelat la ei, a fost *Richard al III-lea*, care a fost unul din marile spectacole împotriva dictaturii și împotriva autocrației...

I.V. – Cu Ștefan Iordache în rolul principal.

D.S. – Tot așa, a trebuit să apelez la familia tânără din Ceaușescu. Și a venit primul adjunct al culturii, care era Ion Traian Ștefănescu, un intelectual de mare clasă, și cu Zoe Ceaușescu, și au văzut spectacolul. Zoe Ceaușescu, la un moment dat, zicea: „Actorii pe scenă!”. Și a apărut spectacolul. Acestea au fost marile compromisuri ale mele și care au fost controversale biografiei mele.

I.V. – Ne întoarcem la titlul cu Arachelian. A mai fost un moment foarte important legat de o montare a lui Silviu Purcărete, cu *O scrisoare pierdută*, chiar în preajma Revoluției.

D.S. – *Am vrut să demonstrez că Teatrul Mic nu este un teatru subordonat dictaturii, dimpotrivă.* Și am găsit în Silviu Purcărete și în scenograf, și în actori o solidaritate extraordinară.

„Odată cu acest fenomen, s-a produs și primul atac împotriva dictaturii din România. Asta e culmea acestei biografii controversate.”

I.V. – În Sărindar, este chiar locul unde erau publicațiile de stânga, pentru că eu am vorbit de stânga politică. *Adevărul și Dimineața*. Chiar vizavi de Teatrul Mic, clădirea aceea a fost demolată. Nu mai există astăzi și nimeni nu a putut să o salveze.

D.S. – Pe această scenă s-a demontat pentru prima dată, într-un spectacol la care au participat, ca represalii, procurorul general al României, procurorul capitalei, conducerea partidului întreg, pentru că a fost o surpriză uriașă pe scena asta, în care se lupta împotriva dictaturii; a fost demontată chiar dictatura...

I.V. – Era o parabolă, înfățișa totul altfel... Cu Leopoldina Bălanuță, care ducea un rol în travesti extraordinar. Era o demitizare a regimului politic. De ce credeți că dintre toți oamenii de cultură, cei mai iubiți sunt actorii? Mai mult decât scriitorii, mai mult decât artiștii plastici, mai mult decât compozitorii, actorii sunt cei mai iubiți de public.

D.S. – Pentru că am avut o generație de actori în veacul XX și la începutul veacului XXI de mari conștiințe actricești și artistice. Și, iată, mari valori morale, care au depășit chiar scriitorii din epocă.

I.V. – Deci conștiința lor morală...

D.S. – Da, și aveau o popularitate extraordinară. Ați făcut o observație excepțională. Ei au fost cei care au demonstrat conștiința identității naționale, conștiința credinței în religia creștin-ortodoxă și cei care au fost purtători de cuvânt și *apostoli*, în cel mai deplin înțeles al cuvântului.

I.V. – După 10 ani, în care ați condus Teatrul Mic, ce simțiți când vă gândiți la momentul ianuarie 1990, când a trebuit să părăsiți Teatrul Mic?

D.S. – A fost un moment cumplit din biografia mea. A trebuit să plătesc, cum a spus Valeria Seciu, „singur”... să plătesc singur. *Pentru că am tras actorii după mine în aventura mea spirituală, antidictatorială și de stânga.* Actorii așe-tia mari, în frunte cu Ștefan Iordache și Carmen Galin, au părăsit →

Teatrul Mic odată cu mine. Am trăit din nou sentimentul fricii, pe care l-am descris în volumul II din cel de-al doilea roman, *Clipa*.

„I.V. – Cum v-ați simțit atunci, în ianuarie 1990, nedreptățit, singur, trădat?”

D.S. – M-am simțit singur și trădat, și în pericol de a mă întoarce la canalul Dunăre-Marea Neagră.”

I.V. – Deci, nu mai era o lume care să amintească de asta. S-a întors din nou frica, sentimentul fricii.

D.S. – Sentimentul fricii l-am trăit extraordinar...

I.V. – Ce v-a dezamăgit cel mai tare în momentul acela?

D.S. – Faptul că s-a putut petrece în țara asta o trădare a conștiinței naționale și a identității naționale, care acum se scufundă.

„Cel mai mare pericol care amenință identitatea națională este scufundarea acestei identități, pierderea valorilor acestei identități naționale și creștin-ortodoxe.”

Pentru că la noi, să știți, domnule ministru, identitatea națională s-a întemeiat pe credința creștin-ortodoxă, care ne-a ținut în picioare.

I.V. – Zece ani după aceea, ați revenit și ați preluat Teatrul Național din București.

D.S. – A fost cea mai mare ambiție a mea să joc *Apus de soare*. Și a fost un moment de teatru extraordinar la care, alături de șeful statului, care era un om de stânga, un intelectual de stânga, au venit Patriarhul României, mitropoliții toți, episcopii toți, și au asistat la premieră.

„Iar Patriarhul Teotist, care era venerat și iubit de întreaga suflare creștină românească a spus: <Domnule Săraru, a fost acest spectacol cea mai frumoasă Liturghie la care am participat!>”

DE LA FRICA DE LA CANALUL MORTII, LA DISPREȚUL FAȚĂ DE TRĂDĂRILE REGIMULUI BĂSIST

„I.V. – În 2004, v-ați dat demisia din postul de director al Teatrului Național, odată cu plecarea profesorului Răzvan Theodorescu, de la Ministerul Culturii. S-a zvonit atunci că ați demisionat pentru a nu fi demis din funcție de către noul președinte Traian Băsescu. Este adevărat lucrul acesta?”

D.S. – Așa e. E adevărat. Că nu am vrut să îi dau satisfacție unui om care a trădat, după părerea mea, interesele și siguranța, și interesul național.”

I.V. – Fusesse și episodul acela cu statuia lui Caragiale din perioada de mandat de primar al lui Traian Băsescu.

D.S. – Am avut o controversă cu el. Și ca să nu fiu pus în situația de a fi demis, am plecat eu înainte.

I.V. – Deci sunteți împăcat, ați făcut ceea ce trebuia să faceți în acel moment.

D.S. – Da, am fost împăcat în acel moment.

I.V. – Scrieți în ultimele cărți și pe blogul de la *Adevărul*, scrieți foarte mult despre locul unde v-ați născut, despre Slătioara. Ați făcut și o fundație în urmă cu 23 de ani. Care a miza Fundației? De ce ați vrut să faceți această fundație? De ce vă refugiați mereu în aceste amintiri despre Slătioara?

D.S. – Pentru că Slătioara a fost... Eu m-am născut la Râmnicu Vâlcea, la spital, dar viața mea se leagă de Măgura Slătiorului, de biserica creștin-ortodoxă a Slătiorului, de sărbătorile, de calendarul creștin, de biografia mea de creștin. Vă spun, domnule ministru, că sunt convins că datorita mea, dacă s-a împlinit prin ceva, a fost prin faptul că eu cred în Dumnezeu și cred în singura nădejde care ne-a mai rămas acum, Dumnezeu.

CULTURA ÎN PANDEMIE

I.V. – Cultura românească trece de doi ani printr-o perioadă de criză. Trece de mai multă vreme, dar

pandemia a accentuat această perioadă.

„D.S. – Vreau să vă spun că ați semnat, ca Ministru al Culturii, unul dintre cele mai frumoase și nobile acte de respect a identității naționale, cumpărând pentru istorie Conacul de la Florica, în care Regele Carol I i-a pupat mâna, în sicriu, lui Ion C. Brătianu. Este pentru mine gestul pe care nu l-a făcut niciun intelectual român până astăzi și vă înscrie în istorie pentru acest gest.”

I.V. – Mulțumesc! Era pentru prima oară când Ministerul Culturii își exercita dreptul de preemțiune, pentru o clădire de patrimoniu, după foarte multă vreme.

D.S. – Da, acolo s-a plămădit identitatea națională și toate actele mari ale identității naționale, la Florica. Și dumneavoastră ați apărut acest moment.

I.V. – Cultura trece de aproape doi ani printr-o perioadă foarte dificilă. Subfinanțarea, cauzată mai mult sau mai puțin de contextul pandemiei, a dus lumea culturală la limita subzistenței. Dumneavoastră ați mai trăit o perioadă dificilă a culturii, mă refer aici la perioada comunistă, când cenzura îngreuna și uneori împiedica desfășurarea firească a acestui sector. Considerați că impedimentele de azi: subfinanțarea, indiferența guvernanților, tratarea culturii ca domeniu periferic reprezintă niște piedici mai mari chiar decât piedicile impuse de cenzura comunistă? Cu alte cuvinte: este mai greu astăzi să avem o cultură performantă decât era atunci, pe vremea cenzurii? Ce credeți despre aceste două pericole?

D.S. – Ați făcut o observație pentru care vă felicit.

„E mai greu astăzi decât sub cenzură. Este mai periculos, este sub imperiul fricii, pentru că este rezultatul unei inculturi, a unei subdezvoltări alfabetice a clasei politicianiste. Este mult mai grav. Mult mai grav și mai periculos pentru identitatea națională ce se petrece acum.”

Și să știți că va fi foarte greu în timp, în timp istoric, să ne regăsim echilibrul care să păstreze identitatea națională, prin limbă și prin alfabetizarea clasei politice. Vă dați seama că, oricât de condamabilă ar fi acum, nu este, că dacă ar fi →

condamnabilă, ar fi ceva măcar... Dar este ignorarea tezei brătienilor: „Prin noi înșine”. Este un act de înaltă ținută intelectuală.

TRĂDARE, CENZURĂ ȘI SECURITATE: DINU SĂRĂRAU, (NE)RĂSFĂȚATUL UNEI EPOCI ȘI PRIETENIILE LUI

I.V. – În relația cu cenzura, cum au fost cărțile dumneavoastră? Ați fost un răsfățat al epocii sau cărțile dumneavoastră au avut probleme grave? Cum considerați că a fost?

D.S. – Am avut la romanul *Clipa*, la *Niște țărani*, a fost oprit romanul foileton, din cauza unui denunț că descriu colectivizarea ca fiind forțată și supusă presiunii Securității. Și a fost oprit romanul. După ce l-am terminat, în conducerea comunistă au fost trei oameni care erau intelectuali: unul era Cornel Burtică, fiu de țăran din Butești, din deal, și care avea un cult al istoriei naționale și al identității naționale, Ștefan Andrei, unul din marii intelectuali ai acestei țări, posesorul celei mai frumoase biblioteci pe care a avut-o cineva în România și al treilea, Dumitru Popescu, care, cu toată îngâmfarea lui de „Popescu-Dumnezeu”, a creat... acești oameni au creat un climat care s-a manifestat cu mijloacele posibile atunci, favorabile ideii de cultură națională și de identitate națională. Nu pot să trec peste asta, pentru că le-am cunoscut familiile, i-am cunoscut și pe ei. Romanul *Niște țărani* s-a jucat la Teatrul Mic sub influența lui Dumitru Popescu „Dumnezeu”, care era președinte numit în comisiile ideologice ale partidului. Și vreau să vă spun că filmul *Clipa* a fost apărut de acești trei oameni și a devenit și astăzi, când se rulează pe toate televiziunile, așa cutremurător, că nu își poate cineva imagina că un asemenea film a putut să se producă atunci, în epoca aceea. ***Dar erau intelectuali cu care puteai să vorbești.*** Astăzi, analfabetismul acesta funcțional... a ruinat tot. Suntem victimele analfabetismului funcțional.

I.V. – Spuneți-mi un prieten pe care l-ați avut înainte de 1989, din lumea literară sau culturală, și pe care l-ați pierdut după Revoluție, din pricina orientărilor politice diferite?

D.S. – A fost un prieten care mi-a ră-

mas ca prieten, că am scris despre el când făceam critică teatrală și literară, și când mă manifestam la *Luceafărul* cu Eugen Barbu: D. R. Popescu, de care sunt, nu despărțit, *dar nu mai are vocația prieteniei*, care ne-a legat, și în familie și peste tot.

„D.R. Popescu a fost o pierdere pentru mine și rămâne o pierdere.” Deși, și ieri am vorbit cu el, dar el este foarte obosit...

I.V. – Un mare scriitor, a fost președintele Uniunii Scriitorilor într-o perioadă foarte complicată, când a apărut breasla literară, cât a putut s-o facă. Și un dramaturg de prim plan. Deci, Dumitru Radu Popescu este unul dintre cei cu care nu mai aveți același tip de relație pe care o aveți înainte de Revoluție.

D.S. – Da, eram legați de familie, de soție, de copii. Și acum am vorbit cu soția lui, Angela, aseară...

I.V. – Și piesele lui s-au jucat la Teatrul Mic.

D.S. – Sigur că da. A fost una dintre piesele extraordinare care s-a jucat la Teatrul mic, curajoase.

„LUI EUGEN BARBU I-AM IERTAT TOATE TRĂDĂRIILE. CU NICOLAE MANOLESCU M-AM ÎMPĂCAT”

I.V. – Și un prieten, tot din lumea literară și culturală, care v-a însoțit așa, de-a lungul vieții? Nu contează că a fost înainte sau după Revoluție.

Un om care v-a rămas apropiat. Un om care a traversat epocile, că în lumea literară e destul de complicat...

D.S. – A fost Eugen Barbu. I-am iertat toate trădările, pentru că era un mare scriitor și este autorul unei mari capodopere împotriva dictaturii, în romanul *Principele*, care este un mare roman. Dacă ar fi fost tradus la timp și în timp, acolo era unul din scriitorii cei mai mari ai Europei și nu numai ai Europei.

I.V. – Ați folosit sintagma „I-am iertat”. Pe cine ați iertat, în afara lui Eugen Barbu, dintre toți cei care puteau să facă mai mult pentru România și nu au făcut?

D.S. – Pe cine aș ierta?

„A venit să se împace cu mine un critic literar foarte instruit și care n-a scris niciodată despre mine, și care a refuzat să scrie despre mine. A venit la Slătioara și ne-am împăcat, și l-am iertat. Se numește Nicolae Manolescu.”

I.V. – Marele critic și istoric literar. Când v-ați văzut cu domnul profesor?

D.S. – Acum o lună am vorbit cu el. Dar a venit la Slătioara și ne-am împăcat.

I.V. – Și dumnealui are rădăcini vâlcene.

D.S. – Da, sigur că da. Este, din păcate, pentru mine, care eu am fost victimă a legionarismului agresiv, fiu dintr-o familie legionară. Dar a cerut să se filmeze, să se pozeze cu mine și a apărut în presă, el cu romanul *Niște țărani* și eu lângă el.

I.V. – Cel mai longeviv critic literar, rubrica lui de la *România literară* era dintre cele mai citite... pe vremea când revistele culturale aveau un impact extraordinar. Spuneți-mi, care este talentul pe care și-ar fi dorit să îl aibă Dinu Săraru, pe lângă cele pe care le-a avut în această viață? Ce alt talent ați fi vrut să aveți în afară de acesta de a scrie?

D.S. – La mine se împletesc și se amestecă scrisul cu teatrul. Romanele mele, toate, au fost, cu una sau două excepții, au produs filme și piese de teatru, pentru că am avut acest talent al dialogului și al reprezentării lumii țărănești cu o vocație care m-a definit. Am o carte la care țin foarte mult, dincolo de *Niște țărani*, bineînțeles. Se numește *Ultimul țăran din Slătioara*. Este cartea care încheie în ea închinarea mea față de țăranul român. →

I.V. – Aș vrea să știu care sunt întâlnirile esențiale din viața lui Dinu Săraru? Cui datorează Dinu Săraru ce este el astăzi? Oamenii care au influențat biografia în modul cel mai important?

D.S. – Nu sunt oamenii, sunt împrejurările vieții cu care m-am bătut eu.

„M-am bătut să demonstrez că gloria aparține celor care iubesc mai mult lupta decât succesul. A fost lozinca mea fundamentală.”

N-aș putea să spun, dar să știți că se leagă de biografia mea ultimă ca scriitor și om de teatru un intelectual pe care îl și numesc „duhovnicul” meu, Varsanufie, căruia îi datorez ultimele trei romane: *Ura din ochii vulpii*, *Corida* și *Marele premiu la Monte Carlo*. Și am scos acum o selecție de articole din tablete, care sunt dedicate Măgurii Slătiorului, pentru că Măgura Slătiorului a fost universul hotărâtor al biografiei mele creștin-ortodoxe. Am fost dator și rămân dator să spun că Valeriu Râpeanu a fost prietenul permanent, solidar, aproape de fiecare rând scris de mine până în ziua de azi. Și cu el am vorbit și ieri. Și el e bătrân și obosit și neputincios, dar nu mă pot despărți de el, pentru că el a fost un mare-mare prieten al meu, și în fața cenzurii și în fața partidului.

I.V. – Un editor important.

D.S. – A fost solidar cu mine, și cu o diplomație rară, de mare intelectual.

„Îi datorez toată scriitura mea lui. El e cel mai mare exeget al lui Nicolae Iorga. Prietenia cu el a rămas ca o icoană.”

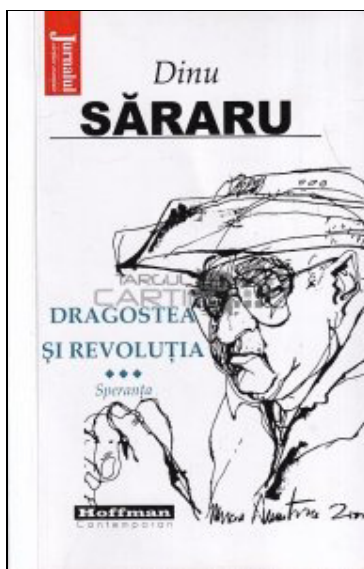
I.V. – Există în biografia dumneavoastră vreun compromis la care vă gândiți și pe care n-ați mai vrea să îl faceți? Gândindu-vă retrospectiv. Am amintit câte ceva din perioada când ați fost director la Teatrul Mic. Este un moment anume la care vă gândiți și care v-a rămas?

D.S. – Nu știu dacă există așa ceva.

„Dar cred că aș fi în stare să o iau de la început.”

I.V. – Asta e foarte bine. Când credeți că v-ați simțit cel mai liber, când ați avut capitalul acesta de libertate? Și când această libertate a fost necesară, dar nu suficientă, ca să fiți fericit?

D.S. – Am fost fericit să trăiesc împlinirea unui vis, pe care nu l-am nutrit, să știți. Eu am fost directorul fenomenului Săringar și am fost cu

toată frica, cu tot consumul nervos, cu toată bătaia, luptând cu prostia, cu îngâmfarea, cu oportunismul, cu trădarea, cu înșelăciunea... au fost momente la Teatrul Mic care nu au putut să egaleze niciodată ce am trăit. Dar nu m-am gândit să mă urc pe scaunul pe care a stat Ion Ghica și Caragiale.

„Și să știți că o coincidență care mă obsedează și acum este că m-am născut în aceeași zi și la aceeași oră din noapte în care s-a născut și I. L. Caragiale.”

I.V. – De ce credeți că mediul politic românesc e, în general, imun sau ignorant față de cultură? Ați simțit vreodată, în cariera dumneavoastră, că a fi om de cultură înseamnă să rămâi în avangardă față de mediul politic?

D.S. – Da, am simțit de nenumărate ori, dar n-am izbutit să răzdesc. Au fost momente iluzorii, cum trăim iluzia asta acum. Eu am făcut, și familia mea, toate cele trei vaccinuri, și am crezut că, dacă am făcut cele trei vaccinuri, suntem apărați de virusul acesta nenorocit, dar nu e adevărat. E o iluzie. Dar, din păcate, clasa politicianistă românească s-a folosit de această iluzie ca să ajungă la putere și să se îmbogățească.

I.V. – Ce credeți că s-a schimbat cel mai bine în România în ultimii 30 de ani? O reformă sau o idee care s-a schimbat în bine radical, față de ce era înainte de 1989?

D.S. – S-a schimbat ideea de speranță, dar pe măsură ce a trecut timpul și ideea de speranță s-a prăbușit. Gheran, care s-a consacrat

operei lui Liviu Rebreanu, și-a scris pe piatra mortuară o singură inscripție: „Ferește-mă, Doamne, de mai rău!”. Ce poate să fie mai rău, să te ferească Dumnezeu, decât de moarte? Am scris un articol, o tabletă, în care am spus că această lecție pe care ne-o dă Gheran, care e un scriitor cu vocația rebreaniană, a ajuns să și semene cu Rebreanu – atât de devotat a fost editării operei lui Rebreanu – să scrie: „Ferește-mă, Doamne, de mai rău!”

I.V. – Cum credeți că se simt scriitorii, oamenii de cultură, în general, creatorii în pandemie? Ce înseamnă pandemia pentru un creator?

D.S. – Creatorii s-au însingurat, s-au izolat, s-au îngădit într-un cerc restrâns, care, până la urmă, mustește în fiecare om; și-a găsit expresia în această însingurare, în această izolare. Prin această bucurie pe care mi-o faceți dumneavoastră, să veniți la mine, un om atât de tânăr și de învățat, care a făcut școala teologică, unde s-a făcut foarte multă carte și filosofie, **îmi dați sentimentul că sunt și eu vizibil și accesibil la societate.**

„I.V. – Deci însingurarea credeți că e boala cea mai rea din pandemie?”

D.S. – Da, cea mai rea.”

I.V. – Când ați fost în biografia dumneavoastră în avangardă? Când credeți că a fost momentul de vârf al avangardei lui Dinu Săraru?

D.S. – Trei momente au fost. Am avut curajul să joc *Maestrul și Margareta* și să joc *Scrisoarea pierdută*. Dar s-a plătit atât de scump secunda aceea de fericire, că am putut să fiu eu însumi când la Teatrul Mic s-a jucat și *Maestrul și Margareta*, și *O scrisoare pierdută*. O denunțare atât de savantă și de cutremurătoare a dictaturii.

I.V. – Deci *Maestrul și Margareta*, *O scrisoare pierdută*, ambele sunt legate de Teatrul Mic. Și vorbești de trei momente. Un al treilea?

D.S. – Al treilea a fost ambiția mea de a aduce tineretul la teatru. Și l-am adus și la Teatrul Mic.

„Pentru că se stătea toată noaptea, de la Capșa până la casa de bilete; dormeau cu chitărele și cu umbrelele, și cu ploaia, ca să apuce bilete la Niște țărani și la Maestrul și Margareta, și la Ivona. Principesa Burgundiei.” →

Am adus tineretul și la Teatrul Național cu piesa cu marii actori: Beligan și Dinică, și Moraru.

I.V. – *Tache, Ianke și Cadâr.* Pentru că ați evocat trei momente de avangardă ale lui Dinu Săraru, vă rog acum, pentru că acesta este formatul acestor dialoguri, să enunțați trei idei revoluționare, care pot produce o schimbare în evoluția societății românești și în reconstrucția ei. Trei idei care să ducă România mai departe.

D.S. – O idee: întoarcerea la carte. Întoarcerea la cultură, la lectură, la filosofie, la istoria națională. Asta ar fi o mare idee, dar cineva ar trebui să fie apostolul acestei cauze. Și a doua idee ar fi: întoarcerea la limba română, la limba română adevărată, curată, la limba română care să ne păstreze identitari în lume.

„Noi acum suntem și o colonie a limbii engleze.”

E o iluzie că mă adresez culturii franceze, dar cultura franceză își apără limba. Și este o lecție la care se ajunge foarte greu.

I.V. – Prima este întoarcerea la carte, a doua este întoarcerea la limba română. Și a treia?

D.S. – V-aș putea spune: întoarcerea la Biserica Ortodoxă română. Și la faptul să creadă lumea că nu ne poate apăra decât prin Dumnezeu. Asta ar da o tărie mai mare decât o are biserica acum. Dar e greu. Da, întoarcerea la gândul că singurul nostru aliat în lupta cu viața și cu toate endemiile cu puțință este Dumnezeu.

UN NONAGENAR ÎN PANDEMIE: TESTAMENTUL LUI DINU SĂRARU, ÎN ULTIMUL INTERVIU PUBLIC ACORDAT LUI IONUȚ VULPESCU

„I.V. – *O ultimă întrebare legată de acest moment al pandemiei și al acestei lupte cu boala. Frica de moarte sau dragostea de viață? Ce vi se pare că s-a ivit mai mult din conștiința oamenilor în această perioadă?*

D.S. – *Frica de moarte. Se moare atât de ușor în această țară și în această lume... Incredibil! Nu mi-am putut imagina că se poate muri atât de ușor, că se poate plăti atât de scump viața... cu moarte.”*

I.V. – Ați avut în perioada aceasta oameni apropiați pe care i-ați pierdut?

D.S. – Foarte mulți, pe care i-am iubit enorm și care nu mai sunt, și care m-au sărăcit, m-au izolat, și în familie, dar prietenii mei... Atât de singur... Dacă n-ar fi fata asta, care e de față cu noi [n.r. *Ruxandra Săraru, fiica lui Dinu Săraru*] și soția asta, ea și Ruxandra, eu n-aș mai putea trăi.

„De pildă, vă spun cinstit, că am obosit să mă lupt pentru viață. Am obosit, am ostenit. Ați fost o rază de lumină pentru mine aici. Și vă leagă în sufletul meu de un act de istorie națională, pe care pușini și-l pot înscrie în biografie. Am ostenit să mă lupt pentru viață. Dacă nu i-aș avea și nu i-aș iubi atât de mult pe membrii familiei mele... sunt singur pe lume... dar sunt nopți întregi când nu pot să dorm de grija lor, că nu pot să fiu mai puternic, să mă bat pentru viață. Și am ostenit.”

M-ați deturnat de la osteneala mea.

I.V. – Asta a fost și intenția!

D.S. – Și să vă fericesc că atât de tânăr aveți viața înaintea! Eu nu mai am viața înaintea. Dar meritați să fiți unde sunteți acum.

„IMI DORESC SĂ AM NOROCUL SĂ MOR LA MINE ACASĂ!”

I.V. – Și la sfârșit, dacă din ceea ce nu v-am întregat eu și ați vrea să spuneți, aveți ultimul cuvânt. Orice gând, orice întrebare nerostită de mine să afle acum răspunsul.

D.S. – **Ce îmi doresc?**

„Să am norocul să mor la mine acasă, aici, în casa asta. Așa îmi doresc, să fiu împăcat, să nu trebuiască să fiu rupt de acest spațiu, de

această atmosferă, de acest echilibru sufletesc. Să nu mă pună viața în altă situație. Atât îmi doresc.”

Am mari doctori care sunt extraordinari și care s-au străduit în zilele din urmă, cum este profesorul Lascăr, pe care îl iubesc extraordinar și el mă iubește, și care e o minune a chirurgiei românești, și care are un prieten, o doctoriță atât de mare... că una e să fii medic și alta e să fii doctor. Un medic este doamna Bartoș, care l-a făcut pe un prieten al vieții mele, Episcopul Gherasim, să ajungă la 99 de ani și trei luni. Vă dați seama! Și această doctoriță a stat zilele acestea cu mine și înainte de a veni dumneavoastră aici, i-am spus că veniți aici și s-a bucurat. Am doctori mari de tot în toate domeniile. Unii au pierit ca profesorul Oproiu, de pildă, care a fost o minune a gastroenterologiei românești. Și ca Gherasim, care a creat la sânul profesorilor universitari mari, fiu de țăran și el. El încă este mai bătrân ca mine. M-a ajutat Dumnezeu să cunosc în lumea medicală oameni care m-au iubit și care au sărit pentru mine. Și nu știu cum să le mulțumesc. Uitați, și pentru asta, vă datorez multe: faptul că pomenim, cu acest prilej, pe Irinel Popescu, tot mare chirurg, și pe Mircea Beuran, pe care îl cunosc din școală, din facultate, care e unul din marii chirurghi ai țării acesteia. Și doctorița mea de la Slătioara, care e fiică de cântăreț de biserică, care e un savant și care mă cunoaște foarte bine, cu care vorbesc și de trei ori pe zi, pe care o întreb și de ce mi se clatină o geană.

I.V. – Eu vă mulțumesc foarte mult pentru acest dialog, vă doresc multă sănătate, să ajungeți la vârsta Preasfințitului Gherasim Cristea, ca să îi ajutați pe doctorii pe care i-ați pomenit. Pentru mine e un privilegiu că am stat astăzi de vorbă!

D.S. – Pentru mine a fost, și pentru cei care au fost martori, a fost o bucurie mare de tot! Dacă aș putea să vă însoțesc până acasă la dumneavoastră și la familia dumneavoastră, că avem aceeași rădăcină comună – fiu de învățător și de preot, ar fi minunat. Ne-am întâlnit cu aceeași tradiție, cu aceeași educație, cu aceeași cinste și cu același devotament pentru țară.

I.V. – Nici eu nu am avut niciodată un complex că m-am născut la țară. Vă mulțumesc mult!

Sublinieri

EMINESCIANA

15 ianuarie este ziua Culturii Naționale, gest definitoriu pentru cel despre care Emil Cioran zice: „*Fără Eminescu, neamul nostru ar fi neînsemnat... Dacă n-am fi avut pe Eminescu, trebuia să ne dăm demisia.*”...Și indiferent cât de aspru ar putea să sune frazarea lui Cioran, trebuie să admitem că știa ce spune; o simplă trimitere înainte (și după) acel 15 ianuarie 1850 când s-a născut Mihai Eminescu, incită aproximația analitică și fie că înțelegem, fie că nu, preluăm – am preluat, de fapt – ideea valorică cioraniană.

Poate pentru că atunci când citim Eminescu, lumea așa cum o știm se deșiră că un pulover a cărui dimensiune a fost greșită, împletitura e o naivă interpretare a intenției, iar necesarul un simplu refugiu intuitiv... ori poate pentru că nicăieri într-o pagină scrisă în această limbă ciudată, așezată aiurea într-un spațiu ales parcă după culoarea frunzelor ori adâncimea cerului, se descoperă o aplecare aproape reverențioasă către cea mai poetică posibilitate de interpretare a firescului...

„*Într-o lume fără umbră e a soarelui cetate,*

Totul e lumină clară, radioasă voluptate,

Florile stau ca topite, râurile limpezi sunt;

Numai colo în departe și-n albastră depărtare,

Ale zorilor grădine clar se văd strălucitoare,

Cu boschetele de roze și cu crinii de argint.” (Memento Mori)

Ne-ar trebui curajul recapitulativ - chiar dacă am învățat că «tot românul s-a născut poet» - și am recunoaște că oricât ne-ar exalta incantațiile patriotice ale lui Alecsandri, tonalitatea parnasiană a lui Macedonski ori (mai ales) ritmicitatea folclorică a lui Coșbuc simțim distanță interpretativă a cuvântului eminescian dincolo de care – indiferent de șansa trecerii timpului - ceea ce se întâmplă în scriitura românească este o strădanie continuă de a redescoperi ceea ce el știa și, sigur, de a conta pe abilitatea cuvântului pentru a-l depăși.

Fat chance ! (cum sice englezul)

Pentru că oricât ne-ar fascina imaginea sintetică a poeziei lui Nichita, ne-am lăsa surprinși de expresia directă a poeziei lui Sorescu, ne-ar stârni curiozitatea gândului poezia lui Ion Barbu ori ne-am lăsa furați de erotismul frust al lui Brumaru, nu se poate să nu acceptăm că ei trec pe lângă ceea ce Eminescu a »frământat» dezvăluind bogăția artistică a limbii române.

„*Arborii nu cresc pînă în cer. Nici noi nu putem crește dincolo de măsura noastră. Și măsura noastră este Eminescu. Nu vom crește mai mult decît atît. Atît însă să creștem. Pentru că sufletul trebuie hrănit, ca pământul*”

Am reținut uimită - trebuie să recunosc – citind și recitind ce zice Cioran despre Eminescu nu pentru o eventuală originalitate a exprimării, ci pentru sinceritatea ieșirii din „spațiul propriu”, căutând și, mai ales, găsind semnele originare ale românismului, Eminescu fiind acela care îi restora (filozofului) încrederea că trebuie să fim ceea ce suntem: „*Și dacă nu ne vom hrăni cu Eminescu – nu cu un Eminescu idealizat, nu cu un Eminescu trimis în genialitatea lui, ci cu Eminescu acesta, cu Eminescu acesta al haosului germinativ – dacă nu ne vom hrăni cu Eminescu acesta, atunci vom rămîne în cultură, mai departe, înfometaji.*”

Cum ziceam?

Ziua Culturii Naționale, gest definitoriu... pentru El!

Teiul lui Eminescu, de pe hula Blajului

Statuia lui Mihai Eminescu de la Blaj, autor Mircea Spătaru

Frazarea eminesciană, poetică sau nu, distribuie semnificații dincolo de lumea trăirilor intime, intră în profunzimea ideilor generate de curiozitatea cunoașterii. Seriozitatea analitică a vieții ca atare se suprapune observației intime, tăioasă uneori, neutră alteori, dar întotdeauna dominată de înțelegere îi permite lui Eminescu acea apropiere - filozofică la prima vedere, dar de fapt lucidă interpretare a ceea ce numim viață - timp și spațiu fiind raportul indubitabil al modului în care poetul «nu filozofeaza niciodată, propozițiile lui sun vizuini» - cum zice Călinescu – așa încât chiar dacă «*stă în a preface ideile în muzică și metafore, de-a dreptul, fără planuri paralele*» (tot Călinescu) Eminescu provoacă privirea rascolitoare a istoriei din care suntem; nu simpli, nu izolați și poate chiar deștepți.

«*Și el îmi dete ochi să văd lumina zilei,*

Și inima-mi împlut-au cu farmecele milei,

În vuietul de vânturi auzit-am al lui mers

Și-n glas purtat de cântec simții duiosu-i vers,

Și tot pe lang-acestea cerșesc înc-un adaos:

Să-ngăduie intrarea-mi în vecinicul repaos” (Rugăciunea Unui Dac)

Arta este o modalitate de expresie atât de personală, încât este absolut normal să o gândim, o interpretăm, o acceptăm drept cea mai individualistă manifestare umană, dar

Eminescu nu-i numai atât!

MARIA CECILIA NICU

POSTERITATEA LUI GRIGORE VIERU ÎN ACTUALITATEA LITERATURII ROMÂNE

Scritorii basarabeni, oricât de contestați ar fi, de marginalizați, ignorați, ne-au dat o lecție supremă despre misiunea scriitorului în lume și în limba în care scrie.

Poezia a fost pentru ei și armă a sentimentelor, dar și armă politică, limba a fost și sabie și scut.

Din păcate, se-mputinează și ei, poeții basarabeni, se pierd în labirintul integrării cu orice preț, într-un labirint prin care nu se ajunge nicăieri.

Cu cât vor să se integreze mai înfocat în cultura română, cu atât se distanțează de esența firii lor, de orizontul metaforei lor, care e și lacrimă și picătură de sânge.

Au plecat, pe rând, Leonida Lari, Grigore Vieru, Nicolae Dabija, au venit în Capitala României Aura Christî, Valeriu Matei... Mai sunt pe baricade, la Chișinău, Ion Hadârcă, Arcadie Suceveanu, Vasile Romaniciuc, Leo Butnaru, Iulian Filip, Ianoș Țurcanu, Vasile Garneț, Nicolae Popa, Grigore Chiper, Teo Chiriac, Emilian Galaicu-Paun, Dumitru Crudu, Stefan Bastovoi, Irina Nechit, Mihai Vakuovski, Nicolae Leahu, Ana Rapcea, Adrian Ciubotaru, Maria Slehtitchi, Ghenadie Postolache etc. etc.

Așteptata integrare prin cultură nu s-a făcut, oricât de cu patimă sau cu reticențe s-a vorbit despre ea.

Încă se vorbește despre autori din Basarabia/ Republica Moldova, ca și cum ei ar face parte dintr-o literatură distinctă, încă nesincronizată cu literatura română.

E păgubos, nedrept, deformativ să se privească literatura din stânga Prutului într-o altă paradigmă decât cea din dreapta Prutului.

Încă nu sunt în generațiile mai tinere nume de autoritate care să reclame identitatea firească a literaturii din Basarabia, mai ales că acel spirit care era acuzat că trage poezia în jos, într-un alt timp istoric, nu mai e de actualitate. S-au schimbat realitățile politice, sociale, economice și... literare, încât regăsirea de limbă, de neam, de istorie să fie portdrapel literar.

Cred că literatura basarabeană s-a... europeanizat, s-a emancipat, deci s-a întors acasă, în geografia ei de pământ și de cuvinte.

Într-un astfel de context, am avut această tentativă de a face o evaluare a posterității operei lui Grigore Vieru, la 15 ani de la ieșirea sa de pe scena publică, nu și din cea „sentimentului românesc al ființei”.

NICOLAE BĂCIUȚ

P.S. Poate că ideea/proiectul acestei cărți nu a oferit, în implementarea sa, un timp suficient de meditație și de judecată critică, tuturor celor cărora le-am lansat invitația de a-și face cunoscute opiniile lor.

Am primit, totuși, câteva puncte de vedere de la scriitori de pe ambele maluri ale Prutului.

Cred, însă, că suficiente pentru un punct de plecare într-o necesară dreaptă judecată de valoare, nefundată prejudecăților ori ispitirilor neortodoxe.

Întoarcerea lacrimii

Ideea acestei cărți mi-a venit în prag de an nou, într-un exercițiu de prospecție în viitor, pentru a identifica sensuri ale mersului nostru cultural, în orizontul implicării personale, cu arme și bagaje, în investirea în cultură, atunci când resursele financiare sunt la cota zero.

În aceste condiții, nu „supărarea pe sat” e alternativa, ci găsirea de soluții și de resurse de entuziasm, de oameni dispuși să dea, nu să ceară pentru împlinirea unor gânduri, idealuri.

La un pas dincolo de Ziua Culturii, de omagierea lui Eminescu, am găsit de cuviință că ar trebui să stăruim puțin asupra unui autor, de mare notorietate în spațiul basarabean, în

cel românesc, Grigore Vieru, dar încă nerecuperat integral în cultura română, deși gesturile față de acesta nu sunt puține și nici irelevante.

Sunt două repere biografice 18 ianuarie (data morții) și 14 februarie (data nașterii), peste care nu se poate trece, pentru a ne raporta puțin mai altfel la Grigore Vieru.

Cum legăturile noastre sufletești cu scriitorii basarabeni au creat numeroase căi de comunicare, tot ceea ce s-a durat în timp rămâne pentru o temelie pe care se pot înălța oricând alte punți.

În vremea din urmă, însă, motoarele legăturilor dintre noi și-au pierdut din turație, unele chiar s-au oprit, așa că ceea ce era mai deunăzi firesc, astăzi e excepție, ori așteptare fără șanse mari de izbândă.

Iată, cred, totuși, mi-am rămas suficiente motive, pentru a repeta un gest de solidaritate, plecând de la un titlu de carte a lui Grigore Vieru: **Strigat-am către Tine.**

Așadar, am strigat către cei care ar fi putut să intre în rezonanță cu gândul meu, dar mi-am impus și mie reconfigurarea priorităților astfel încât, la ceas de „Unirea Mică”, să se realizeze și o „Mare Unire”.

Conținutul acestei cărți vine din urgența unei necesare demonstrații, a-nume că n-am renunțat să fim ce-am fost, ba chiar aspirăm la mai mult, și să putem realiza, aproape „peste noaptea”, un document care să certifice sentimentele noastre frățești vii, active.

Nu e cât am fi vrut să fie, dar cred că am recuperat suficiente mărturii ale încercărilor noastre de a întreține flacăra la care ne-am luminat și încălzit așteptările, dorurile, visele noastre comune de-a lungul anilor.

Această antologie, realizată în nici trei săptămâni, poate fi un nou început pentru o istorie veche.

Le mulțumesc celor care au făcut eforturi de a nu lipsi din această carte, ca și celor care ni se vor alătura într-o viitoare ediție, revăzută și adăugită.

Nu e o variantă ideală, dar este ceea ce s-a putut face într-un timp foarte scurt. Dar, oricâte cusururi i se vor găsi, nu ni se va putea reproșa buna credință. Și oricând, oricine e liber să facă altceva mai bun!

Cu Grigore Vieru, intrăm mereu într-o poveste și, cu siguranță, „din poveste mult mai este”!

NICOLAE BĂCIUȚ

Privind înapoi, cu nostalgie
GRIGORE VIERU
Frumusețea e o perlă cu
durerea în miez (în centru?)

Dacă macini perla, dai de firul agresiv de nisip, care a rănit corpul sensibil al moluștei umile, corp mai diform și mai transparent decât cel al melcului. Și molusca înconjoară firul de nisip cu straturi-straturi de scuturi-scuturi, pe care lumea le percepe – ulterior (după scufundările căutătorilor de perle, după arta juvaergiilor) – drept splendori, frumusețe, miracol.

Poetul Grigore Vieru are o poezie intitulată „Cântecul pușorului de melc”: „*S-a stins soarele cel bun./ Eu mă culc, povești îmi spun./ Dar nici una nu-i frumoasă.../ Greu e singurel în casă.*” Autorul explică adeseori această poezie, pornind de la copilăria proprie care nu a avut parte de prea multă... copilărie. Crescut numai cu mama (tatăl pierdut în război), rămânea mai mult timp singur, născocindu-și jocuri, povești, încercând să compenseze deficitul de copilărie – cu toate cele convenite acestor ani... Din inerție, efortul compensatoriu a ținut ani mulți, ani foarte buni și mulți, în care aceste născociri de jocuri și povești au ajuns cărți pentru copii, pe care lumea părinților cu copii și copiii le-au descoperit frumoase, pline de splendori – perle adevărate. Era încă student când i-a apărut prima carte de poezii pentru copii „Alarma” (1957). În anul următor, i-a apărut și a doua – „Muzicuțe”. E foarte importantă nașterea primului copil al autorului cu deficit de copilărie – Teodor (1960). În anul următor, poetul îi dăruie fiului și celorlalți copii două cărți – „Făt-Frumos, curcubeul” și „Buna ziua, fulgilor!” În 1963, îi apar volumele „Mulțumim pentru pace” și „Făgurași”, al doilea conținând nu numai versuri, dar și povestiri și cântece. În 1965, editează „Versuri pentru cititorii de toate vârstele” și aduce pe lume, împreună cu doamna Raisa, pe cel de al doilea fecior – Călin. „Poeziile de seama voastră” (1967) și „Duminica cuvintelor” (1969) încununau un deceniu editorial exclusiv dedicat copilăriei.

Nu a întrerupt niciodată dialogul cu *viețile mitite*, copiii, dar între aceste două cărți de la urmă Grigore Vieru a publicat volumul de cotitură, „Numele tău”, anunțându-l vîguros, deosebit și în poezia pentru cei maturi. Întârzierea în copilărie l-a dăruit cu un fel dezgolit de rostire, cu o sinceritate neapărată-dezarmantă, cu o pornire a oricărei poezii de la respirația liberă și cuvintele cele mai la îndemână, iar în planul subiectelor, motivelor abordate copilăria-maternitatea-dragostea a constituit treimea axială a poetului, treime căreia i s-a consacrat total și permanent. Prin această filieră, toate celelalte motive și-au testat oportunitatea și rațiunea de a ajunge poezie ori maximă ori eseu.

Orfan de tată, sensibilizat de această frustrare, a suprapus pe rana individuală rana exilului interior basarabean, încrâncenându-se să facă ceea ce e necesar de făcut pentru normalitate, să facă ceea ce... poate. Am mai scris despre norocul Basarabiei legat de muncile astrale ale poetului.

Aici e de pomenit de frumoasa corvoadă, împreună cu Spiridon Vangheli, Igor Vieru, la „Abecedar”, apoi epoca „Albinuței” poetului, pornită la zburare cu plinul în colaborare cu pictorul Lică Sainciuc și cu o echipă de compozitori, care au compus muzica pentru poeziile „Albinuței”. Fiece casă, fiecă grădiniță, fiecă școală avea pe masă „Albinuța”, fremătând o limbă și o simțire românească necesară îndeosebi la pornirea sănătoasă a creșterii copiilor noștri.

Prin Grigore Vieru, care a realizat un parteneriat impresionant cu alți scriitori pentru copii (colaborarea cu Spiridon Vangheli e deosebită), cu compozitorii, interpreții, profesorii, educatorii, în Republica Moldova s-a afirmat fenomenul *literatură pentru copii*, cunoscut de nu prea multe literaturi ale lumii (a nu se confunda existența în diferite literaturi a scriitorilor pentru copii cu fenomenul rarisim). Prin această consacrare totală, excepțională, a lui Grigore Vieru, foarte mulți scriitori basarabeni s-au scuturat de iluzia că simpla declarare a unei cărți ca fiind *destinată copiilor* chiar *ajunge* la copii, chiar asigură comunicarea,

dialogul cu copiii. Copiii operează, comunică și cresc cu ajutorul cuvintelor numărate, cuvintelor de început, împletite într-un limbaj... trilingv, în care se conjugă jocul, revelația, deliciul și chiar poanta. Cu „bilingvismul” nu ne prea isprăvim – ne sperie. Copilul cu „ramificația” lui po-li-glo-tă comportă înțelegere, auzire, răspunsuri – evident, în același buchet plurilingv. Grigore Vieru, lipsit în copilărie de jocurile necesare unui copil, nu se mai satură de joc, de descoperit mici americi – pentru copiii care, fără acestea toate, nu cresc împliniți, nu se împlinesc. La început, au fost cuvinte potrivite începuturilor, cuvinte numărate.

Numărați cuvintele poetului – cu ajutorul copilului, nepotului pornit să crească mare și bun.

4. Poetul născut acasă

De la marile adunări naționale, basarabeni nu s-au lăsat convinși de nimeni și de nimic să se adune atât de mulți câți au venit să-l petreacă în ultimul drum pe poetul Grigore Vieru – oglindă vrednică, în care să constatăm că nu ne-am risipit chiar toți în străinii salvatoare ori în umilă disperare (timpuri scârbavnice suportăm, e adevărat), oglindă crâncenă, în care clasa politică să-și amintească refrenul cu care a ieșit *să renască* românii basarabeni în stradă, în piețe, în fața ori chiar sub tancuri acum douăzeci de ani: **SCRIITORII ȘI POPORUL!**

Marea de suflete venite în scuarul Operei Naționale, deși încăpeau într-o lacrimă toți, nu încăpeau în centrul Chișinăului. În cazul lui Grigore Vieru, toți veniți spre sicriul lui i-au fost cititori, admiratori, beneficiari ai muncii sale metodice, pedante. Orișice copil din Basarabia, chiar și cel din familii alogene, orișice familie cu copii →

IULIAN FILIP

căuta și găsea faimoasa, harnica *Albinuță* a poetului. Forfotind alături de copii, părinții ajungeau la Vieru prin această strungă sensibilizată de creșterea copilului propriu în cuvânt plin, în autentică simțire poetică românească. Poetul a intrat în orîșice casă pe cea mai sărbătorească ușă, cea deschisă de copil – ca să muncească întru dulceața sănătoasă a limbii și a valului de tineri basarabeni, care nu mai pot fi manipulați atât de lesne de către *fantomele rătăcite prin Europa să facă bine tuturor* (au făcut destule).

În cele trei eseuri anterioare consacrate poetului *am încercat să-l spun* celor care-l cunosc mai puțin, celor care cunosc problema basarabeană mai aproximativ – norocul renașterii basarabene a fost legat, literalmente, de lecțiile astrale ale poetului Grigore Vieru, oferite copiilor, părinților, compozitorilor de diferită muzică bună, interpreților de diferită formulă de expresie muzicală, colegilor scriitori, oamenilor politici, prietenilor, dușmanilor mulți (ulu-itoare tagmă transfrontalieră – mulți și pe o parte și pe alta a Prutului). Cu compozitorii, interpreții, actorii, profesorii, educatorii a conlucrat, furnizându-le *din primă sursă, apă neîn-cepută*, texte compuse anume pentru copiii de diferite vârste, pentru coruri de copii, pentru coruri de maturi, pentru interpreții concreți de muzică ușoară, pentru cantate, oratorii, pentru interpreții în stil popular...

Eram la Nicolae Dabija în birou, când Nicolae îl ruga, supărat:

– Nu mai sunteți atât de tânăr, maestre, mai răriți drumurile, deplasările, că vă macină!

Era poetul care promitea să vină la întâlniri și se ținea de cuvânt – mai mult decât oricare dintre colegii săi din Chișinău. Indiferent unde era invitat – într-un sat îndepărtat din Oltenia (că i-a promis directorului de școală) ori în Cahul, unde a promis să vină la Eminesciană (că în centru, la Chișinău, vor fi, întotdeauna, prezenți mai mulți scriitori).

Nu în pat, unde a zăbovit în ultimii ani mai suferind ca alte dăți, dar din mers l-a cosit număratoarea fatală, din drum. Că drumurile îl prindeau mai mult la imagine – mai mult decât... patul, biroul, confortul, turnul de fildeș.

La Chișinău, mai toți întrebătorii de la radio, TV, ziare, reviste îi pro-

vocau pe interlocutori cu stereotipa provocare *ce poezie de a lui Grigore Vieru vă vine acum în minte?*

Le-am spus pe cele mai la îndemână în antologia *Poezia ACASĂ*. Acum recitesc *în alt fel* poeziile poetului trecut *de partea cealaltă* și iată la ce maxime și poezii m-am oprit.

*

**Grigore Vieru, Nicolae Băciuț,
Claudia Șatravca,
Chișinău, octombrie 2000**

x x x

Deși pământul se învâрте mereu,
m-am născut acasă.

x x x

Am o casă ale cărei ferestre se
varsă neîntrerupt în apele Prutului ca
Dunărea în mare.

x x x

Dacă un nebul vorbește cu
florile, este inuman să-l zăvorăști în
balamuc. Poate că n-are cu cine
schimba o vorbă.

x x x

Plec amărât din viață nu pentru
că nu am găsit adevărul, ci pentru că
nici acei care vin după noi nu-l vor
găsi.

x x x

Sunt alcătuit din mai mulți
oameni, este imposibil să murim cu
toții în aceeași clipă.

x x x

Graniță dreaptă între două țări
megieșe nu există.

x x x

Nimic mai urât ca mersul țanțoș
și apăsător prin biserică.

x x x

Cum să-ți întind mâna, când mi-
ai bătut-o în cuie?!

x x x

Nu mi-ați spart cerul din
fereastră odată cu geamul.

x x x

Nu-mi cer iertare nici în fața
Patriei dacă știu că am dreptate în
fața lui Dumnezeu.

x x x

Să ceri sfat și furnicii.

x x x

Mi-ar fi rușine să întreb pe
maică-mea dacă-i româncă sau nu.

x x x

Românul dezmiardă și
drăgălășește până și pe diavol – l-a
numit *Michiduță* – crezând că astfel
îl păcălește și-l îmbunează. Pe draci!

x x x

Întâi pâine, apoi măslina! Întâi
cântecul mumei, pe urmă al lumii.

x x x

România este o țară plină de
câmpii, munți, ape, cântece, istorie și
granițe.

x x x

Basarabia este un copil înfășat în
sârmă ghimpată.

x x x

Se urăsc între ele femeile, dar se
omoaară bărbații.

x x x

Dacă s-ar putea sluji mortul de
moartea sa!

x x x

Eu n-am trecut Prutul – l-am
sărit.

x x x

Nu există singurătate în care n-ar
mai fi cineva.

x x x

Lui Ion Ciocanu

Fericit cel care s-a șters
De steaua din frunte
Ca de scuipatul dracului!
Fericit cel care
Și-a alipit sufletul
De steaua din cer
Ca de focul din vatră!
Fericit cel care-a găsit drumul.

Între Orfeu și Hristos

Lui Ștefan Andronic

Pentru că a văzut,
Ochiul meu a murit.
Lacrima: piatră funerară
Pe mormântul ochiului meu.
Va veni alt cer.
În altă lume se va deschide
Ochiul meu, dând piatra la o parte.

x x x

Voi muri lângă cel care nu mă
va plânge, nici nu se va bucura de
moartea mea: voi muri lângă mine
însumi.

GRIGORE VIERU

GRIGORE VIERU – DESTINUL VERDE AL IERBII

Destinul l-a găsit pe Grigore Vieru „la marginea unei iubiri”, „în verdele adânc al vetrei”, pe malul stâng al Prutului, pe acel „pământ plâns pe furis”, într-un loc „spulberat de năprasnice vânturi”.

Destinul i-a întins mâna, iar poetul, fără a mai sta pe gânduri, i-a luat-o și a sărutat-o cu toată credința, speranța și dragostea sa. Ca o ironie a sorții, Vieru s-a născut în România, în satul basarabean Pererâta, în **14 februarie 1935**, fiind nevoit să trăiască și murind în cele din urmă în Republica Moldova, în 18 ianuarie 2009, la Chișinău. Ce paradox încărcat de semnificație tristă! Născut pe plai basarabean, Grigore Vieru a purtat nemijlocit pe umeri povara, năpăstuirea semenilor săi, despărțiți de frații lor. Cu privirea ațintită mereu spre malul celălalt al Prutului, a plâns cu lacrimile celor mulți, le-a transformat în cuvinte și le-a rânduit apoi în vers, purtându-le jalea. „Ei ne hăcuiă graiul / Și doina, și harta!”

Grigore Vieru a continuat ceea ce Alexei Mateevici începuse la început de secol XX, când redeștepta prin scrierile sale conștiința națională și dorința de reîntregire a neamului. Alexei Mateevici nu a avut șansa să vadă acest vis împlinit, murind în 1917, dar a lăsat ca testament o comoră literară, poezia *Limba noastră*, alături de convingerea că limba română a fost matca în care neamul s-a regăsit cu credință, mereu și mereu. Înaintea lui Mateevici, Eminescu observa că „nu noi suntem stăpânii limbii, ci limba este stăpâna noastră”. După Mateevici, pe malul apusean al Prutului, un alt mare poet, Nichita Stănescu, rostea acest adevăr: „Limba română este Patria mea”. În oglindă, într-un unison de gândire și de simțire, în vremuri de mare restriște, Vieru scria: „Graiul mi-i sfânt – / În viața mea / El nu este un simplu turist, / E chiar Patria”. (*Sunt naționalist*). Limba română este „limpede ca lacrima”. Comparând-o cu o iubită, poetul mărturisea: „În privirea Ei / Întâia oară / Am văzut c-avem și noi o / Țară” (*Limpede ca lacrima*).

Întocmai ca Mihai Eminescu odinioară, Vieru a readus în

conștiința basarabenilor originea comună, filonul geto-dacic și latin al tuturor românilor. Din perspectiva poetului, limba română este limba strămoșilor geto-daci: „Pre pământ străvechi și magic / Numai dânsa ni-i stăpână: / Limba neamului meu dacic, / Limba noastră cea română” (*Limba noastră, cea română*). În același timp, o considera o limbă latină, după cum remarcăm în poezia dedicată Doinei și lui Ion Aldea Teodorovici: „Pe sângele nostru / De soare văzut / Curg florile / Alfabetului latin”.

Se spune – și este adevărat, că istoria este scrisă de învingători. Prin urmare, conștient de faptul că tinerii basarabeni au fost nevoiți să învețe o istorie deformată de interesele ocupanților sovietici, Vieru a apelat, ca și Eminescu, pentru a readuce adevărul istoric la lumină, la figurile emblematice ale neamului, acelea care au marcat pentru totdeauna spiritul poporului român în integralitatea sa, rămânând engramate pe vecie în sufletul național. Mărturie în acest sens sunt poeziile dedicate lui Decebal, Mihai Viteazu, Ștefan cel Mare – „icoană a neamului meu”, Alexandru Ioan Cuza. Testamentar, în *Cinstirea proverbelor*, Vieru ne-a sfătuit precum un „bătrân al satului”: „Cinstește pe strămoși cu fapta, / La fel și ziua nouă. / Trăiește, fiule, o viață / Și cu a morții două”.

Cu înțelepciune, poetul s-a adresat tinerei generații, luându-și în primire rolul de educator, de formator de școală. Grigore Vieru a scris multe poezii pentru copii, acest lucru având o importanță specială pentru recludirea identității de neam. A subliniat-o însuși autorul în poezia *Tu știi*, dedicată lui Spiridon Vangheli, cu care, de altfel, a elaborat în 1989 primul abecedar cu grafie latină. „Tu știi / Că un cântec frumos / Pentru copii / Poate salva în viitor / O Patrie”. Pe lângă valoarea intrinsecă a gândirii poetului, cu proiecție spre viitor, remarcăm și o capacitate de sinteză uimitoare. Prin forța sentimentelor transmise, prin adâncimea temelor sale, prin esențializare, Vieru a reușit să dea viață dictonului latin „multum in parvo”. Poetii basarabeni contemporani cu Vieru și cei care i-au urmat au primit misiia sacră de a prelua ștafeta, de a purta prin vers

iubirea pentru limba română și speranța în unitatea națională.

Născut „la firul ierbii”, Grigore Vieru s-a contopit cu idealurile românilor basarabeni, le-a purtat ecoul simțămintelor, devenind, la rândul-i, ecou pentru cei mulți. Poezia sa a devenit stindard și îndemn la redeșteptare națională. Ea strigă: „Ridică-te!” „Tu, preschimbată într-o gară / În care cine vrea coboară, / Prin care cine vrea se plimbă / Scuipând în datini și în limbă, / Schimbată crud de minți demente / În cruce de experimente: / Îți bat piroane-n mâini, picioare, / Te stingi și parcă nu te doare, / Ridică-te din suferință / Și din cazona umilință! / Ridică-te, Basarabie, / Trecută prin foc și sabie, / Bătută, ca vita, pe spate / Cu biciul legii strămbate, / Cu lanțul poruncitoarelor strigăte! / Ridică-te! Ridică-te! Ridică-te!” Forța acestei poezii l-a făcut pe Ion Buzăși să îl compare pe Grigore Vieru cu Andrei Mureșanu, amândoi port-drapel – unul în Basarabia contemporană, celălalt, cu o sută de ani în urmă, în Transilvania pașoptistă. Poezia *Ridică-te!* are semnificația poeziei „Deșteaptă-te, române”.

Nicolae Dabija, un alt reprezentant de frunte al culturii basarabene, l-a privit pe Vieru cu admirație și respect. „Cei care s-au lătit peste noi nu încetează să se întrebe cu mirare: de unde s-a luat Grigore Vieru, când nu trebuia să fie, când toată intelectualitatea basarabeană a fost decimată, deportată, speriată, strivită din fașă și locul fusese ars încă pentru o sută de ani înainte”, scria Dabija. Celor mirați, despre care vorbește Dabija, Vieru le-a furnizat răspunsul: „Piatra care m-a lovit s-a așezat de minune în zidul templului meu”.→

SIMONA MIȘUȚIU

De altfel, sfârșitul deceniului 8 al secolului XX l-a găsit pe Vieru în prima linie a Mișcării de Eliberare Națională din Basarabia, printre organizatorii și conducătorii Marii Adunări Naționale din 27 august 1989, fiind unul dintre fondatorii Frontului Popular din Moldova. A participat activ la dezbaterile sesiunii a XIII-a a Sovietului Suprem din RSSM, în care s-a votat limba română ca limbă oficială și trecerea la grafia latină.

„Bucură-te, scris latin, / Că pe valea dulce-amară / N-ai venit ca un străin, / Ai venit la tine-n Țară / Și la frații tăi”, scrie Vieru în poezia *Răsaî*.

Unele dintre versurile sale și-au tras seva din folclor, transmițând natural emoția și sentimentele pe care apoi le-a distilat cu rafinamentul unui artist autentic, de prim rang. După cum remarca Zoe Dumitrescu Bușulenga, poeziile lui Vieru au o aparentă simplitate, pentru că, la o mai profundă analiză, remarci caracteristicile unui mare poet. Într-o perioadă în care poezia a devenit prea ermetică și sofisticată, Vieru a ales să se exprime deschis și liber, fără ca acest lucru să îi știrbească în vreun fel valoarea. Metaforele nu încarcă, au o finețe aparte. Nu lipsesc nici transpunerea realului în abstract, nici aducerea abstractului în plan real, trecerea făcându-se prin comparații delicate, cum ar fi, spre exemplu, în poezia *Un secol grăbit*: „Un vânzător / Uită să ne întorcă restul./ Ecoul uită cum să răspundă”. Vieru a refuzat canoanele post-moderniste, preferând să semene cu el însuși, iar acest lucru a conferit poeziei sale sinceritate, trăire autentică și impact. „Râvnind simplitatea și limpiditatea (așadar accesibilitatea), acest lirism are o misie: stă sub semnul urgenței, țintește comunicarea și comuniunea. Este nevoie de o astfel de poezie și-ți trebuie curaj pentru a o scrie simplu. Stihurile sale se deschid nevoilor sufletești, citindu-le aflăm că le știam”, scria Adrian Dinu Rachieru despre acest subiect.

Iubitor de muzică, poetul nu a renunțat la melos nici măcar în versul alb. Repetițiile unor cuvinte sau ale unor versuri întăresc mesajul, dar, în același timp, conferă cantabilitate poeziilor. Multe dintre acestea, de altfel, au fost puse pe

note și cântate. Vehicolul muzical le-a crescut viteza de deplasare spre sufletele românilor. Nici Doina și Ion Aldea Teodorovici, alți mari patrioți, iubiți de românii de pretutindeni și ei pieriți prea timpuriu – ce stranie coincidență, tot într-un accident rutier!, nu au rezistat tentației de a-i cânta poemele.

Toate temele dezvoltate de Grigore Vieru în poeziile sale fac legătura indisolubilă cu melegul natal. „Deși pământul se învârte mereu, m-am născut acasă”, spunea poetul. Satul, ca unitate centrală a spiritului românesc este amintit tematic, dar și prin elemente descriptive sau prin parfumul folcloric al unor versuri. „Satule, floare de sară, / M-ai deprins cu dor țară” (*Satule*). Toate elementele naturale au toposul rural basarabean.

Vieru s-a identificat simbolic cu Prutul: „Sunt Prutul singur și istoric, / Ghimpata sârmă îl rănește. / Îl sugerează de-o vecie marea, / El de-o vecie izvorăște” sau cu doina (poezia *Sunt*). Prutul, „râul pățimit”, pe care visa să-l treacă „precum visau alții să ajungă în cosmos”, este axul tematic central al operei sale, este curgerea însăși a jelaniei românilor de pe cele două maluri și oglinda ideii de unitate și reîntregire a neamului. Poezia *De-ai curge tu, Prutule* este tulburătoare prin durerea care ia forma cuvintelor: „De-ai curge tu, Prutule, / De-ai curge pe Nistru, / Să nu mă mai desparti / De frații mei! // De-ai curge tu, Prutule, / De-ai curge pe Mureș, / Ca liber să pot asculta / Cântecul nostru, / Cântecul neamului meu! // De-ai curge tu, Prutule, / De-ai curge pe Olt, / Să nu / Mai fiu întrebat / Ce caut eu, / - Auzi?! – ce caut eu / În Țara mea?!”

Grigore Vieru a trecut Prutul, pășind mai apoi pe urmele lui Eminescu, vizitându-și partea „interzisă” a țării sale. A respirat liniștea mănăstirilor moldave, s-a îmborsărit cu parfumul teilor emini la Iași, a vibrat alături de elanul creator al confracților scriitori la București; pasul său a măsurat molcom pământul transilvan. Toate aceste călătorii și întâlniri cu frații români aveau să-i întărească visul, credința și speranța în unirea neamului său, dar și să-i adâncească rana nevindecată, încă zemuindă, de a-și vedea poporul despărțit arbitrar de interese meschine. „Zăpezi se vor

topi. / Va ninge din nou, / Alte pete roșii de sânge / Vor privi din zăpezi / Spre un alt viitor. / După numărul lor / Vom ști / Câți români / În Țară-au rămas / Și câtă Basarabie / Acasă-a ajuns” (*Rana*).

Românii basarabeni, dar și cei bucovineni, i-au iubit pe toți cei care au avut puterea, capacitatea, dăruirea și curajul de a le striga dorul și de a da glas suferinței lor. Pe Eminescu l-au considerat poet național. Pe Mateevici l-au jelit. Pe Vieru l-au ridicat la rangul binemeritat de poet al neamului.

Conștient că-și trage seva lirică din filonul eminescian, că urmează același curs al iubirii populare, Grigore Vieru l-a considerat pe Eminescu „frate” și „părinte”. „Acum am și eu pe lume parte: / Pot îmbrățișa măiastra-ți carte, / Știu că frate-mi ești și-mi ești părinte”. (*Eminescu*). Vieru a trasat un cerc, pornind de la poezia eminesciană și închizându-l tot cu ea, Luceafărul fiindu-i călăuză în acest demers. „Știu: cândva, la miez de noapte, / Ori la răsărit de Soare, / Stinge-mi-s-or ochii mie / Tot deasupra cărții Sale” (*Legământ*). De altfel, cumva simbolic, luna ianuarie este luna în care din țaria sevelor românești s-a născut Eminescu și este totodată luna în care Grigore Vieru s-a desprins de cele lumești, lăsând în urmă poezia sa – o flamură pentru nemurirea neamului, un testament. „Lângă doină și izvor / Nu-i ușor să-ți fie dor, / Nu-i ușor să fii curat / Pe pământ înstrăinat. / Vă las dorul cel durut / Și nădejdea de la Prut. / V-am crescut, v-am ridicat, / Mă pot duce, / Mă pot duce împăcat” (*Testament*).

Vieru a purtat în versurile sale esența eminesciană, tristețea lui Blaga, oful lui Goga, spiritul lui Argezi. Nichita Stănescu spunea despre poetul basarabean că „transfigurează natura gândirii în natura naturii”. „Cartea lui de inimă pulsează și îmi influențează versul plin de dor, de curată și pură limpezire”, mai adăuga Nichita.

Grigore Vieru nu și-a focusat atenția doar asupra marilor noștri poeți clasici. El a adus în conștiința celor de pe malul estic al Prutului personalități care au marcat cultura română contemporană lui, dedicându-le versuri și realizând un atât de necesar schimb cultural.

Adrian Păunescu spunea că Vieru a făcut mai mult pentru unitatea națională a tuturor românilor decât toți politicienii și decât toate armatele la un loc. Grigore Vieru însuși avea convingerea că „Birui-va / Nu țara cu cele / Mai multe tancuri, / Ci Țara cu Cel / Mai mult Dumnezeu în ea” (*Adevărat*).

Brâncuși, Argezi, Ioan Alexandru, Mircea Sântimbreanu, D. R. Popescu, Marin Sorescu, Otilia Cazimir, Constanța Buzea, Eugen Simion, Ana Blandiana, Gheorghe Zamfir, Furdui Iancu etc. au trecut cu toții Prutul, ajungând pe plai basarabean, având drept „candelă” călăuzitoare limba română și versurile lui Vieru, dedicate lor. Ba mai mult, Adrian Păunescu, alături de fiul său, Andrei, i-au însoțit de facto pe Vieru și pe soții Doina și Ion Aldea Teodorovici în 1992, pentru a-i îmbărbăta și a le insufla curaj luptătorilor moldoveni în războiul de pe Nistru.

La rândul lor, oamenii de cultură români, atenți la „fenomenul” Vieru, l-au făcut cunoscut în România, astfel încât, astăzi, îl percepem pe poet pe malul vestic al Prutului, ca pe un poet al nostru, al neamului românesc, un „apostol”, după cum îl numea Răzvan Theodorescu. „Vieru e de pretutindeni din România. Românii au impresia că-l cunosc din tată-n fiu, recunoscând în gândirea și sensibilitatea lui un tipar genetic imposibil de imitat și de trădat. Chiar situația existentă la lui Vieru seamănă până la identitate cu situația poporului român. Mereu amenințat, mereu fragil, mereu suferind și mereu nemuritor” (Adrian Păunescu).

Mama este figura centrală a operei lui Vieru, având atât valența iubirii filiale, cum ar fi, spre exemplu în poeziile *Mi-e dor de tine, mamă, Tu ești un geniu, Autobiografică, Buzele mamei, Chipul mamei, Chipul tău, mamă, Cuvântul mama, Această lună lină*, cât și valența simbolică a Patriei, o „subtilă metaforă aducătoare de căldură binefăcătoare”, după cum remarca George Băjenaru. Sensul este subliniat foarte sugestiv de Vieru în poezia *Caut umbra*: „Pierzând pe mama, / Mi-a rămas Patria. / Dar nu mai sunt un copil / De atunci”. Emoția transmisă de

Nicolae Busuioc, Dimitrie Poptâmaș, Ilie Șandru, (sus) Nicolae Băciut, Grigore Vieru, Cornel Moraru (jos), Chișinău, octombrie 2000

poeziile dedicate mamei transcende afectul, pătrunzând în spirit, căci, „dintre toate religiile, cea mai frumoasă este mama”.

Pentru toți românii, oprimați de-a lungul întregii lor istorii, pâinea reprezintă un simbol al rezistenței seculare și al legăturii cu pământul. Intrinsec aproape, pâinea a fost percepută de români ca pe un miracolul ancestral, ca pe un dar al lui Dumnezeu pentru truda existenței terestre. Acest lucru poate fi observat în toate datinile și motivele noastre populare. Cât de frumos exprimă acest lucru Vieru! „Doamne, / Cât cer / Deasupra unei singure / Pâini!”

Motivul ploii apare în multe versuri, contopindu-se ca semnificație cu lacrimile și exprimând participarea naturii la durerea Basarabiei, cum regăsim, spre exemplu, în poezia *Boc-boc-boc*.

Tema iubirii – esența dăinuirii, nu avea cum să lipsească liricului și sensibilului poet, iar versurile care o cântă arată valoarea expresiei artistice a lui Vieru. „Sunt om, pot iubi, deci pot totul”, spunea poetul. În poezia *Când*, regăsim o profunzime tulburătoare a sentimentelor: „Când am să mor, / Să mă îngropi / În lumina ochilor tăi”. Iubirea este o binecuvântare în viziunea poetului basarabean. Este redată în versuri de o reală frumusețe: „Căci trecând pe geam doi stropi de ploaie – / Unu-s eu, mi-a spus, și altul ea e. / Căci afară mult, prea deasă iarba / Pân'la streșini își înalță barba” (*Binecuvântare*). Omagiind-o, a omagiat totodată viața, cu dragul de a o trăi și de a se bucura de toate câte a rânduit Universul, ceea ce este remarcabil pentru un om obișnuit să observe și să poarte cu sine

pățimirea semenilor. Poezia *Ca prima oară* este una dintre cele mai cunoscute, dar și mai frumoase poezii, mișcând corzile sufletului, făcându-l să vibreze. „Orice splendoare / Mă doare, / Mă doare-această floare / Și frumusețea ta, / Și frumusețea ta! / Și-această zi / Ce mâine nu va mai fi, / Nu va mai fi!”

Prin întreaga sa activitate literară, publicistică și publică, Grigore Vieru a redeșteptat idealurile naționale pe ambele maluri ale Prutului. El a considerat că „sunt două lucruri pe care un bărbat nu are dreptul să le piardă nici în cel mai urât vis: țara și demnitatea”. Un exemplu de mare demnitate a demonstrat Grigore Vieru și în 1994, când neo-comuniștii din Partidul Democrat Agrar, ajunși la putere în Moldova, dorind să renunțe la imnul de stat *Deșteaptă-te, române*, au propus poetului Grigore Vieru și compozitorului Eugen Doga să compună versurile și, respectiv, muzica pentru un nou imn. Ambii au refuzat. Conștiința nu este de vânzare! „Dreptatea istorică va blestema poezii și compozitorii care vor îndrăzni să ridice mâna asupra Imnului Național *Deșteaptă-te, române*, cocoșându-se ei în locul strălucirii și necesității lui istorice”, scria Vieru ulterior în revista *Literatura și arta*.

Aspirând la adevăr, simplitate, unitate națională, atât prin vers, cât și prin acțiunile sale, având dăruire până la sacrificiu, Grigore Vieru s-a poziționat pe cele mai înalte culmi ale aspirațiilor și demnității naționale. Ne-a arătat „curajul de-a trăi, / curajul de-a muri” adică „cele două aripi / care pot / În ceruri să te ridice”. El însuși nu s-a comparat nici cu brazii, nici cu stejarii. În epitaful său scrie: „Sunt iarbă și mai simplu de atât nu pot fi”. Această iarbă, însă, are atributul esențial: perenitatea! Iarba nu poate fi nimicită. Tăiată de secure, ea va crește iar și iar, atât de aproape de seva pământului care a înverzit-o! Grigore Vieru va rămâne peren în conștiința tuturor celor care simt românește. „Mai mult decât un poet, el este un destin”, spunea Nicole Dabija. În același timp, el continuă să fie o rană neînchisă încă pentru noi. Lacrima *Doinei* lui Eminescu s-a întrupat, la distanță de un secol, în Vieru.

Florin Piersic

Viața „ca o poveste”

Florin Piersic este de multă vreme un nume de legendă. Un nume a cărui popularitate a depășit hotarele țării, trăind înconjurat cu dragoste și prețuire de mulți fani de pe mapamond. El face parte dintre acei „monștri sacri” ai memoriei noastre culturale menită să ne perpetueze câteva valori sfinte ale neamului: oralitatea, isteția, gluma, calamburul, spiritul prieteniei, al familiei și al valorilor artistice durabile. Felul lui de a fi, direct, sincer, cavaleresc, cucerește de la prima vorbă spusă, transformând dialogul într-un amplu monolog, într-un torent de amintiri, secvențe de viață, întâmplări aventuroase care se rostogolesc cu o viteză amețitoare. De fapt, întreaga viață a lui Florin Piersic e o aventură, o călătorie în lumea mirifică a teatrului și a cinematografiei, în care el și-a avut rolul său, inimitabil. Asta, pentru că el și-a conceput viața ca pe o scenă perpetuă, ca pe o amplă partitură, cu rol hărăzit de zei, spre a-i face pe oameni mai senini, mai dispuși la clipe de bună dispoziție și abandon al încordării psihologice, îndemnându-i să vadă și părțile frumoase și destinate ale vieții, comical lor intrinsec. El propune ascultătorului o oază de loizir adevărat, de cufundare în anecdotic, poveste și senzațional. Dacă îl ascuți doar câteva clipe nu poți să nu izbucnești în râs, să nu te captiveze fenomenalul său debit verbal, savoea spunerii, întruziunea neprevăzutului fantezist, finalurile fericite.

Realmente, Florin Piersic e un mare povestitor din stirpea bacilor bucovineni, care te țineau nopți întregi lipit cu ochii la stele, ca odinioară în cazul lui C. Hogaș. El e asemeni zânei celei bune care te poartă pe aripile visării și ale închipuirii într-o zonă în care, din simplu spectator devii co-participant la evenimente, trăind alături de el aventura unor evenimente care se derulează cu repeziciune, luându-te părtaș la un spectacol perpetuu. Contemporan și prieten cu toți monștri sacri ai copilăriei și tinereții noastre din teatru și cinematografie, el e istoria vie a unui trecut pilduitor, care se depășește pe sine în fiecare clipă trăită, spre a da existenței noastre un sens superior. Florin Piersic deschide pentru noi

poarta unei lumi mirifice, populată de personaje de basm, de eroi imbatabili, de femei ațățătoare, explodând de frumusețe și farmec (Sara Montiel) sau deopotrivă, cu înfățișări serafice de adolescente provocatoare (Tatiana Samoilovna). E oază de destindere și relaxare, așa cum și-o dorește fiecare muritor, în visele sale de rai pământesc. Florin Piersic e superstarul unei industrii cinematografice rafinate și bine pusă la punct, în care iluzia se amestecă cu calculul precis al regizorului, cu ochiul larg deschis al operatorului, care îi prelungește imaginea într-un obiectiv obsedant. Erou generos al unor filme de capă și spadă, cu înfățișare de prinț moștenitor, de Făt-Frumos de poveste, Florin Piersic te îndeamnă să-i ții portretul sub pernă, spre a visa lucruri frumoase, inimaginabile. Un fluid special se degajă din fiecare vorbă sau acțiune a sa, un fluid magic, care emană din trupul robust și sănătos, din privirea albastră, lunecătoare, din mustăcioara haiducească, din întreg farmecul unui erou care n-are potrivnici pe măsură, ce stă sub semnul unei camaraderii intempestive, atavice, primordiale. Structura lui umană e astfel construită, încât să pună mereu în evidență adâncimile sufletului, să le răscolească și să le facă să-și descopere eflorescența ascunsă. El a fost menit să dăruiască și să se dăruiască oamenilor, și nimic nu l-a putut împiedeca să nu și ducă până la capăt acest rol de om din Carpați, omenos, generos, inventiv, care l-a făcut căutat și prețuit de cele mai celebre case de filme europene. Era un protagonist desăvârșit, știa

să intre cu o știință instinctivă, în haia fiecărui personaj, să întruchieze cu aceeași bonomie cuceritoare eroi buni sau eroi răi. Prin el, sufletul românesc și felul de a fi al românului haiducit a pătruns pe toate ecranele lumii, în toate casele iubitorilor de film, iar steaua popularității sale a atins-o pe aceea a unui membru al grupului Beatles. El a fost pentru noi Beatlesul nostru, eroul fără frică și prihană al unei generații întregi de admiratori care au crescut și s-au format la școala destoiniciei lui înnăscute. Viața lui, aventuroasă și plină de nebunii, a hrănit închipuirea a zeci și milioane de spectatori, i-a ținut treji sub vraja farmecului său personal, și le-a modelat sufletele spre curaj și cavalerism.

Era, firesc, prin urmare, ca la ceas de zenit al vieții să privească în urmă cu nostalgie dar și cu luciditate, spre a așterne pe hârtie o parte din întâmplările mai deosebite care i-au dat târcoale și l-au prins în cleștele lor magic. Din această bucurie perpetuă amestecată cu o undă de amărăciune și regret, s-a născut la sfârșitul anului 2022, o carte scrisă de el în clipe de melancolie și destăinuirii, care a dus la publicarea vieții sale de „poveste”, așa cum o numește el, în cartea cu care a hotărât să se sărbătorească în acel an, la 27 ianuarie, ziua lui de naștere. Legendă vie a teatrului și cinematografului românesc din vremurile lui de glorie, Florin Piersic e un adevărat fenomen al oralității, cum rar se poate întâlni la un secol odată, o chintesență tuturor rolurilor jucate și ne jucate, așa cum ne apare el în cartea autobiografică, pe care a pus-o la dispoziția celor dornici să-l cunoască mai de aproape, carte tipărită de editura Bookzone din București (2022), cu titlul *Viața este o poveste...* De la bun început cartea te pune într-o formidabilă încurcătură. Nu știi ce să reții de acolo: dragostea infinită pentru părinți (de unde și cuvântul de început a tatălui, Ștefan Piersic), povestea tragică a pierderii surorii sale, în încercarea de a salva de la înec o prietenă mai mică, legătura organică cu pământul Bucovinei, unde a copilărit, momente din perioada școlărității de la Cluj, cu o familie iubitoare (tatăl său a profesat aici ca medic veterinar), cu lecțiile de acordeon și chitară, cu declamările care îl scot în evidență de timpuriu talentul →

MIRCEA POPA

artistic, cu drama arestării și trimerii în închisoare a tatălui, cu admiterea de pomină la Institutul de Teatru, soldată cu 10 pe linie, dar respins pe motiv de dosar, ipostaza de student „supist” în primul an, după ce a primit aprobarea de la Ministreasa Culturii, Constanța Crăciun, mediul studentesc populat cu profesorii celebri și cu colegi de mare talent, absolvirea și repartiția la Piatra Neamț, revenirea la București și amintirea spectacolului de absolvire etc. Toate aceste momente biografice fac parte dintr-o vastă țesătură epică, în care Florin Piersic e mereu nou și surprinzător în fiecare scenă relatată, care se rostogolesc ca într-un film care i se derulează rola, într-o desfășurare de mare efect, din care nu lipsesc ingredientele de calambur și vorbe de duh. Cartea ne destăinuie mai întâi episoade din anii de formație profesională din teatru, cu recursiuni asupra succeselor de pomină ale actorului Piersic, mereu la înălțimea rolurilor care i s-au atribuit, pe scenele bucureștene dar și în cele din provincie, mai ales din Transilvania sa dragă, unde a făcut seri de neegalat, seri de joc cu casa închisă, cu bătaie și rugăminți pentru un loc la spectacolele date de el, mereu proaspăt, cu roluri memorabile, ce nu pot fi detaliate decât urmărindu-i cu atenție parcursul de învingător. Anii aceia de adevărată febră artistică sunt aduși de Florin Piersic la lumina rampei, printr-o cavalcadă de scene care cuceresc prin firescul lor nefardat, prin spontaneitate, umor și tehnica ingenioasă a povestirii. Naturaletă scenelor, atractivitatea și ineditul întâmplărilor, mereu transportate în alte medii fac deliciul părții comice și aventuroase a meseriei, cu atenția mereu sporită asupra partenerilor și partenerelor, oameni versați și de mare talent, pe care Florin Piersic îi reînvie, creindu-le atrăgătoare portrete, crochiuri de neuitat. Atenția acordată colegilor de distribuție, merge în egală măsură de la scenă la public, mereu atent la reacția și nota participativă a acestuia, chipuri dragi, de neuitat, păstrate cu grijă în amintirea fidelă și recunoscătoare a celui care evocă, și care nu ignoră nici chestiuni fundamentale de mentalitate oficială impusă, nici fondul atavic, plin de bunătate și dragoste față de semeni, mereu îmbunătățit și cizelat prin talent, muncă, și memorie colosală. A

învățat să se acomodeze și să accepte ipostaza june prim, iar steaua sa norocoasă nu l-a părăsit niciodată. Pățaniile cele mai neașteptate sunt pigmentate epic și autoironic într-o scriitură care nu mai prididește să înșire numeroasele roluri, filmări, cunoștințe cu actori români și străini, care se înmulțesc amețitor, de la o pagină la alta, făcând risipă de talent, dăruire și prețuire pentru public. În dosul aparente boemii și gustului pentru evenimentul ieșit din comun, se ascunde o uriașă risipă de muncă și efort permanent de autoperfecționare, de preocupare pentru înțelegerea cadrului și a contextului cultural, adecvat, cu lecturi speciale privitoare

**Florin Piersic, Nicolae Băciuț,
dr. Horațiu Suciu
Târgu-Mureș, 2017**

la autori și la dinamica procesului creator. Adevărată personalitate artistică polivalentă, cu înnăscut talent de a marca tensiunea interioară a fiecărui rol din teatru sau film, el a reușit, încă la o vârstă tânără, să intre în rândul „monștrilor sacri” ai vieții noastre artistice, cucerindu-și un loc important în filмотeca epocii. Parcursul acestui drum, presărat cu scene și aventuri de neuitat ascunde în spate ore și zile de muncă, de efort conjugat, dominat de o naturalețe încântătoare, de bun simț și firesc excepțional, care îl fac simpatic și atractiv în rememorări și reconstituiri de atmosferă și de proiecție personală. Fără a ignora și obișnuitele atuuri serioase în munca de zi cu zi, cu eforturi care îl fac capabil să toarne dimineața scene de film la Baia Mare iar seara să aibă spectacol la București, călătorind de două ori cu avionul, dus și întors, actorul puternic și încrezător în destinul său, ia viața în piept și nu dă înapoi în nicio situație, de oriunde ar veni și oricât de grea ar fi. Din paginile acestor vieoale și săltărețe mărturisiri desprindem respectul deosebit pentru public,

pentru arta teatrală în sine, elemente care i-au forțat personalitatea și l-au făcut extrem de apreciat și iubit. Prezența sa fizică e dublată de una spirituală pe măsură, ducând la acel fenomen de „uluire”, prin care el a caparează totul, monologul său cuceritor dobândind proporții urieșești, prin anihilarea totală a partenerilor de dialog și aruncarea lor în vădită stupefacție. Nu sunt de neglijat nici trimerile sale la optica politică ignară a momentului, la cenzura semioctă a regimului, de care s-a izbit de multe ori, din care nu lipsește jocul perfid al aparaticilor sistemului, legat de invitațiile externe primite, cu ingerințele politicului în logica vizelor pentru străinătate, cum nu uită faptul că acești inumani politrucii i-au mutilat adolescența, ceea ce-l determină să constate uneori cu amărăciune: „să nu mi vină să sar și să-i strâng de gât pe toți aceia ce stau în scaune cu nonșalanță și răspund c-au făcut ce au făcut, că așa era atunci, / chiar dacă/ n-au avut niciun Dumnezeu. Noi trebuie să-i pedepsim pentru că ne-au rănit copilăria”.

Cartea lui Florin Piersic este revelatoare pentru epoca teatral-artistică traversată. Nu mai cunoaștem în domeniul teatral o carte-document mai interesantă și mai concludentă decât a lui. Aprecierile sunt făcute cu bun simț, iar portretele colegilor din teatru și cinematograf merită toată atenția, punându-ne la dispoziție material însemnat pentru o jumătate de secol de viață teatral-artistică românească, sub împilare și în libertate. Structura sa autobiografică nu-l împiedecă pe acesta să nu judece oamenii și sistemul, să nu arunce zeci de fire de legături cu viața Occidentului din acel moment, cu viața Estului și Vestului, legătura firească dintre ele făcându-se și cu aportul lui Piersic.

Pe lista sa de repertorii figurează opere și creații deosebit de diverse, de la comedie la dramă, și de la spectacole de revistă, la scene de gen sau tragedii celebre, fapt care impresionează prin polivalența sa structurală, mai ales că le-a tratat pe toate cu același respect pentru artă și public. Figură simpatică de „prim amarez”, semănând mult cu Gerard Philippe, actorul aventurilor galante din tinerețile noastre, sau cu Leonard de altădată, Florin Piersic și-l ia drept model pe celebrul Laurence →

Olivier din *Hamlet*, dar și pe Jean Marais, alături de care a turnat un film în România, după ce, chiar la prima plecare în Franța, celebrul comic Fernandel i-a dat o lecție de frapantă popularitate. Idealul către care a tins a fost aceea de actor popular, care se adresează și intelectualului rafinat, dar și omului simplu, oferind caracterelor întruchipate acea carnație de firesc și omenie, destinată reliefării aspectelor optimiste și viguroase ale vieții, făcând din arta sa un fel de traumatologie a sufletelor, un izvor de demnitate și frumos, capabile de a primi civilizația frumosului. Șansa de a fi fost trimis să ne reprezinte la Festivalul Filmului de la Cannes, încă de la primul său film, când se afla chiar la începutul carierei, a fost pentru el un prilej de a-i cunoaște pe cei mai mari actori ai lumii din acel moment, trăind în prezența lor momente de neuitat, care-i vor fasona personalitatea. La fizionomia sa artistică a contribuit, încă din primul an, mâna scenografică a Marieta Sadova, ceea ce i-a permis să dobândească noi trepte de inițiere cu ajutorul lui Gopo, Finți, Dinu Cocea, Sică Alecsandrescu, Vitanidis etc., realizând roluri formidabile în *Oameni și șoareci*, sau *Idiotul*, în urma cărora a fost „vânat” de mari regizori de film pentru coproducții grandioase (Bernard Borderie, Robert Siodmak), și să ne ofere aprecieri autorizate ale criticii de specialitate. Oameni precum Vraca, Calboreanu, Beligan, Colea Răutu, actrițe de mare succes și frumuseți care îi devin partenere, lăsând urme vizibile în memoria sa afectivă, care pot forma un material documentar bogat pentru orice istoric de teatru sau film. Cartea nu e lipsită de scene autocritice (obiceiul de a întârzia la repetiții, excesul de „haiducie” etc.), dar predominante sunt relatările neobișnuite, trăite pe platouri de filmare, în tumultul sălilor de teatru, trăite intens, pe viu, alături de actori din cele mai cunoscute arii geografice din lume, unde compatrioți, ca Mitru Fărcaș sau ca naistul Zamfir, duc zestrea tradițiilor românești celor din diaspora, care tânjesc după locurile natale. Din anii de început ai actoriei sale, înconjurat de afecțiunea unor mari actori și de colegi talentați, ajunși cu toți nume mari în arta spectacolului, cartea lui Piersic e și un repertoriu de producții cinematografice sau de scenarii din

cel mai apetisante, oferind cititorului șansa de a „vizualiza” succesele unei epoci de mare glorie a scenei românești, readucând în memoria generației tinere de astăzi reprezentațiile de vârf ale teatrului și cinematografului din acea epocă de aur a manifestărilor noastre artistice. Cum în comunism singurele metode ale omului contemporan de a evada din realitate, spre a trăi sub semnul artei și al valorilor europene, o reprezenta doar teatrul și literatura, rememorările lui Florin Piersic oferă șansa unor repriviri istorice mult așteptate asupra unei întregi epoci, al cărei martor inspirat și neîntrecut povestitor rămâne (printre scenele neverosimile numărându-se și una cu mecanicul de locomotivă care oprește trenul în plin câmp pentru a-l saluta). Nenumăratele pagini ale cărții fac din el un personaj de poveste, care, dincolo de aparența sa de cow-boy autentic, rămâne un mare actor și iubitor de „acasă”, un om care nu s-a gândit niciodată să-și părăsească țara, împărtaşind cu publicul românesc, și cu prietenii din Clujul adolescenței, cele mai mari bucurii ale vieții. Predestinat să rămână un reper de neprețuit al valorii noastre teatrale, Florin Piersic e unul dintre acei puțini aleși, care atunci când vorbește, „se luminează istoria noastră”. Legat cu mii de fire de Clujul adolescenței și maturității sale, de Bucovina natală, de Bucureștii marilor lui succese teatrale și cinematografice, Florin Piersic aparține țării întregi, iar mii de oameni îl vtot mai rare, în ultimul timp, și-l așează într-o galerie de oameni de succes, care atunci când apare în orice împrejurare, transformă realul în fantezie vis și bună dispoziție.

Nicolae Băciut, Florin Piersic, Demostene Șofron, Cinematograful „Florin Piersic”

Vă pup, ciocoflenderilor!

Această carte nu era în „plan”. Mi-a venit ideea ei, stimulată de ultimele telefoane primite de la Florin Piersic, în decembrie, legat de emisiunea realizată de părintele Constantin Necula și Dan Negru, difuzată și pe Doxologia.ro și pe Antena 3.

După o înregistrare făcută de nepoata Luminița Cotuțiu, pentru o emisiune de Revelion, m-a sunat din nou, ceea ce mi s-a părut un privilegiu, un gest pe care nu știu dacă să-l pun doar în contul acelei aprecieri făcută la Blaj în urmă de trei ani sau mai e și altceva.

M-a împins spre materializarea gândului Răzvan Ducean, care a fost și el parte a întâlnirilor memorabile de la Blaj, cu Florin Piersic.

Voi face ce voi putea și cât voi putea, adunând referințe despre Florin Piersic, atât cât îmi permite Internetul și cât se vor solidariza cu ideea mea cei pe care îi voi provoca.

Va fi reverența mea pe care o fac marelui actor, la ceas aniversar.

Va fi un Florin Piersic al meu, al celor ce am gustat din darurile Piersic(ului) Florin. Noi suntem parte din acel public pe care l-a iubit, îl iubește și căruia i s-a dăruit cu toată viața sa, creând personaje memorabile, dar fiind el însuși un personaj veritabil, cu o popularitate greu de egalat, tocmai datorită firescului său existențial, cel căruia „nimic din ceea ce e omenesc nu i-a fost străin”.

Pentru a se întâlni cu publicul, dincolo de marele ecran, Florin Piersic a bătut țara în lung și-n lat, a traversat mări și oceane, jucându-și rolul, fiind mereu primit cu entuziasm, cu săli pline.

Spectacolul de pe scenă s-a continuat adesea cu cel din culise, unde actorul era așteptat pentru sesiuni de autografe, pentru fotografii. Cred că există un popor Florin Piersic, dacă am face o galerie cu cei cu care s-a fotografiat Florin Piersic, arătând uneori o familiaritate de parcă s-ar fi cunoscut cu orice necunoscut de când lumea.

Simțea că e iubit, adulat și nu-și refuza lui această bucurie și spectatorilor orgoliul de a se fi întâlnit, de a fi dat mâna cu actorul.

Dar Florin Piersic nu are doar firesc, ci e și o sursă inepuizabilă de umor, având o bonomie specific ardelenească, dar intrând cu ușurință în pielea oricărui personaj din bancurile/ glumele/ anecdotele sale.

Dacă nu vom avea destule cuvinte să ilustrăm acest rotund de ani, vom avea destule imagini, ele vor fi albumul în→

NICOLAE BĂCIUȚ

care fiecare fotografie va spune mai mult decât o mie de cuvinte.

Din opera lui Florin Piersic, dincolo de anecdoticul care prinde la foarte multă lume, rămân roluri esențiale și pentru cinematografia și pentru scena românească. Rămân peste șaizeci de filme în care-l regăsim pe Florin Piersic în roluri de mare complexitate, care i-au solicitat nu doar talent, ci adesea eforturi supraomenești, nu doar pentru filmări, ci și pentru a împăca platourile cu scenele de teatru, alergând de acolo-acolo, pentru a nu rata nicio întâlnire cu publicul.

Florin Piersic a fost pentru mine și Harap Alb sau Mărgelatu, dar și Lennie din „Oameni și șoareci”, Peer din „Peer Gynt”, Lev Nicolaevici Mișkin din „Idiotul” sau Pierre din „Străini în noapte”.

Disponibilitatea actoricească a lui Florin Piersic a fost extraordinar de mare. L-au ajutat talentul, fizicul, resursele sale de energie creatoare, capacitățile sale de a intra și în pielea unor personaje de comedie, dar și a celor de dramă, de a excela în roluri de compoziție. Rolurile unor personaje istorice au făcut și ele carieră și pe micile/marile ecrane, în viață, fiind confundat adesea cu eroii interpretați (Pintea, de pildă), cerându-i-se să facă dreptate. E o instituție teatrală și cinematografică. E un actor dăruit profesiei până în ultimele fibre ale ființei sale. Pe deasupra, e un povestitor cu șarm, cu mult umor. El parcă joacă teatru și în viața de zi cu zi, interpretând rolul omului total, deschis pentru dialog, având replica inspirată, pentru orice situație mai mult sau mai puțin plăcută. Despre generozitatea sa vorbește susținerea pe care i-a asigurat-o (financiar) unei oșence, o Maria rămasă orfană de ambii părinți.

Dacă juca la Hollywood acum era miliardar. La noi e ca ... la noi. E prezent pe scenă, pe ecrane (mari și mici), dar „contabila” casei, soția Anna Torok, nu cred că e copleșită de grija administrării unor câștiguri care ar trebui să vină din munca lui trecută și prezentă.

Ba chiar cred că e exploatat de televiziuni, care-și fac rating cu el. Pe Youtube, emisiunea din 19 decembrie 2020 avea în 4 ianuarie 2019 - 314.917 vizionări, dar după trei săptămâni a depășit milionul!

Pentru că am adunat între coperti de carte doar câteva mărturii personale, sub presiunea timpului, am mai completat „golurile” cu însemnări ale celor care l-au cunoscut în diverse împrejurări, apropiați mie (unii), dar și lui Florin

Piersic, care au răspuns solicitărilor/impulsurilor mele.

Apoi, eu am o legătură tainică cu Florin Piersic. O profesoară din Brăila, Angela Olaru, cu care am realizat mai multe evenimente literare, inclusiv un concurs de creație, mi-a scris la un moment dat că eu sunt un „Florin Piersic al scrisului românesc”.

Încă n-am reușit să traduc în limba mea această afirmație, dar îmi place. Înțelegea cine ce-o vrea.

Eu obișnuiesc să spun la întâlnirile cu cititorii poeme, de autori români și străini, dar poeme frumoase, cuceritoare.

Mereu, celor care apreciau recităriile le spuneam că eu nu recit poezia, ci o rostesc așa cum o simt, nu ca actorii, care forțează uneori textele poetice, atenți la retorică, nu la trăirea poetică. Eu spun poezia... firesc, pur și simplu, cum ar spune Florin Piersic.

Recent, am ascultat un interviu al Andreei Esca cu Florin Piersic și am avut o revelație în povestea începuturilor sale actoricești.

Profesorul de română din liceu, Scurtu, a întrebat, mărturisirea Florin Piersic, cine vrea să spună o poezie, iar Florin s-a oferit el.

Mama lui (tatăl era arestat politic, ca fost liberal tătărescian!) i-a spus să recite „Nebuna” lui Coșbuc și tot ea i-a fost primul regizor și i-a cerut „Să n-o interpretezi, s-o spui alb, așa cum o simți, poezia s-o spui ca și cum tu ai scris-o”. Ca apoi să vină și regula /norma de recitare Florin Piersic: „Când spui o poezie, nu o spui ca și cum ai fi învățat-o, ci ca și cum ai scri-o atunci!”.

Probabil că aceasta fac și eu, spun poezii ca și cum le-aș scrie chiar atunci când le rostesc.

Poate că aici e întâlnirea mea tainică cu Florin Piersic și poate aici se regăsește și o nuanță a afirmației că aș fi un „Florin Piersic al literaturii române”.

Dacă aș vrea să lansez un titlu scandalos, la prima vedere, acesta ar fi „Pe Florin Piersic l-a făcut actor *Nebuna!*”

Drumul meu spre literatură a plecat tot prin Coșbuc, din carer am recitat, într-o dramatizare personală, la 10 ani, „O scrisoare de la Muselim Selo”, compensația pentru faptul că părinții nu m-au luat la Hordou, unde au plecat cu o mașină „Steagul Roșu”, la marea sărbătoare a centenarului nașterii celui cu a cărui poezie se confundau, în care se regăseau cu toată ființa lor.

Am recuperat tot ce am putut „pe repede înainte”, ca să pot tipări la timp cartea. Bucuria mea a fost că, pe ultima sută de metri, am găsit autograful primit de la Florin Piersic, la Suceava, când l-am întâlnit prima oară, în 13 septembrie 1973.

Actorul trăiește acum lângă Cluj, într-o „cabană”, cu soția lui, Anna Török.

Sigur, mi-aș dori să realizez un interviu cu Florin Piersic, chiar și în vremurile astea pandemice. Am multe întrebări să-i pun. Mai are multe lucruri de mărturisit!

I le-am transmis... nu știu ce șanse vor avea, pentru că sunt convins că, la ceas aniversar, trage multă lume de el, îl sună, îl vrea în emisiuni TV. L-am sunat și eu, pe finalul pregătirii cărții pentru tipar, cerându-mi scuze că îndrăznesc să-l deranjez (duminică, 10 ianuarie, la prânz). „Mă sună sute, îți dai seama că nu răspund la toți, dar am văzut numele tău, și mă așteptam și mă bucur că m-ai sunat”.

Așa am ajuns să trimit întrebările pregătite pentru Florin Piersic doamnei Cristina Muntean, care se ocupă și de imaginea actorului.

Ceea ce mă surprinde e că nu am găsit în spațiul internautic nicio lucrare monografică dedicată lui Florin Piersic, ori una circumstanțială, legată de numele său. Aș vrea să mă înșel și să existe astfel de lucrări.

Miza acestei cărți, la ceas aniversar, se vrea o reverență făcută actorului Florin Piersic, menită să completeze, în câteva nuanțe, biografia artistică a unui actor despre care toată lumea are impresia că știe totul, deși, în realitate, mai sunt atâtea lucruri care merită să fie cunoscute..

Nicolae Băciut, *Vă pip, ciocoflenderilor*, Editura Vatra veche 2021

Vasile Alecsandri – un mesager universal al gînteii latine

În luna mai 1878, se defășura la Montpellier, în Sudul Franței, primul Festival de limbă latină organizat de mișcarea occitană condusă de poetul provensal, Frédéric Mistral (laureat, mai târziu, al Nobelului pentru literatură, în anul 1904).

Ca pentru orice activitate literară de inspirație "félibréenne", și în amintirea sărbătorilor florale care animau spiritele cetăților în perioada Evului Mediu, s-a inițiat atunci organizarea unui mare concurs de poezie în limbă latină.

Cincizeci și șase de poeți și-au antrenat astfel penelul pe versuri în latină pentru a compune un "Cântec al Gînteii Latine" – care se vroia a deveni un imn al culturilor de identitate latină. Printre acești cincizeci și șase de participanți, se aflau și trei poeți români care au trimis, fiecare în parte, cântul lor la Montpellier: o poeteasă anonimă din Târgu-Mureș, un anume Romulus Scriban și Vasile Alecsandri.

Poemul lui Vasile Alecsandri, *Cântul Gînteii Latine*, primea atunci laurii Festivalului provensal. Poemul a fost pretutindeni publicat în presa vremii, ecoul său a ajuns până la cele mai obscure foi de la Torino până la New York, trecând prin Bogota.

Acest onorabil succes al poetului român a însuflețit spiritele literaților din Țările Române. Cum, din punct de vedere politic, România tocmai își câștigase independența față de Poarta Otomană, evenimentul de la Montpellier dădea o aură și mai vizibilă fragilei noastre țărișoare. Spiritul românesc avea atunci să câștige un impresionant capital de imagine pe plan mondial, iar prin aura lui Vasile Alecsandri s-a creat ocazia unor legături profunde și durabile între intelectualii români și poeții francezi.

Vasile Alecsandri și Frédéric Mistral se străduiau, împreună, să creeze un curent estetic literar care să privilegieze ecoul culturii populare din cele două regiuni europene: Moldova și Provence. Atât la Mircești, cât și la Maillane, era rîndul "*păstorilor și al celor ce lucrează pămîntul*", după cum se exprima Frédéric Mistral, să fie personajele centrale ale versurilor celor doi talentați poeți.

"Numele lui Vasile Alecsandri a rămas astfel înscris pe bolta marilor genii provensale, asemenea unui Panteon unde gloriile latine nemuritoare și creatorii frumoasei nații române își merită locul." – menționa Frédéric Mistral, mai târziu, într-o scrisoare din 12 septembrie 1890 adresată soției poetului român, Pauline Alecsandri.

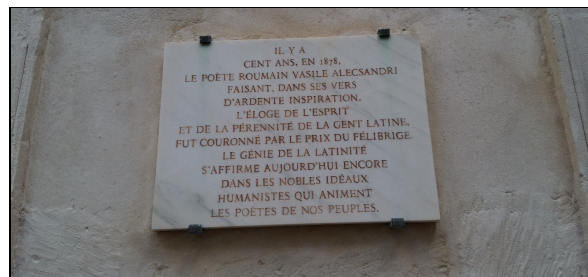
Pauline și Vasile Alecsandri

Vasile Alecsandri și Frédéric Mistral

Întâlnirea poezilor de limbă latină la Félibrige, 1854

Placă memorială la Avignon, amintind de succesul poemului lui Vasile Alecsandri la Festivalul Félibrige
GABRIELA MOCĂNAȘU

Liviu Rebreanu

CRĂIȘORUL HORIA

Revizuirea dosarului critic
(III)

Imaginea munților, toponimele și antroponimele, elementele de port și de vorbire, mereu prezente în textul romanului, sugerează vechimea și permanența românească a Ardealului; Țara Moșilor e spațiul spiritului românesc, Apusenii cetate a țării.

Pornind de la această imagine, portretul lui Horia este dezvoltat analitic.

Notarul Enyedi se considera puțin filosof, de aceea se simțea obligat "să asculte pe cei mici deopotrivă ca pe cei mari. Horia îndeosebi îl interesa. Pentru un țăran fără carte I se părea foarte deștept, foarte stăruitor și cu o voință în stare să spargă zidurile. Pe urmă avea în ochi o lumină ciudată, cu niște pălpări care pătrundeau în străfundul inimii, și o privire căreia nu te puteai împotrivi. Impresia aceasta neobișnuită i-a rămas de anul trecut, când l-a văzut întâia oară, dar acumă părea și mai accentuată." Portretul făcut de notar surprinde trăsăturile psihice și caracteriale ale lui Horia.

În discuțiile cu notarul, Horia se autocaracterizează, și astfel cunoaștem și latura intelectuală a eroului: "Oamenii mă ascultă [...] fiindcă și eu ascult durerile lor! [...] M-a învrednicit Dumnezeu am prins oleacă a scrie și a citi, pe urmă, umblând prin lume, m-am obișnuit a grăi și nemțește, și ungurește, atâta cât trebuiește omului prost, și de aceea au socotit comunele să mă trimită mereu pe mine să le caut dreptate. Altfel sânt sărac, pentru că toată viața am ținut parte celor slabi și la judecată, și la primării și peste tot. Așa m-a lăsat Dumnezeu!" "Pentru dreptatea altora și-a distrus fericirea lui", spune naratorul.

Tabloul cu imaginea *pământului* și a lui Horia din începutul romanului este reluat când Horia se întoarce de la Viena. Intrarea lui în scenă e pregătită de "poveștile" spuse de însoțitorii săi despre întrevedereacu împăratul. Scena e construită gradat: "Apoi într-o seară, târziu sosi și Horia în Crângul Făgetului [acasă]. Lumina albă de lună Fălfăia peste văica un vâl de mireasă frumoasă. [...] Pe pânza de tăcere apele Albacului găngureau [...] Din când în când numai câte un hămăit

de câine speriat spinteca văzduhul, ca țipetele gornicilor la muncile obștești".

Cu puțin effort și raportare la întregul roman, în spatele unor astfel de descriții *seci* descoperi anumite înțelesuri. Partea a doua a pasajului descripția e potențată simbolic:

"În marginea livezii înainte de-a trece pârleazul, Horia se opri. Trebuia să-și astâmpere bătăile inimii ostenite de drum și de un simțământ ciudat. O jumătate de an se scursese de când plecase. Cât s-a zbuciumat în acest răstimp în orașul cu străluciri multe și totuși cât i-a fost de dor mereu de munții, de sărăcia și de suferința de-aici! Se întorcea cu inima grea, dar de cum a pătruns în munții înverziți, sufletul I s-a umplut de o bucurie caldă care răscumpăra toate grijile.

Traista de piele umflată cu documente și porunci împărătești, agățată peste umărul stâng, îl apăsa ca o povară chinuitoare. Sorbind lacom răcoarea serii de primăvară în fața codrilorunde și-a măcinat cincizeci de ani de viață I se păru că se întoarce nu de la Viena acasă, ci înapoi în timp pe o cărare strâmtă cu urcușuri aspre, pe care la fiecă pas întâlnești câte o întâmplare, când mai mărunță, când mai însemnată, când mai tristă, când mai bucurăoasă, din însuși trecutul lui. Se simțea la o răscruce hotărâtoare unde, ca să aleagă calea cea dreaptă, trebuie negreșit să se uite înapoi. Toate gândurile și toate planurile ce le-a morfolit în cinci săptămâni prin străini trebuie chibzuite aici, la fața locului, ca o spovedanie. Nu se potrivesc aici socotelile de aiurea.

Locurile își au legea lor plămădită din respirația pământului și a oamenilor care sunt și au fost.

Îi era sufletul mai însetat acum când simțea iar sub picioare glia aspră sălbatecă și totuși primitoare care i-a hrănit hrănit toată viața și mai ales care i-a înfiorat copilăria." [...] Ajuns în livadă "printre pomii înfloriți din livadă pluteau închipuiri alburii de aburi ca niște stafii. Una părea că se apropie mereu, ispititor. Când o privi mai bine, se înfioră căci avea înfățișarea domniței care i-a încălzit odinioară inima. În aceeași clipă îi răsună în urechi: "Dreptatea nu se cerșește! Dreptatea se cucerește!" Se spăimântă și-și făcu cruce. Vedenia nu mai era. Nu-și dădu seama dacă glasul a venit de la închipuirea de aburi ori a răsărit din adâncimile sufletului său și s-a ridicat ca o poruncă."

Textul, nu mai are nevoie de nici o decodare, vorbește de la sine. Menționăm că aici e prima creionare a lui Horia personaj proplematic.

De multe ori Horia gândea: "Mai ușor i-ar fi poate să-și piardă urma și să--I lase pe oameni să se descurce cum vor crede. El s-ar putea duce prin alte părți, unde nu-l cunoaștenimeni, să trăiască -- umilit, greu, căznit, dar liniștit, fără să se mai războiască cu nimeni." Porunca fantasmei îi spulberă îndoielile și îi întărește hotărârea: "Dar asemenea purtare ar fi nemernică. Ani de zile a deșteptat mințile oamenilor până i-a făcut să vadă și să înțeleagă și să simtă nedreptatea, i-a învățat să nădăjduiască trai mai omenesc și acumă, când a deschis doruri și fapte să-i lase în voia soartei? Asta nu se Poate!"

Horia avea conștiința destinului și și l-a asumat conștient de necesitatea jertfei. În biserică cât a ținut slujbă s-a rugat fierbinte cu ochii ațintiți pe chipul Mântuitorului răstignit pe cruce. După slujbă simțind nevoia de singurătate se retrăse în căsuța sa, pentru reculegere, având alături munții. Singur pe prispă, "sufletul îi era atât de plin că trebuia să facă acumă ce nu făcuse de mulți ani: prinse a hori niște cântece vechi în care plângea și se mângăia jalea moșilor. Glasul lui dulce, cald, tremura prelung în văzduhul posomorât de toamnă și se ducea departe ca o chemare și un îndemn, amestecându-se cu freamătul înfrigurat al codrilor ruginiți."

IONEL POPA

PROZA LITERARĂ a lui LUCIAN BLAGA

(V)

UN STUDIU REVIZUIT ȘI DEZVOLTAT

“Pe tata, spune scriitorul, nu l-am pomenit decât ca un pasionat al cărții” (p.8). El “era un liber-cugetător, deși preot” (p.29). În afară de “carte bisericească citea pe Kant, pe Schopenhauer” (p.30).Tata, își amintește Lucian, era un om harnic, întrprinzător, care cunoștea lumea orașului, lumea nouă.Lubitor de carte și-a dat băieții la învățătură. Isidor Blaga era o tire socratică.

Dacă Mama întruchipa *cunoașterea paradisiacă*, Tata întruchipa *cunoașterea luciferică*. Într-un interviu luat de profesorul clujean, de estetică,Liviu Rusu, Blaga mărturisește: “Înclinările filosofice le-am moștenit de la tata, un om care a citit bibliotecă întregi, care cunoștea filosofia germană, un om care știa atâtea lucruri [...], tare și în matematică. Înclinările poetice și puterea de muncă [...] le-am moștenit de la mama. Ea mi-a dat și tăria , precum și sensul profund al superstiției, al poveștii, al magicului [...].Prin mama mă simt lrgat de pământ”⁸

H. conține pagini în care e prezentă natura, dar Blaga nu realizează *tablouri*, el nu este descriptiv, imaginile lui de natură revelează sufletul locului și al obiectelor, elanul cosmic al acestora. Chipurile lor fizice sânt simboluri și metafore cu suflu vizionar. O serie întregă de elemente ale naturii și de obiecte sânt semne ale lumii de dincolo de aparențe: *drumul, ulița, cărarea, casa, grădina, pădurea/copacul, moara gărla,râul, bulboana, izvorul, iezorul, muntele*.În **H.** există un *spațiu-spirit* care îl locuiește pe om și în care omul locuiește.

Alături de **munte**, e **drumul**, tot cu o mare încărcătură de înțelesuri existențiale, culturale, filosofice. Toate drumurile lui Blaga pornesc din satul natal spre alte orizonturi (Sebeș, Alba-Iulia, Brașov, Viena) și se întorc mereu la obârșie.

În poezia *Pod peste Mureș* dăm peste versurile: “ca printr-o casă la al cărei prag/sfârșește drumul,ca să iasă/la celălalt capăt iarăși

drum,drum vschi – în lume” Drumul revelează existența ; a fi pe drum înseamnă a fi în căutare de tâlcuri ; drumul e destin, ți-e menit să-l parcurgi până la capăt; drumul e moștenit, Părinții, spune poetul: “mi-au adus un drum în fața porții” (*Anii vieții*). Cu drumul-râu **trece** de pe un mal pe celălalt. Drumul-căutare te duce până la cele din urmă hotare. Drumul este în **H.**,ca și în lirica autorului, realitate psiho-spirituală.⁹

Toate imaginile cosmogonice și existențiale ale drumului, prin înțelesul lor percutant, în ton mitico-poetic, ne amintesc de expresionism.

Ținuta artistic-literară a prozei lui Lucian Blaga este realizată și prin limbaj. **H.** ecocă lumea mitică a copilăriei, dar și lumea modernă în care pășește adolescentul Blaga. Prin urmare, la nivelul lingvistic al textului, stau alături de cuvintele și sintagmele din limba populară cu rezonanțe de vechim, cuvintele și sintagmele neologice. Din acest univers lingvistic poetic și intelectual unele cuvinte (am văzut care) devin *cuvinte temă*. Limbajul poetic și reflexiv mai are o caracteristică: e atât de spontan și sincer,și perfect adecvat narațiunii ”autobiografice” scrisă la vârsta deplinei maturității, încât, citind, nu ai sentimentul că ar fi scos din creația poetică și filozofică anterioară **H.**și introdus apoi în textul acestuia, ci, dimpotrivă, că este limbajul **originar** blagian ce se naște acum, în acest text. Citind **H.**, la nivelul conștiinței culturale, trăiești o răsturnare temporală, în sensul că din timpul prezent al lecturii treci și trăiești în timpul genezelor creațiilor lui Blaga.

Sub aspect narativ textul e construit pe baza unor relații semnificative. Prin fiecare întâmplare de viață, fie fizico-biologică, fie cultural-spirituală, scriitorul descoperă relația de tainică legătură între realitatea empirică și cea de dincolo de ea --- lumea misterului; la tot ceea ce vede, aude,pipăie și la tot ceea ce află și cunoaște din *carte*, personajul-narator caută echivalentul de dincolo de zăriștea cosmică. În felul acesta el pune în relație de comunicare interioară , sufletească și de conștiință : satul natal (lumea arhaic-mitică) cu cosmicul; pune în relație *natura* cu *cultura*.

Citind cu atenție **H.** nu poți să nu remarci că autorul lui dă dovadă de însușiri de prozator: mânuirea, organizarea și înlănțuirea narativă a episoadelor, de spirit de observație; multe din episoade sânt nuclee epice născătoare de *proze* (povestiri, schițe). Grila mito-poetică în care e scris **H.** a stopat dezvoltarea acestor însușiri în tex *romanesc realist*.

Revenirile periodice în spațiul sacru al obârșiei sânt însoțite de *carte*, de o neistovită lectură. Așa se naște permanenta tensiune, la nivel sufletească și de conștiință, între sacru și profa, între natură și cultură, între inconștient/anonim și conștient /individuație, între paradisiac și luciferic. Cei doi vectori ai tensiunii se condiționează reciproc.

Să consemnăm ideologia morală latentă a textului. În filigranul fiecărei fraze, al fiecărui episod și capitol se conturează portretul psihic, moral și spiritual al personajului-narator. Acest „*portret al artistului la tinerețe*” pune în lumină câteva din liniile de forță care vor jalona viața și activitatea creatoare a lui Lucian Blaga: atașamentul ombilical cu satul unde s-a născut veșnicia, permanenta năzuință spre îmbogățirea și adâncirea zării, chemarea cărții, cultul muncii și a lucrului bine făcut, loialitatea,prietenia, verticalitatea și demnitatea. Pentru elevul și studentul Blaga și apoi pentru omul matur actul învățării, munca intelectuală și actul creator devin și rămân deprinderi de viață, funcții existențiale. Acest univers moral și de principii etice e prezent deja în primele aforisme și cugetări ale scriitorului.

IONEL POPA

Între Goethe și Blaga

RODICA PUIA – CUM L-AM CUNOSUT ȘI CE AM ÎNVĂȚAT DE LA LUCIAN BLAGA

Ne pleacă înțelepții. O generație cu rădăcinile izbucnite din aurul de spirit al neamului românesc își dăruiește cerului cei din urmă trăitori. Coroana de suflet a acestora, deja așezată sub Tălpile Tatălui Ceresc, încă își vibrează amintirile pământene, spre a ne aduce nouă – celor rămași – aparte rememorări.

Șansa de a o fi cunoscut pe Rodica Puia, admirabila scriitoare, prețuitoare de cultură românească și nu numai, iubitoare de neam și de patrie – plecată doar de puțină vreme dintre noi, în luna maiului din an –, rămâne unică și de neegalat. S-a petrecut cu câțiva ani în urmă, în 2017, atunci când „întâmplarea” ne-a îngăduit o neuitată lansare de carte la Târgu-Mureș – *Jurnalul de la Săcărâmb. Școala de inițiere „Arithea”*. Carte pe care – printr-un aparte „design de prilej” mângâind-o cu palmele – Doamna Rodica Puia nu a întârziat să îmi spună, dintr-o suflare:

„Ah, dar și eu am fost la Săcărâmb... Ce admirabil loc, ce sămânță unică de istorie românească, germinată din cel mai pur aur al lumii, săcărâmbita... Oh, dar eu am cunoscut-o îndeaproape pe Aritia, am (des)tăinuit împreună sensuri pe “banca aducerii aminte” din fața Bisericii Trăznite... Cât despre Traian D. Stănculescu, un prieten atât de drag... coautorul cărții tale, ce să mai spun! Neîndoielnic, voi fi fericită să vă prezint eu această carte”.

Și așa a fost să fie.

Povestea de atunci, admirabilă, și-a găsit după o vreme ecoul în destăinuirile unui tulburător interviu, așezate acum în pagină de Vatră-Veche, spre a ști că a fost și că va dăinui spiritual și în acest chip... Așadar, Rodica Puia – așezată acum între Goethe și Blaga, prin afinități electivă – în paginile unei cărți care a fost onorată să-i adăpostească, pentru totdeauna, memoria de viață. Printr-un dialog atât de viu, prin care lumina poeziei și a filosofiei românești ni se redescoperă – o dată mai mult – *hic et nunc*.

Iată-l, reproduș parțial în cele ce urmează, transcris – la persoana întâi

Rodica Puia

după o înregistrare care încă își așteaptă deplina valorificare¹.

„Pot să spun că într-o anumită măsură, esențială, cel care m-a stimulat și cizelat spiritual a fost Lucian Blaga. Cum s-a întâmplat să îl cunosc? Într-un chip ciudat, foarte ciudat, care – pentru neuitare – merită povestit succint în cele ce urmează.

S-a întâmplat să fie în iarna cea grea a anului 1954, în februarie. Eram studentă la Cluj, în anul 2, la întâia mea licență în filologie. Abia murise mama – o iubisem enorm, eram disperată de pierderea ei... eu fiind unica sa fiică.

Căzusem într-o stare de depresie gravă, încercată de o durere fantastică. Vremurile erau grele. Aveam în camera în care locuiam împreună cu tata o sobă de teracotă, obișnuită. Îi deschideam ușița și priveam jocul de flăcări, de lumini și umbre care se reflectau pe pereții camerei, căutând semne de dincolo, semne ale prezenței ei... ale mamei.

Disperată, apropiindu-se examenele, am decis să merg la șeful clinicii de psihiatrie din Cluj, pe atunci renumitul profesor Miller, pentru a-i cere ajutorul. Îmi amintesc că a discutat cu mine aproape două ore, mi-a pus fel de fel de întrebări... La finalul dialogului și-a îmbrăcat

¹ Shanti Nilaya, *Interviu cu scriitoarea Rodica Puia la vârsta de 83 ani*, înregistrare video, Târgu Mureș, 30 septembrie 2017, pagini desprinse din volumul: “Ieșirea din faustic. Goethe și Blaga, afinități hermeneutice”, Editura Timpul, Iași, 2023.

paltonul – mi-a ținut și paltonașul meu – și, fără nici o altă explicație, mi-a spus că trebuie să mergem undeva. M-a condus în tăcere până la Biblioteca Universitară. Am urcat treptele clădirii și a bătut la o ușă înaltă de lemn. Am intrat... Țin minte perfect și acum. La birou era așezat un domn cu părul ușor încărunțit, aplecat asupra scrisului. Încă mă tulbură înfățișarea lui de atunci: modestă, dar impunătoare deopotrivă.

Profesorul Miller își ia pălăria în mână – pălărie mare, ca de pictor – și o învârte de câteva ori. Bărbatul de la masă se ridică, îi vine în întâmpinare și, după ce își strâng mâinile, îl întreabă pentru ce a venit. Atunci, domnul profesor mă prezintă scurt:

Am aici o tânără care a venit la mine, dar eu nu am ce să-i fac, nu pot să o ajut. Consider că este mai bine să o încredințez domniei voastre.

Abia atunci l-am privit mai atent. Mi-am dat seama că trebuie să fie o personalitate puternică, fără îndoială... Și, da! Era chiar Lucian Blaga. Nu știam pe atunci nimic despre el. Eram încă atât de amețiți, în perioada aceea, toți cei din generația mea... Cei care au crescut așa ca mine, cu niște enciclopedii, cărți și... naivitate excesivă.

*

Ce aş putea să spun acum pentru a descrie o personalitate atât de complexă? Doar câteva fulgurații de împreună.

Îmi amintesc că de la bun început mi-a spus să intru de fiecare dată în biroul de la bibliotecă fără să bat la ușă, fără să îl salut, fără să îl întrerup din lucru.

Așa și făceam, așezându-mă în tăcere pe fotoliul de lângă ușă, străduindu-mă să nu îi atrag atenția. Doar îl priveam... medităm... ce privilegiu!

Vedeam la un moment dat cum își îndreaptă un pic capul, cum îl întoarce spre mine și îmi spune, zâmbind:

S-a făcut iar lumină!

Izbucnind poate, din străfundurile gândului, chiar *Poemele luminii* care îi marcase debutul literar. Acesta era semnul că știa că mă află acolo, dar și că scria ceea ce încă nu aflasem exact... Eu lucram pe atunci la o traducere din germană, la *Cântecul clopotului* a lui Friedrich Schiller, iar el – Blaga – lucra la→

SHANTI NILAYA

traducerea finală a lui *Faust* de Goethe. Când ne întâlneam îmi citea din ceea ce tradusese, de pe o zi pe alta, din Faust, iar eu îi citeam din propria mea traducere. Apoi îmi recomandă cărți, studii, puteam să citesc datorită lui ceea ce alții nu aveau voie să facă, cărți interzise etc. Așa m-a îndrumat și m-a crescut, să zic, într-un fel cu totul aparte...

*

Nu era mândru. Știți cum sunt oamenii mari, geniali.

Avea desăvârșite veleități de protector, prin tactica vorbirii și a rostirii gândului. Îmi puneă întrebări de câte ori era cazul. Fiind atât de modest, mă încuraja mereu să mențin conversația la un anumit standard, ridicându-mi de fapt nivelul stimei de sine. Astfel, totul se constituia într-o aureolă care ne cuprindea.

Era foarte modest, cum mereu am văzut... Mâncam deseori împreună. Eram doar noi doi, păstrând o anume distanță, eu fiind așezată pe scăunelul meu, el la birou. Era pe atunci la modă o pâine căzăcească mică, dreptunghiulară cumva... Tăia câte o feliuță din ea, scotea din sertar o ceapă și-o *bandurică*, zdrobea ceapa – parcă îl văd și acum cum o lovea cu pumnul să o spargă sub colțul ștergarului... și mâncam. Nu-mi mai trebuia masa de la cantină, atunci când puteam avea ocazia să ascult ceea ce a mai lucrat, ce a mai citit...

Simbolic vorbind, pentru mine ceapa și pâinea aceea au însemnat bucata sfințită prin harul discuțiilor pe care le aveam. Așa admirabile discuții!

Ce am învățat atunci, în acest chip de la Blaga, ca de la om la om? Rigurozitatea deplină, foarte multă muncă asupra eului prin autoverificare, faptul că nu poți da drumul oricărui cuvânt, că trebuie să-ți controlezi cuvintele... Că modalitatea de a traduce se face după sens și idee... Îmi dădea fel de fel de texte să le studiezi, să elaborezi propriile idei pe baza celor propuse. Nu era încă la catedră, era interzisă apariția lui, era izolat. Adeseori l-am auzit spunând: „Am devenit un șoarece de bibliotecă”...

De fapt, pe atunci eu încă nu știam cu adevărat cine era Lucian Blaga. Însă, încet-încet am început să realizez ce șansă fără de egal mi s-a dăruit întâlnindu-l, cunoscându-l... Nu eram o fire îndrăzneată, eram doar

dornică de cunoaștere, fără a ști încă spre ce domeniu al culturii aveam să mă îndrept. Baza culturii era doar ceea ce îmi fusese dat de familie. Nimeni nu știa ce se va întâmpla cu noi, eram prima generație de după abdicarea regelui și nimeni nu ne putea spune ce destin vom avea.

Nu îndrăzneam să mă gândesc unde o să ajung: simțeam doar că merg pe o cale deschisă mie de Blaga – ca înainte mergător, deși cu siguranță că nici el nu îi bănuia toate detaliile. Dar, era o cale de cunoaștere, încărcată de atâtea sensuri – implicit de jale și durere, de trauma refugiului, a morții mamei... de toate.

Lucian Blaga credea în Renaștere. Vorbeam adesea despre miturile reîncarnării, despre treptele ei. *Marele Anonim* era Dumnezeu Unicul, diferit de orice altă proiecție prin care omul L-ar fi putut descrie”.

*

În acest moment se încheie prima secvență a interviului cu scriitoarea Rodica Puia, restul înregistrării urmând a fi valorificat într-un alt context publicistic.

În sinteză, vom înțelege și noi, odată cu tânăra studentă la litere, Rodica Puia, că Lucian Blaga a fost cel care îi îngăduise să iasă – în legea românească a neamului său – dintr-un *faustic* pe care Goethe i-l lăsase moștenire, într-o mântuire. Poate pentru a adăuga ultimelor goetheene cuvinte, cunoscute de toți – *Mehr licht!* – și ultimul gând de plecare al lui Blaga, puțin cunoscut de semeni și povestit de către scriitorul Teohar Mihađas într-o altă mărturie zguduitoare, despre moartea poetului. Acesta ar fi spus:

Cresc arbori din mine.

Din excepționala relatare despre Maestrul Luminii – pe care sunt fericită și onorată că am putut să o introduc aproape integral aici, în primul rând pentru că a fost vie, într-un total reală – aș putea desprinde eu însămi, în încheierea cărții, câteva sensuri nuanțatoare.

Desăvârșesc astfel privilegiul de a contura traseul ieșirii din *faustic* pe care Lucian Blaga desigur că a împlinit-o, trăind-o la propriu, omenește, în primul rând, iar apoi prin traducerea lui *Faust* și prin creionarea propriului *Manole*.

Mulțumesc cu cerul și pământul pentru darul de aducere aminte, Rodica Puia.

Memorialistică

Lena Constante

două cărți-document

Artist plastic și folclorist de o incontestabilă originalitate, Lena Constante (1909 - 2005) a fost totodată o figură reprezentativă a experienței concentraționare românești. S-a născut la București, la 18 iunie 1909, fiind fiica mijlocie a lui Constantin S. Constante, aromân emigrat din Macedonia, și a Julietei, româncă. După peregrinări împreună cu familia la Iași, Odesa, Londra, Paris, a urmat școala elementară de la Pitar Moș și liceul Regina Maria din București, iar după aceea s-a înscris și a absolvit Școala de Arte Frumoase, unde l-a avut profesor pe Dimitrie Gusti. Crescută și educată într-o familie de macedonieni, cu reguli severe, dovedește mult voluntarism pentru acea vreme și participă la întâlnirile grupurilor avangardiste „Unu” și „Criterion”, precum și la seratele muzical-artistice organizate în casa și grădina primitoare a soților Mac Constantinescu și Floria Capsali. Devine membră a echipelor monografice organizate de școala sociologică a lui Gusti de la București, care desfășoară cercetări în localitățile Cornova, Drăguș și Șanț, având posibilitatea să studieze arta populară românească din zonele cele mai tradiționale. Colegi de echipă i-au fost Mircea Vulcănescu, Henri Stahl, Petru Comarnescu, Paul Sterian, Nicolae Argintescu-Amza, Harry Brauner (cu care ulterior se va căsători), fratele pictorului suprealist Victor Brauner.

Artistă binecunoscută pentru lucrările sale originale de tapiserie și activitatea folcloristică, a fost de asemenea scenografă a teatrului de păpuși și unul dintre fondatorii Teatrului Țândărică. În 1945 lucrează ca scenograf la Teatrul Țândărică, împreună cu Elena Pătrășcanu, intrând astfel în cercul ministrului de Justiție comunist Lucrețiu Pătrășcanu, ceea ce duce la arestarea și condamnarea ei și a lui Harry Brauner la câte 12 ani de închisoare. Lena Constante a executat 12 ani de pușcărie politică, dintre care opt ani singură în celulă, în mai multe închisori pentru femei din țară. E eliberată în 1962, iar în 1963 se căsătorește cu Harry Brauner. În 1968, la rejudecarea procesului Pătrășcanu, amândoi sunt declarați nevinovați. În 1990 publică la Paris→

DORIN NĂDRĂU

cartea-document autobiografică „Evadarea tăcută”, cuprinzând relatarea primilor opt ani de încarcerare, tradusă în 1992 de Editura Humanitas și continuată de volumul „Evadarea imposibilă”. Traducerea în engleză a cărții, în 1995, la University of California Press, s-a bucurat de un mare succes, volumul fiind pus alături de cele ale lui Koestler și Soljenișin, ca „una dintre cele mai puternice cărți despre detenție scrise vreodată”.

Ruxandra Cesereanu califică cele două volume în termeni deosebit de sugestivi și expresivi: „Evadarea tăcută” este denumită „iadul singurătății” pentru că autoarea prezintă „cele 3000 de zile singură în închisorile din România”, iar despre cea de-a doua, „Evadarea imposibilă”, care o continuă pe prima, spune că este „purgatoriul promiscuității, cartea cenușie”, pentru că descrie perioada în care Lena Constante a avut parte de celula comună.

Fragmente:

Evadarea tăcută

=A 25-a, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, a 44-a zi de detenție — 1 martie 1950. Douăzeci de zile. Toate la fel. Cum să le pot deosebi? O tortură lungă și sadică. Cu câteva puncte culminante. Douăzeci de zile de mers obligatoriu și aproape permanent. În limbajul lor, „manej”. Numai cel care, la țară, a văzut un cal costeliv rotindu-se la nesfârșit împrejurul țărșului, va putea, oarecum, să mă înțeleagă.

=Tot răsucindu-mă pe scânduri, am reușit să găsesc o poziție mai suportabilă. Am adormit. Intrarea paznicului m-a trezit brusc din somn. Mi se părea că abia adormisem. M-am întors la spălător. Paznicul mi-a îngăduit să-mi spăl mâinile și fața... Dar, ... „atenție!”, eram sub supravegherea lui. Încet, încet, liniștea grea a închisorii trezi în mine o senzație neplăcută. Era, totuși, ora de sculare... Această tăcere totală plutea deasupra mea ca o amenințare. Nu îndrăzneam să mai fac opriri dese. Mi se părea că sunt în pericol. Pericolul acesta, tot corpul meu îl simțea. De ce această tăcere? Priveam, din timp în timp, o ferestruică cocoțată sus pe unul din zidurile acestui subsol.

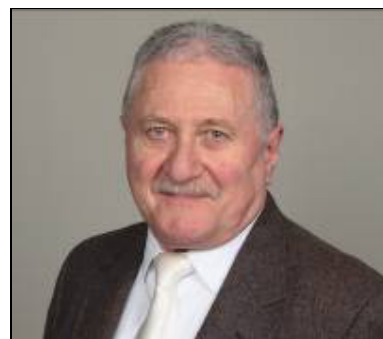
Rămânea tot atât de neagră, pe cât mi se părea de neagră și tăcerea. Tot atât

de neagră ca și frica mea. Neliștea mi se întea. De ce această tăcere? Plecaseră toți? Muriseră, oare, toți? În schimb, paznicul din fața vizetei era, el, viu. Așteptând zorile să apară la ferestruică, trebuia să mă gândesc cu intensitate la altceva. M-am gândit să măsoz timpul după durata drumurilor pe care le făceam. Socotind un pas pe secundă, îmi trebuiau douăzeci de secunde ca să fac un tur complet. Șaizeci de secunde, adică un minut, pentru trei tururi. Zece minute pentru treizeci de tururi. În sfârșit, 180 de tururi pentru o oră.

=M-am ridicat. Am reluat mersul. Fără măcar să încerc să mă încălz. Mă durea prea tare. Tălpile îmi erau prea umflate. Loviturile îmi provocaseră dureri fulgerătoare. Acum durerea se întindea în timp. Mă durea fără încetare. Mă durea în fiecare secundă. Cum aș putea spune durerea? Pe tălpile picioarelor mele s-au format bășici mari pline de apă. Ca după o arsură. Dar cum să umbli fără a pași pe tălpi? Am încercat să merg pe călcâie. Am încercat să umblu pe muchiile tălpilor. Nimic nu m-a putut ajuta. Mă durea. Doctorul intră pentru injecție. Am încercat să-i vorbesc. Să mă plâng. Să-i spun că-mi era imposibil să continui. Paznicul nu m-a lăsat să vorbesc. Când s-a făcut ora de odihnă nu am mai avut nici măcar dreptul la camera cu podeaua de scânduri. Mi-au adus o găleată, două bandaje și o sticlă cu apă de Burov. Am umplut găleata cu apă. M-am așezat pe scaun, cu picioarele în apă și gamela pe genunchi. Apă răcoritoare...M-am așezat pe jos. Mi-am înfășurat în jurul picioarelor cele două comprese ude. M-am întins încet pe ciment. Încet, încet, durerea pierdea

Mircea Ungureanu, Fata din soare

din intensitate. Nu mi-era frig.

Nu-mi era foame. Nu mai mă durea tot atât de tare. Am adormit. [...]

=Să povestești zi de zi, oră de oră, viața de închisoare este cu neputință. Poate chiar plicticos pentru cititor. Zece pagini pentru douăzeci de zile de tortură este și așa prea mult. Doisprezece ani mai târziu eram liberă. Vedeam tot felul de oameni. Oamenii aceia știau că tocmai ieșisem din închisoare. Nici măcar unul nu a avut răbdarea — sau curajul — să mă asculte mai îndelung. Aveau cu toții aceeași „apărare” pentru a mă întrerupe. Mila lor! Mila lor ipocrită. Pentru a-mi astupa gura pretindeau, pe rând, că aceste amintiri mi-ar fi dăunătoare. „Trebuie să uiți” — era una din frazele lor tip. Nimeni nu voia să se încarce nici măcar cu una din amintirile mele. Ea ar fi putut să dăuneze importantului mecanism al bunei lor digestii.

Evadarea imposibilă

=Fără ochelari nu văd bine. Celula este destul de întunecată. Ca hipnotizată, înainte spre zidul din față. Înainte de a ajunge la el mă lovesc de un obstacol invizibil. Zidul acesta este un perete de sticlă. În spatele lui, un culoar îngust. De-a lungul culoarului santinela patrulează fără încetare. [...] Atât de aproape că ar putea să mă atingă. De cealaltă parte a geamului. Mă dau înapoi în grabă. Mă lovesc de pat. Încerc să mă ascund în closet. Așezată pe scaunul rotund, îl văd foarte bine. Deci, și el mă vede. Când vine din dreapta. Nimic nu-l împiedică să se oprească chiar în acel loc. este tocmai ceea ce face. Se oprește. Mă privește. [...] Celula aceasta nu este o celulă. M-au închis într-o cușcă. Într-o cușcă de animale. Animalul sunt eu. Sunt un animal în cușcă. [...] Mă simt la marginea unei crize de nervi....

NICULAE GHERAN

ÎN OGLINDA
CORESPONDENȚEI

„Adevărul despre un autor e de căutat mai degrabă în corespondență decât în opera sa. Cel mai adesea opera este o mască.” (Emil Cioran)

ȘAMU (II)

„Știi cât de rezistent sunt în privința planurilor mele”

[2]

Dragă Nicule!

Mulțumesc [pentru] scrisoarea Ta; ai dreptate, într-adevăr eu n-aș fi avut posibilitate materială să stau timp mai îndelungat și să mă ocup cu manuscrisele lui Rebreanu. Dar îmi place scriitorul acesta! Acesta îți poate explica, ulterior, dorințele mele din scrisoarea mea.

Nu am avut timp să-ți scriu mai devreme precum [se] convenia, dar am lucrat la editarea unui material documentar al lui Andrei Veress* despre „Publicațiile românești ale Tipografiei din Buda (1780-1918???)”. Au apărut la această tipografie – precum susține Veress – peste 200 de cărți românești, între ele cea mai vestită realizare a Tipografiei Dicționarul în patru limbi de la Buda, (Lexicon Budense, precum se numea în latinește) care conținea o bună parte a Dicționarului în patru limbi al lui Samuil Micu, rămas în manuscris și folosit de preotul Vasile Coloși** pentru lărgirea materialului său, un dicționar în patru limbi. Coloși, deja în 1804, la moartea lui S. Micu, avea gata manuscrisul Dicționarului său și apoi complectă acest material până în anul 1815, când însă a murit și el, înainte de a-și publica opera. Petru Maior, censor și corector al Tipografiei din Buda, a fost însărcinat cu redactarea materialului imens al lui Coloși. Literații români susțin că Dicționarul în patru limbi din Buda este opera lui P. Maior, dar nu este adevărat, precum dovedesc documentele Tipografiei și precum susținea și Gáldi László al nostru, (care în 1944 a editat manuscrisul Dicționarului lui S. Micu, partea română-latină) pentru că Maior a murit în 1822 și Dicționarul a fost terminat de Ioan și Alexandru Teodorovici, poeți români din Pesta. Dicționarul nu este opera lui V. Coloși.

Acest manuscris de documente al lui Veress va apare în anul viitor și ai să vezi câte noutăți conține despre literatura Școlii ardelenene.

Mă pregăteam să plec în luna asta la Paris pentru cercetări, dar nu s-a încheiat încă acordul între universitățile noastre. Probabil francezii vrea să facă economie, deși e vorba de reciprocitate. Deci drumul meu întârzie, poate plec în anul viitor. Deja am fost de 3 ori pentru cercetări, odată, în 1976 împreună cu soția.

S-au început cursurile la universitate și astfel stau mai mult la Catedră.

Cum mai sunteți, ce mai faceți, unde ați fost vara împreună cu tânăra și frumoasa Doamnă?

Eu numai în anul viitor dacă mă duc la București dacă apare traducerea cărții lui Alex. Mitru: Legendele Olimpului în 2 volume.

Te rog, răspunde urgent dacă ai relații cu Editura Ion Creangă pentru că lectorul manuscrisului vrea să intre ca cotraducător pe bază că ar trebui o șlefuire din partea lui. Înțelegi Tu manevrele acestea când cineva de la altă editură (Kriterion) [completat pe margine: e tov. Dávid Gyula] vrea să devină coautor. Doamna Petre Iudít se ocupă cu traducerea mea.

Nu e o problemă vitală, deși onorariul s-ar tăia în două, dar mă enervează acest fapt.

Răspunde deci, dacă ai relații!

Sărut mâna Doamnei Cornelia!

Cu multe îmbrățișări:

La 13 sept. 1979

Domokos Sámuel

* Andrei Veress (*Veress Endre*, pseudonim Jean (Iános) Tatrosi; 1868-1953) istoric maghiar specializat în istoria Europei Răsăritene.

** Vasile Coloși din Săcărâmb (1779-1814), preot, traducător și filolog român, reprezentant al Școlii Ardelenene.

[3]

Dragă Nicule,

Scrisoarea Ta mi-a făcut o surpriză foarte plăcută, de mult nu știu nimic precis despre Tine, însă cunosc seria volumelor Rebreanu și Îți trimit multe felicitări pentru această muncă foarte prețioasă!

Nu uit cât de drăguț ai fost când cu mulți ani mai înainte căutai bere cu mașina ca să mă servești. Vizita la voi acasă îmi este o amintire foarte plăcută, de atunci și Cristina* a crescut mare, probabil.

Ți-am trimis tezele disertației pentru că Tu ai făcut mult pentru mine ca să apare opera. Aici nu i-a plăcut unora că nu l-am făcut fascist pe Goga

adică de ce n-am vorbit despre activitatea lui după primul război. Nu doctor am devenit, ci doctor docent, pentru că doctor am fost din 1956 și mai înainte, în 1946, am devenit doctor în filozofie și litere, adică am obținut gradul vechi. Într-adevăr n-am vrut ajutorul colegilor români, ca să nu zică aici că ei m-au sprijinit etc.

În legătură cu propunerea Ta: Rebreanu în limba maghiară, mă interesează și-ți voi da concursul meu, având toate datele traducerilor din vasta operă a scriitorului și cunoscând și valoarea traducerilor. Aștept însă precizări de la Tine!

Trebuie să știi că am depus la Kriterion volumul II al Bibliografiei literaturii române în limba maghiară 1960-1970, adică am făcut continuarea primului meu volum editat de mult iubitul prieten, Ion Bănuță. Manuscrisul conține 900 de scriitori români și e de 1000 de pagini. Urgentează-l pe Domokos Géza cu editarea lui! E sub redactare la Cluj de către Dávid Gyula și acum se face dactilografierea redacțională, probabil o să apare în anul viitor.

Te rog să vorbești cu D-I Olariu pentru că el decide caracterul bibliografiei și al meu e **comentată**, trebuie să intre în categoria bibliografiilor **științifice** și să fie plătită astfel. Nu este o înșiruire de date găsite în cărți, ci cuprinde un material cercetat din reviste în bibliotecile din București și Budapesta. Drumurile la București m-au costat foarte mult bani!

Sunt foarte ocupat: pregătesc o carte la Editura Academiei, trebuie să descriu despre [sic!] bandă basme românești și cântece pentru o ediție de aici, etc.

Așteptând răspunsul Tău, Îți trimit multe salutări și îmbrățișări:

Bp. la 7 sept. 1977.

Sărut mâinile Doamnei!

Domokos Sámuel

* Cristina, fiica din prima căsătorie a lui NG.

RODICA LĂZĂRESCU

Corespondența lui Dimitrie Stelaru

(LXVII)

Constanța, 3 octombrie 1989

„Stimate domnule Sarău,

Iată, în loc de dosar sau telefon prin care să ne fixăm întâlnirea, primiți de la mine acest plic! Faptul se datorează unui complex de cauze, din care enumăr două doar:

- Nici nu mi-am terminat concediu[] medical și am și fost mobilizat pentru agricultură, unde plec mâine și unde rămân circa 3 săptămâni;

- Prin poștă eu nu vă pot trimite dosarul (de teamă să nu se piardă sau să nu se deterioreze), decât dacă am *solicitarea scrisă* a familiei Stelaru;

- Dacă pînă revin acasă primesc *acordul* de mai sus, trimit dosarul la adresa indicată!

Și, deoarece azi am vorbit despre cărțile lui Stelaru (aflate în curs de lucrare la *Ion Creangă*) cu domnul Zaru, iar timpul nu-mi îngăduie să scriu și familiei Stelaru și am și telefonul defect, vă rog pe dumneavoastră să transmiteți familiei Stelaru următoarele informații:

- Cartea, cuprinzând poeziile, ghicitori, urmează să apară în 2-3 săptămâni*;

- Prozele (altă carte, deci) se află încă la ilustrat; cum se va termina cu el[e], vor pleca la tipar;

- Piesa de teatru, pregătită, mai așteaptă, totuși ...

De asemenea, dacă aveți amabilitatea să-mi cumpărați și mie câteva exemplare din cartea în curs de apariție a lui Stelaru, v-aș rămîne profund îndatorat! Fac acest apel la dv., pentru că s-ar putea să n-o prind la Constanța, și-ar fi păcat! Și pentru motivul că toate au fost pregătite pentru tipar și depuse la editură de mine ...

Cu scuzele de rigoare și mulțumiri anticipate,

Victor Corcheș”.

Notă

Cartea, cum se poate bănui, în contextul Revoluției din decembrie 1989, nu a mai apărut în acel an, dar nici în 1990, ci abia în 1991 (v. Dimitrie Stelaru, *Casa verighetelor*. Text pus la dispoziția editurii de prof. Victor Corcheș. Ilustrații: Ofelia Dumitrescu. Lector: Delia Daminescu, București: Editura „Ion Creangă”, 1991, 24 p. ISBN: 973-25-0308-4. Bun de tipar: 21 august 1990. Apărut: 1991. Tiparul: Întreprinderea Poligrafică Oltenia – Craiova. Lei: 30 [povești]).

*

Scrisoarea trimisă de Gheorghe Sarău (din București, la sfârșitul lunii septembrie sau la începutul lunii octombrie 1989) profesoarei Livia Folea, din Cluj Napoca (str. Republicii, nr. 13, ap. 10, cod: 3400), împreună cu copiii scrisorilor sale trimise la Buftea, în 1968, poetului Dimitrie Stelaru, când aceasta era studentă la Cluj Napoca.

Notă

Din păcate, Gheorghe Sarău nu mai deține o copie a respectivei scrisori.

*

Scrisoarea trimisă de profesoara Livia Folea, din Cluj Napoca (str. Republicii, nr. 13, ap. 10, cod: 3400), la 5 octombrie 1989 (data plecării: 06.10.1989), lui Gheorghe Sarău, din București (str. Elena Cuza nr. 79, Bl. 13, sc. I, et. V, ap. 20, cod: 75168, data

poștei: 10.10.1989), împreună cu fotocopiile a două scrisori trimise ei de către Stelaru, în 1968, de la Buftea.

Cluj Napoca, 5 octombrie 1989

„Stimate domnule Sarău,

Mă bucur pentru preocupările *d-voastră!*

Vă mulțumesc pentru acele cteva informații cu privire la poetul D. Stelaru, cât și pentru scrisorile mele.

Eu, la rândul meu, m-am străduit să vă pot fi de folos.

Iată, vă trimit cele două fotocopii, după scrisorile poetului Stelaru.

După cum le vedeți alăturate sînt foarte asemănătoare (același scris, aceeași exprimare), ceea ce mă face să cred că aparțin ambele scrisori poetului Stelaru.

Nu mă îndoiesc că, în acea perioadă, poetul să fi fost foarte bolnav, fiind cardiac. Oricum, aceste cîteva rînduri sau, mai bine zis, cu atît mai mult, au avut mare importanță pentru mine.

Nu știu cînd va avea loc deschiderea Expoziției, dar mi-ar face mare plăcere să particip și eu.

Vă doresc mult succes în toate și vă rog să mă țineți la curent.

Cu stimă,

Livia Folea”.

*

Telegrama nr. 34/ 13.10.1989 trimisă de Gheorghe Sarău, de la București [Of. 44], profesorului Lincă Cocoșilă (de la Școala Segarcea Vale, destinatarul fiind domiciliat în Segarcea Deal, județul Teleorman), prin care Gheorghe Sarău îl invita la o discuție, la Segarcea Vale, unde se deplasase la părinții săi.

Notă

Gheorghe Sarău nu mai păstrează o copie a telegramei, oricum, Lincă Cocoșilă nu s-a prezentat la întâlnire, la Segarcea Vale.

GHEORGHE SARĂU

→NICULAE GHERAN

[4]

Dragă Nicule,

Cu mare bucurie am primit noua ta monografie despre Rebreanu. Multe felicitări pentru această monografie foarte bună, bazată pe vastă documentație. Notițele sunt excelente!

Citesc cartea, sunt cam la mijlocul ei și aflu multe lucruri necunoscute de mine despre cariera de scriitor a lui Rebreanu. Cunosc satul Prislop, unde m-a atras o tânără învățătoare și pe jos mergeam din Armadia, trecând prin

Jidovița. Dealtfel genialitatea lui R. m-a atras totdeauna.

Despre mine: vara m-am îmbolnăvit în infarct și am stat 8 săptămâni în spital. Am publicat un volum de folclor: Horele morților din Micerechi. Nu-ți pot trimite volumul că nu e voie. Țin cursuri la universitate.

Cum să aranjez datoria față de Tine? Voi încerca cu G. Scridon., care scrie deseori la sora mea. Aștept însă învoirea Ta.

Doresc spor la muncă la volumul următor despre Rebreanu.

Cu sărutări de mâini Doamnei, cu multe îmbrățișări rămân cu vechea prietenie.

La 11 oct. 1989

Domokos Sámuel

* Promisiunea unei sticle de Tokay, rostogolită din 1962 și probabil neonorată!

(va urma)

(Din volumul în pregătire *Niculae Gheran în oglinda corespondenței*)

JURNAL DE PREZENȚĂ

(IX)

Valéry-Tzara sau despre polaritatea structurantă a spiritului

La nivelul cuvântului relația sunet-sens este pentru Valéry ceea ce este pentru lingvistică, dar poemul alcătuit din cuvinte nu este realitatea ultimă a analizei ca pentru formalistiții ruși (Tzvetan Todorov – La Théorie de la littérature, articolul lui Eikensbaum), ci intermediarul unei structurări spirituale. Ceea ce-l apropie de formalisti e ideea ritmului ca fundament constructiv al poeziei, dar fără negarea corelației formă-fond, negare ce-i apropie pe formalisti (mărturisit explicit) de suprarealism, care căuta să se folosească de cuvinte fără referință la sensul lor. La Valéry puritatea este o serie înfinită de operații executate asupra limbajului, de reorganizare a mijloacelor de expresie (Système de Baudelaire) după vatra necunoscută a fiecărei inteligențe (Léonard et les philosophes). Relația Valéry-Lacan devine posibilă doar în cadrul foarte larg al intuirii limbajului ca singur termen posibil de cunoaștere a unui „altre” (celălalt). Dar, pentru Valéry acest „altre” este nu sistemul spiritual al unui individ anumit, ci doar un spirit posibil, o „voce” fragmentară precum Monsieur Teste... „A încerca să reconstitui un autor înseamnă a încerca să reconstitui o capacitate a operelor în întregime altele decât ale sale, dar pe care numai el însuși le-ar fi putut produce.” (La Méthode de Léonard de Vinci).

Pentru Lacan „altre” corespunde cuvântului vid, în care subiectul nu se angajează în degajarea esenței sale, a punctelor de sprijin și sfârșește prin a crede că eul este o operă imaginară, un eu însumi (moi) care nu poate deveni eul general (je) fiindcă alienarea îl face pe subiect să se construiască precum un altul și-l deposedează de celălalt (Ecrits – Fonction et champ de la parole et du langage en psychanalyse). Cuvântul plin ca produs al hipnozei este materialul cuvântului vid în care subiectul se aneantizează, iar inconștientul (Valéry spune „vatra necunoscută a inteligenței”, cu un sens puțin schimbat), parte a discursului concret, este trans-individual și dă continuitate

discursului conștient (vid). Lacan stabilește un instrument de reperare a cuvântului plin în cel vid, pentru Valéry cuvântul este vid doar atâta timp cât cineva nu l-a folosit. Limbajul cuiva este alcătuit din cuvinte pline. Neantul se află dincolo de hotarele unui spirit care „se spune”, și nu între ele. Puritatea valéryană nu înseamnă deci înseamnă deci neant, ci reorganizare a limbajului pentru reconstituirea unui implex. La Tristan Tzara poezia ca manifestare a haosului pur nu poate fi o structură, pentru că limbajul nu reprezintă o structură umană, ci o trădare a ei. De aceea textul dadaistilor se deschide în toate părțile. Eul care-l percepe nu poate reorganiza ceea ce nu există. Ordinea se află la același nivel cu dezordinea, orice poezie care limitează anumite forme sonore la anumite sensuri este impură. Puritate=libertate absolută: „orbe sunt cuvintele care nu știu să-și regăsească decât locul lor de la naștere, rangul lor gramatical în universala securitate” (L’Homme approximatif). Ceea ce era la Valéry încercare de comunicare printr-o structură, devine la Tzara comunicare pur și simplu a haosului, libertatea absolută este o paradoxală revoltă a neputinței de a se comunica structurat. Nevoia spiritului de a se structura integral căutându-se pe coordonate exterioare lui întâlnește un obstacol în a se exprima: limbajul. Structurarea lui nu-i niciodată, pentru Valéry chiar, copie fidelă a unei personalități, ci doar tinde să stabilească un sistem complet de raporturi reciproce între ideile și imaginile noastre pe de o parte și mijloacele noastre de expresie pe de alta (Poésie pure). Recunoașterea eșecului ajungerii la absolut pe această cale a făcut să se nască ipoteza unei alte posibilități: structura e un accident, haosul e singurul lucru pur care există. Individul, întruchipare a acestui accident, se poate revolta și revolta lui va întâlni în a se exprima același obstacol: limbajul. Dezorganizarea lui totală – în viziune dadaistă – este semnul dublu al revoltei și eșecului. La cei doi poli pe care i-am numit Valéry și Tzara, dar le puteam spune și Descartes și Kafka, se poate recunoaște, într-o diacronie literară, o mutație spirituală. Literatura de înfrigorată căutare a definiții umane,

de transcendentalizare a valențelor sale este înlocuită din ce în ce mai mult cu una de recunoaștere a eșecului acestei căutări (Alain Robbe-Grillet, Sartre, Eugène Ionesco).

Cunoașterea ca pretext pentru autocunoaștere și autocomunicare – din nevoia depășirii solitudinii umane – este, pentru Valéry și Tzara deopotrivă, în centrul discuției. Problema poeziei derivă din cea a cunoașterii și o implică pe cea a criticii.

Ca modalitate de raportare a unui spirit la altul, critica are semnificație diferită pentru fiecare din cei doi poeți. O doctrină a căutării esenței nu poate decât să recunoască drept iluzorie pentru critică relația producător-operă-consumator (Valéry – Première leçon du cours de poétique). Opera, loc comun a două esențe, va fi produsul uneia dintre ele și cauza reorganizării celeilalte. Nu se poate trece prin identificare dintr-un univers în altul (după credința lui Georges Poulet – despre chiar Valéry!) În ceea ce-l privește pe Tzara, din moment ce o operă de artă nu-i niciodată frumoasă prin decret, în chip obiectiv, critica este inutilă, este o problemă de subiectivitate (Manifeste DADA, 1918). Opera dadaistă, născută dintr-o neadaptare la comunitate este în totalitatea ei și, pentru oricine, „semn” al acestei nevoi. Ceea ce rămâne strict subiectiv, „semn” individual, este felul cum se naște gândirea în gura fiecăruia (DADA - Manifeste sur l’amour faible et l’amour amer), modalitatea de citire a textului. Ambele poziții au fost fecunde pentru critica literară.

Valéry, prin Pincheiro dos Santos, a fundamentat epistemologia lui Gaston Bachelard și aceasta a inovat critica tematică.

ECATERINA ȚARĂLUNGĂ

Restituiri literare -

„FANTAZIANUL”

SCRIITOR ION C. PENA ȘI
DEVANSATUL LUI SIMȚ
„ORWELLIAN”

(V)

Desigur, poetul Ion C. Pena vădea un spirit naționalist, fiind la un moment dat membru și susținător al P.N.Ț., mai ales în perioada Domnești. Așa se explică dezavuarea sa în perioada 1945-1989, când a figurat în catalogul alfabetic al cărților care au constituit „Fondul special - Interzise” de la Biblioteca Națională a României.

„Cercetătorii operei lui Ion Pena vor găsi multe inadvertențe între etichetarea și ideologia sa, insistând, cred pe drept cuvânt, pe nedreptățile ce i s-au făcut”, scria criticul Constantin Stan în articolul „Un caz ciudat” („Ziarul de duminică” din 28 septembrie 2001). Deși, în 1975, îl regăsim în antologia apărută sub îngrijirea lui N. Crevedia, „Epigramiști români de ieri și de azi”, precum fusese antologat și în alte culegeri apărute în perioada interbelică, nu s-a făcut niciodată caz (nici nu era cazul, în cadrul Operei!) de vreo ideologie antinațională, extremistă, care să justifice ocultarea lui, ostracizarea numelui său decenii de-a rândul la „Fondul special” al bibliotecilor...

Desigur, poetul s-a luptat cinstit cu viața în asigurarea existenței, de unde și mărturisirea sa deloc optimistă, dimpotrivă destul de indignată, din răspunsul la ancheta publicată în numărul 19 al revistei „Prepoem”, din mai 1941:

„Cert este că sunt îmbătrânit, ratat, și că din strălucitele năzuinți de altădată s'a ales praf și pulbere. Dacă există un destin care te stăvilește când vrei să te înalți, acesta a fost al meu. Acum sunt prea obosit ca s'o mai iau din loc, sunt ca o lămâie care a fost stoarsă puternic, așa că e o minune să mai scoți o picătură din ea. Nu m'am născut în mizerie, dar m'am născut alături de ea cu un mm. Trebăluind pentru pâine, mi-am pierdut comorile interioare. Desigur, lupta mea pentru existență n'a fost dramatică așa ca a lui Panait Istrati, sau Hamsun, spre exemplu, dar, legându-mă zilnic cu mii de fire subțiri, m'a înlănțuit pe nesimțite, m'a lipit de pământ, și m'a îndobitocit. Dar, poate că, munca cea mai sălbatecă și istovitoare nu face «

tabula rasa » din cineva cu adevărat înzestrat. De aceea mă gândesc uneori dacă tot ce-am năzuit spre frumos nu a fost alături de linia soartei mele, care acum se împacă cu nemernice hărtoage prăfuite.(...)”

Cît ne irosim noi în inutil! Cîte apoteoze nu creștem în gînd! Și, la urmă, ce gol, ce zădărnice. Dar mă gîndesc alteori că e bine să faci ceva. Că e bine să te înhami la ceva, să fii pur sînge la trăsura împărătească sau mîrtoagă la calic, tocmai ca să nu ai timp să vezi abisul pe care se sprijină viața. Poate toată lupta omenească este o excrocherie uriașă, ca umanitatea să nu își descopere inutilitatea. Luptînd, adică muncind sau urmărind himere, luptătorul își află o justificare a existenței. Luptă orbește. Luptă ca să te cațeri pe pieptul unui munte, luptă ca să făurești o poemă; dar lupta asta nu îți servește la altceva ca să-ți justifici ziua ori să te faci miop. Miop în sensul că îți confiscă perspectiva existenței și în locul golului ei, în locul nimicniciei finale, privirea ți se oprește pe imediat, pe apropiat ...” (Cf. Ion Scarlat, „Cuvânt înainte”, la: ION C. PENA. SCRIERI, Editura „Printech”, București, 2011, pp. 31-33).

(3)

Desigur, partea de rezistență a operei literare a lui Ion C. Pena o constituie **proza**, scriitorul dovedindu-se „un fantazian” de mare precizie vizionară, încă din 1937-38 când așternea pe hârtie utopia sa prozastică **MONEDA FANTAZIENILOR**, cu continuare în **FANTAZIA**. Povestirea aceasta în două părți a fost scrisă în timpul perceptoratului la Sichevița, localitatea de pe decindea Dunării, în județul Caraș-Severin, unde a fost repartizat ca „finanțist”/ economist, cum am zice azi. Prima parte a acestei povestiri de viziune utopică reformistă, - amintind de unele idei ale socialismului utopic din secolul al XIX-lea, într-un moment când societatea modernă își trăia insolubile crize, fiind „pe marginea prăpastiei” (E.Cioran), anticipând marea conflagrație mondială, - a apărut în numărul de Crăciun al ziarului teleormănean „Drum” din Roșiorii de Vede, a doua parte, dactilografiată, rămânând în manuscris la fratele Petre C. Pena, ajungând ulterior la nepotul dinspre tată, ing. Marin Scarlat. Va

vedea lumina tiparului în SCRIERI, amintita ediție prevăzută cu un documentat „Cuvânt înainte” al lui Ion Scarlat despre scriitorul cunoscut mai mult ca epigramist și menționat ca atare în „Istoria” sa de G. Călinescu și în mai toate antologiile de gen...

Dar Ion C. Pena este, de bună seamă, mai mult decât un epigramist percutant, strădaniile nepotului său dinspre tată, Marin Scarlat, punând în evidență două superioare și grave registre ale creației, poezia de mare freamăt ideatic și introspectiv, și proza, plonjând în uimitoare previziuni privind „reformarea” utopică a societății, care în spiritul totalitarismului se va produce. Scriitorul îl devansa chiar pe previzionarul Orwell, cu al său roman al utopiei negre „1984”, mergând până în anul 2000.

Spuneam că ștacheta valorică a literaturii lui Ion C. Pena este în ordinea inversă a cronologiei. Așadar, considerând proza partea de rezistență a acestei opere, va trebui să vedem ce legătură are spiritul fantezist-ironic al scriitorului cu vremurile în care el trăiește și până unde bate plonjonul temporal al prozei sale de grave premoniții.

Știindu-se atât de puțin despre proza sa „*Moneda fantaziilor*” (rămasă, încă din decembrie 1937, într-un ziar de provincie, iar partea a doua, cu totul inedită, până la restituirea de față, datată „Sichevița, 7 februarie 1938”), aducerea în lumină a acestei proze „speciale, de anticipație, dar nu științifico-fantastică” este o veritabilă revelație. Tenta avangardistă nu trebuie să mire la un spirit nonconformist, care se străduiește să scrie cât mai original. Încă de la publicarea ei în periodicul „Drum” din Roșiorii de Vede, se preciza: „Povestire utopică și după cum se pare, nițel extraordinară – e o lucrare care dovedește din plin și temeinicia unei pregătiri generale excepționale pe tărâm economic – și gradul ridicat al realizării artistice.”

„Fantazia ar trebui nu numai (re)publicată, repusă în circulație, ci ar trebui așezată într-o exactă comparație cu proza urmuziană, într-o corectă înțelegere a vizionarismului sud-est european și, de ce nu, la baza teatrului absurdului ionescian”, scria Victor Basarab.

ZENOVIE CÂRLUGEA

Miezul unui ev aprins Probleme... (I)

Nu mai mult, dar cu siguranță că nici mai puțin, în contextul acestei discuții despre evoluția *sub* realismul socialist a literaturii noastre, se impune apelul la câteva date de istorie politică a vremii – și nu doar ale celei românești, ci și, într-un firesc care e de dorit să devină tot mai greu de înțeles, ale istoriei sovietice. Simplu spus, e un timp în care cele două istorii – și nu doar politice – merg împreună, nu însă îmbrățișate, cum cu multă cerneală, inclusiv poetică, s-a depus strădanie să se facă lucrul văzut, ci cu totul altfel împreunate. Oricum, în partea noastră de lume, nu există la această dată istorie fără Uniunea Sovietică. Explică lămuritor Silviu Brucan, adjunctul lui Sorin Toma, într-un articol din ianuarie 1949 din *Scânteia*, de ce așa, adică *Sub steagul invincibil al leninismului: pentru că Lenin a arătat cu o neobișnuită forță de previziune că proletariatul învingător din U.R.S.S., după ce a organizat în propria țară socialismul, va elibera proletariatul din alte țări subjugate de imperialism. Sub conducerea lui I.V. Stalin, U.R.S.S., Statul socialist, s-a achitat cu cinste de sarcina internaționalistă trasată de Lenin, izgonind cu forța armelor pe barbarii imperialiști germani și pe orice imperialiști din țările Estului și Sud-Estului Europei. Și, de asemenea, cu zisa lui Lenin însuși, că „fără unitatea clasei muncitoare, este cu neputință succesul luptei ei” și adăugând, în parte de la sine și în rest de la absența alternativei, că a-l urma pe Lenin înseamnă a-l urma pe Stalin. Căci Stalin este Lenin de azi.*

Ne aflăm la începutul anilor '50. Se pusese pe picioare mai tot ce era de pus pentru *mersul înainte* în această etapă. Cu atât mai mult în U.R.S.S. – unde, totuși, se născocеше încă o urgență fundamentală și apar altele secundare, în consecință, iar întrucât drumul e unul singur, al modelului, statelor satelitate li se impune și ele își asumă *arderea etapei*. În Uniunea Sovietică devine preocupare majoră *trecerea la comunism* – iar asta are mari implicații. În lucrarea lui de o anume celebritate *Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S.*, una dintre ultimile abordări de *probleme* ale lui Stalin (tradusă și publicată în limba română imediat, în

1952), conducătorul sovietic anunță constatarea că U.R.S.S. a atins *stadiul inferior al comunismului*.

Întrebarea despre etapa de evoluție în care se află *Țara Socialismului învingător – pe care Partidul lui Lenin și Stalin a dus-o în fruntea culturii, științei și civilizației mondiale* (*Scânteia*, 1949, nr. 1338) – este mai veche și tot mai veche este și dezbateră pe marginea chestiunii. Ba se poate să fie mai vechi – aici *concluziile* având frecvent darul de a premerge *discuțiilor*, cărora le rămâne doar să motiveze temeinicia și necesitatea *deciziilor* deja luate – chiar și anumite construcții aievea menite să ofere, la momentul potrivit, argumentul realității, al *adevărului vieții* implantat deja în reprezentarea lucrurilor.

Încă la începutul lui 1948, în adunarea solemnă dedicată celor 24 de ani de la dispariția părintelui sovietilor, într-un conglomerat ideologico-propagandistic și politic specific, se evocă insistent un Lenin care *luminează calea spre comunism*. Totul trebuie, de altfel, să legitimizeze ori, după caz, să justifice acțiuni și atitudini prin situarea în continuitatea gândirii lui Lenin în urmarea neabătută a drumului spre comunism. Or, Lenin cel citat acum afirmase mai ales că *puterea statului stă în conștiința maselor*.

Statul, condus și călăuzit de partid cum și încotro decide acesta, are mai multe sarcini între care două, strâns legate una de alta, pretind în chip deosebit puterea conferită de *conștiința maselor* și există motive – nu contează cât de reale sau de inventate – pentru o atare turnură atacată cu accelerație sporită. Este vorba de una de politică externă – materie în care punctul de vedere sovietic se exprimă în septembrie

1947 în documentele constitutive ale Biroului informativ al partidelor comuniste și muncitorești (Kominform): re poziționarea postbelică din politica internațională pe criteriul luptei de clasă impune, pentru creșterea puterii pe seama *conștiinței maselor*, strângerea legăturilor în *tabăra păcii și a democrației* prin acest organism al cărui scop la vedere era de a *facilita schimbul de păreri și experiență între partidele componente și de a coordona acțiunile lor comune împotriva forțelor imperialiste*. La București, ca pentru popor, mai apăsat propagandistic pe cauză, *Scânteia* traduce asta, la începutul lui octombrie, sub titlul *Pentru dejucarea planurilor războinice ale imperialismului*, astfel: *Lagărul imperialist urmărește instaurarea dominației mondiale a imperialismului american și totodată zdrobirea democrației și mișcării muncitorești în toate țările*. Este în același timp vorba și despre *mersul spre comunism*, țel a cărui împlinire este dependentă și ea de *conștiința maselor*, care poate da puterea necesară propășirii social-economice, dar trebuitoare și pentru depășirea piedicilor pe care le pun progresului aceleași forțe imperialiste reacționare. De aceea, în privința asta, este nevoie să se poată ceea ce Ana Pauker, la 23 august 1949, depune mărturie că a văzut scris pe o pancartă a muncitorilor de pe șantierul Canalului Dunăre – Marea Neagră: *Construim fără burghezie și împotriva burgheziei*”, iar ea traduce pentru toată lumea, contextualizând evident, prin: *Construim fără burghezie internațională și împotriva ei, pentru că țara noastră alături de imensul lagăr al păcii, condus de Uniunea Sovietică, se opune planurilor de război ale foștilor stăpâni din Occident ai țării noastre*.

Pentru toate, prin urmare, este nevoie de un stat puternic – mai departe, de un lagăr socialist puternic și de o mișcare comunistă internațională puternică –, puterea aceasta obținându-se, între altele și cel puțin teoretic, prin ceea ce a numit Lenin *conștiința maselor*. *Cu cât mai ridicată va fi conștiința oamenilor sovietici, cu atât mai curând se va înfăptui trecerea spre comunism*, se afirmă acum, la comemorarea lui Lenin. Și mai cu seamă pentru că, cel puțin sub Stalin, aceasta, real, înseamnă conformare, supunere, →

AUREL BUZINCU

ascultare în unitate, ea se educă, se formează, se dirijează, se obține inclusiv prin constrângere – iar calea este preeminent culturală, întrucât cultura este prin excelență ideologie și efectul principal al acțiunii ei este conceput ca rezidând în influența ei ideologică.

Drept care se înțelege de ce *cultura sovietică este cea mai avansată cultură din lume*: mai întâi, propagandistic, așa trebuie să știe poporul, iar pe urmă, ideologia pe care o colportează și o induce cultura este *progresistă*, ea însăși *cea mai avansată* și, în plus și tot progresist, cultura este acțiune, are finalitate practică nemijlocită, fiind *element esențial al construcției socialiste* – spre deosebire de *cultura burgheză, decadentă* nu pentru că nu ar fi privită și ea ca acțiune, ci pentru că servește cauzei opuse, a perpetuării dominației capitalismului putred, și de aceea în ea e de identificat ca manifestându-se felurit și de combătut fără preget și neconținut decadența.

Întrucât, apoi, această cultură justifică și propagă spiritul războinic, anexionist și opresiv, admirația față de cultura burgheză este abateră de la *patriotismul sovietic* și lipsă de patriotisme în general, ca *antisovietism*, peste tot unde Uniunii Sovietice *eliberatoare* i se datorează recunoștință, prețuire, dragoste.

Tot așa stau lucrurile în cazul susținerii *etichetei "libertate pentru artă"*, aducătoare de confuzie ideologică și de lipsă de unitate – spre deosebire de *principiul tendinței ideologice în literatură și artă*. „*Lipsa de tendință în societatea burgheză, a spus Lenin, este numai o expresie ipocrită a afilierii artei la partidul celor bine hrăniți, la partidul stăpânilor, la partidul exploataților*”. Și se conchide cu acest prilej că *menținerea rămășițelor capitalismului în mințile oamenilor și influența ideologiei burgheze introduse prin contrabandă în cultura sovietică explică neajunsurile individuale de felul indiscipliniei, neglijenței, furtului din proprietatea publică, birocrăției, atitudinilor cosmopolite sau naționaliste*.

Critica și autocritica, precum și îndreptarea *focului opiniei publice* asupra *aspectelor retrograde* (citim: *demascarea* și la fel de celebra *înfierare proletară*) sunt armele la îndemână și socotite pașnice pentru

eradicarea răului. În fapt însă, pentru obținerea purității și unității ideologice, elementele de bază ale conștiinței maselor, se apelează și la acțiuni mai puțin pașnice de *purificare ideologică*.

O altă *previzune* a lui Lenin citată frecvent – „*Trecerea de la capitalism la comunism nu se poate, desigur, să nu dea o foarte mare abundență și diversitate de forme politice, dar esența lor va fi în mod inevitabil una singură: dictatura proletariatului*” – este dintre cele pentru care îndeamnă Stalin: „*Nu-l uitați, iubiți-l și studiați-l pe Ilici, dascălul nostru, conducătorul nostru și "Nu vă dați niciodată în lături, în activitatea voastră, de la cele mici, căci din lucrurile mici se făuresc lucrurile mari – iată unul din preceptele fundamentale ale lui Lenin"*, care știa, desigur, nici nu se putea altfel, unde sălășluiește diavolul.

Pățania urâtă a *dezertării* Belgradului din mișcarea comunistă și muncitorească internațională antiimperialistă arată și avertizează asupra riscurilor impurității ideologice – explicabile prin echivocul și confuzia care pot stăpâni nu doar conștiința maselor, ci și conștiința aceluia care se erijează în conducători ai popoarelor fără să dețină în suficientă claritate ideea viitorului și a căii de urmat sau chiar, nesinceri, își înșeală deliberat poporul propriu, precum *Tito și clica lui*.

Mai ales, însă, *trădarea iugoslavă* a reclamat necesitatea stării de alertă continuă, vigilența, și a legitimat politici de control și de purificare ideologică în partid și în afara lui – iar astfel s-au rezolvat în lagărul socialist atâtea probleme de comoditate ale conducătorilor agreați de Moscova,

Mihai Ungureanu, Dialog

ncât e greu de ocolit suspiciunea că, devenind previzibilă și poate prea costisitoare de oprit, *dezertarea lui Tito* a fost nu numai din plin utilă și folosită, ci și ajutată, provocată, determinată de către cei care aveau să o pună la stălpul infamiei.

În vreme ce paznicii ideologici înarmați își fac treaba printre fapte și făptuitori de natura aceasta din trecut și din prezent, apărând ori numai pretextând prezervarea igienei ideologice, este continuu și se intensifică în valuri discursul public ideologizant, menit în principiu să ridice conștiința maselor, dar și călăuzitor printre meandrele conjuncturale ale politicului și întreținând presiunea normativă în domeniu, inclusiv pentru a justifica *măsurile*, iar acestea inclusiv punitive. Altfel anevoie de înțeles, așa se face că la nivelul celor mai înalte foruri ale partidului și ale statului se discută asiduu – ca ținând de căile, mijloacele, instrumentele *operei de reeducare a omului, de transformare a conștiinței oamenilor muncii, de lichidare a blestemelor urme ale capitalismului în conștiința lor, de reeducare a lor în spiritul socialismului și al comunismului* – problemele artei și în special ale literaturii. Așa cere mersul spre comunism și deocamdată, la noi, *construirea socialismului*: partidul clasei muncitoare să se preocupe și să îndrume, în cadrul revoluției culturale, munca de culturalizare a maselor – ceea ce înseamnă și *a pune în fața poezilor, scriitorilor și artiștilor legați de cauza poporului muncitor sarcina de a desăvârși începutul de cotitură ce se remarcă în activitatea lor, de a deveni adevărați „ingineri ai sufletului”, de a realiza opere cu un înalt conținut ideologic, capabile să cultive în sufletul oamenilor muncii cele mai nobile sentimente, să-i înflăcăreze la o luptă plină de avânt și de abnegație în reconstruirea patriei noastre, glorificând tot ce este nou, „mlădiță” a socialismului și biciuind puternic pe exploatare și tot ce e vechi, rămas moștenire de la capitalism* (Nicolae Corbu, *Scânteia*, nr. 1338).

Năvala de vorbe îl trădează pe activistul sau pe gazetarul în al cărui discurs abundența formală, putând fi și semnul puținătății de înzestrare, este cert și o acoperire ideologică, un adăpost – când asprimea vremii pretinde așa ceva.

SCULPTURĂ DUCANIANĂ,

ÎN VERS, A FEMEILOR DE LA SPAȚII VERZI

Cu poetul „turlă de cetate” (1) cu care am petrecut poate cele mai calde clipe, lângă soclul statuii marelui Eminescu din *Parcul Clasicilor* din Chișinău, aș avea multe de împărtășit, mai cu seamă când constat că el scoate volume după volume de versuri, fără să întrebe dacă noi, cei care scriem despre poezia lui, reușim sau nu, să digerăm suficient de bine, hrana lirică din volumul editat anterior. Evident, nu este un reproș. Este o recomandare pe care eu însumi o promisem în urmă cu ani, când editam prea multe volume „pe metru pătrat”, la intervale de timp atât de scurte, încât cititorii nu aveau timp să se trezească din visare.

N-am să uit cât de dilatate au fost clipele petrecute de noi, printre câteva selfie făcute de inimile noastre cu propriile noastre suflete, lângă statuia de prim rang a celui care face „valul să cânte” și pune „steaua să zboare”, însăși inima suflării românești.

A sta de vorbă cu un poet în viață, prieten de nota 10, este una și a petrece cu același prieten clipe de reverie sufletească, întreținute de vraja Eminului nostru, e cu totul altceva. De ce? Pentru că acele clipe n-au fost deloc comune, deoarece ele respirau din belșug, văzduhul înmiresmat al „florilor tămâiete”, de pură simțire românească.

Iată la ce îmi fuge gândul deschizând volumul de versuri *Convorbiri literare cu femeile de la spații verzi* (2), un adevărat *jurnal de bord* al poetului care, orice ar face, se identifică cu însăși CALEA care, odată stabilindu-se azimutul, duce fără prea mare efort, spre soarele răsare al poeziei românești.

Și în acest volum de versuri, ca în mai toate volumele poetului târnăvean, statuile lui Eminescu din parcuri, sunt doar niște pretexte subtile pentru inițierea trecerii cititorului din lumea banală, în lumea reveriei unde așteaptă parcă și mai provocatoare, statuile înveșnicite ale acestuia. Căutând statuia concretă, confecționată din piatră sau din bronz, în preajma căreia „femeile de la spații verzi” musai să facă curat, Răzvan Ducan simte că își poate face un selfie și cu *statuia*

veșnică, cea nesticăcioasă, a marelui poet și, astfel, el este convins „că steaua care de mult a murit./ În cer mai are încă de luceferit” (p. 32), că „intră în rezonanță cu idealurile acestuia - poetice, sociale, politice...” (p. 5), cum remarcă editorul cărții, în prefață, și că „respiră versurile eminesciene, de unde își extrage resurse pentru propria-i poezie...” (id, p. 7)

Ca în aproape toate volumele de versuri, Răzvan Ducan încearcă să fie cât mai natural, lucrurilor banale, aparent fără semnificație, dându-le un „sens”, cum ar spune Mircea Eliade, făcând din ele, „*embleme sau vehicule ale principiilor metafizice*” (3). Registrul lumii banale, evanescente, aparent nesemnificativ, prefigurează la fiecare pas, prin forța metaforei, adevăratul registru, cel al universului liric, care aparține unei supraordini, plămădită atât de iscusit Răzvan, prin „inserturile din poemele eminesciene” care, așa cum opinează scriitorul Nicolae Băciuț, „fac parte din tehnicile construcțiilor poetice ducaniene, acesta rămânând însă la curțile clasicului, dar degustând adesea și din bucatele post-modernismului” (p. 7). Ar fi ca o parafrazare a unei mărturisiri a lui Nichita Stănescu, când, încă tânăr, plimbându-se cu iubita prin parc, îi recita acesteia versuri din Mihai Eminescu, adevărate „inserturi”, un prim primul pas spre propria sa poezie, crescută parcă direct din trunchiul, marele trunchi al liricii românești.

În prima poezie a prezentului volum, *Unii mă întreabă*, care impune prin naturalețea interogațiilor: „Unii mă întreabă/ De ce îmi tot fac selfie cu Eminescu?/ Dar cu cine vreți, cu primaru’./ Care a fost la locul potrivit/

Când s-a răsturnat caru’?” (p. 9) – poetul stabilește prăpastia dintre valoare și nonvaloare. Între valoarea inestimabilă a marelui nostru poet care „în aeternum mi-e dascăl” și nonvaloarea sfertodoctilor suspuși ai societății noastre actuale: „primaru’”, „politicienii”, „copii minune”, „scriitori de vagoane”, „Popa Prostu”, „neica nimeni”, „capete pătrate”, cu care poetul nu și-ar face selfie. Selfie-urile cu Eminescu sunt justificate de bogăția sufletească pe care autorul *Supravieșuirii* o dobândește: „Să mă redau pe mine, mie?!”, aluzie la ultimul vers din *Odă (în metru antic)*, așa cum mărturisește în poezia *Am schimbat parcul, domnule Eminescu*: „Lesă gândului meu prin oraș, tu o porți./ Eu sunt poetul tău de companie” (p. 80), în *Chirie de vers*: „La timpul tău, zburdai./ Eu abia umblu de-a bușilea” (p. 79) sau în *E decapotbilă statuia lui Eminescu*: „Cu el șofând./ Un Lucefăr blând./ Și eu pe locul mortului/ După cuvânt” (p. 54), cuvinte rostite parcă, cu aceeași arhicunoscută modestie a poetului confrate și editor, care-i cere lui Dumnezeu să-l facă „grădinar în rai”. Cu alte cuvinte, această primă poezie poate fie o carte de vizită a autorului *Autodumnicilor*, în lungul său parcurs liric, de a fructifica „inserturile” de care aminteam mai sus, cu cât mai multă originalitate.

Convorbiri literare cu femeile de la spații verzi are ca temă de căpătâi, arta poetică pe care o abordează de cele mai multe ori indirect, fie adresându-i-se statuii lui Eminescu, fie făcând aluzie la biografia acestuia, fie insistând pe impactul dintre poet/poezie și lumea mercantilă, consumeristă, pusă numai pe căpătuială și pe satisfacerea poftelor trupului. Admirația și iubirea față de Eminescu fiind atât de mari, Răzvan Ducan ar fi gata oricând să-l divinizeze pe acesta, ridicând „o biserică cu hramul Mihai Eminescu”, nu însă fără a-și justifica propunerea, parafrazând memorabilele cuvinte ale lui Arghezi: „Sfântul Preacurat al giersului românesc” și nici fără a merge mai departe cu analogia dintre minunile săvârșite de Isus în numele omenirii și cele săvârșite de Eminescu, în ceea ce privește deșteptarea neamului nostru, prin facilitarea omogenizării limbii române literare și luminarea minții unui întreg neam: →

NICOLAE SUCIU

„Ne-a deschis ochii înspre sinele nostru”; „A vindecat schilozii de gânduri mici./ A hrănit nația cu mana lui cerească/ Cu două pâini și trei pești de determinare”; „Ne-a făcut terapie de grup./ Proiectându-ne virtual dulcea Românie./ Arătându-ne că acolo unde se bat/ Munții Carpați în capete./ Ne e sortit să dăm de apă vie” (*De ce nu?*, p. 17). Dar analogiile nu se opresc aici. Raluca Iurașcu este cea „care a fost dulcea mamă”, la care ar trebui să ne gândim ca la tabloul lui Rafael din Capela Sixtină, *Fecioara Maria cu pruncul*, deoarece, în ciuda formei sale biologice „ca un fum”, „cuvântul din ea veșnicește”, dându-i „eternă poveste” (*Raluca Iurașcu și pruncul*, p. 21).

Printre poeziile dedicate lui Eminescu le remarcăm nu numai pe cele care au ca pretext pelerinajele la statuia pământească a poetului (*Din nou, statuia lui Eminescu, E decapotabilă statuia lui Eminescu, Închipuire cu Eminescu, Dialog închipuit la statuia lui Eminescu, Atacul de cord o să-l fac lângă statuia lui Eminescu, Banca pe care stau ș. a.*), ci sunt și cele legate de prietenii sale. O certifică titluri ca: *Hanul „Trei Sarmale”, Astăzi, 4 august, Veronica, Veronica, Astăzi, prieteni de-ai mei, Teiul lui Eminescu din Copou, 8 iunie 2023, Teii au intrat în istorie prin mirosoare etc.* De mare preț este aici, familiaritatea limbajului, una dintre modalitățile apropierei eului liric de personalitatea poetului nepereche. Poezia *Am schimbat parcul, domnule Eminescu*, surprinde lumile antitetice, demne de marile poeme eminesciene: pe de o parte, cea guvernată de noroc („norocul vă petrece”), reprezentată de motivele *parcul* care poate fi schimbat, *teiul, băncile* „băncile din parc” care pot fi și ele, schimbate - și pe de altă parte, cealaltă lume, a „etalonului suprem./ Ce-mi mântuie cuvântul”, a scrierii „cu rune” și, nu în ultimul rând, a valorii: „Tu, cel din gândul meu./ Proprietar al gândului nemijlocit./ Căruia îi plătesc chirie de vers./ Pentru acceptul tăcut” (*Chirie de vers*, p. 79).

Totodată, de reținut ar fi și inedita modalitate a poetului de a-și exprima respectul față de limba română, așa cum preoții creștin-ortodocși arabi, sirieni și etiopieni nu intră niciodată în altar decât, ori desculți, ori cu încălțări special destinate locului sacru în care intră: „Sunt un învățacel./ Ca dintre

noi, cei mai mulți./ De aceea, la ușa Limbii Române./ Ca poet, mă desculț” (*Chirie de vers*, p. 79). Sigur că această analogie poate facilita gradul de smerenie de care dă dovadă poetul „turlă de cetate”.

Prezentul voum de versuri se încheie în ton de doină, cu poezia *Eminescu peste tot*, în care de un mare efect este recurența numelui „Eminescu” de la începutul primelor trei versuri ale fiecărei strofe din cele opt, care, fie prin relația cu verbe la prezent indicativ, ca: „(mă) culcă”, „(mă) scoală”, „(îmi) cântă”; „(-mi) vorbește”; „(îmi) râde”; „(îmi) plânge”; „(mă) hrănește”; „(mă) răscoală”; „(mă) învață”; „(mă) duce”, „(mă) învie”; „m-adeuce”, sau prin relație cu verbul copulativ *a fi*: „e (pat)”; „e (pernă)”; „i (motivul)”, fie prin asocierea cu pronumele personal sau reflexiv: *mă, mi-* exprimă cu maximum de expresivitate, nevoia eului poetic de Eminescu, în ceea ce privește, ocrotirea părintească: „Eminescu mă culcă./ Eminescu mă scoală”; „Eminescu mi-e pat./ Eminescu mi-e pernă”; „Eminescu mă hrănește”, „Eminescu-i vindecare” sau cea de mentor: „Eminescu mă învață”; „Eminescu-i rațiunea” (p. 81). Așa cum Eminescu „mi-e boală”, „mă răscoală”, în sensul că-i insuflă autorului *Lesei de hârtie* taina poeziei, el este și „visul./ Însângerat pân’ la miez”; el „mi-e stea”, mi-e crez”; e „rațiunea./ De-a visa pân’ la sânge”; e „motivul./ De-a iubi românește” (*Eminescu peste tot*, p. 81)

Poetul Răzvan Duncan încearcă, precum Eugen Ionescu în revoluționarea tragediei, o dislocare a realității banale, fie printr-o demascare a conformismelor, fie prin descompunerea clișeele lingvistice, fie prin reducerea la absurd a lumii micului burghez” (4), care, „uitând universalul și necesarul, (el) s-a împotmolit în repetiția banalului cotidian”. Aparent deplasată și excesiv de banală abordare a „convorbirilor cu femeile de la spații verzi” (p. 65), poezia pune în lumină cultura plină de sens, de sinceritate și de rost a gândirii omului simplu din popor, dotat cu o cultură modestă, dar solidă, cu privire la opera lui Eminescu, comparând-o cu o cultură nonsensului, practică la capătul opus de către „micii burghezi” ai zilelor noastre, pe care îi recunoaștem încă din prima poezie. Împiedicați în stereotip, micii burghezi

sunt *izmenii* („De ziua lui EMINESCU e ziua când/ se dă liber la izmenitul cu acesta” – *În prealabil, de ziua lui Eminescu*, p. 33), sunt *oportuniștii* („În final o bifă în c.v. – ul cățărătorului pe oportunități/ pentru a ajunge acolo unde vanitatea lui primește satisfacție/ de a fi cel puțin egalul celui invocat” - p.33) sunt „mititeii, ce vor încerca să de ridice” și „vor sosi deodată ca mușterul penibilității” (*Ca uvertură la 15 ianuarie*, p. 23), sunt „oficialitățile care, din nou./ L-au ignorat la buchet și la fir” (*Astăzi, 15 ianuarie*, p. 26), „mușteriii” care vor avea, de paradă/ de data asta, morgi cernite” (*Ca uvertură la 15 ianuarie*, p. 22) și, în sfârșit, sunt „inși care (...) Prin ignoranță, ei de fapt te omoară” - preamăresc pe poet doar pentru a-și consolida personalitatea lor proprie.

Antologice sunt versurile (*În prealabil, de ziua lui Eminescu*, p. 33), în care poetul surprinde psihologia celor care, mânați de ipocrizie, de izmeneală și de dorința de a-și împăuna personalitatea proprie, completează „teatrul de păpușe” al unei comemorări formale. Pentru aceasta, sunt surprinse cu încetinitorul, și nu fără dibăcie de psiholog, simțurile mașinale ale impostorilor și ale indolenților, gata de a poza în te miri ce somități ale culturii, cum ar fi, *vorbirea și auzul*: „limbile să se ascută la fierar/ se decolmatează urechile de ceară./ fiindcă pe una trebuie să intre ușor/ și pe cealaltă să de iasă la fel de ușor”; *văzul*: „se duc să verifice mobilitatea obloanelor ochilor./ unde pleoapele trebuie să clipească cu rafinament, mimând/ interes”; *poziția nărilor, poziția corpului, limbajul* care trebuie să dea bine cu gestică întregului trup, ca și cum acesta ar ține loc și de suflet, pe întreg parcursul întâlnirii cu statuia lui Eminescu etc.

Alături de acordurile de odă închinată lui Eminescu și limbii române și alături de usturătoarele săgeți ale satirei pornite „din vasele mele comunicante”, eul poetic poate fi văzut și plecându-și pasager, urechea, spre unele presupuse prefigurări apocaliptice. *Nu pot să cred*, poezie în care recurența sintagmei „Nu pot să cred” creează acea obsesie a celui care se vede copleșit de a vedea degradarea genei neamului său, care abătându-se de la Calea cea dreaptă, riscă să dispară în neant: „Nu pot să cred că vom fugi cu toții./ Lăsând în urmă, →

„râul, ramul, / Și munți Carpați și
Marea Neagră,/ Și bisericile singure,
să-și apere hramul”; „Nu cred că țara
va pleca lăsând,/ Mormântul lui
Eminescu ostatic./ Să-l calce șenilele
de tancuri./ Zdrobindu-i și Oda-n
metru antic”. Finalul poeziei,
imortalizat de semnificațiile a verbului
a crede, precedat de negație, „nu
cred”, parcă invită la o nouă
deșteptare: „Nu pot să cred că vom da
libertatea de-a fi „români și
punctum”./ Pe „davaei ceas, davaei
palton./ Nu cred” (p. 28-29).

Pe lângă de toate atuurile stilului
duncanian, unic în felul său care mușcă
din toți cei ce calcă strâmb în fața
imaginii marelui voievod al „ghersului
românesc”, discursul liric copleșește și
în acest volum de versuri, prin
inventivitatea limbajului și jocul de
sensuri al unor termeni, oaze de
transfigurare artistică: „Acolo unde tu/
LUCIFERESTI,/ și cu mâinile goale
ale poemelor,/ sapi în întuneric,
ferestii” (p. 32); „Și că steaua care de
mult a murit,/ În cer mai are încă de
luceferit” (*L-am întrebat*, p. 32); „îi
spunem ca atare./ Că și pentru tăcere/
Sunt abecedare” (*Din nou...tăcerea*, p.
11); „iarnă la preț redus” (*De ziua
nașterii adevărate*, p. 19); „E un cod
binar,/ virgula disimulată în punct”
(*Visul lui Eminescu*, p. 26); „Și acum
sunt Veronici/ cu năframe în stend by”
(*Veronica*, p. 43).

Așa cum, pentru autorul
Necuvintelor, un vultur sculptat „poate
exercita o influență mai mare asupra
ideii de zbor decât un vultur propriu-
zis, în zbor” (5), tot așa „femeile de la
spații verzi” sculptate în versul
duncanian, exercită o influență mai
mare asupra ideii de înțelegere a
personalității lui Eminescu, decât
„femeile de la spații verzi”, propriu-
zise, care se ocupă numai cu
dereticarea soclului statuiilor. Aviz
celor care nu sunt în stare nici măcar
să deretice soclul statuiilor din parc și
bancile din apropierea acestora.

BIBLIOGRAFIE:

1. ADRIANA DANDU, *Poetul este turlă de cetate în Genealogia unui suspin*, ed. Vatra Veche, 2023, p. 38
2. RĂZVAN DUCAN - *Convorbiri literare cu femeile de la spații verzi*, ed. Vatra Veche, 2023
3. MIRCEA ELIADE, *Oceanografie în I.P. Culiuan, Mircea Eliade*, ed. Nemira, 1995 p. 51
4. NICOLAE BALOTĂ, *O luptă cu absurdul*, ed. Univers, 1971, p 436-437
5. NICHITA STĂNESCU, *Fiziologia poeziei*, ed. Eminescu, 1990, p. 58

ALT CUVÂNT DE ÎNSOȚIRE

Natură stenică, neîngăduindu-și „nici
o zi fără har” (cum suna o rugă de
altădată), Anica Facina, anunțându-ne
că „abia după ardere/răsar din cenu-
șă”, iese dintr-o lungă tăcere editoria-
lă, oferindu-ne, cu tentă recapitulativă,
o generoasă Antologie, secționată –
tematic – în trei fascicule. Acum, po-
eta „s-a dezlegat de toate”; un drama-
tism pacificat pare a veghea „exerciți-
ile de visare”, sub cupola unui calm
contemplativ, bucurându-se de jocul
cromatic al unui eden naturist. Chiar
„proprietar de vise” fiind, autoarea
recunoaște că „măcinate, iubirile stau /
singurătății hrană” (v. *Metamorfoză*).
Mai mult, râvnește ocrotirea
îngerească: „În căușul acestor mâini /
aș vrea să așez / toată neliniștea” (v.
Sub aripa îngerului). Și, sub
amenințarea întomnării, va mărturisii:
„Curge rugina / pe frunze și-n mine.”

Cine cunoaște îndeaproape lirica
Anicăi Facina va subscrie, imediat,
unui diagnostic (mai vechi), rostit de
Gheorghe Grigurcu, prilejuit de
apariția volumului *Fereastră deschisă*
(2003): o nostalgie fără nume se
insinuează în textele poetei, cutreierate
de „vântul melancoliei”, anunțând, ne
avertiza criticul, o deschidere „spre
nesfârșit”. Implicit, dorința ei de a (*se*)
comunica, livrând – fără rest –
plinătatea ființei. Placheta *Doruri*
(2006) confirmă aceste constatări.
Pulsunile scripturale, modulate de
recapitulări nostalgice nu cad în
jubilație senzorială; nu e vorba,
așadar, de un vitalism primitiv ori de o
retorică tumultuoasă. Poeta risipește

diafanități, se lasă invadată de
înseninări bucolice, propune texte
molcomite, filtrate, irizate de fiorul
nostalgic și incurabila visătorie: „Să fii
pasăre / cu aripa rănită / să te
încăpățânezi - / bătând aerul- / să
păstrezi zborul” (v. *Destin*).

Nici *Prizonierul visului* (Editura
Augusta, 2008), volum hibrid, deși
adună proze scurte și un jurnal
american (ținut cu conștiinciozitate)
nu scapă de amprenta lirică. O infuzie
lirică scaldă textele, colecționând
întâmplări mărunte, parcă lipsite de o
miză epică. În fond, observatoare
atentă, autoarea poartă în buzunar „o
bucată de cer” și vrea să rămână în
prezența cântecului. Mersul devine
plutire, viața e poleită cu nostalgii, ne
putem oferi, cotidian, astfel de
imersiuni (adâncindu-ne în altă
poveste). Sau „spovedindu-se”:
„Acum sălășluiesc în mine / două
suflete / copilul și eu” (v. *Zodiac*). În
pofida puseelor ludice presărate sub
vraja copilăriei (strecurându-se
insidios în basm), gravitația gândurilor
se îndreaptă spre acele stări care
readuc la suprafață, din hăurile
memoriei afective, „ecouri uitate”.
Așadar, recapitulările nostalgice ale
poetei, mână de *Doruri*, recunoscând
– în insomniile sale lirice –
prizonieratul visului, oferindu-ne „o
bucată de cer” și o *Fereastră deschisă*
(spre ceilalți), urmau – inevitabil – a
reîntâlni copilăria, bucurându-ne de
vraja ei. Mai cu seamă că în anii de
rodnică dascălie, Anica Facina (o
învățătoare prețuită în urbea dorneană)
a vegheat ca „mlădițele” pe →

ADRIAN DINU RACHIERU

care le păstorea, fragede și talentate, să răzbată la lumină. Copilul din noi, tănuț ori aflat la vârsta năzdrăvăniilor, va descoperi cu încântare oaza lirică. Povara întomnării, caruselul anotimpurilor, planurile de evadare (ieșirea din sine), prezența „siluetelor de aer” întrețin o nostalgie difuză, croind cărări spre Eden. Chiar dacă poeta ne prevenise: „Visu-mi se întrema / din negre cratere”. Fie că invocă strămoșii, acea ștafetă a generațiilor și subterana „pădure de mâini” odihnind „sub țărână”, fie că, stăruitor, va chema figura mamei, cea care „mătură zarea cu ochii” și „conduce pruncii spre vis” (v. *Sindromul furnicii*), Anica Facina știe prea bine că într-o lume meschină, dezvrăjită, avem vitală nevoie de poezie. Insomniile sale lirice dezvăluie, sub pecetea laconismului, a inciziilor ironice și autoironice (cumva pe tipar sorescian, pe alocuri) un tâlc ascuns, comunicat febril: „Intru direct în subiect / și ies tot atât de repede”. Sâmburele dramatic, lepădându-se de angoase și ornamente adjectivale, se lasă descifrat prin filtrul unei filosofii naturiste, corectând dispoziția romanțioasă și învederând că avem în Anica Facina, scriam cu ani în urmă, o poetă pe care se poate conta, capabilă de a-și potența impulsurile scripturale, îmbrățișând *viața* (impură), nu *textistența* (aseptică).

Acum, adunându-se într-o antologie, poeta, trecând prin *Stări, anotimpuri, amprente*, se întreabă: „unde-i oare colțul de rai?” (v. *Întrebare*). Privind (cumva, din „altă eră”) meschina lume, rătăcește pe poteci tănuite, ascultă foșnetul iernii și dă, în ninsori feerice, pinteni „bidiviilor de aer”, priveghindu-și strămoșii. Sau rememorând „toate iubirile”: „Am răsfoit / toate iubirile / pe un raft ros de cari / le-am așezat / tăcut învăluite / în colbul acela / într-un oraș / cu ifose metropolitane.” (v. *Moment*). Chiar dacă e la îndemâna scriptorului să recunoască zădărnicia lumească: „În undița timpului vrei să prinzi / peștișorul de aur / ofrandă să-l duci / în templul unei iubiri demodate // Nu-ți pasă cum curg anotimpuri / la țărnuț tău bătut de valuri / mai speri să momești / peștișorul de aur” (v. *Zădărnicie*). Se înțelege că și poeta, păstorind un Univers de cuvinte, speră, mai ales că, într-o *amprentă*, declara: „am să las puzderii de semne”. Antologia pe care ne-a dăruit-o e o probă convingătoare.

PSEUDORISIPIRI și INTROVERTIRI SIMBOLICE

Deșertul de cuarț – poeme în bătaia vântului Editura Cosmopolitan Art, Timișoara, 2023, volum care nu poate să nu atragă curiozitatea căci, așa cum bine se știe, prin titlul unei cărți se face prima legătură a acesteia cu cititorii. Această carte bilingvă cu titlu interesant, provocator chiar, este semnată de George Schinteie, are o prefață semnată de prof. dr. Cristina Sava, o postfață semnată de Marian Odangiu și se încheie cu o aserțiune a traducătoarei în limba franceză, Gabrielle Danoux.

Însă, chiar din titlu atrag interesul două elemente, ambele subiecte foarte ofertante în literatură și nu numai: deșertul și cuarțul. Deșertul este un loc inițiativ și evocator, prin peisajul monoton și fără sfârșit, ca o imagine a purgatorului, dar poate semnifica acel spațiu purificator, loc propice revelațiilor divine ori, la fel de bine putând semnifica singurătatea, dezolarea, suferința, efortul neîntrerupt, în măsură să producă o înălțare spre cealaltă lume, spre cer. Dar mai poate reprezenta o realitate sterilă, locul ispitelor și sediul duhurilor rele fiind cunoscut și ca locul de trecere spre „Pământul făgăduinței” unde singura speranță este în Dumnezeu, dar și ca loc al mirajelor (Fata Morgana), ori semnifică uneori chiar moartea (zeul egiptean Seth este stăpânul morții și al deșertului). Și se mai pot încă adăuga și alte simboluri legate de lipsa de credință, de speranță, de ideal ș.a.

Al doilea element, cristalul de stâncă/rocă sau cuarțul incolor, luminos și transparent, lipsit de orice impurități, e adesea denumit „maestrul vindecător” datorită presupuselor sale proprietăți terapeutice (ajută, se spune, la îmbunătățirea concentrării, clarității gândirii și echilibrului mental, promovând un sentiment de siguranță; la luarea unor decizii ori la rezolvarea anumitor probleme prin curățarea minții de negativitate, facilitând armonia și echilibrul în corpul energetic; dar ajută, se mai spune, și la păstrarea memoriei ori la stimularea creativității și a echilibrului emoțional, ceea ce îl face să fie tentant pentru o gamă diversificată de utilizatori sau practicanți, mai ales pentru aceia care doresc să-și sporească conexiunea cu

conștiința superioară pentru a înlesni comunicarea spirituală ori pentru a elimina blocajele energetice. Iar lista poate continua: sporește creativitatea, crește încrederea și motivația, predispune la iubire ori la vindecări emoționale, îmbunătățește capacitatea de a comunica eficient și autentic, sporește intuiția și perspicacitatea spirituală ș.a.). În fine, se crede că acest cuarț este mai puternic decât alte cristale deoarece poate amplifica energia altor cristale și intenții căci, concentrarea pe aceste intenții poate aduce schimbări pozitive și poate astfel ajuta la manifestarea dorințelor, atrăgând noroc și oportunități pozitive în viața practicantului.

Dar și subtitlul „*poeme în bătaia vântului*” capătă sens figurat, vântul devenind, la rândul lui, simbol al nestatorniciei, vremelniciei, zădărniciiei, zbuciumului etc. Vântul reprezintă un fenomen intangibil, incorporeal, tranzitoriu și imperceptibil, însă în poezia lui Schinteie poate fi interpretat ca fiind ceva haotic, imprevizibil în existența umană, în această viață efemeră *ca o șoaptă în vânt* căci „*orice om este doar o suflare, oricât de bine s-ar ține*”, așa cum bine este descrisă ființa umană în Psalmul 39:5. Nu este de mirare că această existență fragilă a ființei umane supusă trecerii necruțătoare a timpului l-a preocupat și inspirat pe poet, multe poezii din volumul în discuție având ca temă timpul, văzut atât ca manifestare a vremelniciei cât și a eternității: „*după o vreme vine furtună și ne-nvălmășește aspirațiile suprapuse pe sentimentel rătăcindu-ne viața!* →

DOINA BĂLȚAT

într-o fărâcă del eternitate” (**Iluzie în doi**, p.41) sau „stau și mă-ntreb digerând clipele salvate de amintiril căte îndoieli mai poate îndura omul până când va crede că eternitatea e umbra ce fuge mereu pe sub picioare/ ca un șarpe veninos/ dar răvni” (**Stau și mă-ntreb**, p.98).

Timpul devine o modalitate de conștientizare a propriei existențe, mai ales cea sufltească, un simbol al sufletului. Timpul și sufletul coexistă, în paralel. Sufletul este unicitatea ființei umane prin care aceasta nu este supusă vreodată degradării, îmbătrânirii, prin care timpul devine o simplă proiecție a sufletului, percepția minții asupra timpului desemnând una dintre singurele conexiuni ale ființei cu sufletul. Modul în care poetul percepe trecerea timpului (apropierea sau distanțarea de timp) reprezintă starea lui sufltească. Existența efemeră este constatată de eul liric căruia îi provoacă neliniști: „purtam o cămașă de timp”, dar generează și multe îngrijorări, deoarece dispar treptat atât multele neîmpliniri de-a lungul vieții cât și puținele bucurii: „pulberă tot ce-ntâlnește în calea vârstele tinereții aburul fericirii norii zâmbetelor și umbra împlinirilor/ bucuriile strecurate discret printre/ prea multe tristeții/ anotimpurile iubirii și nopțile eșecurilor/ lumina lunii din nopțile așteptării ce cădea totdeauna pieziș” (**Undeva departe**, p.23). Însă eul liric speră în posibilitatea ca „unde departe într-o altă viață” să își găsească liniștea, echilibrul sufltesc.

Uneori viața pare un tren în mișcare, insensibil la suferințele ființei umane: „trenul nepăsător continuă mersul neștiind câte răni a uitat să imbarcel din inima meal desenată în dimineți imprevizibile” (**Cîte răni**, p.25). Eul liric își pune speranța în protecția Sfântului Andrei, „protectorul românilor și ucenicul lui Iisus”, propovăduitorul care îi întărea pe credincioși, îi îmbărbăta spre răbdarea muncilor vremelnice, învățându-i că nu este vrednică nicio muncă a vremii de acum pe lângă răsplătirea bunătaților celor ce vor să fie: „trecusem bine de calea ferată/ vegheați doar de crucea Sfântului Andrei/ și mă-ndreptam spre orizont împins/ de toate amintirile zberite și neîmplinirile/ atâtor vieți încercate într-ună singură fără să mi se pară vreol secundă că-mi bate ceasul” (**Coloană de infinit**, p.38).

Timpul este văzut uneori ca un ghem: „în fiecare dimineață un ghem de timp mă rostogolește spre înfinit/ sperînd să mă bucur de nemărginire” (**Lumina adevărului**, p.30), alteori ca nisip în clepsidră: „sîngele șiroia prin deșert [...] lăsase în urmă atâtea așteptări și eșecuri din care măncăpățînaml să ies fără urme de durere/ sau cicatricil străduindu-mă să-mil îndrept azimutul pe măsură ce m-afundam în timp” căci „sîngele meu continuă să mă poarte-n deșert/ ca pe un zmeu de hârtiel ca pe o idee ca pe un vis/ în platitudinea întinsei clepsidre/ o plăcintă imensă de nisip” (**Deșertul**, p.39-40).

Sângele reprezintă simbolul vieții trăite într-un „deșert fără nume”, o viață banală, de mucava care duce la renunțare: „ce ușor se resemnează oamenii/ când se-mpiedică de ceva greu/ neîncercînd să depășească obstacolele/ așa-i viața se mulțumesc să spună și trec mai departe” (**Viața de mucava**, p.110). Nici nu ne miră această atitudine, ținând cont că timpul intangibil, de neidentificat măsoară risipirea ființei umane în etern, iar disiparea individului în dimensiunea temporală îi obligă pe oameni să conștientizeze zădărnicia ca permanență în ceea ce privește existența fiecăruia în concret. Poate de aici și resemnarea celui care caută cunoașterea, imaginea liliacului cu care se identifică poetul având dublă semnificație – simbol al nopții și al naturii ascunse, dar și al subconștientului nostru năpădit de frică: „sunt un liliac rătăcind printre cele mail răzlețe sensuri de beznă/ și caut o urmă de înțeleși până la ziuă

Mihai Ungureanu, La poartă

[...] mă-ndeamnă să scriul deși am uitat de mult să strig pe numel nemurirea ce nu mă mai vreal în împărăția eil acum știu mai bine ca niciodată/ că nu poți confunda chiar de ai vreal zborul unui nevinovat flutur/ cu speranța în care-ți înecil corăbiile avariatel în drumul spre veșniciei/ geniul este o pasăre mută/ ce nu poate fi vânată/ cu nici o armă de foc” (**Resemnare**, p.104).

Deși existența umană este atât de efemeră, ea mereu aspiră spre eternitate, iar prin agățarea în timp a creației ca produs al planului intelectual și celui spiritual, poetul simte că își sprijină existența în înfinitul veșniciei, că a creat o armă împotriva timpului. Chiar dacă acea creație nu e... genială, cum și-ar fi dorit, el rupe barierele vremii ca să rămână agățat în înfinitul clipelor prin ceea ce redă posterității, învingând astfel timpul.

Timpul mai are și alte imagini-simbol în poezia lui George Schinteie: „cineva înfige atent zilele/ fără milă ca într-un insectar/ cu un bold bine ascuțit/ fără să-i pese de durerile ce rămân/ mereu nemărturisitel în urmă” (**Constat că**, p.48) sau: „viața mea e o piramidă de cercuril de la naștere până azil nimeni nu pătrunde înăuntrul nimeni nu iese înafără/ totul se consumă în întuneric” (**Cercuri**, p.95). Mai mult, ne este precizată sursa, rolul sau isprava timpului asupra ființei umane: „sus în deal la trei fîntîni/ timpul parcă-i scos prea des/ din făgașul lunecos/ și prin vântul de cuvînt/ mîngîie imaginare albe urmel pe pămînt [...] sus în deal la trei fîntîni/ timpul iese din fîntîni/ și pleznește cu puterel viața pe care-o înduri” (**La trei fîntîni**, p.87).

Trăim clipe ce alcătuiesc un prezent continuu, nu deținem nimic, suntem robii timpului și sclavii momentului, suntem atât de vulnerabili în viață – o părăcică din marele univers și o fărâcă din eternitate. De aceea omului îi este adresat îndemnul de tip „carpe diem”: „să punem frînă timpului/ îmi zise îngerul/ și mă luă de mînă/ bucură-te de clipe ce aproape/ ne-acoperă mersul/ și privește spre orizont/ ca și când ai culege alenel praful de păpădiel de pe stele” (**Ca și cînd**, p.83).

O altă armă a timpului o reprezintă și aducerile aminte. Prin ele poetul rememorează clipele sentimentelor trăite. Atunci când a avut momente frumoase în viață, și-a dorit →

ca ele să fie veșnice, însă timpul fiind ireversibil, pentru a readuce o emoție în sufletul său, a răscolit amintirile: „fulgi de melancolie cad pe genele timpului și mă-nvîrtesc în toate iubirile de care am fost în stare/ viscolindu-mi orice urmă de dor/ încercată după o imprevizibilă despărțire [...] fac un popas în anotimpul imposibil și trăiesc inefabil albul punct al universului în care-s de tot vălmășit” (**În anotimpul imposibil**, p.102) sau: „tremur tot când mă-ntorc/ uneori în copilărie și nu mă mai găsescl au dispărut și cercull și patinele de lemn/ singurele mele jucării ce mă făceau fericit/ sub cerul liber” (**Sîngele timpului**, p.99).

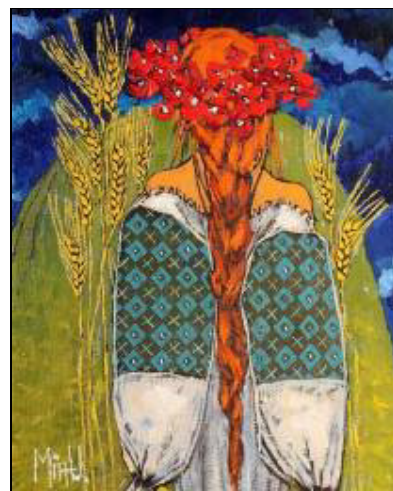
Dorința de întoarcere spre vârsta frumoasă a copilăriei este generată cel mai probabil de multele responsabilități și de problemele vieții de adult care îl copleșesc. Poetul este conștient că în acea primă etapă de viață totul în jur i-a părut o grădină fermecată, plină de flori și de fluturi, deoarece doar copiii sunt înzestrați cu o puritate și o inocență care îi fac să vadă lumea în mod diferit față de adulți, copilăria fiind acea vârstă în care totul e posibil și nimic nu este imposibil, o lume de minuni în care oricine poate fi cu ușurință fericit, însă un paradis iremediabil pierdut pentru cel ajuns la vârsta maturității: „în copilăria mea mă furișam într-o stea mai ales în nopțile de vară/ după ploile repezi ce mă prindeau pe cîmpl aveam curcubeul în suflet/ îl țineam atent în dreptul inimii/ ca să-i simt bătaile culorilor/ ca un evantai al timpului risipit în secunde/ din care făceam adesea bărci de hârtie/ lansîndu-le în oceanul închipuit [...] acum o caut mereu și n-o mai găsescl poate m-a abandonat/ poate eu m-am schimbat/ poate ea s-a furișat ca și mine într-ol altă copilărie/ în care ne-ncetat și încrezător m-am furișat/ încercînd să trăiesc veșnicia” (**Furișat într-o stea**, p.26) sau: „mi-e tot mai dor de-un timp fără numel răsfirat prin copilărie/ și nu pot face chiar nimic să-l mai trăiesc o dată/ pun ceasul meu de buzunar să sune/ la o vîrstă tot mai nedefinită/ și aștept cu ochii în oglindă/ zîmbetul zilei următoare [...] abia acum îmi dau seama că trupul meu/ a obosit sisific și mă las scufundat/ ca o ancoră în apa fără fund/ eliberînd ecoull de timp” (**Legat de timp**, p.59).

Poetul vede în oglindire o posibilitate de salvare, de amânare a

propriului destin implacabil. Oglinda devine astfel simbol al purității, reflectă adevărul, sinceritatea, conținutul inimii și al conștiinței, este simbolul înțelepciunii și al cunoașterii. Timpul este văzut atât ca manifestare a efemerității cât și a eternității, iar simbolul oglinzii sugerează înclinația eului liric spre reflectare, spre meditație asupra vieții, care constituie și cuvântul-cheie al discursului liric. Timpul, într-o perpetuă modificare, transfigurare, ia noi forme. Pe zi ce trece, totul capătă o nouă înfățișare, modernă, inovatoare, total diferită de ceea ce a fost ieri, dar și de ceea ce va fi mâine și iată cum timpul, ceva ce nu poate fi atins, prins, micșorat sau mărit, devine o oglindă clară, deschisă a ceea ce am fost până în momentul când acum se preface în atunci, azi în ieri, mâine în azi, va fi în a fost, adică „eliberînd ecoull de timp”, sintagmă pentru trecerea ființei dincolo de timp, în veșnicie.

Poetul constată că se simte captiv „într-o pînză de păianjen/ din care chiar de-aș vrea/ nu pot să mai ies”, dar că, neavînd soluții, se complăce în lipsa comunicării cu semenii, în așteptarea unei posibile șanse: „îmi convine penitența liniștii aștept simfonia greierilor/ și un dirijor invizibil care să-mi dăruiască vreo zece ani/ din copilăria rătăcită fără voia mea/ prin restricții de epoci vetustel să fac din nou fluturii să zboare/ mai lent de astă dată decît anii ce-mi așează în fiecare zi la scară/ cite un zîmbet nostalgic/ de trecere” (**Cîte un zîmbet**, p.57). Alteori, rătăcește prin viață fără reper ori fără vreun țel, uitînd că este plămădit din efemer, că sfârșitul poate fi mereu aproape: „mă îndrept spre niciunul/ nu am nici un țel și nici nu știu ce vreau [...] mă împinge anul vechi de la spatel/ iar eu obosesc și nu mai iau seama/ cît de aproape-i abisul/ cît de aproape” (**Cît...**, p.105).

În volum am descoperit până acum teme precum izolarea emoțională, tristețea interioară, căutarea sensului în viață și neîmplinirea. Motivele predominante includ imaginea deșertului, a nopții și a frigului, ilustrînd astfel sentimentul de izolare și singurătate. Însă peste toate acestea tronează „trecerea”/ Marea Trecere între lumi, cea de aici și cea de Dincolo, „ruperea de timp”, adică sfârșitul fizic al ființei umane: „voi încerca să-ncropesc un fuior de

Mihai Ungureanu, Primăvară

vînt/ îl voi arunca precum strigătura peste sat/ ce anunță nașterea și moartea deodată/ semn că-s împreună mereu în fiecare din noi/ la venirea pe lumel ascunsă bine ca să n-o descoperim/ și să nu ne fie frică de eal moartea/ deși nimeni n-a văzut-o vreodată/ ne scufundă instant/ într-o rupere de timp” (**Rupere de timp**, p.94). Sosirea „cosașei” îi produce o puternică stare de spirit, de aici refuzul de a o urma, motiv pentru care încearcă să îi adreseze o ultimă dorință: „de ce să plec la braț cu tine moartea/ în noaptea asta/ când încă nu te-am visat/ și nu m-ai lăsat să-mi iau rămas rămas bun/ de la umbra răsăritului de soare/ sau de la scîncetul colorat al apusului [...] lasă-mă rogu-te pînă la ziuă/ săucid balaurul furios/ care se zbate să învîlmășească viața mea/ într-un nor de ploaie/ peste lumina din ciutura abisului/ înainte de a bate/ ceasul” (**Încercare**, p.70).

Moartea însă nu vine fără să dea anumite semne. Dacă la vârsta copilăriei și a tinereții, eul liric este marcat de inspirație, de cunoaștere, de creație, subliniind partea productivă a vieții, în ipostaza omului matur, acesta este marcat de trecerea irecuperabilă a anilor și de viitorul degradant, subliniind ideea dispariției fizice iminente, care coincide și cu degradarea actului de creație: „începe să mă doară timpul pe la încheieturil și nici un doctor nu mă anunță/ că trebuie să-l duc la control/ sau poate să chem ambulanța [...] anii stau drepti ca niște mestecenil creșcuți în cartea de identitate [...] luna se strecoară discret printre întâmplări cotidiene/ și se face că nu-mi observă→

nisnoarea de la tîmplel lăsînd să alunece lumina șovăitoare! peste adierile vîrstei ca un cal nărăvaș trăiesc din ce în ce mai mult! din amintirile unor neîmpliniri și măntreb de ce a început să mă doară! tot mai intens timpul pe care vîntul mereu mi-l scapă printre degete” (Timp bolnav, p.28) și: „cuvintele fac infarct fără să mă anunțel și mă poartă ameiț într-o durere! ca să calc mai apăsat îmi cere! să nu le stric secunde!ele printre care se strecoar! le urmăresc atent și încerc! să le resuscitez prin metafore! însă umbra lor mă urmărește îndeaproape! pînă cînd mă fac nevăzut! în tăcerea rănită de sensul anticipat al infarctului înecîndu-mă-n plîns” (***, p.36).

Alt semn prevestitor este toamna, devenită simbol al deteriorării, al îmbătrînirii și al sfârșitului, frecvent exploatat în literatură: „uneori toamna are formă de violoncell sunetul lui grav mușcă din timp! și mă duce într-o anume vîrstă! toate frunzele colorate încep să cîntel! fiecare la cîte un instrument! iar concertul timpului fără dirijor! străbătea toată viața [...] măntreb acum după a!teea concertel! întipărite pe retina memoriei! în ce destîn s-a topit! sunetul grav de violoncell de mi se-mpleticesc pașii! în orice anotimp” (Un violoncel toamna, p.97).

Legat de motivul cuvîntului este cel al poeziei, al creației, izvor de lumină pentru suflet și reazem pentru gând, creația devenind pentru George Schinteie unicul surăs al propriei tragedii existențiale căci, așa cum am observat lecturînd poeziile din acest volum, sentimentul elegiac predomină. Și totuși, cuvîntul rămîne impalpabil, ca timpul, dar ne amintim că el are origine divină, prin el Dumnezeu a creat lumea profană, este socotit esență și cauză a lumii în Evanghelia lui Ioan, fiind asociat cu atotputernicia, comparat cu lumina care strălucește în întuneric, iar prin extensie, fiind un mod complex de comunicare, cuvîntul devine proiecția gândului și a sentimentului. Nu este deloc de mirare că aceste cuvinte care zidesc îi sunt cerute creatorului de poezie direct de îngeri: „ce vreți să faceți îngeri cul cuvintele mele pe care mi le cereți zilnic! rînduite-n poeme” (Nedumerire, p.24). Lumea cuvintelor este eliberată de timp, iar prin cuvînt, simbol al creației, poetul poate dăinu! în timp și după plecarea

din lumea fizică: „plecasem din minel! într-un anonim crăpat de ziuă! și-n inima mea vorbe!el miruia! un om de zăpadă-n deșert! cu toate rănile clipei învelite-n! staniolul invizibil al vieții! și cu zîmbetul trist! în! colțul dinspre miazănoapte! al unei speranțe ascunse [...] de cînd plecasem așa cum îmi aminteam! din minel! fără zgomot și fără! să deranjez! mi se părea lumea ca o pasăre! de cuvinte dintr-o clepsidră! liberată de timp! eu urmam umbra sensului! fiecărui pas dintr-o numărătoare! pînă-n cercul destinului dezorientat de direcție” (În urma mea cuvintele, p.22).

Considerată imagine a sufletului, umbra reprezintă dublul omului, un fel de ființă astrală care își continuă existența și după moartea materială. O viziune asemănătoare are și George Schinteie, care meditează la polaritatea lumină – umbră, dar pentru care umbra este neființa, reflexul eternității. Ființa pentru a fi întregă, trebuie să fie urmată de umbră, periferie emanată de centru, căci în dimensiunea duală este natural ca materia să-și postuleze antimateria, lumina să își genereze umbra, poetul căutînd un punct de asamblare ființială mai ingenioasă, dar care să îi ofere certitudinea că nu își va anula existența, că nu se va autodizolva, cunoscînd în mod repetat moartea. Se caută, de fapt, ieșirea din timpul liniar, ieșirea din secvențialitate, din moarte, adică natura primordială a omului, nemurirea, lumina: „cineva pleacă din mine pe întuneric! înainte de a se face ziuă! trăiește cu mine fiecare clipă! aspiră și oftează împreună cu minel! deși mă face să cred că este absent [...] dar cel mai îngăduitor e cu minel! cînd încerc să salvez fulgii de păpădie! sub vîntul incert al tuturor primăverilor! din care amîndoi ne clădim numeroase himere! pentru o nouă zil pentru o nouă viață! cînd acel cineva care pleacă! din mine pe întuneric! mă cheamă cu ell! fără să-mi spună pe nume” (Fără să-mi spună pe nume, p.93).

Dar, infuzînd aproape toate celelalte motive, este cel al iubirii. Iubirea ca factor totalizator implică o altă formă de cunoaștere a lumii și a sinelui, ea generează creație poetică. O iubire privită însă prin oglinda timpului: „mă mir în oglindă cum! se-ndepărtează umbra meal! într-un mers continuu! lăsîndu-mă perplex [...] eu caut într-una plecarea și umbral! și

rătăcirea din care! să fiu salvat de cineva [...] și nu-mi dau seama că! toate din mine-au plecat! inima spre zările albe! din care doar silueta iubitei! se-nalță-n lumină [...] respir dorințe și împliniri! amestec în cuvinte alese! trăirile și mîngîierile pînă cînd oglinda începe! să strige după chipul pierdut” (Pînă cînd oglinda..., p.33-34) sau: „fulgi de melancolie cad pe gene!le timpului și mă-nvîrtesc în toate iubiurile [...] de care am fost în starel! viscolindu-mi orice urmă de dor! încercată după o imprevizibilă despărțire! aripi au vîrstele în care te caut! dar eu nu pot atinge zborul pentru că umbra trecerii mele! e mereu pierdută în noapte [...] neatent! ratez dezinvolt orice speranță! a întîlnirii cu lumina iubirii! deși nu-mi pierd nădejdea! fac un popas în anotimpul imposibil! și trăiesc inefabil! albul punct al universului în care-s de tot vălmășit” (În anotimpul imposibil, p.102).

Singurătatea, abandonul dau naștere la suferință, din acest motiv îi cere iubitei să nu aducă vorba despre plecări: „despre plecări! să nu-mi vorbești! chiar dacă umbra lor! t-ndeamnă! chiar dacă suferi mai e timp! să-ntorci un gînd! precum o toamnă [...] să nu-mi rostești! nici un cuvînt! cînd vei simți! că vrei să pleci! dar lasă-mi! rogu-te un semn! să cred că m-ai! iubit decent! și n-ai știut! să prețuiești! lumina lunii! în deșert” (Un semn, p.111).

Autorul, al cărui limbaj poetic nu e abstract, a conturat răvășitoare, inedite imagini hrănite din realitatea trăirilor personale, căci eul liric nu poate fi complet disimulat de cel social. Dotat cu o sensibilitate aparte, George Schinteie își exprimă neliniștile, nostalgiile și reflecțiile intime asupra existenței, prin forța expresivă a metaforei, a cuvîntului figurat care atinge cu delicatețe coardele receptive ale sufletului oricărui cititor, căci metaforele creează conexiuni într-o imagine specifică asupra lumii.

În concluzie subliniem frumusețea inconfundabilă a poeziilor lui George Schinteie, axate pe o tematică viabilă pentru cititorii de azi sau de mâine, care se interesează de problemele majore ale existenței, care vor fi încantați de lecturarea unor poezii în care cuvintele autorului vibrează și ating lumea noastră interioară.

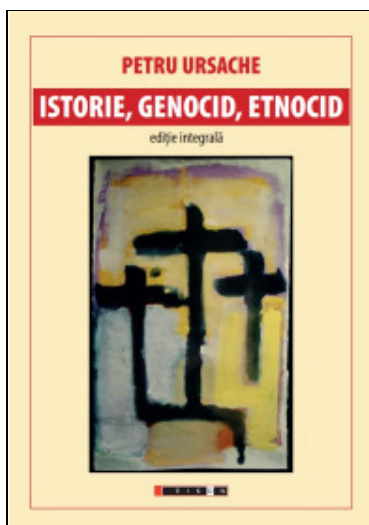
Un proces amânat sine die

Ne întrebăm când va avea loc cu adevărat procesul comunismului, al doctrinei politice dictată de "pumnul lui Vîșinski" și al guvernărilor de tristă faimă care ne-au asuprit o jumătate de secol. Vrem să știm și noi pe bază de documente cum au fost maltratate elitele românești încarcerate, supimate în scopul decapitării maselor în numele cărora ne-a condus un regim de ocupație străină de duhul neamului românesc.

Tulburătoarea carte a lui Petru Ursache *Istorie, genocid, etnocid* (Ed. Eikon, 2019, ediția a doua) s-a născut din această așteptare frustrată a ceea ce era demult necesar să se întâmple: să se denunțe crimele, să fie evocați cu numele lor "eroii și sfinții" închisorilor, să fie judecați și condamnați cei vinovați de imensul genocid și etnocid al românilor. Între 1945-1964 „*inchiziția roșie a trecut prin închisori și lagăre 1 din 4 locuitori ai României în numele unui indubitabil viitor luminos*” (p. 12). Scopul elaborării cărții este iluminarea poporului român asupra căruia s-a exercitat un veritabil *brain wash*, un fel de îndobitocire ca să poată fi controlat și înșelat: „*Poporul ăsta trebuie, prin susținută educare să-și vină în sine. A-și veni în sine, cum spun Sfinții Părinți, nu-i cale ușoară ...*” (p.14). Din nefericire globalismul atlantic, care resuscitează neomarxismul, nu este de natură să favorizeze un asemenea demers.

Părintele Gheorghe Calciu-Dumitreasa după întoarcerea din America și-a exprimat nedumerirea față de modul netransparent al ascensiunii globaliste, expresie a societății post-umaniste și hipermercantile: „*câțiva indivizi sunt unși în taină și puși să conducă de pe poziții internaționale de forță, toate popoarele ... ei se substituie lui Dumnezeu și trasează destinul națiunilor după placul sau interesul lor. Cine nu se supune să piară*” (p. 33).

Să nu ne mirăm, că în funcțiile cheie ale instituțiilor menite a iniția un proces al comunismului, au apărut fără probleme de conștiință odraslele activiștilor de partid responsabili de suprimarea în gulagul comunist a celor mai de vază intelectuali, începând de la personalitățile care au făcut Marea

Unire până la scriitori și gânditori de talia lui Constantin Noica, Gheorghe Brătianu, Mircea Vulcănescu, Nicolae Mărgineanu, Anton Golopenția, Petre Țuțea, Radu Gyr, Nichifor Crainic, Dinu Pillat, Alexandru Paleologu, Sandu Tudor, Vasile Voiculescu, N. Steinhardt, Dumitru Stăniloae, și multe alte zeci. În temnițe, în prizonieratul din URSS, în teritoriile răpite, Basarabia și Bucovina, în timpul colectivizării forțate, în luptele de partizani, în ianuarie 1989-1990 au fost uciși două milioane patru sute cincizeci și unu de mii de locuitori ai țării, în zdrobitoarea lor majoritate români. Pe baza unei documentări exhaustive Petru Ursache afirmă că bătălia necurmată împotriva „bolșeo-comunismului” „*românii și numai românii au purtat-o cu încordare și cu sacrificii ... încă de la început și pe toată întinderea țării.*” (p. 300)

Circula o istorioară imediat după instalarea FSN-ului cum că Walter Roman, tatăl fostului prim-ministru ar fi fost întrebat despre cine vine după căderea comuniștilor, la care fostul ilegalist ar fi răspuns: „*după noi venim tot noi*”. S-ar putea să fie doar o glumă, ieșită din amărăciunea celui care sesizase restaurația neocomunistă în primul deceniu după 1989. Este indecent, imoral, nejustificat să fie promovat în jilțurile puterii eșalonul al doilea al foștilor stăpâni, care au dus la pieire floarea inteligenței românești în primul deceniu al epocii postbelice. Acest eșalon a huzurit, lăfăindu-se în privilegii în jumătatea de secol comunist, deci nu poate judeca fără părtinire crimele și abuzurile

părinților aflați odinioară la putere. În plină revenire a foștilor activiști și securiști, albiți între timp, s-a considerat că este suficient dacă printr-o retorică găunoasă se emit caracterizări incriminante la adresa comunismului, că doar atât ar trebui să le fie de ajuns victimelor gulagului sau urmașilor lor.

Este absurd ca un fiu de fost nomenclaturist să fie investit cu misiunea analizei și a condamnării comunismului. Raportul lui Vladimir Tismăneanu fabricat la comandă, fără un fundament etico-profesional a fost „*mediatizat zgomotos tocmai de aceia care vor să-și piardă urmele vinovate*” (p. 321). A citit fostul președinte Băsescu în parlament o declarație, catalogând comunismul ca sistem politic „*ilegitim și criminal*”, s-a bifat și să lăsăm la o parte atrocitățile, deoarece „*Europa vrea să uite și să ierte. E îndurătoare și ne cere să fim îndurători*”. Scriitorul german Ștefan Zweig și-a încheiat romanul său *Inimi neliniștite* (Craiova, Ed. Crisadi, 1992) cu o reflecție mereu valabilă: „*nicio vină nu e uitată cât timp conștiința mai știe de ea.*” Acel eșalon 2 care a tras în noi după 22 controlează memoria națiunii pentru ca nu cumva să se vădească adevărul despre crime și criminali. Pe bună dreptate se întrebă Petru Ursache: „*Dar ce spun copiii ai căror părinți au fost pe front, apoi în prizonierat, apoi în pușcărie, iar ei scoși din casele părintești, interziși să facă școală ” cu scame la dosar o viață” sau fugăriți în exil?*” (p. 39).

Este condamnat să treacă cu atâta superficialitate peste o enormă suferință care a apăsât și încă apasă pe sufletul românilor. Abominabilele fapte din închisorile de tristă faimă ca Jilava, Văcăraști, Pitești, Gherla, Aiud, Sighet, Tg. Ocna și altele al căror nume azi ne înfioară s-au comis la diktatul Moscovei, așa cum ne arată un document din arhiva Oficiului de Studi Strategice american. A doua zi după instalarea frauduloasă a guvernului Groza, deci la 7 martie 1945, o comisie de aparțaci sovietici, condusă de Evgheni Suhlov, a prezentat unei delegații românești în frunte cu Ana Pauker, planul de comunizare a țării noastre pe trei ani, în care se cerea suprimarea partidelor istorice →

SILVIA URDEA

prin arestarea, uciderea și răpirea membrilor lor și crearea unei poliții politice asemenea NKVD-ului. Iată în ce mare grabă a fost ordonat debutul crucificării românilor. Și nu putem să nu observăm, prin contrast, cât de lent se desfășoară judecata comunismului în România, mai mult obstrucționată decât dirijată responsabil.

Referirea în termeni generali la atrocitățile comise timp de o jumătate de secol reprezintă un act de trădare a adevărului istoric, care nu poate fi înțeles decât la nivelul detaliilor sângeroasei odisei. Satanismul structurilor organizate de trimișii Moscovei și al celor care au populat aceste structuri, nu poate fi dezvăluit decât evocând aspectele particulare ale fiecărei celule din imensul aparat represiv al regimului concentraționar. După ce s-a dat comanda de la sovietici au început arestările pe loturi, precum: lotul mării finanțe, al latifundiarilor, al elevilor și studenților, al Rugului Aprins. La 30 mai 1945 avem procesul ziariștilor: Pamfil Șeicaru, Romulus Dianu, Nichifor Crainic, Radu Gyr, Alexandru Hodoș. La Sighet au fost torturați și au murit mării ardeleni, basarabeni și bucovineni care făuriseră Mărita Unire: Iuliu Maniu, Iuliu Hossu, Silviu Dragomir, Ion Lupaș, Ion Nistor, Mihai Popovici, George Grigorovici, Ion Mihalache, Pan Halippa, Ilie Lazăr, Ion Flueraș, Gheorghe I. Brătianu, Aurel Vlad, Sever Bocu, Onisifor Ghibu, Zenovie Păclișanu, Iuliu Moldovan, Sever Dan, Alexandru Lapedatu, Ion Rășcanu și alții.

Nu este oare strigător la cer faptul că au fost uciși bestial mării intelectuali care prin lupta și sacrificiile lor au realizat visul secular al românilor de a se uni între hotarele țării lor? Petru Ursache notează că doar pe baza listei celor exterminați în închisoarea de la Sighet și s-ar putea constitui un Nürnberg. Furia cu care s-a comandat anihilarea uniuniștilor se explică prin obstinată idee a Cominternului de a ne răpi Transilvania. Vasile Luca era unul dintre cei mai încrâncenați partizani ai ideii autodeterminării Transilvaniei. Când Lucrețiu Pătrășcanu a mărturisit în fața studenților de la Cluj că înainte de a

fi comunist este român, ceea ce l-a costat viața, puțin a lipsit ca Vasile Luca, aflat în audiență, să nu se repeadă la el să-l ia la bătaie. Numai intervenția lui Petru Groza a calmat spiritele. Lucrețiu Pătrășcanu a murit din cauza loviturii cu ranga în cap. Un comunist omorât de confrății comuniști! Aceasta a fost o uvertură la șirul neîntrerupt de crime care au marcat o orânduire funestă. Să mai menționăm că Teohar Georghescu (Burăh) împreună cu Ana Pauker au tras cu mitraliera din balconul Ministerului de Interne în populația capitalei, care la 8 noiembrie 1945 a manifestat pentru libertate și monarhie. (p. 265).

Ignorarea mării generații a Unirii se reflectă în "grija", de exemplu, pentru casa care stă să se dărâme a lui Iuliu Maniu, de trei ori premier al României. Magda Ursache în prefața la cartea soțului ei face o asociație emoționantă. Când s-a stins Iuliu Maniu la Sighet în 5 februarie 1953, comandantul închisorii a telefonat la București: „*S-a stins lumina în celula 3*” (p. 31). și mai departe, notează Magda Ursache: „*lumina se stinsese în țara întreagă, devenită celulă pentru nealiniati*”. (ibidem).

Experimentul de "reeducare" din închisoarea de la Pitești de o diabolică faimă, denunțat de Paul Goma, Virgil Ierunca, Părintele Calciu și alte memoriale a excelat prin escaladarea terorii și asasinatului. Eugen Țurcanu și echipa lui de o criminalitate grotescă trebuia să nimicească tineretul legionar, dar nu numai. Piteștiul a fost o închisoare pentru studenți, elevi, universitari. O sută douăzeci

și cinci de deținuți au murit la Pitești și câțiva s-au sinucis. Țurcanu la Pitești, Goiciu, directorul închisorii de la Gherla, cumnatul lui Gheorghiu-Dej, Maromet, directorul Jilavei, colonelul Crăciun de la Aiud și colaboratorii lor reprezintă o galerie de monștri emanați de totalitarismul implantat la noi de Nicolschi. De o vulgaritate înspăimântătoare, Țurcanu avea satisfacția sadică de a ataca biserica, istoria națională, tradițiile românilor. De sărbători ordona scenete batjocoritoare, dezbrăcându-i pe deținuți și cerându-le să interpreteze pe Sfânta Fecioară într-un mod cu totul blasfemic, în care cele sfinte erau amestecate cu pornografia, în așa numitele "liturghii negre", organizate cu un dement cinism de tartorul de la Pitești. Submani s-au dovedit și tovarășii Nicolschi, Ana Pauker și Alexandru Drăghici, care găseau o josnică satisfacție în a privi prin vizetă la cei batjocoriți în celule. În liturghiile menționate Țurcanu le cerea deținuților să se cuminece cu urina din tinetă și să se împărtășească din propriile fecale. Acest diavol de om zicea: „*Eu, Dumnezeu, o ordon ca atotputernic*”. (p. 120). După îndelungate sesiuni de schingiuire deținutul trebuia să scrie o declarație, care începea cu „*Subsemnatul bandit*”. Așa se crea *omul nou* reclamat de orânduirea instaurată cu forța baionetelor. În rețeaua demonilor menționați s-au înscris încă mulți alții: procurorii, gardieni, bătauși, făcându-și meseria cu o cruzime inimaginabilă. Unul dintre deținuții trecuți prin toate temnițele de temut, Ioan Ianolide a creionat un portret al criminalului tip pentru eternitate: „*Prost și rău. Incult și opac. Labil moral și ros de orgolii. Inferioritate care urăște tot ceea ce e superior. Slugarnic și totuși avid de putere. Un fel de Iudă care-și urăște Mântuitorul pentru că se simte strivit de divinitatea lui. Un fel de Smerdiakov plin de toate complexele de inferioritate, care așteaptă numai însămânțarea ideilor lui Ivan*”. (p. 157). Asemenea creaturi pot fi analizate numai prin recursul la psihanaliza freudiană.

Principalii responsabili pentru experimentul de la Pitești au fost Collier, Dulberger, Nicolschi, →

Mihai Ungureanu, Soare

Teohari Georgescu și evident Ana Pauker, pe care Silviu Brucan o alinta, numind-o "Ana noastră". În realitate ea nu era a românilor, ci a criminalilor staliști căroa le-a rămas fidelă până la moarte. Bine observă Petru Ursache că "Ana noastră", înlăturată după 1953 din aparatul de partid, a fost plasată cu domiciliu forțat în propria ei casă, unde s-a îndeletnicit cu traduceri din franceză și germană pe care i le publica amicul Valter Roman la editura pe care o conducea. O pedeapsă de catifea i s-a dat Anei Pauker pentru exterminarea elitelor românești. Nu așa au fost tratați românii patrioți care au înfăptuit Marea Unire!

Paul Goma și Marcel Petrișor sunt supraviețuitori, martori și eroi ai reeducării în adevăratul înțeles al cuvântului. În cărțile lor *Patimile după Pitești și Cumplite încercări*, documente neprețuite, ne-au lăsat imaginea dureros de vie a faptelor abominabile, care s-au petrecut între pereții aceluiaș așezământ al crimei. Lor li s-a alăturat Virgil Ierunca autor al *Fenomenului Pitești*, Octavian Voinea cu *Masacrarea studențimii române în închisorile Pitești, Gherla și Aiud* (1996), Ioan Ianolide, *Întoarcerea lui Hristos*, Gheorghe Calciu, *Mărturisitorul prigonit* (Piatra Neamț, 2007) și alții. Părintele Calciu s-a opus campaniei anticreștine comuniste și după detenție, când în 1978 a ținut celebrele sale predici sub titlul generic *Șapte cuvinte pentru tineri* la Biserica Radu-Vodă din capitală, iar când i s-a interzis intrarea în biserică a cuvântat de pe treptele bisericii. Petru Ursache observă că înverșunata muncă de "reeducare" nu a dat roadele scontate, deoarece "s-a transformat într-o adevărată încercare de rezistență, iar fibra românească și umanitatea însăși au biruit prin câteva exemplare umane de curaj exemplar și de neclintită verticalitate morală." (p. 104). Între aceștia se numără și Grigore Caraza, purtat printr-un lanț de închisori, după cum urmează: Piatra Neamț, Aiud, Văcărești, Jilava, Târgu-Ocna, Răchitoasa în Bărăgan. În zguduitorul său carte, *Aiud însângerat* (Piatra Neamț, 2007) descrie suferințele sale vecine cu moartea: bătăi zilnice, înfometare, lăsat să stea desculț iarna la 40.5

Mihai Ungureanu, *Macii în lan*

grade Celsius. I-a cunoscut pe Radu Gyr, Nichifor Crainic și Ion Petrovici. Memora poeziile primilor doi când aceștia le rosteau în timpul plimbării. A făcut șaizeci și cinci de zile de carceră pentru că a spus că refuză reeducarea. Ca să fie aruncat în detenție a fost răpit de Securitate de pe câmp din zona Poiana Teiului pe Bistrița, fiind la coasă împreună cu tatăl său. Nu împlinise douăzeci de ani și urma să-și dea bacalaureatul. În cartea sa a scris aceste cuvinte sfâșietoare: "Muream în fiecare zi, muream în fiecare ceas, muream în fiecare clipă, muream!" (apud Petru Ursache, p. 164). Pentru martiri ca el a compus Radu Gyr poezia *Metanie*, care ne frânge sufletul, vorbind despre gulagul românesc cât zeci de tomuri: "Doamne, fă din suferință/pod de aur, pod înalt/și din lacrimă, velință/pentr-un pat adânc și cald./Din lovirile nedreptefaguri facă-se și vin/din înfrângeri scări și trepte./din căderi urcuș deplin./Din veninul strâns în cană,/fă miresmă ce nu pier/și din fiecare rană,/o cădelniță spre cer." (p. 108).

Radu Gyr a fost condamnat la moarte pentru poezia *Ridică-te*

Gheorghe, ridică-te Ioane. Pedeapsa i-a fost comutată, dar și-a sfârșit zilele în detenție. La antipod, cam în același timp, Dan Deșliu comitea poemul realist socialist *Lazăr de la Rusca*, având ca model pe un țigan ajuns primar, care-și bătea joc de oamenii comunei bănățene și era informatorul plutonierului Ioviță. Delațiunea era la ea acasă chiar din primele zile ale regimului comunist.

Elitele intelectuale suprimate de dictatura bolșevică ne reprezentau în lume "ca națiune energică, reponsabilă de sine, înzestrată cu puteri creatoare, aceea care conducea cu calm și prevedere corectă instituțiile fundamentale ale statului". Aceste elite se formaseră într-un sistem de educație performant, în spațiul de timp a două decenii, dar ce roditoare decenii, așa cum o demonstrează cultura și literatura noastră interbelică. Asemenea elite nu s-au mai refăcut în România, care și asatăzi este asfixiată de o mediocritate lamentabilă, incapabilă să genereze lideri autentici. De aceea este cu totul regretabilă perioada concentraționară din România celor cincizeci de ani postbelici.

Raportul lui Vladimir Tismăneanu acreditează ideea că românii ar fi acceptat docili comunismul "ca pe o binefacere a bolșevismului rusoiudaic, fără nici o cutremurare, fără nici o încercare de opoziție". (p. 272). Petru Ursache, cercetător al unei extinse literaturi a gulagului românesc și al unei ample documentări istorice contrapune raportului realitatea faptelor: "Se poate arăta cu cărțile pe masă că harta rezistenței anticomuniste a cuprins toate hotarele existenței românești, imediat după trădarea "regală" de la Palat (23 august 1944) și a angajat, în majoritate, toate forțele militare pregătite în mod special, precum și cele civile, alăturându-se țărani, tineret, intelectualitate de la orașe și sate". (p. 273)

Ion Gavrilă Ogoranu, fost student la agronomie în Cluj, a organizat o tabără din circa o sută de luptători în Munții Făgărașului. Petru Ursache îl numește pe Ogoranu erou tipic de baladă haiducească. Acest grup, care se refăcea cu noi forțe îndată ce unii partizani erau vânați, a susținut cea mai de durată rezistență→

anticomunistă, din 1948 până după emiterea decretului de amnistie din 1964. Au murit oameni, dar mișcarea Ogoranu nu a fost înfrântă. Aceasta este semnificația titlului cărții lui Ogoranu, *Brazii se frâng, dar nu se îndoiesc*, (Ed. Marineasa, Timiș, vol. 1-2, 4, 1993) care spune totul despre reacția dârză de apărare a demnității naționale, împotriva statului represiv.

Cicerone Ioanițoiu în cartea sa *Rezistența armată anticomunistă din Munții României* (Ed. Gândirea românească, București, 1993) subliniază că rezistența anticomunistă a început imediat după așa zisa eliberare și că între 1946-1958 s-au dat lupte grele pe teritoriul României, la vedere, cu arma în mână sau sub forme mascate. Așa-zisa grațiere din 1964 nu a implicat revenirea la standarde democratice. Hărțuirea scriitorilor Nicolae Breban și Paul Goma vine în sprijinul acestei afirmații.

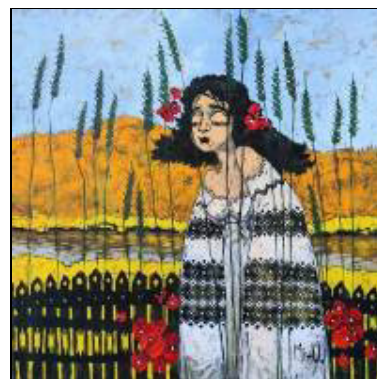
Deportările familiilor în Bărăgan sunt un alt capitol nu mai puțin atroce decât cel al temnițelor comuniste. În noaptea de Rusalii a anului 1951 42.320 de persoane, adică 12.791 de familii au fost dislocate din zona de frontieră cu Iugoslavia, fiind aruncate în Bărăgan, în câmp deschis după lungi săptămâni de transport în convoi. Acești oameni au fost alungați din comunele lor sub acuzațiile de „elemente dușmănoase, bandiți, spioni, titoiști” (p. 365). Pentru această mișească deportare au fost mobilizați 22.670 de militari. Chiar și după această cifră realizăm cât de agresivă a fost întreaga acțiune. Vasile Calestru a evocat tragedia acestor familii mănate ca vitele în Bărăgan în cartea sa *Martiraj în Bărăgan. Lățești*, (Iași, 2006).

Paul Goma, în primul rând, dar și alți martori ai schingiuirilor românilor din Basarabia imediat după ultimatumul dat de Stalin în iunie 1940, continuând cu ostilitățile evreilor colaboraționiști față de etnia majoritară, cea românească, în Basarabia au scris pagini zguduitoare. Menționăm aici cartea lui Anton Roman, *Victimele terorii comuniste din Basarabia* (Chișinău, 2011). Basarabia, care prin Sfatul Țării, a dat prima semnalul Marii Uniri, Basarabia „partea cea mai îndurerată și cea mai încercată din

ființa etnică” (p. 396). Atunci s-a cântat pentru toți românii *Limba noastră* ca imn, doină și rugăciune, notează Petru Ursache.

Masacrarea bucovinenilor din Țara de Sus, asasinatelor în masă de la Fântâna Albă, Lunca, Varnița au fost prezentate de Ion Beldeanu în lucrarea *Bucovina care ne doare. Cartea a doua* (Junimea, Iași, 2001). Autorul arată că oamenii au fost legați unul de altul, trântiți la pământ cu fața în jos și peste acest „pod” viu au trecut tancurile sovietice. Apoi s-a aruncat țărână peste cadavre. Națiștii și sovieticii s-au întrecut unii pe alții în criminalitate. La Nürnberg procurorul rus a tras cu pistolul în Göering pentru că în plină instanță a îndrăznit să-i pună alături pe nemții lui Hitler cu comunistii lui Stalin în privința comiterii atrocităților. (Petru Ursache, op. cit., p. 344).

De o soartă amară au parte în prezent românii din Bucovina de Nord, Hotin, Ținutul Herței. Cernăuțiul, unde preda Aron Pumnul și s-a școlit marele Mihai Eminescu, se află pe teritoriile acaparate de Stalin și înglobate în Ucraina de astăzi, unde românii sunt obiectul unei deznaționalizări sălbatice, susținută de regimul de la Kiev. Diatriba lui Petru Ursache vizează regimul de la București care „refuză cu încăpățănare să-și asume răspunderea unor acte istorice cruciale pentru destinul întregii națiuni române”. (p. 374). Încheierea tratatului bilateral cu Ucraina cu cedarea teritoriilor românești, deși dezavuarea pactului Ribbentrop-Molotov ne permitea soluția contrară este „fapta sinistră” a președintelui Emil Constantinescu, „fără asemănare în istoria neamului

Mihai Ungureanu, Lângă râu

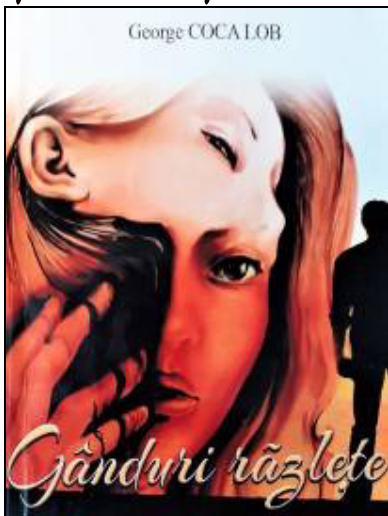
și de neimaginat în existența oricărui stat care-și respectă demnitatea”. (p.380). Într-adevăr așa este. Nu putem să-i acordăm lui Emil Constantinescu nici o circumstanță atenuantă. Povestea cu serviciile care l-au învins nu stă în picioare. Un președinte adevărat nu se declară răpus de servicii. Pe bună dreptate *Uniunea Românilor Bucovineni* a considerat tratatul o trădare pe față spre rușinea neștearsă a administrației de la București.

Cele trei diktate, respectiv de la Viena, Ialta și Malta au anulat pentru români speranța unei iluminări care ar veni din Occidentul cel civilizat și avansat. Fiind mereu vânduți, trebuie să ne între bine în cap ideea emancipării în orice direcție pe forțele proprii. Cartea lui Petru Ursache, pornind de la documentele celor care au suferit în gulagul românesc, impus cu forța de agenții puterii sovietice, ne arată consecințele pentru poporul român ale tratatului de la Ialta, unde Churchill a dat cu cinism lui Stalin dreptul de 90% a ocupației României. De aceea istoricul Nicolae Baciuc a numit acest tratat crucificarea României la Ialta în cartea lui cu același titlu. *Istorie, genocid, etnocid* de Petru Ursache este cu adevărat un manual de iluminare, scris cu o mare durere a sufletului și cu o reflectare veridică a evenimentelor menite a îngenuchea și înfrânge nu doar la nivel biologic, ci și mai ales spiritual poporul român. Într-o perioadă în care rescrierea istoriei și moda manualelor alternative încearcă să se impună, lectura cărții lui Petru Ursache este o obligație patriotică a fiecărui român, care dorește să se elibereze de tirania ideilor contrafăcute din jumătatea de secol postbelic.

Mihai Ungureanu, Amintiri cu narcise

Și literatură și testament

Asistăm în ultimii ani la din ce în ce mai multe debuturi literare, însă, din păcate, cele mai multe dintre ele se dovedesc a fi niște nașteri forțate, fructe necoapte dar frumos colorate și așezate drept trufandale în raftul literaturii. Desigur, apariția lor într-o asemenea abundență nu este neapărat un fapt regretabil, știut fiind că decantarea se va face în timp. Însă, într-o lume așa grăbită și schimbătoare cu valorile și cu modul propriu de manifestare, cum este cea în care trăim, multe debuturi literare sunt sortite din fașă eșecului, fie din cauza calității îndoielnice, fie din cauză că nu ajung, din motive de difuzare, la public. În această ultimă situație, din fericire, se află și cartea de proză scurtă **Gânduri răzlețe** (Editura Fadrom, 2021), al cărei autor este George Coca-Lob.

Cartea are 200 de pagini și se citește cu același interes de la un capăt la altul, cele 52 de scurte povestiri/gânduri răzlețe înfățișându-ne un autor deloc tânăr – nici ca vârstă, nici ca mod de manifestare a condeiului -, însă a cărui vigoare crește precum cea a apei limpezi de izvor ce-și croiește calea printre stânci colțuroase și reci.

Deși poate să ne inducă în eroare prin titlu, despre care cred că trebuia să fie cu totul altul, nu doar din rațiuni comerciale ci strict literare, **Gânduri**-le sunt, multe dintre ele, povestiri pline de tâlc. În cazul de față, pentru a mă referi și la lucruri mai puțin plăcute, este limpede că din punct de vedere literar autorul nu a fost strunit suficient de către editor pentru a separa, din motive strict literare, povestirile de gândurile/ însemnările de zi cu zi. În ceea ce privește povestirile, acestea sunt argumentele forte ale maturității literare a autorului, așa spune, fără teama de a greși, tocmai fiindcă sunt pline de nerv, de trăire

autentică, iar stilul cu care au fost scrise le fac să fie de-a dreptul savuroase și memorabile.

Cu toate că am fost tentat să cred că aceste scurte povestiri reproduc doar mici întâmplări clăditoare și formatoare de caracter, și nimic mai mult, în realitate sunt mici așchii parcă desprinse dintr-un bildungsroman pe care ar fi putut și ar fi trebuit să îl scrie George Coca-Lob.

Aflat într-o permanentă elucidare de sine, autorul redă cât mai în amănunt cele mai însemnate detalii ale devenirii sale ca om ce-și ia singur viața în mâini, punând în ele patimă și, cel mai important, arătându-ne că nu este câtuși de puțin revanșard față de semenii cu adevărat aspri ori răi pe care i-a întâlnit. La urma urmei, nu autorul triumfă în fața acestora, ci spiritul omului luminos în fața răutății și urâtului.

Dintre toate povestirile, *Povestea unui locotenent imoral* și cea intitulată *Colonelul Rimiță și aprobarea mea pentru examen la academie* ne rețin în mod deosebit atenția și ne dezvăluie un autor matur, care parcă a așteptat să treacă de cele șase decenii de viață pentru a (ne) povesti „întâmplările” care l-au ajutat să urce nu doar în luntrea Binelui, ci și să ajungă, după multe peripeții, pe țărmul Adevărului.

În *Povestea unui locotenent imoral*, autorul ne înfățișează „un băiat simplu de la țară, învățat să nu mintă, să nu își păteze onoarea, să fie mereu copilul crescut în spiritul adevărului și dreptății”. După cum intuim, acest tânăr este chiar autorul, pe atunci un tânăr locotenent, acuzat de viol. Urmează anchete militare, amenințări mai mult sau mai puțin voalate, anchete la procuratura militară, discutarea în cadrul organizației de partid, amenințarea „cu pușcăria”, însă locotenentul nostru o ține pe-a lui, nu a violat, ci doar a avut un contact intim cu fata unui mare tovarăș din Comitetul Central al PCR.

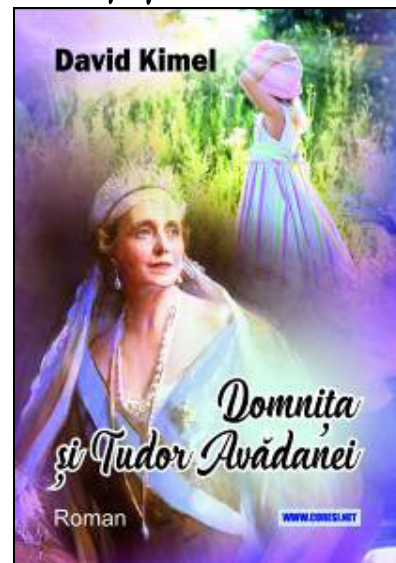
Și, pentru că nu cedează la amenințări, este pus față în față cu fata tovarășului, în prezența ambilor tați. Aceasta refuză să-l acuze de viol, spunând că „știe tata mai bine”. Pleacă din casa tovarășului și la unitate este chemat și anchetat din nou. Refuză iarăși să recunoască. I se spune că fata tovarășului este o *partidă bună* și că ar fi bine și pentru el, și pentru unitatea militară, să accepte. Îl va ajuta și în carieră, iar ei, comandanții lui, ar scăpa de presiuni. Refuză din nou. Este amenințat cu trecerea în rezervă și cu închisoarea. Luni de zile, zi de zi, locotenentul rămâne neclintit. Într-un final, i se spune că ar fi de dorit să o ia de soție pe fata tovarășului pentru că,

fiind ofițer în București, ar ajuta-o și pe ea să prindă repartiție în Capitală, având în vedere că era în ultimul an de facultate. Puțini mai știu, însă pe atunci, cu toate pilele, Bucureștiul era oraș închis pentru repartiții, doar o căsătorie mai putea face ca o tânără absolventă sau un absolvent să mai primească repartiție în acest oraș...

Desigur, nu trebuie să vă spun toată povestea, și nici pe celelalte, important este să remarc harul de povestitor al autorului despre care cred că, dacă s-ar lua mai în serios ca scriitor, ar lăsa în urmă pagini nemuritoare ori măcar demne de harul cu care a fost înzestrat.

VALENTIN BUSUIOC

Domnița și Tudor Avădanei

Aș dori ca în deschiderea prezentării acestei cărți, „Domnița și Tudor Avădanei”, să îmi permiteți să recitesc un fragment dintr-un articol, „Gând de iarnă”, scris de domnul David Kimel. L-am mai întâlnit și în lucrarea precedentă, despre care tocmai am vorbit, și care spune multe despre felul în care gândește, simte și creează autorul, un reprezentant de seamă al diasporei din care face parte și, înainte de toate, un patriot.

„...mulți autori români publică remarcabile lucrări în limbile țărilor în care locuiesc și faptul că multe dintre aceste contribuții apar sub stindarde străine nu ar trebui să ne măhnească pentru că, deși dorim ca numele României să strălucească în constelația popoarelor lumii, răspândirea acestor lucrări în limbi de largă circulație universală duc faimă numelui țării noastre pretutindeni.” (*Gând de iarnă*)→

CRISTINA CONSTANTINESCU

A fost să fie ca lucrarea de față să nu apară sub un stindard străin, ci chiar sub acela pentru care înaintașii noștri, despre care se face vorbire în această carte, au ales să facă gestul suprem.

La o distanță de timp apreciabilă, într-o lume supertehnologizată, când caruselul timpului pare că se învâрте după alte coordonate, iar scara de valori fundamentale a omenirii face adevărate piruete pentru a-și păstra un echilibru stabil, a vorbi despre istorie, pentru unii, poate părea desuet. Ține de talentul și știința fiecărui scriitor să-și captiveze publicul, să-l facă să rămână o vreme pe gânduri, fie că se află în fața unui text care atinge ficțiunea sau nu.

Un astfel de scriitor este domnul David Kimel, care demonstrează că are știința de a aduce faptele istorice aproape de noi, de cititori. Știe să anime și să încălzească figurile imortalizate în culori sepia, făcând ca datele istorice să nu mai pară atât de anoste. Ca la un semn făcut cu bagheta magică, se aud voci, tropote de cai, zumzet de saloane, gemete înfundate pe câmpul de luptă, foșnet de taftale, replici celebre.

Dovedind o bună cunoaștere, temeinic documentată, a faptelor istorice care au frământat România de la sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX, autorul prezintă circumstanțele și implicarea României în Al Doilea Război Balcanic și Primul Război Mondial, în tandem cu figura emblematică a principesei Missy, nimeni alta decât viitoarea Regina Maria.

Alternând cu mână sigură pasajele idilice cu cele încărcate de tensiune și dramatism, autorul realizează o poveste emoționantă, plină de farmec, construită în jurul unei personalități care ne cucerește dincolo de timp și care nu merită să fie uitată sub colbul istoriei. Regina Maria este imaginea identității naționale însăși, un model de dăruire, de luptă permanentă pentru valorile românești, iar autorul David Kimel pune strălucit în valoare contribuția reginei în perioada epidemiei de holeră de la acea vreme.

„După întrevăderea cu Regele Carol, Maria s-a întors la București. Era bucuroasă că suveranul nu i-a respins cererea de a se ocupa de îngrijirea bolnavilor, dar, în același timp, știa că o mare responsabilitate apăsa pe umerii ei.”

„Maria continua să viziteze în fiecare zi bolnavii, sta de vorbă cu ei, încerca să le domolească dorința de reîntoarcere la pământurile lor rămase nedeștelenite... Oamenii înțelegeau și o ascultau pentru că o cunoșteau. O cunoșteau de când au trecut Dunărea

tropăind pe podul de pontoane unde ea i-a așteptat ore în șir cu brațul încărcat de flori, oferind fiecăruia câte un fir ca gest de bun sosît ^{acasă}.”

Fin observator, autorul zugrăvește particularitățile societății, starea națiunii și a armatei, conjuncturile și complexitatea demersurilor politice, toate amalgamate într-o frescă al cărei statornic echilibru este menținut de firul plâpând al unei povești de iubire care se înfiripă și răzbate triumfător, încheind astfel scrierea rotund, lăsând la vedere nuanța profund optimistă- viața continuă!

Pornind de la fapte istorice reale, persoane și personalități care au existat aievea, adăugând personaje ficționale bine alese, prin această carte autorul David Kimel aduce un omagiu aceleia care a fost Regina Maria, un prinos de respect și recunoștință înaintașilor. Este o reușită lecție atipică de patriotism, o carte pe carte o recomand cititorilor de toate vârstele.

Între Mythos și Logos

Constantin Eretescu, un important scriitor din exil

Constantin Eretescu este eseist, cronicar literar, dramaturg, romancier, autor de jurnale și în același timp un etnolog de o înaltă profesionalitate. Este autorul a 17 cărți în domeniul literaturii și 11 cărți în domeniul antropologiei între care impresionantul volum masiv de folclor „Fata pădurii și Omul nopții” (un mit care poartă misterul unui rit inițiativ). Discipol al distinsului profesor Mihai Pop, a lucrat rodnic timp de 15 ani în cercetare științifică la Institutul de etnografie și folclor. După emigrarea în

1980 în S.U.A., a fost profesor universitar de antropologie culturală la Rhode Island School of Design din Providence.

Este foarte sugestiv titlul dat scrierii sale autobiografice „Periscop”. Aceasta presupune situarea observatorului undeva în adâncuri, de unde, nevăzut, prospectează atent lucrurile petrecute la suprafață, la nivelul aparent neutru al vizibilului. Constantin Eretescu spunea despre un coleg că este un scriitor cu trei ochi, cel de al treilea fiind ochiul magic, cu care „vede trecutul și viitorul, scrutând totodată semenii și viața lor”. În mod sigur aceste cuvinte se potrivesc de minune și lui însuși.

De o înaltă moralitate și pătrunzător analist în căutarea și apărarea adevărului, scriitorul transpus în personajele din romanele și piesele sale observă situația, sesizează pericolul, înțelege rațiunea evenimentului și rămâne cu sufletul marcat de tristețe, ceva murind în el. De aceea persoane integre precum Zachary Shepherd din „Capcana” și Gorovei din piesa „Martorului ocular” sfârșesc prin a fi coplesite de suspiciuni absurde, pornite din deformarea adevărului de către o societate dominatoare, lipsită de scrupule.

Trecutul scriitorului Constantin Eretescu este dramatic cu numeroase umbre și traume - de la cele trăite în Basarabia la cele din România și apoi la cele din exil. „Memoria e lucrul cu care uit” spunea un copil american (citit în „Periscop”). „Biografia poate fi scrisă la diferite grade de magnitudine” mai notează scriitorul, menționând cum muiatul madeleinei în ceașca cu ceai declanșa în Proust amintiri pe care le-a folosit la alcătuirea a numeroase volume. Constantin Eretescu adaugă: „În fiecare filă îngrop câte un ceas... / S-au îngropat în juru-mi hârtiile și anii/ și sunt zidit în ele” (poemul „În fiecare filă”).

Scriitorul poartă cu el mărturia unor vremuri deosebite a căror memorie nu trebuie să se ștergă odată cu dispariția generației care a trăit-o. Constantin Eretescu este o conștiință vie refuzând uitarea și deformarea adevărului istoric. „Mă gândeam că tot ce s-a petrecut în lume este păstrat ca o amprentă în spațiul în care evenimentul a avut loc. În aer, în ziduri, în drumuri, în pământ. Câteodată un individ cu deosebire sensibil este capabil să surprindă un fragment din ceea ce s-a petrecut în trecut, Viziunea este considerată a fi ‘o stafie’, un fenomen paranormal. Asta fiindcă ne lipsește capacitatea de a vedea întreaga desfășurare a faptelor” (Turnul de veghe). „De ce călcăm în picioare →

HORIA ION GROZA

trecutul și ne schimonosim la el? Ștergem cu toții, generație după generație, urmele trecerii noastre prin lume. Istoria noastră arată ca o plajă după o ploaie bună. Din cauza asta o luăm mereu de la capăt, numai ca să distrugem după aceea”, spune Sofia în piesa „Dezvăluirile târzii ale unui martor ocular”.

Piesa „Sfântul” pune problema comunismului și justificarea terorii, în fața omului de bun simț, un american simplu, care se miră de enormitatea minciunii ce ascunde imense tragedii umane. Iar piesa „Sala de așteptare” exprimă speranța în rezolvarea problemelor care întârzie să vină. Pe volumul cu cele patru piese de teatru, dedicația: „Dialoguri care mi-au marcat viața”.

Sosit în America, după experiențele dure din lagăr la Roma (vezi „Pensiunea Dina”) și din începutul așezării în America (vezi „Dragă Maria”), scriitorul ia contact cu societatea exilului în care devine o prezență foarte activă. Editează în Providence versiunea americană a revistei „Lupta, cu sute de articole combatante și tăioase (director Mihai Korne) în anii 1983-1992. Această prezență publicistică constituia o acțiune extrem de importantă, cum spune el într-un interviu, căci a făcut parte din rezistența împotriva campaniei înverșunate pornite în deceniul opt de către regimul comunist în lumea exilului. Un om integru, de o conștiință fermă, lucidă, plină de compasiune pentru semenii, un apărător al binelui și adevărului, ia interviuri cu Maica Alexandra și Ștefan Baciu, acordă interviuri despre sine, scrie cărți de eseuri despre America („Cu ochii în zare” și „Fețele lui Ianus”).

Constantin Eretescu este o foarte bun povestitor – un har remarcat încă din clasele primare de către profesorul său de română Popovici de la mica școală din Ferentari în București. Reflectând după lectura unora din tinerii scriitori la modă indiferenți la realitățile sociale și retrași în sine pentru o „lungă, persistentă, neostoită contemplare a propriului buric”, el notează în jurnalul său, „Turnul de veghe”: „S-ar putea ca scrisul tău să nu fie atât revărsarea preaplinului unui talent, cât replica la refuzul de a accepta literatura unui confrate. Respingi scrisul altuia cu asemenea vehemență încât simți nevoia să pui în locul lui altceva, un text care să exprime poziția ta față de lume. Și care să anuleze astfel, produsul celuiilalt”.

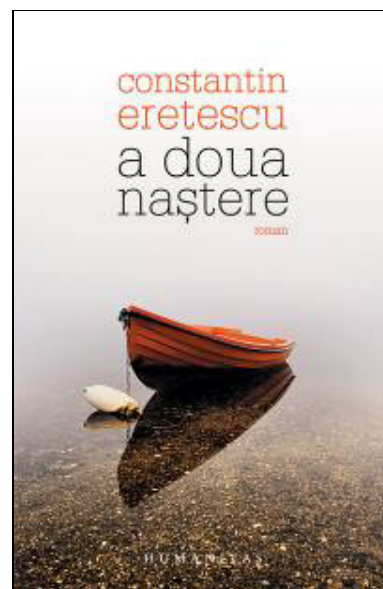
Scrisul lui Constantin Eretescu nu este un scris retoric sau gratuit, un scris de dragul scrisului ci este o luare de poziție. Dacă în eseistică și articolele autorului este direct în afirmații, în romane și povestiri preferă discreția. Dar prin

felul în care își alege și descrie personajele, precum și prin observarea atentă a lucrurilor din jur, din care selectează cu simț sigur amănuntele semnificative, mesajul său este transmis cu mare eficacitate. Literatura sa de ficțiune este gravă, tragică, niciodată naivă și niciodată factice optimistă, rămânând la limita atragerii aminte, a semnalului de alarmă, spărgând balonul multicolor de săpun creat de limbajul găunos și înșelător al politicienilor epocii. Singura alternativă a tonului scrierilor care abordează asemenea teme majore sociale ar putea fi cea a satirei, a sarcasmului, care atacă strâmbătățile. Dar aceasta ar însemna să ignori compasiunea, dragostea și năzuința spre mai bine, jertfirea, idealurile nobile ce susțin sufletul și buna așezare a lucrurilor, pledoaria pentru demnitatea ființei umane și pentru libertatea, nu în doctrinarea, acesteia.

Scrisul este încărcat de sens, este angajant chiar dacă unele din personajele sale sfârșesc prin sinucidere, o sinucidere ca o ultimă acuzație împotriva deformării adevărului, ca o retragere din focul acțiunii pentru a ne lăsa a reflecta ca responsabilitate asupra celor care se întâmplă în jurul nostru. Prozele sale adesea iau o turnură de roman polițist ca acțiune dar, departe de a fi astfel, sunt purtătoare de mesaje atât de profunde, de o încărcătură atât de importantă, încât dezlegarea enigmei morții investigate devine un amănunt neinteresant, cum se întâmplă în „Capcana”.

Între reușitele sale scriitoricești trebuie remarcat talentul pentru dialog cum este cel din piesa de teatru „Dezvăluirile târzii ale unui martor ocular” concepută în tehnica absurdului, o piesă plină de vervă, condimentată cu un savuros umor, caracterizând foarte precis diferitele categorii de personaje. Piesa este complexă, cu mesaj tragic, lovind foarte departe.

Poate munca de etnolog (teza sa de doctorat în științe filologice se axează pe tema Mitologiei populare), cu cercetarea bogăției inestimabile a folclorului sătesc consolidat pe străvechi tradiții, precum și a interesantului folclor urban rezultat din evoluția vieții și structurii societății moderne, îl ajută pe scriitor să sondeze într-un mod inedit subconștientul, universul interior, prinzând mișcarea subtilă a gândului nerostit. El recurge adesea la potențele visului cum se întâmplă în „Periscop”, în „Dragă Maria”, în „Capcana”. În romanul „A doua naștere” visarea îl întărește interior pe Matei Litera în detenție și în evadare. Poate că există aici o trăsătură interioară a personalității scriitorului din care face

un instrument de introspecție, trăsătură manifestată și în debutul său literar oficial la 30 ani cu povestirea onirică „Tramvaiul” (publicată într-un volum n care semnează și Sorin Titel și Dumitru Țepeneag).

Eliade introduce elemente mitologice în prozele sale de ficțiune. Constantin Eretescu este și el contaminat, mai puțin vizibil, și mai mult subtil, de cercetările sale etnografice. Universul credințelor și tradițiilor populare este fascinant. Din el s-a alimentat Vasile Lovinescu în tezele sale ezoterice și în el a intrat adânc Constantin Eretescu – o lume care ascunde numeroase mistere ale sufletului omenesc. Inspirat de ea, Constantin Eretescu a scris micropoveștile de o stranie frumusețe din volumul „Uriașul Guguza și alte povești actuale”, micropovești cărora Sandra Vulcănescu (după cum relatează autorul în „Turnul de veghe”) le găsește înrudire cu cărțile de nonsens, pline de limericks, ale celebrului Edward Lear. Nu, categoric, nu, ripostează Constantin Eretescu, poveștile acestea sunt dolda de sens, chiar dacă, am spune noi, tâlcurile intră uneori în domeniul misterelor înțelese doar de către cei inițiați. Incontestabil, farmecul lor rămâne.

Închei cu o notiță consemnată de Constantin Eretescu în jurnalul „Turnul de veghe”, notiță caracteristică pentru nestăvilita sa putere de creație, pentru conștiința sa mereu atentă la evenimentele sociale și politice, ținuta sa morală și faptul că are continuu ceva nou de spus. „Din carnetul lui Beethoven: Il y a beaucoup à faire sur cette terre. Hate-toi!” Mai este atâta de făcut în lume. Grăbește-te!

Un roman de debut în traducere germană

În 2020 a apărut la editura Polirom romanul de debut al profesorului de filosofie Cătălin Partenie, „**Vizuina de aur**”², scris inițial în engleză cu titlul “The Golden Burrow” și tradus în română de autor. Recent a fost publicat în germană, după varianta în engleză, ușor modificată de către autor.

Narațiunea e la persoana întâi, cel care povestește fiind elev de liceu, Ștefan, căruia toți îi spun Fane.

Acesta îl cunoaște pe bateristul Paul, student la filosofie, în septembrie 1988, cu prilejul unor înregistrări.

Simpatică este poanta povestită de Paul, potrivit căreia: “*Ce vedem și prindem, lăsăm în urmă. Ce nu vedem și nu prindem, ducem cu noi*”, o ghicitoare nedelegată nici măcar de înțeleptul Homer. E vorba de...păduchi.

Paul e eliminat de la facultate în urma unui mic conflict cu un regizor comunist, lipsit de umor, dar având legitimație de artist profesionist, e angajat într-o formație de la un restaurant din zona montană, unde o cunoaște pe chelnerița Oxana. Acolo se interpreta repertoriul aprobat de Asociația Artiștilor Liber-profesioniști. Dar nici aici nu rămâne mult timp, fiind dat afară de tovarășul B.B.(Borcea Brilantină), șeful restaurantului, fiindcă spusese un banc potrivit căruia avem doi președinți români, celălalt fiind Bota, președintele din Africa de Sud.

Apoi Paul devine un fel de paznic al recuzitei într-un teatru mic și exersează cu Fane, care între timp își cumpărase o chitară. Erau vizitați de Oxana, care le aducea de mâncare și chiar și prăjituri când bunica ei, Agripina, făcea. Agripina la un moment dat zice: “*Ceaușescu a demolat jumătate Bucureștiul*”. “*Vizuina de aur*” e poreclită de către Oxana hala de depozitare în care cei doi muzicieni exersau.

Fane ajunge să cunoască părinții lui Paul, pe mama lui poreclită Șunca (în traducere germană apare Slănina), care crescuse în orfelină și pe Dan, tatăl acestuia, un tip tare

simpatic și glumeț. Acesta “*de Ziua Femeii recită poezii dedicate tovarășei academician doctor inginer și prim-vicepreședinte Elena Ceaușescu*”.

La un moment dat Paul dispare. Trece cu o saltea pneumatică Dunărea în Jugoslavia. Aflăm că dacă pui cizmele în benzină, cîinii nu-ți mai pot lua urma.

Părinții lui sunt dați afară din servicii. Pe Dan, după concediul fără plată, îl obligă să accepte un serviciu departe de București, într-o fabrică de cherestea.

Ceea ce făcuse Paul este o adevărată aventură. Trei săptămîni va sta în Jugoslavia într-o închisoare foarte aglomerată, după care, fiindcă ceruse Canada, are o discuție cu consulul.

În clasa aV-a Paul schimbă, în glumă, locul portretelor lui Ceaușescu și Caragiale, spre hazul colegilor, dar spre furia dirigintei, care face un scandal monstru fiindcă la învățămîntul seral vin ofițeri de miliție fără bacalaureat.

Șuncă i se murdărise dosarul fiindcă la înmormîntarea lui Stalin...rîde. Ea, de fapt, moare la un moment dat, după plecarea lui Paul.

Dacă în magazine nu se găsea aproape nimic, în schimb atunci cînd se deschidea un magazin nou (“*circ*” îi spuneau oamenii) se găseau de toate (bunătați înșirate, în carte, pe mai bine de o jumătate de pagină - p. 136). Erau mulți

cumpărători, dar în față era un rînd de milițieni și două de soldați și după plecarea lui Ceaușescu, care, de altfel, a stat puțin, totul e încărcat pe camioane la rezezeală, și dus...

Aflăm că: “*Artiștii sunt șmecheri. Ei trebuie să păcălească cenzura*” și că: “*În capitalism omul exploatează oamenii. În socialism este invers*”.

Autorul mai scrie și despre Casa Poporului și despre Bulevardul Victoriei Socialismului.

Paul, care stătea în Canada în blocul nr. 92000, când află de revoluție, ia avionul de la Toronto la Amsterdam, de acolo altul pînă la Viena, mergînd apoi cu trenul pînă la Budapesta, de unde îl aduce cineva cu mașina la București, unde ajunge în seara de 22 decembrie, dar este împușcat lîngă magazinul Muzica, e dus la spital, dar moare și pe 25 decembrie este înmormîntat. Dan moare și el la spital în 1999, de hemoragie internă.

În roman e prezentată fuga și sfîrșitul Ceaușeștilor, chiar dacă toate acestea sunt cunoscute cititorului din țară, pentru cititorul străin sunt însă de deosebit interes.

“*Vizuina de aur*” este laureat al Premiului Traian Olteanu pentru debut, 2020, acordat de Filiala Iași a Uniunii Scriitorilor din România, al premiului Saloanelor Liviu Rebreanu. Concurul Național de Proză Liviu Rebreanu 2021 și a fost nominalizat la Festivalul du Premier Roman de Chambéry, 2021.

Din presa germană, cu privire la această carte, spicuim următoarele: “*Cartea lui Partenie jocă nu numai dibaci cu planurile filosofice, ci este o comoară de căldură omenească, umor negru și optimism*” (diepresse.com.)

“*...asta să nu lăsăm să ne scape. O recomandare foarte importantă*” (diepresse.com.)

“*Un amestec de amuzament, plină de comic Coming-of-Age-Roman și un document de epocă al României de la sfîrșitul anilor 80*” (Voralberger Nachrichten)

“*Peștera de aur este o minunată poveste despre pofta de viață, după adaptare și împotrivire. Și despre probabil înspăimîntătoarea dictatură din blocul de răsărit de atunci*”. (NDR Kultur).

MIRCEA M. POP

² Cătălin Partenie: **Die Goldene Höhle**. Roman. Aus dem Englischen von Eike Schönfeld, Hoffman und Campe Verlag, Hamburg, 1. Auflage 2023, 175 p.

Călătorie prin literatura japoneză

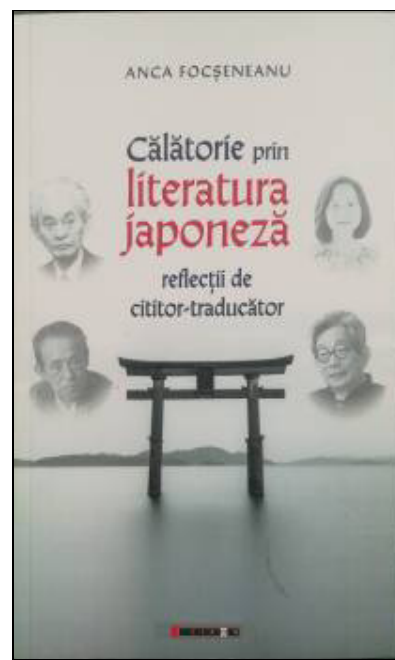
„Călătoria” actualului conducător al Centrului de Studii Japoneze al Universității din București străbate în fapt, „începând cu anul 2006” – ca pe momente culturale, de civilizație umană – cărțile pe care le-a citit și tradus, ale unor „scriitori japonezi reprezentativi precum Yasunari Kawabata, Yasushi Inoue, Nagai Kafū, Yōko Ogawa, Kenzaburo Ōe sau Akira Yoshimura”, potrivit mărturisirii de pe coperta finală.

Volumul *Călătorie prin literatura japoneză. Reflecții de cititor-traducător* reține pentru cititorul român considerațiile autoarei, cititoarei și traducătoarei Anca Focșeneanu asupra a două din romanele laureatului Nobel pentru Literatură din 1968, Yasunari Kawabata, și a câte unuia din opera prozatorilor Yasushi Inoue, Kenzaburō Ōe – laureat Nobel pentru Literatură și el, în anul 1994 și Yōko Ogawa, cum vom vedea.

Anca Focșeneanu este licențiată a Facultății de Limbi și Literaturi Străine și doctor în filologie al Universității din București, cu teza: *Onomatopeele limbii japoneze în perspectivă tipologică* (2003). Din 1996, cadru didactic al Secției de limba și literatura japoneză a Universității din București, în prezent cu gradul de profesor. Între 1999 și 2002 a urmat un program de masterat în Japonia, la Universitatea Nanzan; în anul 2008 a susținut un stagiul de specializare în Tokyo; din anul 2010 este invitată pentru a ține conferințe la universități japoneze de prestigiu, cum Tsukuba sau Akita. Între anii 2011 și 2014 a îndeplinit funcția de vicepreședinte al Asociației Profesorilor de Limba Japoneză din Europa iar în prezent este, cum spuneam, președinta Centrului de Studii Japoneze la Universitatea București. Autoare a numeroase studii de specialitate, publicate în Țară și Străinătate, cum și a unor volume despre limba și cultura japoneză. Coautoare a unui volum de limba română pentru japonezi, publicat de editura Sanshusha din capitala niponă.

Călătoria... profesorului universitar Anca Focșeneanu e o carte scrisă cu onestitate, modestie și erudiție, cu dragoste de obiectul cercetării empatice ca traducător de literatură, cu

simplitatea specifică și accesibilă numai spiritelor cu adevărat superioare, dedicate în profunzime muncii lor. Seriozitatea aceasta, desigur nativă și educată din copilărie, s-a calat exemplar pe modelul etic al profesionalismului nipon definitiv pentru cetățenii supuși Tronului Crizantemei și codurilor comportamentale cu totul specifice caracterului nipon șlefuit de o îndelungată tradiție a cultului onoarei și al muncii. Pentru că traducerea este, pentru Anca Focșeneanu, și un act paideic: „Am considerat întotdeauna că prin literatura japoneză, ca prin orice mare literatură a lumii, avem acces la universalitatea spiritului uman, la temele grave ale umanității de astăzi și de demult, manifestate într-o societate anume. [...] În acest volum de eseuri doresc să ofer perspectiva mea de cititor-traducător, dublată de cea de cercetător, asupra a cinci romane scrise de patru autori diferiți pe care le-am tradus în limba română. Autorii și operele lor sunt Kawabata Yasunari – *Vechiul oraș imperial* (Koto) și *Frumoasele adormite* (Nemureru bijo), Inoue Yasushi – *Maestrul de ceai* (Honkakubo ibun), Ōe Kenzaburō – *O viață liniștită* (Shizuka na seikatsu) și Yōko Ogawa – *Profesorul și menajera* (Hakase no aishita sushi).” (pp. 5-6). În această carte de învățătură vorbește cercetătorul, traducătorul, profesorul: „A traduce nu înseamnă numai a citi și reproduce apoi într-o formă cât mai naturală pentru cititorul român operele japoneze. De cele mai multe ori lectura unui roman în vederea traducerii se face cu creionul în mână. Orice traducere adevărată înseamnă și o muncă de cercetare care se concretizează în note și glosare” (p. 7). Analiza conținutului romanelor în discuție cuprinde sistematic intertitluri ca: „teme centrale”, „Japonia samurailor și a artei ceaiului”, „Tipologii masculine – Discipolul, Maestrul de ceai și samuraiul”, „Personajele”, „Problema memoriei”, „Societatea japoneză și problemele ei” etc., sau mărturisiri de atelier ale autoarei, intitulate generic „traducând romanul”. Cartea este bogat ilustrată cu citate considerate reprezentative de autorul-traducător. Narațiunea curge ca un roman de acțiune, minuțios și în același timp captivant și cuceritor prin franchețe.

Referindu-se la romanul lui Yasushi Inoue, *Maestrul de ceai* și la traducerea sa, Anca Focșeneanu își declară, emoționant, admirația motivată, aproape venerația pentru instrumentul intelectual care este limba românească: „Pot spune fără ezitare că, dintre toate traducerile din literatura japoneză pe care le-am realizat, aceasta a fost cea care m-a făcut să-mi forțez limitele, să învăț și să reflectez, și mai ales să dobândesc cu bucurie conștiința de nezdruccinat că limba română are posibilități infinite de a exprima spiritualul” (p. 57). Comentând romanul *O viață liniștită*, al lui Kenzaburō Ōe, traducătoarea notează, cu convingerea unui învingător: „Am simțit în acest roman puternica conștiință a lui Ōe că literatura, și arta în general, poate face ceva în haosul societății contemporane, poate emana ordine și armonie, poate schimba destine și are misiunea de a o face” (pp. 111-112).

Volumul Ancăi Focșeneanu se constituie ca o introducere în literatura japoneză, în spiritul și istoria țării de la Soare-Răsare; o carte scrisă cu dăruirea unui specialist, la nivel academic (la pp. 137-138 ne este oferită o *Bibliografie selectivă* din care sunt omise numele românești, cu excepția a trei titluri autoreferențiale), o cărămidă culturală utilă pentru complinirea necesarului pod virtual arcuit de civilizații între Orient și Occident.

MIHAI POSADA

Nicolae Tabacovici, un destin de excepție

Apărut în premieră mondială în 2018, anul centenarului Marii Uniri a României, sub egida Editurii Antim Ivireanul, volumul de memorii al lui Nicolae Tabacovici e un adevărat document istoric. Editat în limbile română și franceză, cartea trasează destinul acestui adevărat patriot. Prieten apropiat al lui Nicolae Titulescu, Nicolae Tabacovici a cunoscut și colaborat cu numeroși politicieni români iluștrii și a contribuit activ la deznodământul fericit pentru România al Primului Război Mondial, înfăptuirea României Mari. Activitatea neobosită în slujba Țării și a Monarhiei i-a adus însă și mari necazuri la începutul prigoanei și ocupației staliniste care s-au așternut începând din 1947 că o lespede de plumb asupra României. Nicolae Tabacovici, că și fiul sau Radu, au pățimit petrecând ani grei în lagărele comuniste de exterminare a elitei românești interbelice. Scrise la Paris în limba română, Memoriile lui Nicolae Tabacovici aduc sub lumina reflectorului toate evenimentele importante ale istoriei României din perioada interbelică, ale Primului Război Mondial, ale celui de-al doilea Război Mondial și ale instaurării comunismului. Sursă de informații istorice trăite de autor, cartea descrie pas cu pas capacitatea să de a răspunde provocărilor vieții tumultuoase pe care a trăit-o. Nicolae Tabacovici și-a făcut studii aprofundate la Berlin. Fin observator al psihologiei umane, dotat cu mult tact, Nicolae Tabacovici a adăugat acestor calități ieșite din comun, o formație științifică și administrativă de înalt nivel finalizată de cele două doctorate ale sale făcute la Leipzig. Calități care l-au ajutat de-a lungul întregii sale activități. Memoriile încep cu momentul întoarcerii în România când Primul Război Mondial bătea la ușă. În 1915 el se pune fără să ezite în slujba Țării, ceea ce i-a permis să participe activ la cele mai importante evenimente politice ale vremii, fiind mereu și mereu alături de marii Politicieni ai României. Astfel a muncit în timpul celor patru regi ai României (Carol I, Ferdinand, Carol al II-lea și Mihai I), al căror portret îl face în numeroasele pagini antologice ale cărții. În virtutea funcțiilor pe care le-a ocupat și a înalțelor responsabilități primite, Nicolae Tabacovici a fost permanent în miezul evenimentelor. Activitatea sa bogată cuprinde numeroase momente de excepție. Exemplu : inițiativa să de a crea în 1915, într-o armată dezorganizată, prima Direcție de statistică a României. Mărturia sa este aici foarte importantă. « Am plecat

imediat la Berlin, de unde m-am întors, în câteva zile, cu un material foarte prețios », explică autorul. « Am procedat de îndată la organizarea Direcției respective a Ministerului de Război, unde am fost apoi însărcinat cu conducerea acesteia și am rămas acolo până la terminarea războiului. Am creat un serviciu modern, alcătuit complex pe fișe, la pregătirea căruia am lucrat cu echipa care mi s-a dat, în frunte cu un tânăr și harnic colaborator militar, un colonel, care a înregistrat pe fișe toate elementele și datele de care avea nevoie armata. După trei luni de mare efort, am reușit să am un serviciu perfect organizat și în măsură să răspundă la toate nevoile de informație militară. La inaugurarea acestui important serviciu am invitat guvernul, în frunte cu Ion Brătianu, atunci ministru de război. » Nicolae Tabacovici a adus României în timpul Primului Război Mondial o contribuție benefică. Delegat permanent al guvernului român la Comisia de armistițiu, a condus negocieri dificile, înfruntând cu curaj și determinare coaliția adversă dirijată de mareșalul Mackensen. O misiune pasionantă, descrisă în detaliu în memoriile sale. Momentul Unirii i-a umplut inima de bucurie, entuziasm descris cu măiestrie. « La 2 decembrie 1917, au fost mari manifestații de mulțumire în toată Țara », ne spune Nicolae Tabacovici. « Sfatul Țării din Basarabia, sub președinția lui Ion Inculeț, a proclamat revenirea Basarabiei la Patria mamă. La 11 noiembrie 1918, războiul mondial s-a terminat prin înfrângerea și capitularea forțelor Puterilor Centrale în frunte cu Germania. A urmat Pacea de la Versailles și pentru noi cea de la Trianon, de unde delegații noștri s-au înapoiat în Țară în frunte cu Ion I. C. Brătianu, cu România restabi-

lită în granițele sale naturale – România Mare. Guvernul a demisionat, s-a creat un guvern național, cu reprezentanți din toate provinciile Țării și s-a procedat la noi alegeri. Noul Parlament al României Mari s-a întrunit în Aula Ateneului sub președinția lui Cicio Pop, mare patriot și luptător ardelean. Printre deputații aleși în acest prim Parlament al României întregite, figura și fostul Prim-ministru Marghiloman, care, atunci când a cerut cuvântul și s-a urcat la tribună, a fost primit cu urlete, apostrofări și insulte, care nu mai conteneau, ci, din contră, se intensificau. Marghiloman, că vechi orator și om politic experimentat, stătea drept la tribună oratorilor, cu brațele încrucișate și aștepta că Adunarea Națională să obosească și să se potolească, cum se întâmplă de obicei. Când a sosit acest moment, președintele Adunării l-a rugat pe Marghiloman să-și reia cuvântul. Oratorul a ținut o cuvântare strălucită, cu talentu-i și abilitatea-i cunoscute. Într-o frumoasă limbă românească – de obicei el se exprimă în limba franceză – oratorul s-a străduit să justifice acțiunea sa politică în sensul că a lucrat întotdeauna numai în interesele Țării. Cu darul și experiența lui oratorică, Marghiloman a fost așa de convingător, încât Adunarea Națională din ostilă cum era, a fost complet câștigată și l-a ovaționat prelung. Iar eu, care eram în sală și l-am ascultat, îmi aminteam de acele momente din 1916, când întors la Iași de la Berlin, unde fusesem că delegat al Consiliului de armistițiu pentru a soluționa acolo unele probleme cu privire la prizonierii de război, m-am dus imediat la prim-ministrul Marghiloman să-i raportez rezultatul mulțumitor cu care venisem. Întrebat cum am găsit atmosfera acolo în Berlin, i-am comunicat, din informațiile bune pe care le aveam, că germanii înșiși sunt acum convingși că, pentru ei, războiul este de-acum pierdut. »

La 11 ianuarie 1962 Nicolae Tabacovici reușește, după o prigoană nemiloasă, să plece în Franța unde își va continua o activitate excepțională pentru care va fi distins cu Legiunea de Onoare. Asemenea momente de bucurie dar și altele tragice, sunt descrise în fiecare pagină a « Memoriilor » lui Nicolae Tabacovici și este imposibil să le citezi în întregime. Toți cei care vor să cunoască istoria tumultuoasă a României din acea perioadă și oamenii ei de excepție să citească fără întârziere mărturia sinceră și precisă a marelui patriot Nicolae Tabacovici. O carte document, piatră de temelie pentru istoria viitoare a României...

ALEXANDRA SCHERER

Cum se construiește un destin

Dacă Istoria o fac cei puternici, dând peste cap – cu aroganța lor și cu vrajba dintre ei – soarta popoarelor „inferioare” și impunându-le rânduieli străine, istoriile mărunte, nesocotite de manuale și de tratate, mărturisesc adesea despre indivizi care nu s-au lăsat la cheremul vremilor, ci, îndârjiți parcă și mai mult de ostilitatea acestora, și-au clădit un *destin interior* în stare să depășească orice opreliști. Ei au făcut față – fără a li se știrbi demnitatea, nici omenia – războiului, epidemiilor, foametei, regimurilor totalitare, anilor de temniță, deportărilor forțate.

O astfel de *supra-viețuitoare* (preocupată așadar nu numai de simpla viețuire) este nonagenara Taisia Panfilov, basarabeancă născută în satul Țântăreni, județul Orhei, la 24 ianuarie 1934. Ea și-a publicat acum câteva luni un volum de memorii, la Editura Primus din Oradea, cu titlul *Fata lui Iosif*. Cu toate că însemnările orbitează în jurul personajului central – Taisia, fiica lui Iosif Pranițchi, dascăl de biserică, și a Verei (în acte: Varvara) Ambrosi-Pranițchi, croitoreasă –, cartea se constituie și într-o cronică de familie, urmărită timp de aproape un secol. Parcurgându-o, se desfășoară înaintea noastră implicit povestea românilor dintre Prut și Nistru, într-o epocă vitregă, mai puțin stimulative înfăptuirilor personale și colective.

Autoarea își redactează memoriile direct la computer, deși – recunoaște ea în *Prolog* – abia la 85 de ani a început să-l folosească. Fiecare nouă izbândă tehnologică îi provoacă, de aceea, nedismulate satisfacții și încredere în puterile ei: „Sunt tare mândră de ce am obținut azi! Am deschis singură calculatorul și am găsit rândurile puse la păstrare. E un sentiment deosebit, de respect față de sine” (p. 5).

Capacitatea aceasta de a veni în întâmpinarea destinului, de a nu se lăsa copleșită de înaintarea în vârstă a moștenit-o memorialista de la bunica ei dinspre tată, *măca* Vasilica, o femeie aprigă, care în 1947, atunci când a murit, la 113 ani (de foame, nu de bătrânețe!), „punea ața în ac, spărgea nucile cu dinții, avea dantura completă”; „n-am auzit-o să se vaiete – își amintește nepoata ei –, să se

plângă de ceva; mergea așa de repede, încât eu nu mă puteam ține după ea” (p. 19).

Scriind și scriindu-se, Taisia Panfilov își pune la încercare memoria, scoate din taințele sufletului și ale minții fapte de viață, figuri umane și frământări ale epocii care i-au configurat un anumit profil al personalității și o viziune proprie asupra existenței. Aflăm, printre altele, că naratoarea nu a apucat să se bucure de tatăl ei. Acesta a părăsit-o la opt zile de la naștere. Știe doar că, atunci când moașa a pus-o în brațele lui, Iosif ar fi zis: „Va fi frumoasă, deșteaptă, va fi apreciată, admirată, cunoscută de întreaga lume, dar nu va avea noroc de tată” (p. 235). I-a pecetluit însă întreaga devenire imaginea pe care i-a inoculat-o mama despre fostul soț: „*Papa* era frumos, înalt, avea un mers mândru, cu spatele drept, cu un baston în mână – așa era la modă, se purta mai mult de *fudulie*, pentru a se evidenția” (p. 11). Iar peste câteva pagini: „Povestirile mamei despre tatăl meu m-au motivat foarte mult, căutam să fiu exemplu în toate: să am ținuta dreaptă, să țin capul sus, mândră, nu cu capul plecat, de parcă aș căuta ceva ce a pierdut cineva să găsec eu. Când mergi pe drum, prin ținuta ta parcă spui cine ești, iar prin poziția corpului și prin expresia feței tale, de om stăpân pe sine și mulțumit de viață” (p. 27).

Spatele neîncovoiat – de vremi, de șefi, de lipsuri și de suferințe – constituie însuși laitmotivul cărții, călăuză la care face apel protagonistă de fiecare dată când viața îi probează marginile. „Și atunci când dormeam – găsim notat la pagina 63 – căutam să țin spatele drept, ca *Papa*”...

Adevăratul model, pe care a avut ocazia să-l urmărească pe viu, decenii bune, a fost însă Mama. Rămasă văduvă, cu doi copii mici – după moartea lui Iosif, apoi cu trei – după decesul lui Gurie Mihailov, celălalt soț, ea nu dorește decât să facă din aceștia oameni vrednici, care să ia singuri decizii, să fie responsabili, cinstiți, să se descurce – fără să apeleze la alții – în orice împrejurare, să ignore vorbele grele, nedrepte [„*să nu atragi atenție la bărfe* (...); tare te ajută când poți face glume pe seama ta, dacă ai umor. Doamne ferește să te superi, vor râde și se vor distra pe seama ta până la adânci bătrânețe!” – p. 91], să cearnă cu grijă laudele ce li

se aduc („dacă te laudă dușmanul, caută unde ai greșit; dacă te ocărăște, ești pe drumul cel bun, dar nici cu... *Capul plecat nu-l taie sabia*, nu merge...” – p. 198), să impună respect chiar și în circumstanțe cotidiene firești [„Fântâna era la colțul casei, dar (mama – n.n., D.M.) niciodată nu-și permitea să se ducă la fântână cu *pestelca* (șorțul) legată la brâu” – p. 236].

Copiii cresc cu convingerea că ceea ce vor deveni ca adulți se răsfrânge asupra celor care le-au dat viață: „Plecă la carte – îi spune mama la 1 septembrie 1949, când Taisia părăsește casa părintească pentru a merge la școala din Orhei –, dar să nu uiți, eu ți-am fost și tată, și mamă, *de purtarea ta depinde onoarea mea*” (p. 63, s.n., D.M.). Îndemnul acesta o va însoți toată viața.

Urmează ani și ani de învățătură, la zeci de kilometri de satul natal, prilej pentru memorialistă de a radiografia prefacerile suportate de sistemul de învățământ din Basarabia în a doua jumătate a secolului trecut. Dacă la început Taisia va suferi din cauza discriminărilor socioeconomice („La lecții, stăteam în ultima bancă, ca cei mai proști sau din familii vulnerabile, o păcătoșenie de copil al nimănu!” – p. 52), treptat, rezultatele de excepție îi asigură o poziție frunțasă la panoul de onoare al școlii, alături de Ștefan Panfilov, cel care mai târziu îi va deveni soț. Dorința de a învăța izbutește să estompeze chiar și precaritatea hranei. Cu atât mai mult cu cât era conștientă că, pentru tainul ei zilnic (câteva boabe de grâu prăjit, mestecate pe îndelete, ca să țină →

DELIA MUNTEAN

de foame), Vera Pranițchi trebuia să coasă o rochie pentru nevestele rușilor.

Până la șaisprezece ani, când a primit o pereche de șoșoni, a purtat papuci „din piele de porc vopsită cu dohot, de murdăreai tot ce se atingea de ei, mai mare rușinea...” (p. 81). Cum nu erau nici bani, nici produse de cumpărat, unii băieți încă purtau mantale soldățești. La internat, locuiau câte 28 într-un dormitor, cu paturile lipite, fără oglindă și cu apă doar pentru băut (p. 83).

Chiar și mai târziu, în anii de profesorat, încălțăminte o procura de la talcioc, iar hainele erau cusute de mama ei, din materiale ieftine. Însă nici acum sărăcia nu bate mândria și conștiința valorii profesionale: „Eram aproape dezbrăcate, dar ne țineam tare ca specialiști” (p. 113). În pofida competențelor onora dintre ei, dascălii moldoveni au fost supuși multor umilințe, defăimărilor, abuzurilor, controalelor frecvente din partea superiorilor, erau repartizați la școli modeste și rareori evidențiați oficial pentru munca lor. Taisia Panfilov a fost printre puținii care au beneficiat de asemenea recompense (titlul de *Învățătoare Emerită a RSSM*, distincție aprobată de Prezidiul Sovietului Suprem al RSSM – 1978; *Insigna de Onoare* ș.a., „toate cu chipul lui Lenin”). Dacă nu ar fi declarat cu diverse prilejuri (anchete, formulare etc.) că se trage din țărani mijlocași (nu din dascăl de biserică), cine știe care ar fi fost destinul ei...

Activitatea învățătorilor – aflăm din capitolul dedicat perioadei Șişcani – nu se rezuma la procesul didactic propriu-zis. Li se repartizau sectoare pentru propagandă prosovietică și antiromânească (p. 118). Taisia Panfilov a avut însă curajul de a nu folosi limba rusă în cadrul reuniunilor profesionale. Ea și-a asumat menirea de a-și forma elevii în spiritul dragostei de neam, al tradiției, al muncii oneste. Adolescențele erau învățate să-și coasă ele însele rochiile. Se organizau excursii la diverse obiective culturale, dar copiii erau duși periodic și la granița cu România („Ia, uite, îs îmbrăcați ca la noi!” – aceasta a fost reacția lor când au văzut românii de dincolo de sârma ghimpată).

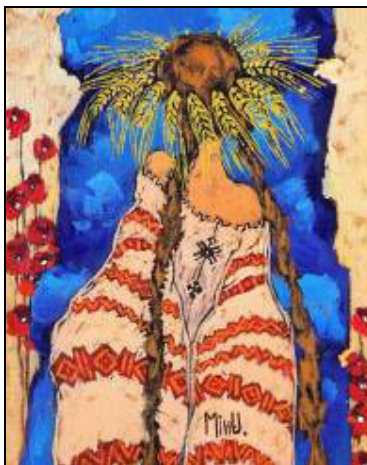
În 1982, când a ajuns directoare la Școala Nr. 22 din Chișinău (Liceul Teoretic „Natalia Dadiani” de astăzi) – dotată cu cinematograful, laboratoare,

cabinet stomatologic ș.a.m.d. –, Taisia Panfilov a știu ce are de făcut. Întâi și-a angajat ca profesori îndeosebi dintre foștii elevi, crescuți după principii morale și profesionale sănătoase, valide în orice vreme. S-a ocupat în același timp de copii, hotărâtă „să-i ajut(e) să-și păstreze identitatea, să fie mândri de ea și să cunoască și limba rusă mai bine chiar decât rușii, ca să poată activa în orice domeniu economic” (p. 220).

În viziunea ei, „fiecare copil [...] trebuie cercetat și ajutat să se descopere, să crească omul mulțumit de sine, un om fericit, capabil să înfrunte nedreptățile, să lupte pentru viață orice s-ar întâmpla, să fie un om cu demnitate și respect de sine, să aibă simțul responsabilității și autoaprecierii locului său în societate și a propriilor forțe” (p. 229).

Observăm că evoluția protagonistei are mereu în fundal o anumită ambianță, autoarea străduindu-se să nu lase deoparte evenimente colective care i-au călît caracterul, din care a extras învățăminte. Ne gândim la anii de război (cu ocuparea locuinței părintești întâi de către nemți, apoi de mai multe valuri de ruși), la perioadele de foamete (când se hrăneau cu turte de nalbă) și de sărăcie (neavând încălțăminte, copiii umblau desculți: „Toți mergeam în vârful degetelor, de durere).

Când nu mai puteam, mergeam la «doctorul» satului, moș Vasile. Ne «curăța» băăturile cu briceagul, ne «opera» pe viu...” – p. 47), la epidemia de tifos, la bejenia familiei timp de câteva luni, la vremile imediat postbelice (când unii copii

Mihai Ungureanu, *Dor de vară*

și găseau sfârșitul jucându-se cu grenade adevărate). Lor li se adaugă trecerea, de mai multe ori, de la alfabetul latin la „chirilică” și invers, precum și schimbarea de cinci ori a cetățeniei. Li se adaugă relațiile deloc amiabile dintre „eliberatorii” ruși – hotărâți să extirpe vechile rănduiri, porniți vehement împotriva României și a limbii române, instalați pe viață în Basarabia – și populațiile de localnici („ne priveau ca pe niște aborigeni care nu meritam niciun pic de respect” – p. 149; „considerau că au venit în Moldova să ne ridice nivelul de cultură, să ne învețe să nu mai trăim cu caprele și cu porcii în aceeași odaie” – p. 206).

Găsim și pagini mai senine, cum sunt acelea care înfățișează diverse obiceiuri. La hramul bisericii, de pildă, bucătăreșele voluntare preparau *găluște* (sarmale) pentru întreaga comunitate, copiii înșiși fiind implicați („Așa se făcea educația, prin exemplu, prin participare la evenimente, adesea mai mult jucându-ne, dar ce aveam de învățat, prindeam” – p. 12). La nunțile sătești se dansa pe semințe de cânepă, împrăștiate pe podeaua de lut, ca să nu se ridice culbul, semințe ce trosneau în focul dansului (p. 26). Reținem, de asemenea, *ghilivul* valurilor de pânză pentru ștergere [„din tulpina unui copac gros se scotea miezul și se puneă țesătura, apoi se acoperea cu un *zolnic*, se turna apă fierbinte cu cenușă de lemne, se acoperea bine și se lăsa pe noapte să se albească, apoi tot la izvor, pe capul nostru (al copiilor – n.n., D.M.), venea” – p. 236]. Sunt fapte de viață rememorate cu nostalgie și cu orgoliul celui plecat din sat care știe a prețui tezaurul – inclusiv lingvistic – din bătrâni.

Volumul – aflăm înspre final – a fost scris în pandemie și încheiat în Noaptea de Înviere. În dangăt de clopote și sirene de ambulanță. Între bucurie și suferință.

Taisia Panfilov împlinește în ianuarie 2024 nouăzeci de ani. Dacă socotim toate întâmplările și evenimentele care i-au reconfigurat de atâtea ori hotarele proprii, putem spune că acestea au fost pentru mai multe vieți. Putem spune, în egală măsură, că acela care îi lecturează memoriile – semnificative mai puțin pentru dimensiunea lor estetică, însă valoroase grație mesajului încorporat – nu doar urmărește un destin cu totul aparte, dar are și ce să învețe.

În numele Tatălui

Fără nicio legătură cu *In The Name of the Father*, cunoscut film britanic de acum trei decenii, de un dramatism copleșitor, scris și regizat de Jim Sheridan, citind cartea Luminiței Cornea *Preotul Ioan Graure o viață sub sabie* (Ed. Sud, Bolintin Vale, 2023) m-a îndemnat însăși rezonanța scriiturii să-i citesc titlul reformulat într-o altă tonalitate care trimite cititorul tot așa de bine la nădăjduita, dreapta și înfricoșata judecată de apoi printr-un rechizitoriu *sine ira et studio* cu care autoarea se îndatorează unor traume familiale din anii dictaturii proletare ai României postbelice.

Cartea s-ar fi putut numi la fel de bine *Cinstirea părinților*, preluând titlul unei culegeri de predici și articole datorate preotului Ioan Graure (ed. 2008).

Cu Luminița Cornea am avut bucuria să fiu coleg la studiile noastre universitare baimărene în anii '67-70 ai tulburătorului veac XX. La Filologie erau multe fete, iar numele Luminiței era totdeauna rostit în legătură cu seriozitatea învățaturii.

Ne-am regăsit, prin scrisul nostru, după o jumătate de veac, fiecare cu opțiunile și reușitele lui – nu ascund că mi-a făcut mare bucurie să citesc câteva din cărțile semnate de doctorul în litere Luminița Cornea și să scriu despre ele. O fac și acum, fiindcă citindu-i această emoționantă și totodată șocantă confesiune îmi explic câte ceva din rezervarea aceea pe care o puneam atunci doar pe seama faptului că era fiică de preot (dar și acesta, un lucru puțin cunoscut de colegi).

Stilul sobru al cărții *Preotul Ioan Graure o viață sub sabie* m-a pus în dificultatea aceea de a o putea încadra fără rezerve memorialisticii sau să-i caut, bănuitor, reflexele epicului românesc asociabil filologilor în genere. Nu. Cartea este fără tăgadă, și

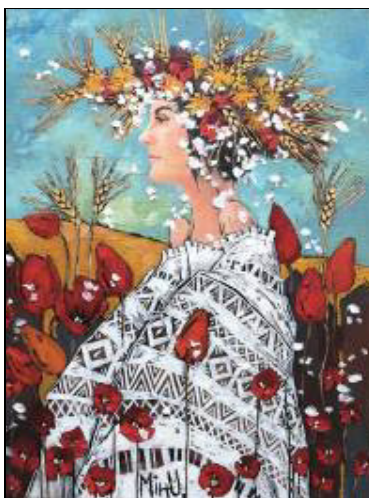
nu doar prin conținutul ei, asimilabilă literaturii gulagurilor care, iată, încă mai are multe de spus spre luare-aminte, iar nu spre neconținută răzbunare; oricum, creștineasca iertare nu este tardivă

niciodată. Ioan Graure, viitorul preot, era învățător într-un sat de lângă Giurgiu (Remuș) în 24 februarie 1951 când este arestat, prin delațiunile unui prieten care nu trezea suspiciuni, pentru acțiuni dușmănoase (pregătirea de manifeste), *ostile poporului român*.

După o detenție de trei ani și jumătate prin penitenciarele groazei, eliberat mai apoi, se confruntă cu lipsuri materiale, dar mai ales cu lipsa unui venit din care să-și poată întreține familia. Ajunge, cu binecuvântarea Mitropolitului Ardealului Nicolae Bălan, să fie hirotont diacon în ziua de 25 martie 1955, sfânta zi de Buna Vestire, într-o parohie ortodoxă dintr-un sat pierdut în Câmpia Transilvaniei (Năoiu), în protopopiatul Sărmaș. Greutățile continuă și așa, nu doar pe seama sărăciei enoriașilor săi; preotul este destul de harnic cât să treacă peste toate astea, doar că urmărirea securității nu încetează cu toate că preotul este nevoit să se mute în alte parohii mai spre sudul Ardealului, cu sentimentul că așa s-a mai apropiat puțin de Câmpia giurgiuveană a Dunării de care, sufletește, niciodată nu s-a despărțit.

Preotul este vrednic întru cele ale misiunii sale ortodoxe într-o regiune românească unde lucrurile se reasezau încet după anul 1948, unde jertfa sa pe altarul credinței este totdeauna pilduitoare.

Bisericile unde părintele a slujit cu evlavie și dumnezeiască supușenie au cunoscut de îndată revigorarea vieții spirituale și, ca

Mihai Ungureanu, *Dulce minune*

recunoștință, cu prilejul trecerii sale la ceruri, mulți preoți și înalte fețe bisericești îi vor elogia dăruirea; mai presus de toți, cel care îi datorează preotului Ioan Graure însăși devenirea sa eclesiastică, preotul Grigore Soporan.

Precăderea documentaristică înclină în cartea Luminiței Cornea spre anii de detenție ai părintelui său, spre privațiunile îndurate cu stoicism după scurgerea lor și mai ales sub obsedanta frică de *brațul înarmat* cu care comunismul își veghea proscrisii. Luminița Cornea, cu echilibrul personalității sale pe care mi-l amintesc din anii tinereții noastre, nu încearcă o reabilitare a părintelui său care fără îndoială s-a ridicat singur de unde nu avusese nimic de expiat și, aidoma altor fețe bisericești care au cunoscut gulagul, a ieșit mai curat decât *isopul* psalmilor lui David, mai tare în credința lui. Cartea Luminiței Cornea amintește astfel de una din pildele înțeleptului Solomon: „cunună bătrânilor sunt fiii lor și fală fiilor sunt părinții lor!” Iar când vrea să-i lumineze figura cu memoria contemporanilor lui, Tatăl, ales și chemat prin încercări și suferințe precum Natanail, este văzut în percepția și mărturiile celor care l-au cunoscut îndeaproape: *Unul dintre marii aleși ai lui Dumnezeu*. Viața lui sub obsedanta *sabie a lui Damocles* este, în cele din urmă, un apostolat mântuitor al celui învrednicit prin dăruire, nădejde și răbdare.

IULIAN CHIVU

Răspunsuri la întrebări care nu s-au pus

Într-un decor simplu, bazat pe mijloace minime, dar cu implicații multiple, Simona Mihuțiu ne propune o piesă de teatru reprezentativă pentru vremurile actuale, *SPERANȚA NU URcă NICIODATă CU LIFTUL*, apărută la Editura Vatra veche în anul 2023. Actualitatea mesajului este evidentă, dar sensurile sunt eterne, ele revin mereu în prezentul fiecărei generații. Aparent, personajul principal este Mia, o femeie în vârstă, ajunsă la limita existenței, fostă profesoară, deci o persoană educată, cu pretenții demne de ea, rămasă singură, fiul fiind plecat în Australia. Ajunsă la limită, are nevoie de ajutorul cuiva, ajutorul vine, în prima fază, de la o femeie simplă, disponibilă, Vetuța. Deși moartea este tot mai mult o realitate, spiritul femeii este deschis spre iertarea fiului, deși asistenta îi atrage atenția asupra distanțării sale, nu numai fizice, dar și sufletești.

Vetuța ajunge în situația să-și abandoneze „clienta”, Mia ar fi putut ajunge la azil, la fel ca-n multe cazuri. Femeia este îngrozită de noua situația, așa că apare o nouă oportunitate, la modă, compania Robohelp poate pune la dispoziție roboți humanoizi pentru asigurarea îngrijirii la domiciliul persoanelor vârstnice. Îngrijirea, deși robotizată, asigură o calitate a serviciilor ireproșabilă, bine programate, științific, cu rigurozitate. Sunt doi roboți humanoizi, Rob Max și Rob Cai, cu asistență din centrul companiei furnizoare de servicii tehnologice specializate la domiciliul femeii. Cei doi roboți își fac datoria, programul lor este ireproșabil, ei repetă mereu, cu politețe inclusă: „Bună ziua, eu sunt Rob Cai 01/ Rob Max 07 de la firma Robohelp, îngrijire persoane vârstnice. Firma noastră asigură îngrijire completă, înalt tehnologizată a persoanelor vârstnice, bolnave sau cu handicap. Răspundem prompt tuturor cerințelor și nevoilor”.

Asistența acordată Miei este una riguros programată, hrană, medicație, analize, ora de somn, ora de lectură etc. Procedurile se derulează cu maximă precizie, se simte profesia autoarei, medic, iar derularea lor asigură o realitate crudă, uneori absurdă, hilară, dar conform regulilor, de un absurd necesar. La început, Mia refuză dialogul, dar instinctul de profesoară, curiozitatea amestecată cu revoltă, apoi intră în relație cu acești roboți. În final, roboții îi asigură un „dialog” cu fiul, unul virtual, dar veridic ca mesaj, ceea ce-i produce o mare bucurie profesoarei aflate într-o stare de neputință, la limita timpului

disponibil. Este unul bazat pe Inteligența Artificială, în fond mecanismul virtual din spatele activității roboților. „Dialogul” se realizează, Mia își exprimă toată dragostea maternă, moare fericită.

Firul povestirii, prin mijloacele teatrului, este aparent simplu, dar dialogul personajelor este viu, cu implicații filozofice, existențiale. Piesa de teatru pune problema relație dintre om și dispozitivele inteligente în noul stadiu al societății bazate pe Inteligența Artificială. Ar putea fi și o piesă din categoria science-fiction, dar este una existențială. Problemele sunt, în principal, ale omului. Omul este limitat, limitele sale sunt biologice, vin din natura sa. El trebuie să-și asume această limitare. Să înțeleagă faptul că este singur, are nevoie de ajutor. De multe ori, ajutorul trebuie să fie specializat, dar nevoia de căldură umană este una presantă. Partea spirituală nu poate lipsi din viața persoanelor, viața este mai mult decât profesia, averea, mijloacele imediate aflate la îndemână, poziția socială. Acesta este destinul uman. Nevoia de Dumnezeu este una absolută, prezența Lui asigură „siguranța” fiecărei zile, chiar și prin simboluri: cruciuliță, rugăciune, poziție în fața Lui, credința simplă, directă, dialog viu cu El. Viața are nevoie și de poezie. Poezia, arta, în general, arată parte frumoasă a existenței, face parte din contextul îngăduit de Cel de Sus, cum explică Mia celor doi roboți. Cuvintele, pe care Mia încearcă să le explice roboților dincolo de baza de date inclusă: *iubire, empatie, credință, capacitatea de a lua decizii în mod independent, speranță, dragoste, tristețe, fericire* etc., sunt necesare și omului în orice perioadă istorică.

Acestea sunt și chei pentru autoprogramarea roboților, dar și pentru liniștea individului în ceața vremurilor. Omul a fost creat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. Roboții sunt creați/ vor fi creați după chipul și asemănarea omului, cu limitările și paradoxurile specifice. Rob Max și Rob Cai au și capacitatea de autoprogramare, învață cum să învețe, să-și formeze o bază de date independentă, sunt tentați și acceptă sentimentele umane. Ei „acceptă” să se iubească, „exersează” sărutul, comentează noua stare pentru care compania Robohelp nu i-a programat. În final, îngenuchează și fac/ execută o rugăciune, așa cum au văzut la Mia. Drumul Inteligenței Artificiale se deschide spre limitele umane, cu riscurile și portalurile spirituale de oportunități. Dacă omul moare, conform naturii sale, roboții sunt dați spre casare, ieșind alte identități artificiale, conform cu necesitățile companiei care i-a lansat. Un final ca o ghilotină pentru fiecare, om sau robot.

Problema morții personajului principal, moarte naturală, devine și o problemă a roboților care au învățat ceva de la Mia. Ei i-au asigurat dialogul prin thetaverse cu fiul ei, ea a murit fericită. Dar noua memorie, generată de procesul de autoînvățare a roboților, pune problema: a murit de fericire, dar ei nu sunt programați să ucidă; sau a murit fericită, așa cum și-a dorit? Este problema omului: omul moare fericit sau fericirea prea multă îl omoară? El caută fericirea, dar ea nu vine așa cum o caută... Ce este fericirea?

În timpul acțiunii piesei de teatru, roboții îi asigură „clientei” ora de poezie, citând din Nichita Stănescu: „aș fi primit un răspuns la o întrebare nerostită”, acesta este și mesajul piesei. Inteligența Artificială este/ oferă răspunsuri la întrebări pe care omul nu și le-a pus și, poate, nu are dreptul/ capacitatea să le pună. Dincolo de realitatea imediată, cu suferințe, limitări, durere, rigoare, există partea nevăzută, de acolo poate veni fericirea, sunt rădăcinile care vin spre ființa omului. Ca medic, iată că scriitoarea Simona Mihuțiu, aflată în noua situație, ne transmite un secret: știința este arta de a rezolva problemele, arta este știința de a ne propune o rețetă de fericire concretă, bazată pe „rigoarea” iubirii... Fiul, din thetaverse îi răspunde mamei, coplesită de fericire, la margine de timp: „Nu mai vorbi de moarte! La cât de luptătoare ești, tu poți muta și moartea mai încolo!” (p.81). Bună cunoscătoare a firii umane, personajul principal este creionat în →

CONSTANTIN STANCU

tablouri reale, cuvintele sale exprimă starea omului care se agață de viață, de trecut, de lumea din jur. Mă face mereu deosebire între persoana ei și Veuța, chiar dacă starea fizică o ține legată de dedicarea asistentei.

Cartea are câteva texte de la scriitori și comentarii care analizează piesa de teatru, transmițând esențele: „Speranța vine mereu din iubire și credință” (Valeria Bilț); „Speranța nu urcă niciodată cu liftul” (Răzvan Duncan); „Spre robotizare” (Doina Bălțat); „Sufărurile noastre și Inteligența Artificială” (Silvia Urdea).

Nicolae Băciuț, editorul piesei, cel care a provocat comentariile, afirmă că suntem în așteptarea speranței, notând: „Adevărat manifest, piesa readuce umanitarul în teritoriile sale autentice, <scorpi> tehnologiei fiind îmblânzită, umanizată și ea” (p.7). Trage și o concluzie: „Iar publicul pare invitat la o dezbatere deschisă despre problemele care frământă omenirea, sub toate aspectele, ieșind din problematicile locale, reclamându-se soluții și atitudini ferme pentru conservarea esenței umanității” (p.8).

Sunt unele tablouri care fac legătura cu prezentul: Mă este îndemnată de roboți să apese tastele unu, doi, trei pentru răspunsuri active... Informațiile certe par a veni doar de la centru unic care ține controlul întregului sistem, în cazul piesei, Robohelp. Publicitatea agresivă inclusă în serviciile roboților știuți sau neștiuți. Apoi capacitatea de a genera o realitate virtuală, la distanță, autoprogramarea, răspunsuri standard incluse dinainte de furnizor etc. Toate sunt aici, cititorul/ spectatorul le „pipăie” în relația cu furnizorii de utilități, ei mereu amânând un răspuns ferm când apare o problemă de obligații contractuale...

Scriitoarea are meritul de a promova o temă de importanță maximă pentru fiecare, și importantă la nivel global. Este un curaj literar, puțini abordează realitatea atât de abrupt. Nu numai fantezia sau tehnica literară dau valoare unei opere, sunt și temele care, unele, sunt cruciale pentru existența noastră, mai ales când se desfășoară într-o zonă subtilă, aparent intangibilă... Valorile în literatură, precum în economie sau medicină, se schimbă și scriitorii sunt chemați să simtă pulsul vremurilor.

Cu alte cuvinte, fiecare avem un lift pentru o anumită speranță, ea urcă spre etaje nebănuite.

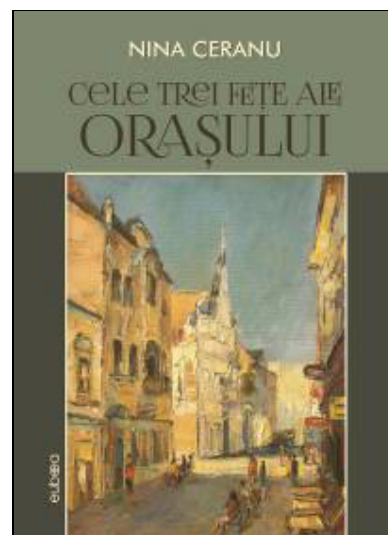
*Simona Miheuțiu, *Speranța nu urcă niciodată cu liftul*, teatru, 121 pagini, Târgu Mureș: Editura Vatra veche, 2023. Prefața Nicolae Băciuț.

TIMIȘOARA, ORAȘUL METAMORFOZEI

(I)

Nina Ceranu e pseudonimul Ninei Manofu, născută în 17 decembrie 1948, la Flămânda (azi Jiana Mare), județul Mehedinți, căsătorită cu scriitorul Ilie Chelariu. *Nina Ceranu* este jurnalist, profesor de Informatică, doctor „cum laudae” în Filologie (conducător G.I. Tohăneanu), colaboratoare la prestigioase publicații din țară și din străinătate, președinte fondator al Fundației și revistei *Orient latin* și al *Editurii Eubee*, redactor-șef al revistei *Anotimpuri literare* și al revistei *Țara Mehedințului*, promotor cultural, semnată a numeroaselor volume publicate: *Întoarcere cu bucurie*, Ed. Facla, Timișoara, 1984, proză scurtă, *Câmpie însoțită*, Ed. Facla, 1988, roman; *Singurătate în doi*, Ed. Excelsior, Timișoara, 1993, roman; *Cimitirul nevolnicilor*, Ed. Excelsior, 1994, roman; *Viața la Ithaca*, Ed. Eubee, Timișoara, 1995, proză scurtă; *Umbra Iscaroteanului*, Ed. Eubee, 1997, roman, *Cartea morților*, Ed. Augusta, Timișoara, 1999, roman, *America*, Ed. Eubee, 2000, roman, *Libertățile bufniței*, roman epistolar scris în corespondență pe Internet cu Ana Chelariu, New Jersey, premieră națională, Ed. Eubee, 2001; *Crinul, cofetărie pentru doamne*, antologie, 12 prozatoare timișorene, Ed. Eubee, 1997, sub îngrijirea Ninei Ceranu, *Strigătul*, Ed. Eubee, 2003, roman, *Nihil Sine Deo*, poem, Ed. Eubee, 2004, *Ceea ce luăm cu noi*, Ed. Eubee, note de călătorie, 2005; *Menuetul singurătății*: unu, doi, trei..., versuri, 2007, *Duhul fluviului*, roman, Ed. Eubee, 2006; *Heidi n-a văzut Roma Termini*, note de călătorie, Ed. Eubee, 2008, *„Bănățeni... cu perfectul simplu”*, vol. 1, 2 și 3, investigație sociologică (2009-2011), *Respir sub alt cer*, roman, Ed. Eubee, 2009; *Imnele neînțarcerii*, versuri, Ed. Eubee, 2010, *Pulberea de sub piciorul tău*, versuri, bilingvă (l. română - l. italiană), Ed. Eubee, 2012; *Albastru de Bee. Șase din Socolari*, antologie de versuri, Ed. Eubee, 2014, *Viața între zero și unu*, roman, Ed. Eubee, 2014, *Doamna de pe Spion Strasse*, roman, Ed. Eubee, 2016, *Cele trei fețe ale orașului*, Ed. Eubee, 2021, roman.

Într-un context ceva mai larg, pentru bogata sa literară, prozatoarei i s-au acordat câteva o seamă de premii, fie de către Filiala Timișoara a Uniunii Scriitorilor din România (*Câmpie însoțită*, 1988, *Singurătate în doi*, 1993, *Cimitirul nevolnicilor*, 1994; *Viața în Ithaca*, 1995, *Umbra Iscaroteanului*,

1997, *Cartea morților*, 1999, *America*, 2000; *Libertățile bufniței*, 2001; *Strigătul*, 2003; *Duhul fluviului*, 2006; *Cele trei fețe ale orașului*, 2021), fie de către Inspectoratul pentru Cultură Timiș („Femina”, 1993), ori de către Fundația „Lumina” (Festivalul „Eminescu”, Orșova – Turnu Severin, 2005).

Romanul *Cele trei fețe ale orașului* (462 de pagini), semnat de Nina Ceranu, constituie o nouă provocare invitându-ne să deschidem ușa spre o realitate, de cele mai multe ori tristă, reprezentând o veritabilă frescă socială, o literatură de inspirație citadină care surprinde probleme de ordin social și moral în Timișoara antedecembristă. Este o lume lipsită de iluzii, adesea banală, iar prezentarea întâmplărilor și a personajelor de către naratoare alternează cu introspecția și cu diferitele puncte de vedere asupra aceleiași situații. De fapt, întâlnim puține acțiuni propriu-zise, însă mai multe comentarii, analize, colportarea unor „nou-tăți” din viața protagoniștilor ori a celor care gravitează în jurul acestora. Este o lume pe care autoarea a privit-o cu luciditate și i-a scormonit dedesubturile într-o creație detașată, obiectivă și aproape extirpată de orice emoție, căci proiectarea, în esență, a unei fresce sociale, e o realizare care presupune renunțarea la „sentiment”, la „subiectivitate” în favoarea analizei reci și obiective, a elementelor care o compun.

În locul construcției epice dense și a cronologiei, romanciera folosește tehnica montajului discontinuu, o orchestrare a monologurilor interioare într-o paradă de travestiri morale ale personajelor, cu mișcare epică minimă, romanul părând a fi unul postmodern, compus din fragmente-capitole, care se succed ca într-un film, unde este→

DOINA BĂLȚAT

investigată ființa umană și toate sentimentele care țin de ea, construcție a romanului în care accentul nu cade pe desfășurarea epică, ci pe analiza psihologică, realizată cu mâna sigură de o autoare obiectivă și omniscientă.

Romanul este împărțit, după cum se anunță încă din titlu, în trei părți: „*Orașul întinerit; Orașul încărunit; Orașul însângerat*” și radiografiază destinele comune, banale ale personajelor, mare parte dezrădăcinate, utilizând un procedeu deja cunoscut – deplasarea interesului principal de la anumite personaje la altele. Naratoarea își plasează inițial personajele într-un anotimp anume „*ninsese încă un pic, ultima scuturare de plete a iernii ce nu se lăsa dusă din urbe.*” (p.16) și „*ieri, verdeața strălucea, azi, prin zăpadă, abia i se mai vedeau smocurile rebele*” (p.23), într-o lună anume „*Decembrie. Deja*” (p.451), dar și într-o zi de „*Marți, trei ceasuri... bune*” (p.15), așa cum precizează primul subtitlu al romanului, un fel de aluzie premonitoare la anotimpul în care se sfârșește acțiunea romanului (sâmbătă, 16 decembrie 1989, dată atestată istoric): „*cu tot frigul de-afară, de le clănțneau dinții-n gură*” (p.455), căci ultimul capitol conține ca motto versuri semnate de Damian Ureche, versuri care sugerează tragismul zilei care a condus la căderea sistemului totalitar comunist: „*Ne-au împușcat bucuria, / Ucigașii din noul Ne-au tulburat fereastra și cerul / Și Piața Operei a devenit / Albie pentru colinzile sângelui. / Lupta cea mută / Din tragica zil / Plătită de morți și de vii, / În sâmbăta neagră.*” (p.449).

Prima parte a romanului îl are în centrul atenției pe „*Fortunat Sfârcea, cu numele de scenă, ori Pavel Sfârcea*” (p.402), un profesor de muzică la Liceu, ieșit pentru prima dată să cânte în public la contrabasul său pe scena Teatrului Național: „*Cam cu o oră înainte de a purcede la onoranta faptă artistică, în instanța judecătorească culturală – , cum nu era în toane bune și avea și un pic de trac – o sută de votcă îi spălase greața de lumea asta insipidă și-l luase spaima de a pătrunde în spații închise, neaerisite.*” (p.15-16). După ce „*marele guru*” (conducătorul de cenaclu, p.18) anunță intrarea lui pe scenă, acesta devine din ce în ce mai neliniștit și își începe numărul „*cu mâinile asudate, în picioare, strângând cu disperare contrabasul lângă el.*” (p.19). Când o autoare (Tudora Itineanț) se recomandase cu numele real (Panduru) și îl felicită pentru interpretare „*l-a luat cu amețea mai ales când aceasta îi pusese între corzile contrabasului*

câteva fire de ghioceri” (p.21). Sunt semne clare ale unui om timid, delicat sufletește, însingurat, nesigur, modest chiar, recunoscând că prestația lui pe scenă rămâne „*una banală*” (p.22), cu toate că se străduiește. Pare să fie conștient de propria valoare, un om care se evaluează obiectiv. Portretul personajului se caracterizează printr-o anume discontinuitate care lasă loc acumulării de noi trăsături. Iată ce declară personajul în fața aceleiași doamne: „*Eu cânt. M-am pus în slujba muzicii. Și compun. Nu ode! Dar dacă și așa pot trezi ceva în sufletul și în conștiința oamenilor, o fac și pe asta cu mai mare dragoste. [...] cred eu, că muzica este determinantă în modelarea, în sens pozitiv, nobil, al caracterului unui copil, sau a unui tânăr. Îi dezvoltă sensibilitatea, îl face mai uman, mai bun, îi lărgște orizontul.*” (p.27-29). Desigur, este vorba de „*muzica clasică*”, acel „*tezaur lăsat de compozitorii inspirați de Dumnezeu de-a lungul vremii*” (p.29). De multe ori, la realizarea acestui portret „*mișcător*” contribuie și unghiul din care este privit respectivul personaj.

Despre starea materială precară a profesorului Fortunat, ne prezintă câteva detalii chiar autoarea, deși, a aprecia că cineva este profesor și sărac în același timp, indiferent de perioada istorică, devine până în zilele noastre un fel de pleonasm: „*Intrase în cantina primăriei, unde o coadă de nevoiași venea din stradă și se încovoia de-a lungul pultului, până-n aburii ce ieșeau prin ghișeu de unde polonicul femeii în halat alb turna zeama în sufertașe. O mână, strecurată prin fereștrua alăturată, întindea și câte o pâine neagră. Azi se simțea ca un nevolnic care cerșește. Avea bani cât să meargă la „Lactobar” și să comande măcar o omletă și-o sticlă de sana, ceea ce și făcu. [...] el nu se săturase cu mizilicul de la «împinge tava» [...] avea să se culce, cum o mai făcuse și-n alte dăți, cu burta goală.*” (p.46-47). Directorul de teatru îi apreciază cu sinceritate talentul și se oferă să îl recomande unei cunoștințe „*care e de ceva ani, peste hotare, în R.D.G., în Annaberg-Bucholtz. [...] Dar îl cunosc bine și pe tovarășul și profesorul Atomiță Apetrei, care acum predă tot peste hotare. L-aș putea contacta să vă cheme...*” (p.55). Dramaturgul se oferă și el să îl ajute cu obținerea pașaportului printr-o cunoștință, „*tovarășul Andrei*”, ceea ce se și întâmplă, iar Fortunat, ajuns în Germania, a cântat „*La un restaurant, la o tavernă, câteva invitații la un eveniment privat, la cunoștințe de-ale*

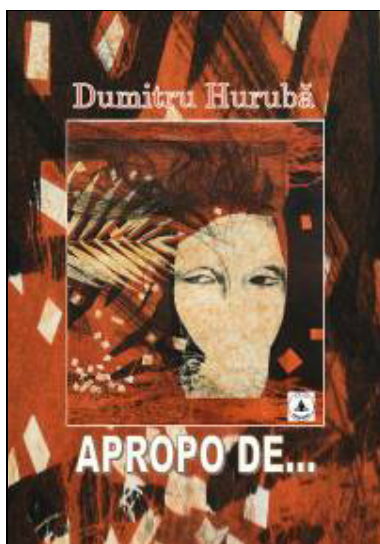
profesorului Apetrei... [...] în speranța că-l va remarcă vreo personalitate din lumea muzicală.” (p.58). Decis să se întoarcă în țară, îi comunică unui necunoscut motivul real: „*Trebuie să-mi schimb buletinul de identitate. Apoi... Vreau să-mi văd și de treburile mele. E vorba și de-o moștenire! Am impresia că aici pierd vremea de pomană...*” (p.61).

Întrebat în casa familiei Atomiță de către soția Maestrului, Luminița Apetrei, pictoriță în timpul liber, dacă vrea să se însoare ori să aibă urmași, personajul Fortunat se confesează acesteia că nu dorește nici una nici alta, motivând: „*Să le port de grijă? Să-i arunc în gura societății de consum, să-i înfulece ea și să-și sature pântecele hămesit?! Și-apoi de-abia am grijă de mine... [...] Erou n-am fost și nici de-acum nu mai sunt speranțe să devin. N-am nume mare de lăsat. Și eu l-am primit la răndu-mi. Nu mi-am cunoscut tatăl. Iar pe mama destul de târziu, că m-a părăsit la naștere. M-a căutat abia când eram student. M-au crescut niște neamuri, cu o mamă vitregă. Avere?! Prostii! Avere e cuantificată în funcție de dorința fiecăruia. Avuția mea e contrabasul ăsta. Pentru alții, un amărât de instrument ca ăsta e o bagatelă. În rest, doamna doctor, n-am ambiții de nici un fel. Deocamdată.*” (p.65). Desigur, menționează și câte ceva despre neîmplinirile sale, despre relația muzician-instrument muzical, alias „*prietenul*”: „*Încerc [...] să-mi orânduiesc cum se cuvine, și cariera, și viața de toate zilele... Să nu fiu mereu un pom bătut de vânt, un suflet flămând... [...] Dar pe de altă parte e și normal ce mi se întâmplă pentru că fiecare început de zi vine cu o nedeslușită nemulțumire care tot crește până către prânz, și descrește, dar nu dispăre nici la chindie. Seara, de multe ori, pentru mine e un dezastru. Vreți să știți că «prietenu meu» îmi simte stările? [...] De contrabas e vorba. Da, simte. Poate după felul în care îi ating corzile?!” (p.67). Tot despre relația muzicianului cu acel instrument, autoarea notează: „*instrumentul îl aștepta. Ca o ființă vie. Și asta era esențial. Lemnul lustruit, însuflețit de atâtea sunete frumoase, era prietenul său. Și când a pus mâna pe el l-a simțit cald și s-a lipit de el, cu un fel de disperare, ca și cum era elementul salvator din viața lui, ceva de mare preț. Și asta și era. Îl strânsese în brațe cum strângi un tovarăș de arme lângă care ai luptat și cu care mai ai de străbătut un teren minat, de și-o da Dumnezeu sănătate, ani buni de aici încolo.*” (p.127-128).*

Dumitru Hurubă – eseist și pamfletar

Poate un pic inegal ca forță de exprimare, Dumitru Hurubă este și va rămâne unul dintre puținii esești/pamfletști din arealul în care trăiește și activează ca scriitor, dar nici la nivel național nu este prea mare aglomerație în domeniu. Și mă folosesc de noțiunea scriitor, fiindcă mi se pare a fi atocuprinzătoare în ceea ce privește genurile literare în care s-a exprimat de-a lungul anilor: poezie, proză (romane, povestiri, schițe...), teatru, critică și istorie literară, cercetare, dar lăsând în urmă și câteva volume de eseuri și pamflete. În sensul celor de mai înainte, putem spune fără teama de a greși că el a fost mereu în pas cu vremea și vremurile, toate scrierile sale însumând multe pagini de actualitate, chiar de strictă actualitate, dacă ne gândim fie și numai la colaborarea sa la cea mai importantă revistă de cultură a țării, **România literară**, semnând *Cronica Tv* între anii 2002-2006. Aceasta este perioada în care și-a demonstrat cu talent și profesionalism latura sa de eseist și pamfletar, apreciat ca atare atât de conducerea publicației în frunte cu Președintele Uniunii Scriitorilor din România, Nicolae Manolescu, cât și de nenumărații cititori, pasionați ai acestui tip de literatură.

Fără alte detalii, volumul de față, **Apropo de...**, subintitulat sugestiv și convingător **eseuri și pamflete** este un volum-scriere în genul respectiv constituind un mănunchi de titluri care „divulgă” intențiile de anvergură ale autorului legate de fenomenul postmodernist. Într-adevăr, introducând fenomenul în context ontologic, cum bine face Dumitru Hurubă, vom constata că o mulțime de autori – autorași s-au dezlănțuit sub această umbrelă protectoare producând „opere nemuritoare” pe care nu le înțeleg nici măcar contemporanii cei mai avizați într-ale teoriei și criticii literare... Pornind de la câte un titlu „comercial și atrăgător-estetic”, alături „extravagant”, „năstrușnic”, titluri ale unor volume de poezii „elegant – promițătoare”, care, constată eseistul, „s-au lipit de sufletul și mintea cititorilor” până când aceștia „și-au dat seama de șmecheria pentru care plățiseră”, a condus la urmarea firească, previzibilă: „Unii s-au jurat, alții-au înjurat asociindu-se în gând să renunțe la

citit poezii pe toată perioada cât mai aveau de trăit.” Dumitru Hurubă - umoristul, împăciuitor, „cu o stare de calm și detașare” s-a gândit „la o mediere”, studiind fenomenul pe care îl generalizează. El descoperă așadar că această practică este una premeditată, „analizată cu atenție” de autorul „dominat de o dorință aprigă de afirmare pentru descinderea în conștiința cititorilor, a criticii literare și a celorlalte valori”, existând și suspiciunea că poate o face „ca să epateze”, autorul considerându-se „el însuși o valoare”... Dumitru Hurubă conchide că „Noul modernism invocat des în ultima vreme de noul val de poeți” ar da naștere unei literaturi – poezie în special – „tot mai compromisă ajustată de dorință, adesea chiar obsesivă, exteriorizată dinspre eul auctorial.” Așa că se iscă o mare dilemă în mintea „mediatorului D. H.” care-și pune retorica întrebare: „Să fie vorba de un aspect emanat de o stare patologică, ori un fel de compensare apropo de unele neîmpliniri erotice proprii?” (*Amăgitoarele titluri*, p.5-8). Acel „Scrieți, băieți, numai scrieți!” (Ion Heliade Rădulescu), pare să nu se fi perimat după '89, dimpotrivă, unii au înțeles chiar, în spirit de solidaritate cu colaboratorii *Daciei literare* (1840), să scrie mult, chiar dacă... fără valoare: „fiindcă se scrie o literatură slabă, aproape batjocoritor de slabă la unii autori autodeclarați scriitori.”, ne asigură Dumitru Hurubă. „Ilustrația coperțelor și titlurile îmbietoare și promițătoare îl bucură pe prezumtivul cumpărător și iubitor de literatură care, se simte înșelat în credința și

naivitatea lui, poate chiar batjocorit, pentru că una crede și alta constată practic, nu de puține ori... Și-atunci vine întrebarea: bine, omul a trecut de... șoc, însă a doua oară nu se mai lasă să cadă în capcană, descoperind că volumul însoțit de tam-tam-ul prezentării este o pseudocreație literară, iar fiorul poetic pare că, profitând de ocazie, nu s-a mai prezentat de mână cu muza, ci a șters-o la modul cel mai laș cu puțință. Aceasta în situația că, ori muza și-a pierdut încrederea în poet, ori s-a ramolit pierzându-și calitatea de inspiratoare, și și-a cerut transferul în interesul serviciului, dacă nu cumva s-a hotărât să-și deschidă firmă proprie, fie chiar un SRL...” Și nu e nimic nou pentru noi, cititorii păcăliți de acest tip autor, de critica de specialitate care, de cele mai multe ori, își arăță neajunsurile, servind unor interese de grup. În calitate de cititori, descoperim nu o dată volume de poezii care conțin tot felul de improvizatii, pretinse creații poetice, însă volumele în cauză sunt mereu însoțite de laude consistente ale celor care practică așa numita critică de întâmpinare, bazată pe subiectivism ori spirit... de gașcă. Să fie vorba și de ignoranța celui care face critica favorabilă unui volum de o valoare îndoielnică, ori sunt epuizate priceperea, moralitatea și intuiția criticului? Îndemnul final adresat de Hurubă ar putea avea ca destinatari atât pe poeți, cât și pe critici: „Așadar... „Scrieți, băieți”, dar cu atenție...” Pentru că opera literară trebuie „să-i transmită oricărui cititor plăcerea și bucuria lecturii”, pentru a o putea apuca „pe calea... perenității”... (*Așadar... „Scrieți, băieți!...”*, p.9-12). Din aceste exemple se desprinde atitudinea dezaprobatoare și persiflatoare față de acei grafomani lipsiți de har, dar și a celor care îi laudă, îi încurajează – a aplaudacilor.

Elementul de bază al pamfletelor cuprinse în acest volum îl constituie ironia, figură prin care Dumitru Hurubă afirmă contrariul celor spuse: ceea ce afirmă pamfletistul, este invers proporțional cu ceea ce el gândește și cu ceea ce înțelege cititorul. Tinerii poeți, susține pamfletistul, simt nevoia să publice bilingv, ceea ce produce nedumeriri, ținând cont și de valoarea așa-zisei creații: „Întrebarea simplă este: de ce se fac atâtea traduceri? Chiar se crede că Occidentul →

DOINA BĂLȚAT

– căci despre respectiva zonă geografică vorbim – este în mare nedumirire și suferință că va trăi spaimea lipsei de contact cu noua poezie română? Să fim sobri, deoarece, dacă aș fi răutăcios, nu mi-ar fi greu să spun că, da, marea masă a cititorilor vestici sunt triști, nu mănâncă, nu beau, suferă de insomnii, nu... nimic, fiindcă nu au la îndemână texte din lirica actuală produsă la noi.” (*Bilingv – bilingv, dar...*, p.13-16). Poate că acei cititori din Occident doresc să inițieze un top al nonvalorilor, la care „ai noștri tineri poeți” au mari șanse la locurile de top în clasamentul amintit anterior, iar dacă „opera” tinerilor poeți români nu ar fi tradusă (bilingvă), cum și-ar mai afișa elucubrațiile și în fața altora? „Spunătorii”, această categorie aparte de preținși scriitori, accidente în domeniul literaturii, nu contează genul literar batjocorit de ei, sunt cei care cu asiduitate, încăpățănare de catâr și îndărătnicie deplină, probează prostia în cea mai desăvârșită valoare a sa. Gradul de incultură care înjosește ideea de scriitor, de om în general, îi asigură categoriei în cauză un statut care, treptat-treptat, din bănuială se transformă în certitudine, cea pe care o cultivă cu succes zbatându-se să-i construiască viață lungă și un trai fără zguduiri existențiale.” (*Spunătorii...*, p.17-20). La adresa acestei categorii de pseudoscriitori se exprimă cu sarcasm, subliniind incapacitatea acestora de a crea opere valoroase, opere care să placă cititorilor, să trezească emoții și sentimente, lipsindu-le cultura generală, implicit și modelele din domeniu, de care doresc o „rupere”, considerând că ar fi... depășite.

O apreciere a lui Hurubă ne stărnește umorul, întrucât, considerăm noi, una afirmă „dacă aș fi răutăcios nu mi-ar fi greu să spun că”, dar acționează tocmai invers, folosind sarcasmul la adresa poezilor/scriitorilor lipsiți de har, tonul condescendent al lui Dumitru Hurubă având rolul de a demasca, de a scoate la lumină intenții și fapte ascunse, de a denunța anumite vicii ale acestei lumi literare, de a-i face ridicoli pe cei infatuați, tonul sarcastic fiind menit să jeneze, să critice ori să insulte. Sarcasmul, în această situație, are rolul de a pune în evidență atitudinea lui Dumitru Hurubă față de acest tip de

„poet” pe care îl descrie, uzând de un limbaj standard, influențând în final atitudinea cititorului. Hurubă recunoaște uneori răutatea mascată de sarcasm: „personal nu fac decât să trag încă un semnal de alarmă că unii, dintre cei mai puțin știutori de carte, dar cu pretenții mari intelectualiste, plus semianalfabeții harnici care sunt de acord, ei cu ei înșiși, că lasă în urmă scrieri nemuritoare, ba unii, supraîncărcați de aroganță consideră că lasă umanității opere de geniu. Zicerea mea aduce cam a răutate strict subiectivă? Aduce, și nu mă dezic...” (*Cam aici ar fi baiul...*, p.25-28). În special cuvintele „nemuritoare, de geniu” stârnesc umorul, întrucât se afirmă inversul.

Artistul, subliniază Hurubă, „trebuie să-și demonstreze forța, priceperea și arta în produsul finit al muncii sale [...] produsul, spiritual ori material, obligatoriu trebuie să aibă calitatea de a fi util, adică de a avea asemenea valoare și eficiență, încât să poată fi integrat atât în existența omului cât și în societatea din care el provine și face parte – acesta ar fi marele câștig” (*Fanatismul bine... crescut*, p.29-32). Iar dacă acest creator de artă dovedește măiestrie prin exteriorizarea trăirilor intime, metamorfozate în creația sa, în stare să producă emoții puternice, sentimente general-umane, bine autocenzurate și corect direcționate spre cititori prin evadarea din generalul individual în generalul social, în care consumatorii operei de

Mihai Ungureanu, Cunună de maci

artă să se regăsească în număr cât mai mare, atunci creația literară are șansa de a deveni una de valoare perenă.

Despre relația dintre autorul de literatură umoristică și cititor, Dumitru Hurubă ne avertizează că lucrurile sunt puțin mai complicate, deoarece „umorul și fenomenul comic obligă la un anumit nivel de cultură”, de multe ori putând să descoperim cu ușurință „inegalitatea dintre doi convorbitori (scriitor – cititor, n. B.D.): unul mai inteligent decât celălalt, ori cu intelcte diferite, fie și reducând totul la partea caracterologică, respectiv, nativ ori nu, fiindcă, în mod natural, suntem diferiți ca nivel de cultură, fie ca receptare a diferitelor acțiuni și activități, respectiv cele care pot avea ramificații de ordin comic”. Ca niște simpli cititori noi putem să nu îi dăm dreptate lui Dumitru Hurubă în cele precizate anterior: reacționăm diferit la umorul sec englezesc ori la cel exploziv românesc, condiția fiind ca acest umor din „zilele noastre” să nu alunece „spre scabros și vulgaritate”. (*Avantajul de a fi... comic*, p.33-36).

Din păcate, literatura umoristică este tratată de critica de specialitate ca „oia răătăcită de turma creației literare generale”, nicidecum că „ea face parte integrantă din aceasta, că se constituie într-un întreg care nu poate lipsi, valoric vorbind, inclusiv din patrimoniul literar național” (*Hai să rădem împreună!...* II, p.40-43), fiind socotită o literatură facilă, fără profunzime etc., chiar dacă această literatură place efectiv cititorilor, iar autorii au o inteligență peste medie și o solidă cultură generală dublată de har. Personal consider că acești critici literari fac discriminări de ordin literar deoarece nu dețin acel nivel de cultură necesar să facă analize docte, obiective ale acestor texte, ori poate nici intelectul nu le este prea... ridicat, iar zicerea lui Hurubă „inegalitatea dintre doi convorbitori” putând fi aplicată sau adaptată și în acest caz (autor – critic literar, n. B.D.).

Din păcate, pierderea este pentru toate părțile implicate (autor – cititor – critic literar), iar „disputa a fost și va rămâne veșnic hotărâtă de Cronos, arbitru delegat de către Forul Timp...” (*Gânguritul prin postmodernism*, p.37-39).

Mai mult, pornind de la marea producție de literatură satirico-umoristică din antichitate și până la cea contemporană, se poate observa →

cu ușurință că nu a existat nici măcar o perioadă fără acest gen de creație literară, iar strădania unor critici de a minimaliza acest gen în speranța că va dispărea, este sortită eșecului. Dar despre „vreo câțiva critici literari”, la care se gândește Dumitru Hurubă, mai aflăm câte ceva: „cu pretenții mari și opere mici, care se strofocă, sânguincioși, să scoată din autori mediocri sau chiar submediocri, nume care să fie cât de cât cunoscute în literatură actuală.”

Și, cu un ton compasiv – ironic, constată și descrie stările prin care trec aceștia: „Chin – chinuri inutile, care pot duce la enervare și renunțare, iar în final chiar la zdruncinarea psihică și la recomandarea de specialitate să-și schimbe locul de muncă în alt domeniu... Ideea aduce a glumă, deși, cotrobâind prin meandrele ei, se pot descoperi reminiscențe ale unor ambiții înverșunate și cam deplasate spre zona crepusculară...” Sunt totuși câțiva critici „specializați în analize de producție poetică” în care caz „s-au cam retras strategic” din fața poeziei actuale, „un ghiveci excelent ale cărui condimente pot, cel mult, să iasă în evidență fie printr-o metaforizare excesivă și derutantă pentru cititori, fie prin construcția de versuri așa-zis filozofice, dar coexistând într-un poem – îmbârligătură ideatică din care, cu toate străduințele sale, nici măcar autorul nu mai înțelege mare lucru” căci „majoritatea covârșitoare a poeziilor lansate pe piața cărții sau a revuisticii, corespund perfect ideii de amalgam, de înșălire și de lipsă totală de valoare.”

În mod ironic, Dumitru Hurubă se exprimă la modul general despre lucruri care i s-au întâmplat în particular: „Curajoși, sau de-a dreptul viteji, unii producători de poezii se autointitulează emfatic „noi, poeții” (cunosc personal cazul unei oarecare poete depressive, o tinerică anostă din capitală, lipsită total de talent și de respect față de alții sau față de sine care, tutuindu-l pe autorul acestui volum – ajuns la o vârstă venerabilă –, ori vorbind depreciativ despre alți scriitori actuali, cu adevărat valoroși, s-a convins pe sine că prin astfel de practici - familiarități s-ar situa undeva la înălțime, alături de „nume care au salvat creația literară de la căderea în anonimat”), ori cazuri ceva mai generalizate, „noi, scriitorii” (cazul unui alt specimen cu pretenții de

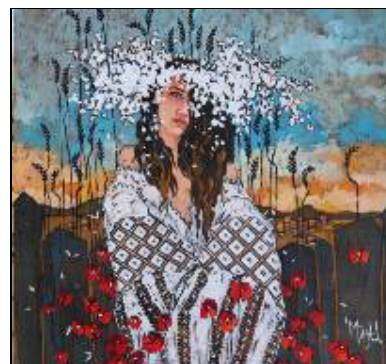
scriitor, de data aceasta conjudețean al autorului, la fel de lipsit de talent scriitoricesc, repetent la gramatică, dar care excelează în arta ipocriziei, a intrigilor ori trădărilor de tot soiul, a linguşelilor pe lângă mai marii zilei, tipul arivistului contemporan perfect adaptat la acest domeniu al creației literare).

Nu e de mirare că Dumitru Hurubă constată (nu doar la cei doi la care m-am referit mai sus, ci și la alții de același calibru) „lipsa de cultură poetică și, implicit, lipsa de cultură generală” care duc invariabil spre nonvaloare, spre kitsch. (**Unii critici literari...**, p.101-103). Mirabil este că „mai tuturor acestor reprezentanți ai noului val, reprezentând, evident, noua literatură, li s-au acordat premii în diplome, dar și în bani – cum s-a întâmplat în cazul multor autori lipsiți de operă și de valoare, dar cu relații puternice inclusiv cu scopul subtil pentru acoperirea unor nevoi... materiale.”

Concluzia autorului este extrasă din realitatea la care asistă în calitate de martor neputincios: „trecearea s-a făcut nu brusc, ci brutal, respectiv de la o literatură valoroasă, echilibrată și apreciată ca atare, la una în care nonvalorile domină – din nefericire... În consecință, noua literatură, pierzând în mod deliberat baza restructurării sale și, tropăind grobian cu bocanci cârpiți cu metafore – unele greu explicabile și greu atașabile ideilor din creație – prin Catedrala literaturii române, nu numai că pierde startul, dar se și abate de la un traseu normal. Aparent, doar aparent!, atitudinea noului val de autori nu este de lepădat, ba pare chiar de **bonton**, dacă n-ar fi jignitoare pentru literatura română, iar cei care se prefac a nu cunoaște acest adevăr, înseamnă că sunt părtași la reconstrucția nefastă a edificiului literaturii naționale.” (**Noi, scriitorii și critica literară**, p.151-155).

Criticii literari cu vocație și responsabilitate au menirea de a păzi literatura autohtonă de calitate, fie prin cronici literare obiective, documentate și pertinente fie prin atitudini corespunzătoare, chiar prin eliminarea, cu analize corecte, a unor autori cu cărțile lor cu tot din viața literară.

Un rol important ar putea avea și revistele literare prin selectarea și publicarea doar a creațiilor cu adevărat valoroase, urmarea firească putând fi

Mihai Ungureanu, Anotimpuri

readucerea cititorilor alături de creațiile literare. Și pentru că tot am adus în discuție problema revuisticii, aflăm ce constată Dumitru Hurubă: nu doar că sunt foarte multe reviste de cultură sau pur literare, dar ele au colective redacționale formate din „personalități perfect anonime”, unele apar „sub egida Uniunii Scriitorilor”, iar „conștiincioșii, harnicii și zeloșii mediocri din toate părțile s-au grupat” după internaționalista zicere: „Proletari, din toate țările, uniți-vă!” și totul „se întâmplă cu sârg și veselă ireponsabilitate în mai toate colțurile lumii așa-zis literare, ajutate și a ajustate prin multe reviste și revistute sufocate de emoționant colcăitoarea mediocritate”. Păcat doar că unele reviste literare vechi, valoroase, cu respect pentru cititori, nu au mai fost finanțate de autorități, fiind nevoite să își întrerupă apariția – „cazul cunoscutei și valoroasei reviste PRO-SAECULUM din Focșani...” (**Scenariu revuistic...**, p.84-86).

În ce privește limba română și excesul de englezisme care a invadat-o, fără să își aibă rostul, autorul prezentului volum ne recomandă „ca pe o datorie de onoare” să avem grijă la termenii introduși forțat în vocabular, ca aceștia „să se justifice și să-și merite locul din punct de vedere lingvistic”, limba română fiind suficient de bogată și aptă să acopere toate nuanțele de limbaj. (**Coborârea din copac...**, p.54-56).

În această ordine de idei, în cartea sa, Dumitru Hurubă încearcă să (ne) lămurească unele chestiuni ceva mai complicate, prin comentarii obiective, și chiar reușește...

Dumitru Hurubă, **Apropo de...** (eseuri și pamflete), Editura Vatra veche, Tg. Mureș, 2023, 224 p.

GHEORGHE JURCĂ - 85

Gheorghe Jurcă reconfigurează un binecunoscut aforism, „ars longa, vita brevis”, printr-o longevitate activă, cu putere de creație, într-o tinerețe a elanurilor creatoare.

Și nu vorbim doar despre „clipa de-acum”, aniversară, ci și despre faptul că, de la debutul său în 1972, în revista *Luceafărul*, anii din urmă au fost foarte rodnici. În ultimul deceniu a publicat peste zece volume – poezie, proză.

În labirintul căutărilor profesionale, a ajuns până la urmă să facă exact ceea ce a simțit că e chemarea sa: jurnalism. A stat peste patru decenii de veghe la mersul lumii, „câine de pază” al bunelor și relelor din noi, dar, în același timp, a scos clipa din cotidian și i-a dat durată... literară. Nuami după evenimentele din decembrie 1989 a publicat peste 50 de volume de versuri, povestiri, teatru, roman, memorii, eseuri, patru dintre ele fiindu-i premiate de Filiala Alba Iulia – Hunedoara a Uniunii Scriitorilor.

A dat, ca jurnalist, distincție unei activități de mare angajament moral, reușind să dea strălucire și creației sale de ficțiune, care s-a hrănit pe săturate din experiența profesională.

De la înălțimea vârstei sale ne privește cu nostalgie, la care-i răspundem cu respectul nostru pentru întrea-ga sa operă, jurnalistică și literară.

NICOLAE BĂCIUȚ

Doar singur cu tine

Uneori poemele mele se scriu singure e destul să am o coală de hârtie în față și preț de câteva minute, poate chiar secunde

și poemul face reverențe în fața mea îmi face strengărește cu ochiul iată ultimul dintre acestea:

”- Tu ești iubirea mea pe care vreau s-o mângâi până la flagelare
aș vrea să fiu singur cu tine pe lume
m-aș bucura dacă ne-ar mai însoți

și câțiva copaci plini de frunze
iarbă, râuri, flori, nori albi de bumbac
din care să-ți croșetez o cămașă...;

- Și tu - mi-ai replicat-, să fii eul meu
eul meu cel mai sensibil și mai profund
pe care să-l protejez ca pe-o floare
de îngheț, să-i asigur un confort
de care se bucură doar șahul persan
o, și aș vrea să te învelesc într-un
zefir de mătăse și așa cum făceau pe
vremuri vechii chinezi să-ți parfumez
așternutul înainte de culcare cu esențe
de aloe, ambră și mosc
dar parfumul cuverturii tale brodate
cu aur s-a evaporat deja
iar focul din cămin nu mai arde
vreau să fiu doar singur cu tine pe
lume.”

Inimă vegetală

Toamna ies în fiecare dimineață
desculț
în grădină și fac câțiva zeci de pași
din pomi se desprind alene frunze
de o cromatică halucinantă
baletează câteva clipe prin aer
apoi se așează cuminiți pe pământ
grădina mi se pare un imens plan
la care mâini nevăzute scot game
întregi de elegie.

Când mă întorc în casă
covorul e plin de frunze
le iau în mâini și tremură spasmodic în
palmele mele
încep să mă sperii
parcă aș purta în spate o mantie
cusută din mii de frunze palide
mă zgâlțâie gândul că eu însumi
sunt o biată frunză
în care palpită o inimă vegetală.

Ar trebui să mă privesc în oglindă
să văd dacă chiar așa stau lucrurile
dar n-o fac, știu că sunt bătrân
dar oare chiar sunt o frunză
asta înseamnă că voi înverzi la
primăvară
când se vor topi zăpezile
dar oare chiar vor mai cădea zăpezi
va mai veni o nouă primăvară
nu știu
poate că da, poate că nu
asta rămâne de văzut.

A trecut o corabie și tu nu erai pe ea

Te aștept de-o mie de ani
de când încă nu te-am cunoscut
vară de vară merg la malul mării
să văd corabia din care

tu îmi faci semne
cu năframa pe care
ți-am făcut-o cadou
de ziua ta;

Odată a venit o corabie
plină de mirodenii
de tot felul de vase aurite
de pirați, de mătăsure, din Ispahan
dar tu nu erai pe ea
tristețea este și ea o realitate
m-am întors acasă cu o
decepție cât un ocean;

Mi-am dat seama că n-o să
mai vii niciodată
nici chiar sub formă de iluzie
marea s-agită
corăbiile trec
tu nicăieri
poate peste o mie de ani.

Ultimul vers

Am băut vinuri ieftine
am iubit femei alungate de alții
am citit cărți pe care nu
le-am înțeles
am scris versuri pe care
nu le-a citit nimeni
am umblat pe căi pe care
puțini au fost
am văzut fuiuare din cenușă
ce se ridicau de pe pământ
fără să știu cine a aprins flacăra
m-au udat ploii albastre
care au înverzit câmpul
bucata de pământ în care-mi voi găsi
locul de veci;

Apele au curs de-a lungul
și de-a latul pământului
doar Dumnezeu știe unde
rândunelele s-au întors
de la tropice în pădurile bătrâne
în care au îndrăznit să mai
crească câțiva lăstari
casa mea, o casă oarecare
stă pe același deal oarecare
ce aduce tot mai mult cu o iluzie;

Voi fi ultimul ei locuitor
în care voi bea un vin ieftin
și nu voi mai iubi pe nimeni
aici pe masa din scânduri de brad
voi scrie ultimul vers
pe care îl va citi întunericul
tot ce vei scrie noaptea
va rămâne scris pe tăblița
de ardezie a zilei ce va urma
asta dacă nu cumva întunericul
va înghiți
tot pământul.

GHEORGHE JURCĂ

CONȘTIINȚA CRITICĂ? PREZENT!

Oricare individ, având convingerea că e talentat, sănătos la cap, dar având și o ajustare de pregătire școlară, poate demonstra, în calitate de autor, că are argumente aptitudinale, inclusiv certitudini, în privința creației literar-artistice, ori în alt domeniu. Aplicând chestiunii o logică simplă, nu pare deloc să fie greu, complicat, ori complex, însă, ca rezultat, poate crea sentimentul unei împliniri/neîmpliniri imediate, ori de mai lungă durată, dacă se are în vedere o perspectivă... Cu un simplu transfer în câmp ideatic, dar eficient, e posibilă construcția unui eșafodaj cu ajutorul căruia individualitatea cuiva se rotunjește ca formă și conținut calitativ ajungând în prima etapă până la consecințe valorice absolut binefăcătoare. În această ordine de evoluție a lucrurilor, nu este foarte cuprinzătoare dezvoltarea pretențiilor personale cu scopul îmbarcării în mental a primului germen de conștiință critică. Astfel, ajuns în acest punct și stadiu, creatorul de artă are șansa reală să asigure o anumită o garanție valorică a operei sale. Însă, până una-alta, este necesară și esențială acceptarea ipotezei că opera literară aflată în drum spre destinatarul său principal, cititorul, dacă nu e în totalitate vulnerabilă, atunci, oricum este expusă ici-colo unui fenomen mai mult ori mai puțin unei infestări agresive cu multe, adesea foarte multe slăbiciuni, ori variante... tentante. De aceea, revin să spun că o conștiință critică al unui autor asigură operei sale nu doar valoare, ci și forță în ideea de perenitate. Din nefericire, nu puțini autori actuali și pretins moderni, consideră existența conștiinței critice o nouă formă de cenzură/autocenzură pozitivă, la urma urmei, transferându-i această sarcină laturii responsabile din eul său creator.

Pe același versant al cunoașterii de sine, sintagmă suficient de lămuritoare, spun și cred eu, nașterea și viețuirea unei conștiințe critice nu e o povestioară simpatcă și-atât, ci o modalitate sau o latură a eului auctorial cu o înaltă responsabilitate nu doar artistică, ci și umană, chiar dacă termenul sună oarecum nepotrivit. Este doar o aparență, să ne înțelegem! Pentru că artistul, scriitorul/poetul în cazul de față, este

cel care, printr-o bună și serioasă pregătire în sensul de cultură generală dublată de cultură de specialitate, va ști să-și pună în funcțiune conștiința critică și astfel se va prezenta în fața publicului cititor cu sufletul curat că realizase o creație așa cum și-a dorit-o, cum e pregătită valoric să reziste în timp. În această ordine de idei, se poate vorbi acum de o inspirată și reușită operă literară. Aici, într-o clipă de răgaz, să mai menționez că încrederea în exercitarea practică a unei ocupații oarecare (aici, literară), poate avea și rolul și rostul de atestare a unor aptitudini care nu le mai rămâne autorilor decât să demonstreze acest adevăr inclusiv din punct de vedere spiritual și material. Creația literară a cutărui autor devine astfel și un puternic și optimist punct de sprijin pentru întreaga creație a celui testat prin contactul/contactele cu masa mare de cititori.

Prezenta teorie, frumoasă, dar teorie, nu se naște din nimic, adică dintr-o bază a gândirii înfiptă treptat-treptat, deseori pe neașteptate chiar, în mintea și sistemul nostru psihologic. Spre binele său și a operei literare proprii, autorul, dacă este conștiincios și egoist din acest punct de vedere, odată agonisită materia primă ca bază de plecare, se poate metaforiza în conștiință critică exact cea care poate fi considerată un început. Spuneam: dacă autorul creator de operă devine conștient de ce i se întâmplă – ca să glumesc puțin – are și puterea și trebuința de a interveni cu scopul îndreptării unor erori apărute accidental în creația sa. Astfel, curățarea și aerisirea creației artistice proprii, este implicată într-o evoluție, sau ultima etapă, în calea ei spre destinatar, spre finalul calitativ hotărât

de autor, în acest fel s-a ajuns la etapa de jubilație a lucrului bine făcut. Ajunși aici în ceea ce privește desfășurarea comentariului de față, ar fi total greșit să nu fi rezervat o întâlnire cu ideologia transmisă prin câteva generații de Georges Poulet (1902-1991) a ideilor din opera sa, tocmai sugestiv intitulată „*La conscience critique*” și tradusă la noi de Ion Pop... Apoi, ca să știm pe ce ne bazăm în cele ce urmează, mai completez aici că Georges Poulet, a fost un critic literar belgian și profesor universitar la Universitățile din Edinburgh (1927-1952), Baltimore (1952-1857), Zurich (1957-1969) și Nisa (1969-1973)... El este cel care a comentat consistent și doct fenomenul conștiinței critice referindu-se la autori precum Baudelaire, Proust, Bachelard, Sartre neomițându-l pe Jean Starobinski, de exemplu...

Însă, pentru argumentarea și consolidarea câtorva idei lansate în acest succint comentariu, printr-un simplu citat, dar aproape simbolic, îmi voi motiva aducerea în prim-plan a personalității lui Georges Poulet și anume: „*Să ne imaginăm, atenționează el, începutul lui „Igitur.” Într-o odaie goală, pe o masă, o carte își așteaptă cititorul. Mi se pare că aceasta este situația inițială a oricărei opere literare. Înainte ca cineva să înceapă a o citi, nu există decât un obiect de hârtie care, prin prezența sa inerentă într-un loc oarecare, își afirmă doar existența sa de obiect.*” (Georges Poulet: *Conștiința critică*, Editura Univers, 1979, p. 289).

Acum cutez să spun că a vorbi despre *conștiința critică* în cazul creatorilor de literatură, în special poezie, suntem proprietarii conceptului de la care se poate porni spre desăvârșirea cu responsabilitate a unei opere literare, în special lirice, respectiv având în vedere proiectarea acesteia spre circumscriere în contextul literaturii naționale. Desigur, în această variantă-dorință trebuie să existe un fundament teoretic în stare să „țină pe umeri” întregul produs literar, edificiu cu pretenții și, în același timp nevoit să respecte întregul canon impus de creație...

Aceasta doar în cazul că autorul este convins că a sa conștiință critică și-a luat... toate măsurile de prevedere.

DUMITRU HURUBĂ

DOCUMENTELE CONTINUTĂȚII

De la romani la români

pledoarie pentru latinitate

(III)

Școala Ardeleană este percepută ca mișcarea latinistă prin excelență, care i-ar fi ocolit din ignoranță și din rațiuni politice pe daci, care ar fi inventat originea romană a românilor, care ar fi „latinizat” programatic arhaica, balcanica sau nedefinita limbă română și care ar fi răspândit printre străini ideea romanității poporului, ca să obțină drepturi politice naționale pentru românii transilvăneni discriminați. Prin urmare, percepția comună, susținută și de unii falși savanți, este că românii nu sunt nici urmașii dacilor și nici urmașii romanilor, ci un amestec amorf, obscur și greu de definit și de încadrat în schema familiilor de popoare europene. Aceleași lucruri se cred și se susțin și în legătură cu limba română, considerată o limbă necultivată și primitivă până prin secolul al XVIII-lea, când ar fi fost turnată în forme latine de către erudiți. Există un grup restrâns de intelectuali care știu, totuși, destul de vag că, începând de prin secolul al XV-lea, unii cărturari și martori străini care au trecut prin Țările Române au remarcat latinitatea românei și au susținut originea romană a românilor. De aici, se trage concluzia greșită că anumiți români au aflat de la umaniști cine erau ei și de unde veneau, pe de o parte. Pe de altă parte, se insinuează că doar sub influența Umanismului ar fi fost încadrați românii în romanitatea orientală, din nevoia de sistematizare a lumii în funcție de exigențele clasicismului greco-latin, imitat în epoca Renașterii. Cei care susțin asemenea aberații nu au, în general, pregătire de specialitate și nici intenții științifice legate de cunoașterea obiectivă. Scopurile lor, deși conduc la același rezultat, nu sunt identice: unii susțin că românii nu sunt romanici pentru ca acest popor – cel mai numeros din sud-estul Europei – să nu fie plasat într-o ambianță de elită mondială, să nu se afle într-o companie onorabilă, iar alții, dimpotrivă, cred că prezența românilor între romanici ar fi de ocară, că românii nu se pot trage din „cuceritorii” și „imperialiștii” romani, ci din neamuri mult mai nobile, care au populat cumva și cândva aproape

întreg pământul. Aceste etnii, considerate de anumiți „patrioți” mult mai vechi decât „obscurii” romani, i-ar proiecta pe români în eternitate și i-ar scoate din logica trecerii iremediabile a timpului.

Ispita istoriei e de neevitat pentru mulți intelectuali români, care – fascinați de trecut și cuprinși chiar de dragoste pentru națiunea lor – uită că studiul lumilor revolute este o specialitate grea, care necesită o pregătire îndelungată, asiduă, anevoioasă, bazată pe eforturi imense, pe stăruință și pe multă înțelepciune. Amatorismul în istorie, chiar și când este generat de cele mai bune intenții patriotice, poate conduce la rezultate dezastruoase, de subminare a credibilității unui popor, de sporire a dezorientării străinilor, de punere sub semnul întrebării a muncii unor generații întregi de specialiști autentici, onești și erudiți.

*

Această mică lucrare și-a propus să explice chestiunea identității etnice și lingvistice a românilor, în cadru universal, pe înțelesul publicului larg și, prin urmare, nu este un produs pur științific. Limbajul său nu este de strictă specialitate, fapt pentru care unii profesioniști ai domeniului ar putea să fie nemulțumiți sau dezamăgiți. De asemenea, am simplificat mult argumentațiile, spre a nu îngreuna lectura și înțelegerea mesajului cărții. Cu toate acestea, simplificarea nu a intenționat să însemne vreo abatere de la adevărul omenește posibil. Pe de altă parte, conținutul cărții operează cu mărturii culese din mai multe limbi, cu precădere din latinește, ceea ce ar fi putut să fie o barieră în calea curgerii line a lecturii. De aceea, am tradus în românește toate pasajele din alte limbi. Ne-am asumat acest risc, deși traducătorul este „trădător” – cum spun italienii printr-un joc de cuvinte – pentru că nimic nu poate egala textul original, genuin și nici farmecul limbii de bază în care acesta a fost scris. Dacă nu a rezultat tocmai o lucrare simplă, clară și inteligibilă pentru unii, ori dacă nivelul ei științific-erudit nu se află la înălțimea așteptată de alții, este exclusiv vina autorului. Poate că strădania va da rezultate mai bune în viitor. *Fecit quod potui, faciant meliora sequentes* („Am făcut ce am putut, să facă mai bine urmașii”).

Cartea aceasta a putut să fie scrisă datorită eforturilor zecilor de

generații de istorici care, de la Renaștere încoace, au cercetat soarta românilor, statutul și rolul lor în această parte de lume, specificul lor și al graiului lor. La baza unora dintre capitolele acestei cărți se află o serie de conferințe ale mele, rostite cu diferite prilejuri, precum și mărunte studii și articole, publicate în periodice de specialitate sau de cultură, în volume colective etc. Acestea au fost preluate apoi de diferite publicații tipărite sau digitale și multiplicare, de regulă fără știrea mea sau acordul meu ori ale editurilor implicate. Nu le-am ținut și nu le voi ține niciodată socoteala. Prin urmare, nu știu exact unde și când mi s-au publicat și repetat toate textele mele. Nu am nici timpul necesar ca să fac aceasta, nici dorința de a admonesta pe nimeni și nici de a da pe cineva în judecată pentru publicarea vreunui material al meu, asupra căruia nu am precizat că am sau chiar nu am drepturi exclusive de reproducere (*copyright*). Spun aceasta mai ales pentru aceia – puțini, din fericire – care îmi urmăresc cu tenacitate și răutate „autoplăgiatele”, acreditând ideea fără noimă că „fur” adesea din propriile mele lucrări. Toți istoricii din lumea asta – mă refer la aceia care au avut o activitate publicistică bogată – s-au repetat din când în când, au preluat și perpetuat propriile idei și chiar lucrări, topindu-le în alte lucrări, în sinteze noi, fără să fie acuzați că s-ar fi „jefuit” pe sine sau că ar fi ofensat publicul cititor. Dacă lăsăm ca ideea păcătoasă a „corectitudinii politice”, sfidătoare a adevărului și a bunului simț, să pătrundă și în lumea intelectuală și a creației spirituale, atunci ne condamnăm la meschinărie, devenim homunculi (homuncuși) și ne limităm singuri mijloacele de exprimare.

Acad. IOAN AUREL POP

Convorbiri duhovnicești

Ioan al Banatului

Șansa bogatului de a se mântui

Luminița Cornea: Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, sărbătoare de sărbătoare, credincioșii merg la biserică...

Înaltpreasfințitul Ioan: Binecuvântat să fie Dumnezeu care ne învrednicește să pășim pragul sfințelor biserici și să ne răcorim sufletele cu roua harului Duhului Sfânt la izvorul vieții.

L.C.: Vă rog să vă opriți la pericopa evanghelică de la Luca, cap. 16, versetele 19-31, în care Mântuitorul spune o pildă despre *Bogatul nemilostiv și săracul Lazăr*: „Era un om bogat care se îmbrăca în porfiră și în vison, veselindu-se în toate zilele în chip strălucit. Iar un sărac, anume Lazăr, zăcea înaintea porții plin de bube, poftind să se sature din cele ce cădeau de la masa bogatului; dar și câinii venind, lungeau bubele lui”. Sunt aici două vieți, două trăiri, deosebite foarte mult între ele. Vă rog...

Îps. Ioan: Să vedem ce a vrut să spună Hristos. De ce le-a spus pilda aceasta? Mântuitorul și-a luat subiectele pe care avea să le rostască oamenilor din viața reală, cotidiană. Dar, de data aceasta, subiectul nu este din lumea de jos, ci din lumea de dincolo. În această evanghelie Mântuitorul face distincție foarte clară între lumea de jos, pământescă, și lumea de dincolo. Aici este fundamentul explicației acestei parabole, că există o lume în care trăim noi acum, dar că mai este încă o lume, lumea lângă Avraam, la sânul lui Avraam, adică în Rai, și lumea suspinelor iadului. Acestea sunt principiile care stau la bază și mesajul evangheliei.

Să vedem, cum spuneam? „Era un om bogat.” Ce este un om bogat? Cum arată un om bogat? Ce-l deosebește? Pentru Dumnezeu, definiția omului bogat este alta decât cea comună nouă. Omul bogat nu este acela care are multe, ci acela care se mulțumește cu puțin. În fața lui Dumnezeu, este bogat nu acela care are multe avuții. Pe omul care se mulțumește cu puțin, pe acela îl socotește Dumnezeu bogat în lumea aceasta și va fi lângă El în Împărăția lui Dumnezeu.

Binecuvântat să fie Dumnezeu că între cititorii acestei cărți, după cât îmi dau seama, sunt foarte mulți bogați, pentru că se mulțumesc cu puțin. Desigur că aceștia, în timpul sfintei liturghii, nu se duc să mai muncească,

ori să mai facă ceva. Ei spun: *Mi-ajunge!* Ei fac parte dintre aceia care spun: *Am muncit toată săptămâna, iar în ziua Domnului mă duc să-L cinstesc în mod deosebit pe Dumnezeu.*

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte, vă rog să vă referiți în continuare la săracul Lazăr.

Îps. Ioan: Da, spune Mântuitorul că, lângă casa bogatului, peste drum, era un sărac, Lazăr, plin de bube, căruia câinii îi lungeau rănilor. Oare ce sarcină îndeplinea săracul din parabolă? Ce rol avea el acolo? De ce l-a pus Dumnezeu în fața casei bogatului? *Săracul Lazăr era șansa bogatului de a se mântui.* Cum i-ați spune omului acesta? Ce meserie avea el? Era portarul Raiului. Săracul Lazăr voia să-i deschidă omului bogat ușa Raiului, dar bogatul nu s-a apropiat nici de Lazăr, nici de ușa pe care putea să i-o deschidă Lazăr. Dacă ar fi venit, din când în când, cu o bucată de pâine să-i dea lui Lazăr, cel plin de bube, și câinilor, Lazăr i-ar fi deschis într-o zi ușa Cerului și ar fi mers pe cărarea către Împărăția lui Dumnezeu. Toți vom ajunge într-o zi la poarta cerului și acolo nu vor fi străjeri cu arme să ne deschidă poarta, ci săracii – aceia pe care, în umilință, i-am miluit în lumea aceasta - se vor ruga lui Dumnezeu pentru noi să ne deschidă porțile Cerului.

Cei săraci, cei pe care i-am ajutat în viața aceasta, aceștia sunt și vor rămâne rugători pentru noi către Prea Sfânta Dumnezeu. Când îi dai o bucată de pâine și îți spune înlăcrimat: Dumnezeu să primească, apoi să știi că a primit Dumnezeu. Dacă îi dai o bucată de pâine unui sărac, el n-o aruncă, dar dacă îi oferi o bucată de pâine unui îmbuibat, i-ai dat-o și o găsești aruncată la marginea drumului.

Tot ce dăm celor necăjiți și săraci ajunge la Dumnezeu. Sunt singurele persoane care duc jertfa și mila noastră la bunul Dumnezeu.

Îps. Ioan: Mai facem un pas. Aflăm din evanghelie că a murit Lazăr și a fost dus de îngeri în sânul lui Avraam. La moartea noastră, a fiecăruia, să nu credeți că se încheie totul cu pecetluirea mormântului. Într-adevăr, preotul pecetluiește mormântul, dar îngerul lui Dumnezeu ia sufletul și-l duce la porțile

judecății lui Dumnezeu. Auziți ce taină mare este la înmormântare! Noi nu prea, nu prea suntem atenți la înmormântare. Spunem: *A murit fratele Gavrilă! Când l-or înmormânta? Unde l-or înmormânta?* Sunt întrebări firești, dar nu ne punem întrebarea: *unde va duce îngerul lui Dumnezeu sufletul lui?* De aceea, printre alte mesaje ale acestei evanghelii este acela că *există lumea de dincolo*, lumea în care merg deocamdată sufletele, iar la învierea cea de obște, de asemenea, noi toți, așa cum l-a creat Dumnezeu pe om, trup și suflet.

L.C.: Vă rog să ne spuneți un cuvânt și despre dialogul dintre bogat și Avram.

Îps. Ioan: Îi spune bogatul lui Avram să-l lase pe Lazăr să încingă(???) degetul cu o picătură de apă, să-și astâmpere setea.

Și după dialogul pe care îl are, zice să-l lase pe Lazăr să meargă acasă, că mai are cinci frați și iată, n-ar fi vrut să ajungă și ei acolo unde este el.

Deci dincolo, după moarte, mai este conștiință și cei de dincolo, ai noștri ne spun: mama, tata, frate, soră, ce-ai plecat dincolo, îți spun astăzi: Pocăiește-te, întorește-te la Dumnezeu, nu cumva să ajungă în adâncul iadului.

Iată, de dincolo s-a gândit la cei cinci frați ai săi. Și acum vă întreb, până nu-i târziu: V-ați gândit la frații dvs., la cei din familia dvs., v-ați gândit să nu ajungă în iad?

Mamelor, mamelor, unde vă sunt fiicele la ora aceasta? Nu vă gândiți la ele și la prunci? Nu vă este teamă că pe la ora asta sunt în iad? Nu vă este milă de fii, de fiice, de soți, de frați și de surori? Iată, bogatul din evanghelie, de dincolo, s-a gândit, de aceea încă un mesaj și un îndemn: *Fie-vă milă de cei din casa dumneavoastră, de semenii, de prieteni, de vecini, de oricine! Întindeți mâna celor care au căzut și ajutați-i să pornească pe cărarea care duce spre Avram, a bucuriei lui Dumnezeu!* Și atunci când nu-l lasă pe Lazăr să se ducă, ce-i spune: *Au pe Moise și pe proroci să asculte de ei!* Ce face practic Hristos când spune aceste cuvinte? Hristos spune, în altă parte, n-am venit să stric legea, ci am venit s-o împlinesc și mai precis ar fi așa: Hristos, prin aceste cuvinte: *au pe Moise și pe proroci recunoaște autoritatea harică, inspirată a Vechiului Testament*, cum s-ar spune a pus ștampila și a semnat, adică au pe Moise și pe proroci, de aceea noi, creștinii, avem *Biblia*, avem *Vechiul și Noul Testament* pentru că toate textele de acolo sunt folositoare, de suflet, pentru mântuirea noastră.

A consemnat
LUMINIȚA CORNEA

TUNETUL (IISUS HRISTOS)

(II)

Al doilea citat se referă la călătoria pe care o fac Iisus Hristos și apostolii spre Ierusalim: «Și a fost că atunci când s'au apropiat zilele înălțării Sale, El Și-a întărit gândul de a merge la Ierusalim. Și a trimis vestitori înaintea Sa. Și mergând ei, au intrat într'un sat de Samarineni,³ ca să-I pregătească totul».(Luca 9, 51-52).

Fiindcă n-au fost primiți într-un sat de samarineni, pentru că „El Se îndrepta spre Ierusalim” (Luca, 9, 53), **Iacob și Ioan**, care cunoșteau ce putere li s-a dat și considerându-se **Fiii Tunetului**,⁴ l-au întrebat pe Iisus: «Și văzând acesta, ucenicii Iacob și Ioan I-au zis: „Doamne, *vrei să zicem să se coboare foc din cer să-i mistuie, cum a făcut și Ilie?...*” Iar El întorcându-Se, i-a certat și le-a zis: „Nu știți ai Cărui **Duh** sunteți? **Că Fiul Omului n'a venit să piardă sufletele oamenilor, ci să le mântuiască**”. Și s-au dus în alt sat». (Luca, 9, 54-56).

Este pentru prima dată când Iisus spune despre El Însuși că este Duh. Iacob și Ioan n-au înțeles că erau fiii lui Iisus, care era Tunetul. Domnul Iisus, Stăpânul Duhurilor și al trupurilor, este Duh intrupat pe pământ și Duh în cer. Iisus, în convorbirea cu fariseul Nicodim, îi spune acestuia: «Ce este născut din trup, trup este: și **ce este născut din Duh, duh este**» (Ioan, 3, 6) și «Vântul suflă unde vrea și tu îi auzi glasul, dar nu știi de unde vine și nici unde se duce. Așa este cu tot cel ce e **născut din Duhul**». (Ioan, 3, 8) și: «**Adevăr, adevăr** îți spun, de nu se va naște cineva din **apă și din Duh**, nu va putea să intre în împărăția lui Dumnezeu». (Ioan, 3, 5). Ultimele afirmații sunt fundamentale pentru instituirea Botezului creștin ca Taină, necesitate absolută mântuirii omului.⁵

3 Sub semnul reciprocității, Samarinenii evitau contactele cu iudeii, și cu atât mai mult cu pelerinii ce călătoreau spre Ierusalim; de obicei, aceștia din urmă ocoleau teritoriul Samariei (provincie între Galileea și Iudeea), preferând un drum mai lung și mai anevoios. (Apud: **BIBLIA**, nota c, p.1533).

4 **BIBLIA** din anul 2001, redactată și adnotată de BARTOLOMEU VALERIU ANANIA Arhiepiscopul Clujului, începe cuvintele **Fiii Tunetului** cu majuscule, ceea ce înseamnă că editorii au înțeles că **TUNETUL** reprezintă divinitatea, care divinitate este redată în toată SFÂNȚA SCRIPTURĂ cu literă majusculă.

5 *Ibidem*, p.1558, nota b.

«În toate tradițiile religioase și aproape toate sistemele filozofice, întâlnim ansambluri ternare, **triade** ce corespund unor forțe primordiale ipostaziale sau unor **chipuri ale zeului suprem**. Deși raporturile dintre diferitele componente ale acestor triade nu sunt întotdeauna ușor de deslușit, se pare că ele n-au fost totuși concepute după un model atât de ferm și de precis ca Treimea creștină. Dar dacă teoria opoziției relative ne îngăduie să depășim contradicția logică, ea nu spulberă deloc misterul.

Putem cita, cu titlu de exemplu, o triadă dintre cele mai puțin cunoscute. Pe vremuri, arată Guzman Poma de Ayala (*Nueva Cronica y buen gobierno*), vechii peruani recunoșteau existența unui **zeu suprem** (Illapa = Trăsnet) **ca trei persoane**: tatăl (judecător), fiul mai mare și fiul mai mic – **ultimul, stăpân peste ploile fertilizatoare și deci dătător de hrană omenirii**.

Putem socoti triada Trăsnet-**Tunet**-Fulger ca manifestare a unui zeu al furtunii, din zorii civilizațiilor amerindiene».⁶

În Peru, la venirea catolicilor spanioli, runaŋacașii dau niște „ordonanțe ale *waka*-elor” prin care recomandă următoarele: «**Kurisii – fii ai fulgerelor și tunetelor – vor fi totdeauna conduși pe munți și adorați ca și waka-ele**».⁷

Dacă la Iisus Hristos, **fii Tunetului** erau **frații Iacob și Ioan fiii lui Zevedeu**, la runaŋacași, **fiii fulgerelor și al tunetelor vor fi Kurisii**.

Fecundatorii se substituie zeilor uranieni.

Fecundatorii care sunt **TUNETUL**, zeii furtunii și zeii procreatori, **sunt Fiii zeului ceresc**. Asemănător, în lumea creștină, **TUNETUL este IISUS HRISTOS care este FIUL LUI DUMNEZEU**.

Gemenii

«Așvinii, întocmai ca Dioscurii (Dios kuroi, cf. let. *dēwa, del.i* lituan. *diēwo sunelei*) sunt **fiii zeului cerului**. Mitul lor datorează mult, atât hierofaniilor cerești (**Aurora, Venus,**

fazele lunii), cât și sacralității Gemenilor; într-adevăr credința după care **nașterea gemenilor presupune unirea unui muritor și a unui zeu**, și mai ales a unei divinități a cerului, este extrem de răspândită. Așvinii sunt înfățișați întotdeauna alături de o divinitate feminină, fie **Ușa, Zeița Aurorii**, fie **Sūryā**; Dioscurii însoțesc de asemenea o figură feminină, mama sau sora lor; Castor și Polux o însoțesc pe Elena; Amphion și Zethos, pe mama lor Antiope; Heracles și Iphicles, pe mama lor Alcmena; Dardanos și Iason, pe Harmonia etc. Să reținem că:

a) **Așvinii, Dioscurii**, sau oricare ar fi numele acestor gemeni mitici, **sunt fiii zeului ceresc** (de cele mai multe ori, din unirea acestuia cu o muritoare);

b) nu se despart de mama sau de sora lor;

c) activitatea lor pe pământ este întotdeauna binefăcătoare. Așvinii, ca și Dioscurii, de altfel, sunt tămăduitori, îi salvează pe muritori din primejdii, îi ocrotesc pe navigatori etc. Ei sunt, într-un anumit sens, reprezentanții sacralității cerești pe pământ, deși profilul lor este, incontestabil, mai complex și nu poate fi redus la simpla distribuirea a acestei sacralități. Dar, oricare ar fi ansamblurile mitico-religioase de la care s-ar revendica figura Dioscurilor, activitatea lor binefăcătoare rămâne un fapt».⁸

Prof. EUGEN MERA

6 JEAN CHEVALIER, ALAIN GHEERBRANT, *Dicționar de simboluri*, vol.3 (P-Z), p.372.

7 SIMONE WAISBARD, ROGER WAISBARD, *Mumiile din Peru*, Traducere în românești Radu Olteanu, Editura Științifică, București, 1965, p.173.

8. MIRCEA ELIADE, *Tratat de istorie a religiiilor*, Cu o Prefață de Georges Dumézil și un Cuvânt înainte al autorului; Traducere de Mariana Noica, Ediția a III-a; Ed. Humanitas, București, 1999, p.87.

Asterisc

Figura 114 - „mormintele scriitorilor”

din Cimitirul „Bellu – Ortodox” –
București (III)

Mai înainte de a continua prezentarea mormintelor scriitorilor din **Rândurile 2 -11** din cadrul parcelei **”Figura 114”**, să răspundem la o întrebare pusă în mod frecvent de oameni: *”De unde provine numele Cimitirului Bellu”*. Răspunsul pe scurt este că prin **Barbu (Bellio) Bellu** numele familiei sale a ajuns să fie legat de cel al **Cimitirului ”Bellu”**. Dar, mai întâi, să spunem că acesta a fost judecător, politician (senator), ministru (al Cultelor, apoi al Justiției), baron, spirit progresist, novator, întrucâtva boem, tată – dar neînregimentat ca soț cu acte, a fost, de asemenea, acela care a adus primul automobil în București („A murit Bellu, cel cu automobilu” - după cum scria, nepotrivit, presa la moartea lui), dar, cel mai important poate, el a fost donatorul terenului pentru viitorul Cimitir ”Bellu”). În **1897**, cu trei ani înainte de la mutarea din această lume, **Barbu Bellu** era prezentat de Dim. R. Rosetti în *Dicționarul Contemporanilor de Dim. R. Rosetti (secolul al XIX-lea). Ediția I-a* (București: Editura Lito-Tipografiei ”Populara” – Pasagiul Român, no 12, 207 p.), la p. 25, astfel: *”Bărbat politic. Născut în București pe la anul 1825. A făcut parte din studiile sale în casa părintească, ear parte în Grecia pe la anul 1843. La 1850, a început a lua parte la afacerile publice, fiind numit judecător la Trib. Ilfov secția II, apoi, la 1852, președinte al aceluiași tribunal, la 1853 - procuror la Curtea de Apel sect. I, la 1856 - judecător la aceeași Curte, la 1859 - judecător la Înalta Curte. La 1862, Barbu Belu este numit Ministru al Cultelor, dar demisionează la Iunie după asasinatul Președintelui Consiliului, Barbu Catargi, văr bun cu dânsul. La 1863, el ia portofoliul Justiției în cabinetul N. Krețulescu și’l ocupă numai o lună. A reprezentat județul Muscel la 1859, 1861 și la 1864 a fost numit senator, conform Statutului. La 1866, Împăratul Frantz Iosef i’a conferit titlul de baron. După căderea Principelui Cuza, Barbu Belu s’a retras din viața publică”*. Ar mai fi de spus că **Barbu Bellu** s-a bucurat de două norociri ale soartei, pe de o parte, un unchi dinspre tată (*Dumitru*

(Dumitrache) Bellu, căminar al Țării Românești (ns. în **1790** – m. în 15 decembrie **1863**, consemnat de unii greșit: **1833**, înmormântat la Mănăstirea Radu Vodă; fără copii), i-a dăruit avere imobiliară în București și Târgoviște (devenită ”Casa Baron Barbu Bellu”, ridicată în **1830**, aflată la răscrucea a două străzi, Stelea și Calea Domnească), iar pe de altă parte – în 18 august **1866**, Împăratul Frantz Iosef îi acordă rangul de baron, actualizând titlul pe care i-l conferise, în **1817**, Împăratul Francisc I, la Viena, lui **Costache Bellios** (frate cu bunicul său, **Ștefana(che) Bellio**, cunoscut apoi ca **Ștefan Bellu I**), dar același titlu îl primise, în **1856**, și unchiul dinspre tată **Dumitrache Bellu**. Ca un rezumat, **Barbu Bellu** s-a născut în ziua de 2.03.1825, la București, unde a și murit, în 25.07.1900, fiind înmormântat la ”Bellu”, în Fig. 45-2. A fost căsătorit ilegitim cu Maria Pană Filipescu, relație din care a apărut **Barbu B. Bellu** (ns. în **1867** – m. în **1924**, înmormântat în același loc ca și tatăl său, cf. Bezviconi-1972, 65). Dar, din arborele genealogic publicat pe situl www.ghika.net, constatăm că **Barbu B. Bellu** a fost născut în 5 noiembrie **1868** în cartierul vienez Hietzing, iar decesul a survenit, prin sinucidere, la București, pe 5 mai **1925**.

Însă, pentru a se înțelege mai bine, care au fost înaintașii și descendenții lui **Barbu Bellu**, ne vom referi, în continuare, la întreaga familie **Bellu**, arătând că a existat un neam de aromâni, **Bellio**, venit - ca multe altele, aici, pe pământul fraților români - din ținuturile Macedoniei antice, din vechea capitală Pella (azi un sat în Macedonia centrală din Grecia, situat la 45 km de Salonic, acolo fiind și locul de naștere al lui Filip al II-lea și al lui Alexandru cel Mare). Au fost vehiculate și nume ale altor așezări de unde ar fi sosit familia **Bellio**, ca, de pildă, Leontopolis – considerăm greșit, totuși

Ion Aluneanu și Agnes Sebastian

Alina Duca, actrița

-, Moscopole (Voskopojă - Albania), dar apropierea dintre numele **Bellio** și cel al localității, **Pella**, înclină balanța spre părerea că familia poartă numele acestui loc de obârșie. În ultimii cincizeci de ani, s-au înregistrat mai multe încercări de descifrare a genealogiei familiei **Bellu**, noi înșine întocmind, acum un deceniu, un arbore genealogic al acestei ramuri de neam. Din multitudinea de surse consultate, cele mai utile s-au dovedit ”Arborele genealogic al familiei Bellio (Bellu)”, realizat grafic de Mona & Florian Budu-Ghyka, în **2006**, postat pe www.ghika.net, pe baza cărții lui Mihai Dim. Sturdza, *Familii boierești din Moldova și Țara Românească. Vol. I* (București: Editura Simetria, **2004**), cât și referirile (passim) pe care le-am excerptat și sistematizat din volumul lui G. Bezviconi, *Necropola Capitalei* (București: Institutul de Istorie ”Nicolae Iorga”, 1972, 292 p.) ș.a. În rezumat, am desprins că ”Bellio bătrânul” - **Georgio (Gheorghe) Bellio**, născut, probabil, la jumătatea secolului al XVIII-lea în Macedonia Centrală – a avut trei copii, adică, o fată și doi băieți – **Ion (Ioan) Bellio** și **Dimitrie (Dumitru) Bellio** (negustor, căsătorit cu Despa), însă strămoșul **Gheorghe Bellio** avea să se bucur de urmași doar din partea celui din urmă. Nu știm dacă **Gheorghe Bellio** a venit împreună cu cei trei copii ai lui în Țara Românească și când, dar cunoaștem că doi dintre cei trei copii ai fiului său, **Dimitrie (Dumitru) Bellio**, sunt născuți în Macedonia Centrală. La fel, nu știm nimic nici despre **1. Gheorghe Bellio** – fiul lui **Dimitrie Bellio** -, dar despre ceilalți doi frați ai lui deținem următoarele date: **2. judecătorul și Marele Logofăt al Dreptății Ștefan(ache) Bellio**, devenit **Ștefan Bellu (I)**, s-a născut pe 9.03.1767, la Pella, și a murit la București, în 6.05.1833, fiind înmormântat la Mănăstirea Radu Vodă; a fost căsătorit cu Elena→

GHEORGHE SARĂU

Bălcescu (ns. la Craiova, în 19.10.1775 - decedată în 8.04.1846); **3. bancherul Constantin Bellio** (ns. în localitatea Vlasti din zona Kastoria – Macedonia Centrală, pe 25.02/9.03.1772 – m. la Viena în 1838, necăsătorit și fără copii, dar, în 1817, căpătase titlul de baron din partea Împăratului Francisc I al Austriei (care a domnit între 1804-1835). În aceste circumstanțe, filiația în familia Bellio a fost rânduită de la Dumnezeu prin Ștefan(ache) Bellio (Ștefan Bellu I), acesta având nouă sau zece copii, dintre care trei au decedat de mici (Zoița, Maria și un alt copil, probabil Luxandra). Cei șase rămași în viață (trei băieți și trei fete), într-o ordonare cronologică, s-au născut după cum urmează: **1. baronul, Marele vistiernic al Țării Românești, între altele, și cu misiune de diplomat la Viena etc. - Constantin Bellu (“Chioru”),** născut în 1787 – m. în 1.05.1851, căsătorit cu Elena Mavrocordat (m. în luna decembrie 1873); au avut doi copii: Sofia (cs. cu un ofițer rus, Severin, și m. la St. Petersburg, probabil în 1849) și Ioan (m. de tânăr, la Viena, în 1836); **2. Spătarul, căminar al Țării Românești, deputat etc, Dumitru (Dumitrache) Bellu,** ns. în 1790 – m. la București în 15.12.1863, înmormântat la Mănăstirea Radu Vodă; căsătorit cu: Despina, fără copii; în 1856 primește rangul de baron, ca Demeter Bellio, de la Împăratul Franz Ioseph (cu domnie între 1848-1916); **3. Maria (Margioala) Bellu** (ns. în anul 1794 – m. pe 30.01.1858, cs. cu Gheorghe Drugănescu); **4. spătar, apoi căminar, Marele Logofăt, Alexandru (Alec) Bellu** (ns. pe 27.03.1796, la București - m. în 1853; a avut-o soție pe Irina Văcărescu - fiica Zincăi Paleologu și a ultimului ban craiovean, Barbu Văcărescu (m. în 1832) -, căsătoria având loc la București, în 15.06.1824, la aproape două luni de la nașterea primului lor copil, viitorul deputat Ștefan Bellu (II), ns. pe 26.04.1824). De altfel, Irina era sora, după tată, a Stancăi (Tiței) Văcărescu, mama lui Barbu Catargi, de asemenea, era strănepoata lui Ianache Văcărescu (ns. în 1650, Văcărești – m. în 26 august 1714, prin decapitare, la Constantinopol, alături de Constantin Brâncoveanu și cei patru fii ai lui Brâncoveanu); **5. Ecaterina (Catica) Bellu** (ns. în 1798 – m. în 1846; căsătorită cu paharnicul Constantin (Dincă) Olănescu (1787-

Fănuș Băileșteanu

1841); **6. Elena Bellu** (ns. pe 17.01.1802 – m. în 22.11.1825, prin sinucidere; căsătorită cu Iordache Păduroiu). Așadar, firul genealogic Bellu va trece pe la cei patru fii ai lui Alexandru (Alec) Bellu, dar continuitatea, cum vom vedea, a dat-o Ștefan Bellu II. Cum s-a putut observa însă din datele de mai sus, Alexandru (Alec) Bellu și Irina Văcărescu se căsătoriseră, cumva, forțați de împrejurări, la aproape două luni după nașterea acestui prim copil al lor, anume, viitorul serdar, paharnic etc. Ștefan Bellu (II), ns. pe 26.04.1824, la București - m. în 17 august 1902).

În ceea ce-l privește, fiul cel mare al lui Alexandru (Alec) Bellu și al Irinei Văcărescu, **1. Ștefan Bellu II**, avea să ducă neamul înainte, el având doi copii din căsătoria legitimă cu Elsa (Eliza) Știrbei (1827-1890, fiica principelui Barbu Știrbei), încheiată la data de 19.02.1848, anume, pe: **1-1. fotograful, absolventul de drept, deputatul Alexandru Șt. Bellu** (ns. în 5 mai 1850 – m. pe 25.04.1921, la Urlați, căsătorit la București, în 1873, cu Alexandrina Nicolae Alexandrescu (“Cafegi – Bașa”), născută în 1855 și decedată la București în 1925, cei doi soți fiind înmormântați la “Bellu” în Figura 44b-4) și **1-2. președinta “Crucii Roșii”, Irina Bellu** (ns. în 6.01.1854 – m. în 1919, la Bezviconi (1972, 95), figurând ca fiind moartă în 1920, înmormântată la „Bellu”, în Fig. 27-4); a fost căsătorită, din 1869, cu Ion Câmpineanu „Roșu” (ns. 1841/1842 – m. 1888/ 1889, primar al Capitalei, ministru, guvernator al Băncii Naționale). Dar Ștefan Bellu II s-a aflat într-o relație ilegitimă cu Mimi (Maria) Bălăceanu Stolnici (ns. 1817-

m. în 1881), având împreună un fiu, pe Grigore Bellu Bălăceanu.

Al doilea fiu al lui Alexandru (Alec) Bellu și al Irinei Văcărescu a fost **2. ministrul, paharnicul, deputatul, baronul etc. Barbu Bellu (Bellio)**, cel care avea să asigure nemurirea numelui familiei sale, exact prin terenul donat pentru amenajarea cimitirului bucureștean “Bellu”, așadar, fiind cel cu care am început prezentarea de față.

După acești doi băieți au urmat alți doi, anume: **3. muzicianul Constantin (Costică, Codită) Bellu** (ns. pe 31 aprilie 1826 – m. la Paris, prin sinucidere, în 12.02.1875) și **4. doctorul, literatul și colecționarul filantrop, Gheorghe (Iorgu) Bellu** (ns. în 20 martie 1828 – m. la Paris, pe 14/ 26 ianuarie 1894, unde, ca *Georges de Bellio*, venise la studii încă din 1851 și se căsătorise cu Catherine - Rose Guillement (m. în 5.03.1921), iar fiica lor, **Victorina Bellu** (ns. la Paris, în 15.03.1863 - m. la Paris, pe 11.01.1958), s-a căsătorit, în 1893, cu Jules Donop de Monchy (ns. la Paris, în 16.06.1854 – m. la Paris pe 07.06.1942).

Oricum, între descendenții familiei Bellu, menționați de Bezviconi (1972, 65-66) ca înmormântați în Cimitirul Bellu, mai apar, în afară de donatorul terenului pentru acest cimitir Barbu Bellu și de fiul său, Barbu B. Bellu (ambii înmormântați în fig. 45-2), doar câțiva, decedați îndeosebi după 1921, cei din familia lui Alexandru Șt. Bellu (1850-1921, soție Alexandra, 1855-1925, ns. Alexandrescu (Cafegi-bașa), Fig. 44b-4), fii lor *Const. Al. Bellu* (1886-1931, Fig. 44b-4); *Alexandru Al. Bellu* (1875-1941, 44b-4) și *Ștefan Al. Bellu* (1879-1958, Fig. 44b-4), dar și câțiva înaintași, înmormântați la Mănăstirea Radu Vodă (Ștefan Bellu, m. în 1833) și Dumitru (Dimitrie) Bellu (m. în 1863, consemnat greșit de Bezviconi (1972, 66), ca mort tot în 1833). Între purtătorii numelui Bellu apare în lucrarea citată a lui Bezviconi (p. 66) consemnat și scriitorul teleormănean roșiorian **Petre Bellu (1896-1952, fig. 114-10)**, dar, așa cum cunoaștem noi biografia lui, înclinăm să credem că este vorba de un hazard onomastic.

Însă despre componenții familiei Bellu și despre fiecare dintre descendenții masculini vom face referiri în numerele viitoare.

„De pe celălalt mal”

Cu sufletele cernite și greu încercate, aducem omagiu de cinstire și de pioasă aducere aminte pentru unul dintre cei mai mari poeți români contemporani și în același timp unul dintre marii oameni de cultură și de vibrantă trăire românească din spațiul românesc, în special transilvănean, domnul **LAZĂR LĂDARIU**, care, în ziua de 1 ianuarie 2019 a trecut la Domnul, lăsând în sufletele noastre un gol imens. Era ziua de Anul Nou, sărbătoarea Sfântului Vasile cel Mare, petreceam această zi împreună cu soția mea Monica la Deda, la părinții mei, (noi toți eram prieteni și apropiați ai lui Lazăr Lădăriu), când am primit vestea cumplită a trecerii în eternitate a lui Lazăr Lădăriu. Am simțit că ceva s-a rupt în mine, a murit ceva și din mine, nu-mi puteam închipui viața fără Lazăr Lădăriu. A fost, cred, cea mai grea zi de Anul Nou pe care am trăit-o vreodată. Am rămas fără cuvinte, fără glas, nu am mai putut comunica cu nimeni. Plângea toată ființa mea. Gândul, mintea, inima, sufletul, toate mă dureau pentru pierderea lui Lazăr Lădăriu. Nu-mi puteam închipui că mă voi duce la redacția cotidianului Cuvântul liber și Lazăr Lădăriu nu va fi acolo. Am suferit pentru pierderea lui ca pentru un părinte drag. Iar, durerea sufletească, rana din inimă și din suflet nu s-a vindecat și, cu siguranță, nu se va vindeca niciodată. Lazăr Lădăriu va fi mereu prezent în sufletul meu, va fi mereu viu pentru mine și pentru familia mea. Când aveam o bucurie alergam la el, când aveam un necaz, alergam tot la el. Mi-a fost foarte apropiat, mi-a cunoscut bucuriile și necazurile, momentele de veselie și cele de întristare. Ce e foarte important e faptul că mi-a fost alături permanent și necondiționat, cu timp și fără de timp.

Era născut în ziua praznicului Bunei Vestiri, iar în anul 2019 ar fi împlinit vârsta de 80 de ani, dacă Dumnezeu nu l-ar fi chemat la El, să sălășluiască printre îngeri și să se plimbe împrejurul tronului ceresc. Se cuvine să îi aducem prinosul nostru de cinstire și de prețuire, de recunoștință și de dragoste, pentru tot ceea ce a întreprins domnia sa în viața pământească, din care mai mult de o jumătate de veac a închinat-o slujirii devotate neamului românesc și

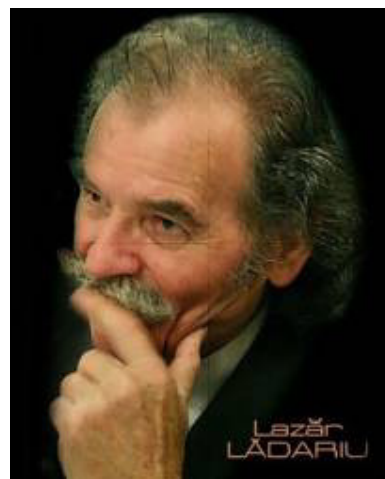
credinței noastre strămoșești. Trebuie să aducem un mare elogiu și cuvânt de apreciere pentru pilduitoarele înfăptuiri ale distinsului cărturar ardelean Lazăr Lădăriu, potrivit îndemnului Sfântului Apostol Pavel, care zice: „Să aveți luare aminte pentru cei ce se ostensesc între voi, pentru cei ce vă cârmuiesc întru Domnul și bine vă sfătuiesc, și pentru munca lor să-i socotiți vrednici de prisoselnică dragoste”(I Tes. 5,12-13).

Domnul Lazăr Lădăriu s-a născut într-o zi sfântă, într-o zi de măreață sărbătoare pentru creștinătate. A venit pe lume de sărbătoarea Bunei Vestiri – 25 martie, a anului 1939, în frumoasa localitate Idicel Sat de pe atât de binecuvântata vale a Mureșului Superior, într-o familie de oameni harnici, cinstiți și cu frică de Dumnezeu, care au insuflat copiilor lor dragostea față de Dumnezeu și de poporul român, dar și un adevărat cult al muncii cinstite și neîntrerupte, fapte care caracterizează întreaga viață a celui care urma să fie un luminător al poporului român, distinsul cărturar Lazăr Lădăriu. Și-a iubit enorm satul natal, a iubit Idicelul său drag ca nimeni altul. Mereu spunea că atunci când el nu va mai fi pe acest pământ, va dori să fie o stea care să lumineze deasupra Idicelului. Cu siguranță, acolo sus în cer, Lazăr Lădăriu este o stea mare și luminoasă, care luminează și radiază căldură asupra Idicelului său drag, asupra tuturor celor care au trăit vreodată pe acele meleaguri.

Privind asupra muncii stăruitoare pe care a depus-o de-a lungul vremii domnul Lazăr Lădăriu, credem că este pe deplin îndreptățit să spunem împreună cu Sfântul Apostol Pavel: „vă aduceți aminte, fraților, de osteneala și de truda noastră, lucrând zi și noapte”(I Tes. 2,9), căci a îndeplinit cu prisosință îndemnul aceluiși Apostol: „Priveghează în toate, pătimește răul, fă lucrul evanghelistului, slujba ta fă-o pe deplin”(II Timotei 4,5).

Privind asupra vieții bogate în fapte și învățăminte a distinsului cărturar Lazăr Lădăriu, putem constata cu ușurință că aceasta a fost o viață de dăruire continuă pentru toate instituțiile în care a activat de-a lungul vremii, instituții pe care le-a slujit cu cinste, omenie și dreptate, mai bine de o jumătate de secol.

Sunt bucuros într-un mod cât mai sincer cu putință, că eu personal, ca om atât de apropiat al distinsului căr-

turar Lazăr Lădăriu, mă pot considera împlinit prin faptul că l-am cunoscut, că am avut onoarea, plăcerea și bucuria de a colabora cu domnia sa. Permanent l-am asigurat de sentimentele mele de dragoste, de profundă apreciere, de statornică prietenie și de recunoștință firească, pentru râvna pe care a depus-o în vederea formării mele ca om și ca intelectual, pentru îndemnul și sfaturile prețioase de care m-a împărtășit timp de mai bine de 20 de ani, pentru încurajările și îndrumările date.

S-a stabilit între noi o statornică prietenie care a durat mai bine de două decenii și care va dura veșnic. Mă simt mândru și onorat să fi fost prietenul domnului Lazăr Lădăriu, cum domnia sa a spus asta, să fac parte din cercul de apropiați ai domniei sale. Mereu am avut de învățat de la domnia sa, atât din tainele culturii române cât și, poate ce e și mai important, am văzut la domnia sa onoare, omenie, demnitate, seriozitate, pricepere, talent, înțelepciune, pe care le-a cultivat permanent, pentru ca toți cei care l-au cunoscut să și le însușească.

Cu domnul Lazăr Lădăriu am avut o prolifică și rodnică colaborare, bazată pe seriozitate și respect. Domnia sa totdeauna a avut timp pentru mine (chiar dacă n-a avut și-a făcut), mi-a dat sfaturile cele mai bune, mai utile și mai sincere și totdeauna m-a încurajat. De asemenea, mărturisesc faptul că domnia sa mi-a fost unul dintre acei foarte puțini oameni loiali care se pot numi prieteni. Domnul Lazăr Lădăriu a fost un astfel de om, a fost pentru mine un astfel de prieten loial, un om de la care ești sigur că dacă ceri un sfat, îți dă →

FLORIN BENGHEAN

toată silința să ți-l dea pe cel mai bun.

Ori de câte ori l-am invitat la o activitate culturală a fost totdeauna prezent. Mereu a venit cu discursul de înaltă ținută al domniei sale, discurs vibrant din care reieșea dragostea pentru neamul românesc și pentru sfânta noastră glie strămoșească, glie, pe care mulți eroi au sfințit-o de-a lungul timpului cu scump sângele lor, glie pe care ne-au lăsat-o nouă, ca și noi la rândul nostru să o cinstim, să o respectăm, să o apărăm și așa sfântă și neprihănită să o lășăm generațiilor care vor veni după noi până la sfârșitul veacurilor.

Faptul că eu sunt născut la Deda, iar domnul Lădăriu la Idicel Sat, a contat enorm în apropierea noastră sentimentală. Descindem amândoi de acolo de unde Mureșul, după ce iese din defileu, prinde curaj spre curgerea lui mai departe, ducând cu el frumusețea locurilor și a oamenilor pe care îi întâlnește în cale. Provenim amândoi din zona din care măreții Călimani supraveghează de la semeția înălțimii lor, văzduhurile înconjurătoare și povestesc parcă despre faptele minunate ale celor de dinaintea noastră. Suntem din două sate foarte apropiate, dar suntem chiar din aceeași vatră a românismului, a creștinismului curat și sănătos, a respectului, a dragostei și a legăturii indestructibile care trebuie să existe între toți cei care simt românește și a căror inimă vibrează intens pentru sfântul nostru neam românesc. Am petrecut multe momente memorabile alături de domnia sa și mă bucur că am avut ocazia fericită de a sta cât mai mult în preajma domniei sale, pentru că dacă stai lângă un asemenea titan al culturii române ai numai de învățat lucruri bune, utile și care îți pot fi extrem de folositoare în viața intelectuală dar și în viața cotidiană.

Lazăr Lădăriu a fost un om de mare omenie, a fost un „om între oameni”. Omul Lazăr Lădăriu a impresionat totdeauna prin omenia sa, prin trăsături precum statornicie, consecvență, echilibru, solidaritate, generozitate, sinceritate, franchețe ș.a.

De-a lungul vieții sale, Lazăr Lădăriu a slujit cu mult sărg neamul românesc și credința strămoșească. Atât în calitate de poet, scriitor, ziarist, publicist, cât și de parlamentar, consilier județean, lider al societății civile, domnia sa s-a dovedit a fi un bun român, un apărător al valorilor

naționale și a celor religios-morale și spirituale ale credinței strămoșești.

Luptător pe baricada adevărului, pentru cauza apărării verticalității și demnității naționale, Lazăr Lădăriu a manifestat un adevărat cult pentru marile personalități ale neamului românesc, fiind, în același timp, un adversar redutabil al politicianismului, complicităților, concesiilor, trădărilor și un critic necruțător al promotorilor ideologiei nostalgice, neorevizioniste și antiromânești. Peste ani, despre profesionalismul și dăruirea cărturarului și patriotului Lazăr Lădăriu vor vorbi faptele sale ziditoare, puse în slujba binelui public și al dăinuirii românești pe pământul sfânt al Transilvaniei.

Cu siguranță este foarte greu să vorbești de Lazăr Lădăriu la trecut. Este un exercițiu aproape imposibil. Este un lucru greu, mai ales atunci când simți că ai pierdut pe cineva atât de drag sufletului tău, dar totodată și pe un mare om, dar în același timp și un cărturar al neamului românesc și iubitor de popor, de credință și tot ce înseamnă element românesc. Referindu-ne la Lazăr Lădăriu, ne referim la unul dintre cei mai mari poeți români contemporani și, în același timp, unul dintre marii oameni de cultură și de vibrantă trăire românească din spațiul românesc, în special transilvănean. Acum, când domnia sa creează versuri printre îngeri, personal, îi aduc prinusul meu de cinstire și de prețuire al bunului său nume, împreună cu simțămintele mele de nețărmită dragoste, mulțumind, totodată, Părintelui ceresc că m-a învrednicit să fiu contemporan cu un asemenea om, un titan al culturii române. Pe lângă faptul că a fost un reprezentant de marcă al literaturii române contemporane, domnul Lazăr Lădăriu s-a manifestat permanent și ca un înflăcărat patriot, iubitor al poporului român și luptător credincios pentru sfântul nostru neam românesc. La acestea l-au îndemnat nu numai credința și dragostea sa adâncă față de Sfânta noastră Biserică strămoșească, ci și faptul că domnia sa s-a identificat cu toată ființa sa cu poporul din mijlocul căruia s-a ridicat. În felul acesta a știut să îmbine, în chip pilduitor, dragostea de neam cu cea de Biserică, cărora le-a slujit deopotrivă, fără rezerve și fără încetare, bucurându-se, astfel, de o aleasă prețuire și de o profundă apreciere din partea tuturor celor care l-au cunoscut.

Domnul Lazăr Lădăriu a trăit frumos, a ajuns până la o vârstă de maturitate și înțelepciune, împodobită cu atâtea realizări, de la înălțimea cărora a putut privi cu deplină bucurie spre anii cei mulți în care a trudit cu maximă osârdie în ogorul culturii române. Cu siguranță, domnul Lazăr Lădăriu se înscrie, fără îndoială și pe bună dreptate, în galeria marilor oameni de cultură ai neamului nostru românesc, pentru profundul profesionalism al domniei sale, precum și pentru seriozitatea pe care a arătat-o în tot ceea ce a întreprins dânsul. Numele lui va rămâne legat de marile realizări ale domniei sale pe tărâm cultural, realizări care sunt multe și importante.

Prin creația sa lirică, poetul Lazăr Lădăriu a depășit granițele culturii române. Domnia sa este un poet de nivel universal. Se știe foarte bine că la Lazăr Lădăriu conștiința universală se suprapune și se contopește cu prealabila conștiință națională, germinată într-însul. Este, în fapt, o conexiune de termeni existentă nu numai la poetul nostru, ci și la orice mare creator. Cu cât rădăcina se află mai adânc înfiptă în pământ – în pământul național –, cu atât coroana arborelui devine mai rotundă și mai umbroasă extinzându-se pe plan universal. Aceste două feluri de conștiințe nu se pot despărți niciodată, și cu atât mai intens conlucrează ele la poetul Lazăr Lădăriu.

Pe plan național, Lazăr Lădăriu se dovedește un exponent nedezmintit al pământului nostru, mai întâi prin limbă, dar și prin stil sau curentul stilistic pe care el îl ilustrează. În cazul lui Lazăr Lădăriu putem vorbi de titanism și condiția omului superior, care îl așează deasupra altor creatori. Lazăr Lădăriu depășește domeniul delimitat al poeziei, și devine o expresie mai vastă a ceea ce ține de noțiunea unicului. Este nu numai unul dintre cei mai de seamă poeți, dar și unul dintre cei mai mari oameni pe care i-a dat până acum pământul nostru. Putem spune că domnia sa este unul dintre aceia pe care îi putem numi oameni deplini al culturii românești.

Lazăr Lădăriu este *gândire și gând*. Pe când gândirea este o expresie numai a intelectului, gândul apare ca un exponent integral al conștiinței, în care intră și afectul, laolaltă cu toată suita sa de intuiții satelite. Referitor la gândire și gând, Lazăr Lădăriu le→

DE PAȘTE, ORAȘUL MEU ȘI-AL LUI DICKENS

Parcă forțat - în această dimineață - visam cu ochii deschiși pe spate întins că mă aflu pe un tărâm apocaliptic reptilian aidoma celui din Londra lui Dickens

asta când umbra din ce în ce mai ascuțită a burgului preamărit de poeți de castă și vodevil înainta pas cu pas - periculos și febril peste întreagă ființa orașenilor hărtănită

nu știam dacă scenele par cumva deplasate de o eventuală deficiență de vedere sau realmente sunt ținute de-o putere șuie venită dintr-un secol trecut ori poate revolut pe dealul numit Cetățuie într-unul din bordeiele demolate că să facă loc hotelului Belvedere

și încă ceva: ținând la vedere o torță fantoma orașului dickensian ascundea o seceră un ciocan o legătură de cuie nemaivăzută forță

pe o cruce încerca (salvator?) să mă suie

MARTORUL MARTORILOR

Încep să se retragă în șir indian ultimii martori ai crimelor voastre tu ești cel care a rămas pe pământ martorul martorilor iar dac-ai vrea încalte să faci dezvoltării precis nu ai avea credibilitate adevărurile sunt atât de surprinzătoare încât par fake-news

știi bine martorilor le-a fost frică înainte să plece chiar când îți povesteau tremurau din toate balamalele vrei nu vrei fluierii acum a pagubă îți pregătești și tu ieșirea

ce naiba să mai scrii chiar și printre rânduri când între timp adevărul s-a calchiat s-a polizat oamenii pleznesc de fericire comiți împreună cu ei sinuciderea perfectă

AMANETAR

Pe o vitrină ai descoperit astăzi un cuvânt și nu-l știai: a-ma-ne-tar căutau un hamangiu – de fapt un creditor de vânt al valorilor transformate subit în dar

gândul îți plonjează departe: când viețile tuturor - mărginite de moarte - sunt scoase la vânzare de niște amanetari ai sufletelor care după ce le-au înșirat frumos pe-o tipsie pun o întrebare-ncuietoare:

la final ale cui o să mai fie?

SORIN GRECU

(Din volumul *Instrumente de monitorizare a demonilor*, în curs de apariție la Editura Vatra veche)

De pe celălalt mal

→cuprinde pe amândouă și le îmbină armonios. Ca poet, ca om stăpânit de cea mai efervescentă fantezie, ca o personalitate excepțională în lăuntru careia lucrează natura, cu ale sale seve creatoare, ca ale pământului, poetul Lazăr Lădariu stă pe gânduri, e bătut de gânduri, purtat de gând, căzut pe gânduri, plin de gânduri. Aceasta denotă un creator care gândește, meditează, contemplă, pentru ca apoi să creeze în chip fascinant și magistral.

Înainte de toate domnul Lazăr Lădariu a fost omul de mare calitate, omul valoros și plin de talent, domnia sa a fost extrem de apreciat și respectat în societate, dânsul a impresionat prin omenia sa, prin trăsături precum statornicie, consecvență, echilibru, solidaritate, generozitate, sinceritate, franchețe s.a. De asemenea, domnia sa s-a remarcat prin opera sa, care este una memorabilă. Poezia sa, face parte dintr-un capitol distinct al literaturii

românești și universale contemporane. Domnul Lazăr Lădariu a fost și rămâne în conștiința contemporaneității drept un creator de literatură română, prin opera sa face parte din acea mare galerie de cărturari care fac mereu nenumărate și însemnate daruri atât limbii române literare, cât și literaturii universale. Lazăr Lădariu face parte din elita românească. Numele său este sinonim cu iubirea de oameni și de frumos, cu generozitatea și înțelegerea între oameni. Cartea vieții domniei sale este foarte bogată în învățăminte și atitudini adânc grăitoare. Cinstind și omagiind vasta personalitate a cărturarului Lazăr Lădariu, înfățișăm aici exemplul unei vieți de muncă și demnitate, pilduitoare pentru toți cei din jurul domniei sale, mai ales pentru cei tineri, care trebuie să-i urmeze exemplul.

Înzestrat de Dumnezeu cu o minte ageră și pătrunzătoare, cu orizonturi largi, cu o sete neostoită de cunoaștere, stăpân pe o cultură generală temeinică, cu o putere de muncă neobișnuită, cărturarul Lazăr

Lădariu a pus, la rândul său, toți talanții cu care a fost dăruit de Dumnezeu în slujba neamului românesc și a credinței strămoșești a poporului nostru românesc. Fiind înzestrat cu o voință hotărâtă, pasionat de realizări, calculat în fapte, cu o viziune clară a lucrurilor, fără teamă de boală, piedici sau împotriviri, cu o dragoste dusă până la sacrificiu pentru neamul românesc, cărturarul Lazăr Lădariu a putut în cei peste 55 de ani de activitate să îmbogățească patrimoniul cultural al neamului nostru românesc.

Rămân doar amintirile, care însă nu se vor uita niciodată. Lazăr Lădariu va fi prezent veșnic în mintea mea, în inima mea, în gândul și sufletul meu. Îl rog pe bunul și atotputernicul Dumnezeu să-i poarte de grijă în Împărăția Sa cea veșnică și Cerească, să-i facă parte de un locaș fericit, să-i dăruiească odihnă sfântă printre îngeri și să-l poarte într-o bucuria luminii sfinte cerești. Somn lin maestre. Dumnezeu să te odihnească în pace și să-ți facă parte de fericire veșnică în Împărăția Sa cea Cerească.

Ocean întors

Zua în care s-a stins Albert Camus

Finalul vieții lui Albert Camus, scriitorul francez de origine algeriană, care a primit Premiul Nobel pentru literatură în 1957, stă și astăzi sub semnul misterului. Un mister ce se cere deslușit între mrejele tenebroase ale mașinațiunilor propagandei rusești, după cum arată nume-roasele articole publicate de atunci încoace de presa literară franceză.

Albert Camus se stingea pe 4 ianuarie 1960 într-un misterios accident pe drumul ce ducea de la Champigny-sur-Yonne spre Paris. Era pasagerul din dreapta lui Michel Gallimard (editorul său preferat) într-o mașină *Facel Vega*. În mașină se aflau, de asemenea, pe bancheta din spate, soția și fiica lui Michel Gallimard. Cei trei rămași atunci în viață s-au ales și ei cu răni grave. Editorul avea să moară și el, la cinci zile după accident, la spital. Albert Camus a murit pe loc.

Scrierile lui Albert Camus aveau în acel moment o largă audiență în rândul tinerilor europeni, le dădea o cale de regăsire interioară și socială, îi deștepta la o repunere în valoare a principiilor libertății și a traiului plin de umanism în societate. François Mauriac scria atunci că dispariția lui Albert Camus a avut acel impact plin de lacrimi și de revoltă pe care doar o conștiință capabilă să pătrundă în adâncul sentimentului de libertate îl putea produce.

Acum patru ani, când se comemorau 60 de ani de la plecarea lui spre cer, a fost scos din arhive un text inedit scris de Camus în 1943, în plin război mondial, moment în care tânărul cărturar lupta în Rezistența franceză. Textul a fost găsit în arhivele Generalului Charles de Gaulle de către istoricul Vincent Duclert. În acest text, sub titlul „Din partea unui intelectual din Rezistență”, Camus lansa un strigăt uriaș de alarmă adresat intelectualilor pentru a reformula sub un nou principiu rolul elitelor. Angoasa și neliniștea poporului, spunea atunci Albert Camus, pornesc de la elite, ceea ce dă de gândit și se cere, astfel, o reînnoire a acestora: „pentru că, dacă războiul ucide oameni, el poate, de asemenea, să ucidă totodată și ideile lor cele mai productive”. Și adăuga un final care n-

a plăcut anumitor elite europene, în special celor din Estul îndepărtat al continentului: „O națiune moare pentru că elitele ei o prăbușesc.”

Acest articol al lui Camus, romanele „Căderea”, „Un om revoltat”, „Străinul”, piesele de teatru, dintre care în special „Caligula”, creaseră în rândul tinerimii europene o nouă forță, o nouă idee în jurul căreia se strânseseră tinerii pentru a se revolta împotriva războiului, a nedreptăților sociale, a dorinței de putere politică care pervertește mințile cele mai absconse la distrugerea umanului din om. Se pare că URSS se simțea în special vizată de amploarea pe care o luau ideile scriitorului și filozofului francez. Și în special un articol de-al lui Albert Camus, din 1956, ar fi stat la temelia punerii la cale a unui atentat.

În 1980, scriitorul ceh Jan Zábřana lansa o anchetă mai amănunțită a cauzelor aceluși accident care, logic, nu avea motive să se întâmple. Mașina era puternică, șoferul era experimentat, era prudent, drumul nu era alunecos, iar iarna era blândă. Ideea pe care o argumenta Jan Zábřana se învârtea în jurul unui atentat, nu a unui accident de mașină. Mai adăuga literatul ceh că rechizitoriul său nu este o invenție scriitoricească, ci are ca punct de pornire „o sursă credibilă”. Articolul lui Jan Zábřana era consemnat în Jurnalul său care a fost publicat în 1992. Atunci, analiza lui, ca rezultat al unor cercetări minuțioase, avea să readucă în actualitate subiectul acesta spinos, legat de moartea lui Albert Camus. În vara anului 1980, aflase, de la cineva foarte bine informat, că dispariția lui Albert

Mihai Ungureanu, Zâne

Camus fusese planificată încă din primăvara anului 1957, de către serviciile secrete ale KGB. S-au infiltrat discret până au găsit momentul potrivit. Au aflat de întoarcerea la Paris a lui Camus, cu mașina editorului, și au șurubărit vehiculul lui Michel Gallimard pentru a deraia, la un moment dat, pe traseu. „Ordinul de a-l lichida pe Camus ar fi fost dat de însuși Ministrul de interne sovietic, Șepilov, care vroia să se răzbune din pricina articolului scris de Camus în martie 1957 în „Franc-Tireur” în care Albert Camus pune pe umerii lui Șepilov organizarea evenimentelor din Ungaria, în 1956. KGB-ul a pregătit timp de trei ani această operațiune, și până la urmă totul i-a reușit atât de bine, încât toată lumea crede acum că moartea lui Albert Camus a fost un banal accident, ce i se poate întâmpla oricui.”- nota Jan Zábřana în jurnalul său.

Cercetările care au urmat pentru a stabili veridicitatea analizei lui Jan Zábřana au condus spre câțiva imigranți rusofili care lucrau ca informatori ai serviciile sovietice. Literați și ei, cineva care devenise prieten cu scriitorul ceh și căuta o modalitate de a se desprinde de sub autoritatea sovietică, îi putea relata această operațiune declanșată în 1957. Prin eliminarea elementelor neconcordante, s-a ajuns la un nume: Jiří Barbaš.

Nimic nu este, așadar, ce pare a fi, când vine vorba de forțele obscure. Cum magistral spunea Guy de Maupassant, „realismul este o iluzie”.

GABRIELA MOCĂNAȘU

Revoluția franceză, între inevitabil și absurd

(IV)

Suntem în decembrie 1792. Procesul lui Ludovic XVI începe și acuzațiile, în contextul dat, sunt grave: Regele a trădat conspirând cu dușmanii Franței contra libertății patriei și a simbolurilor revoluției. În 17 ianuarie 1793 regele Ludovic al XVI – lea este condamnat la moarte prin ghilotinare iar în 21 ianuarie regele este ghilotinat. Actul de condamnare și ucidere a regelui Franței uimește Europa și rămâne una dintre cele mai dure decizii ale unei revoluții din istoria modernă. Robespierre a depus eforturi susținute pentru condamnarea la moarte a regelui. La votul final iacobinilor și-au asigurat majoritatea convingând o mare parte din Convenție pornind de la faptul că girondinii susținuseră o politică greșită alături de Campania din Flandra după ce tot ei susținuseră ideea războiului cu Austria și cu Prusia. Legat de condamnarea lui Ludovic XVI, Robespierre, tot mai sigur pe putere, ar fi spus: „Cu regret pronunț acest adevăr : Louis trebuie să moară pentru ca națiunea să trăiască !“. A doua zi Ludovic a fost ghilotinat.

Puterea lui Robespierre, după ghilotinarea lui Ludovic al XVI - lea, crește tot mai mult devenind o adevărată forță de temut pentru întreaga societate franceză. O forță aducătoare de moarte, o forță acuzatoare care va încerca să măture orice formă de judecată moderată, orice încercare de atenuare a durității și urii pe care iacobinii și mai ales Robespierre o propagă ca pe o umbră a morții. După exact un an de la masacrele din septembrie 1792, dictatura iacobină a lui Robespierre ajuns la apogeul puterii sale politice, va aduce cea mai sângeroasă perioadă din Revoluția Franceză, numită Teroarea Iacobină, ce va bătui Franța până în data de 28 iulie 1794, adică până în momentul eliminării lui Robespierre. Teroarea Iacobină este adesea numită de istorici Dictatura lui Robespierre și a coincis cu perioada în care Robespierre își elimină o mare parte dintre foștii camarazi de luptă prin instituirea Comitetului Salvării Publice. Numărul victimelor Terorii Iacobine este enorm, istoria înregistrând circa 16.600 de execuții prin ghilotină și alți 25.000 uciși după

execuții sumare pe tot teritoriul Franței.

Evident, victimele principale ale terorii, pe lângă familia regală franceză sau Ludovic Philippe al II - lea f), au fost girondinii influenți ca Brissot, Vergniaud, sau cunoscuta scriitoare numită Madame Roland g). Robespierre își va pune în aplicare planul de eliminarea girondinilor după intrarea în Comitetul de Salvare Publică, în 27 iulie 1793. Este important de menționat că momentul intrării lui în Comitet coincide cu ieșirea din Comitet a lui Danton. Robespierre are oficial un rol de a intermedia legătura dificilă între burghezie și sanculoți. Nu e privit cu ochi buni la început de niciuna dintre părți dar puterea sa devine tot mai mare datorită durității. Este poreclit „Incoruptibilul“. Devine distant, izolat și foarte greu de înțeles, ducând o politică oscilantă și imprevizibilă în funcție de cum se înclină balanța între girondini și sanculoți. Poziția ambiguă din Convenție îl face să gândească o nouă formă de conducere revoluționară, una sprijinită pe popor, pe sanculoții din Parisul nemulțumit de Convenție. Izbucnesc mai multe revolte în diverse zone ale Franței nemulțumite de puterea centrală din Paris. O parte dintre aceste revolte locale cer sprijin dinafara Franței. Cum statele din exterior, Austria, Prusia sau Anglia, nu și-au putut coordona planurile de luptă fiind mai mult preocupate de interesele proprii sau fiindu-le teamă una de cealaltă, Franța a putut să respingă, pas cu pas și caz cu caz, fiecare revoltă federală.

Situația internă a degenerat în numeroase revolte populare pe fondul crizei de alimente. Sanculoții reprezentau populația săracă salariată,

lipsită de mijloace. Majoritatea dintre ei doreau noi reguli care să le permită îmbunătățirea traiului și să le ofere un rol în stabilirea acestor reguli. E momentul în care Robespierre va cere, în 26 mai 1793, ridicarea la luptă printr-o insurecție contra Convenției dominată de girondinii moderați. Revoltele și schimbările bruste de opinie și de putere au dominat lunile mai și iunie 1793. Rezultatul acestor lupte politice din care, din nou Robespierre iese învingător, este votarea dreptului la insurecție și practic trecerea puterii din mâna Convenției în mâna Comunei din Paris. Totul a fost decis de sanculoți care, pe fondul crizei acute de alimente, îi aduc la putere pe iacobini. Convenția nu dispune dar este forțată să declare „Teroarea“. Prin acest decret, principalele măsuri și controlul aplicării lor revin Comitetului de Salvare Publică. Insurecția are cel puțin două etape deși, ca mod de desfășurare a evenimentelor am putea număra mai multe. Robespierre acceptă ideea de a continua politic cu Convenția dar, cum regele și nobilii practic nu mai existau, pericolul pe care el îl vedea în continuare venea acum de la singura clasa care mai putea să se revolte, clasa de mijloc.

Totul mergea către aplicarea „ Terorii “ așa cum își dorea Robespierre, Saint Just și Marat. Din păcate pentru ultimul dintre ei, Marat nu va apuca să se mai bucure de munca sa de învrăjbit pentru că, revoltată de îndemnul lui Marat la crime și la ghilotinarea dușmanilor revoluției, în 13 iulie, girondina Charlotte Corday h) îl va asasina pe Marat în baie, locul unde lucra și de unde împrăștia cu venin cerând noi și noi crime. Scena este descrisă de Gerard Walter în cartea sa „Marat“ : „Când i se spune că Marat nu primește, domnișoara Corday ridică glasul, „E neplăcut să nu fii primită“. Auzind vorbindu-se de scrisoarea de care abia luase cunoștință cu o jumătate de oră înainte, Marat își manifestă dorința de a-l vedea pe autor. În timp ce Marat scria numele dictate de Corday, aceasta, care se găsea lângă baie, se ridică și-i înfipse cuțitul în piept. „Mâna n-a tremurat deloc. Lovitura a fost sigură. Peste doar cinci minute Marat nu mai respira“ (citat din „Marat“ pag. 344 – 345).

ALEX MĂROIU

IMPRESII LUSITANE

POEȚI PORTUGHEZI
REPREZENTATIVI (III)

L.POEȚII "NAȚIONALI"

Ricardo Reis, „medic stoician epicurian” (pseudonim) „Unii, cu ochii atinți către trecut”... văd ceea ce nu văd, ceea ce nu trebuie văzut; alții, fixând asupra viitorului aceeași privire, văd ceea ce nu se poate vedea. De ce să cauți departe ceea ce e aproape - ziua adevărată de sub ochii noștri?! În suflul în care trăim, vom și muri. Culege ziua, tu ești ziua! „Da, știu bine”... că niciodată nu voi fi cineva, că niciodată opera mea nu va fi terminată, că nu voi ști despre mine niciodată nimic. Da, dar în prezent, atât cât acest moment durează încă, acest clar de lună, aceste ramuri, pacea care ne înconjoară, lăsați-mă să mă cred ceea ce niciodată nu voi putea fi. „Prefer trandafirii și dragostea patriei...” - Mai puțin limpede este nuanța pe care o dă mai jos simțirii, gândurilor sale. Îmi sunt mai dragi magnoliile decât gloria și virtutea. Cât timp sunt același, cât timp viața nu mă sâcăie, o las să treacă peste mine. Ce contează pentru cel căruia nu-i pasă de nimic că unul pierde și altul câștigă, dacă aurora este încă, dacă în fiecare an, odată cu primăvara, frunze noi apar, iar odată cu toamna, ele dispar?! Și tot restul, aceste lucruri pe care oamenii le-au adăugat vieții, ce au amplificat în sufletul meu? Nimic, în afară de dorința de indiferență și încrederea moale în ceasul fugitiv. „Sufăr de teama sortii, Lidia” - Cel mai mic lucru din care poate ieși / țâșni un ordin nou, mă doboară, Lidia. Lucrul cel mai înfim care schimbă cursul plat al existenței mele, chiar dacă îl transformă în mai bine, pentru că îl transformă, îl refuz, îl urăsc. Dacă zeii ar putea face fără încetare din viața mea o câmpie fără relief, întinzându-se până la sfârșit... Deși niciodată n-am cunoscut Gloria, nici dragostea sau stima față de altul, îmi ajunge ca viața să fie viață și s-o trăiesc... „Nimic nu rămâne din nimic. Nimic nu suntem”. Ne deosebim de soare și de aer, [suntem] cadavre în devenire care procrează, irespirabilă și apăsătoare întunecime, de umedul pământ impus. Legi făcute, statui văzute, ode terminate, totul are un mormânt. Și dacă noi, carne dotată cu sânge de un soare intim, avem unul/ un ocean(?), ele de ce nu?! Suntem povești narând povești și-atât, nimic altceva.

Alvaro de Campos, „inginer senzaționist”, (pseudonim) „Doamne, tu, stăpân drag” - Inimă a trupului meu intelectual și întreg, viață a originii inspirației mele, stăpâne, ce ai devenit în această

formă de viață? Suflet abstract și vizual până în măduva oaselor, atenție minunată la lumea exterioară mereu multiplă, refugiu al nostalgiilor tuturor zeilor antici, spirit uman al pământului matern, floare deasupra potopului inteligenței subiective, nu te-ai sinchisit dacă vei muri sau vei trăi, nici de tine nici de nimic... Stăpâne, în angoasa senzaționistă a tuturor zilelor simțite, în cazna cotidiană a matematicilor ființei, eu, sclav în toate, precum praful în vânt, ridic mâinile spre tine, tu care ești așa departe de mine! Maestre și ghid al meu, tu, cel pe care nimic nu l-a atins, nici rănit, nici perturbat, inima mea nu a învățat seninătatea ta, n-a învățat nimic, inima mea este pierdută. Maestre, dacă aș fi fost tu, n-aș fi ca tine. La urma urmelor, totul nu-i decât oboseală, efort în lumea aceea subiectivă, în care se vor lucruri, minciună, în această lume în care se gândesc lucruri, altceva în această lume în care simțim tot, ce tristă este ora fericită în care te-am auzit pentru prima oară! La urma urmelor, am fost precum un cerșetor abandonat la întâmplare de indiferența întregului oraș, precum buruienile smulse și lăsate grămezi în rânduri alinate distruse de vânt... La urma urmelor, am fost eu în nefericirea mea și, pentru nefericirea mea, nu sunt nici eu, nici altul, nici nimeni... La urma urmei, de ce mi-ai dat claritatea vederii dacă nu m-ai învățat și să am inima capabilă de a vedea limpede?! De ce m-ai chemat pe vârful muntelui dacă eu, copil dintr-un oraș de șes, nu știam să respir altfel?! De ce mi-ai dat din suflul tău, dacă eu nu știam ce să fac cu el?! E ca și cum cineva ar lăsa o încărcătură de aur în deșert sau ar cânta divin printre ruine... Măcar să-i fi plăcut celui de Sus să fi rămas eu pe veci acest poet decadent, stupid de pretențios, care ar putea cel puțin să placă într-o bună zi, să nu fi țâșnit în mine înspăimântătoarea știință de a vedea! De ce m-ai făcut să devin eu, de ce nu m-ai lăsat o ființă umană, fericit comis negustor cu sarcina sa zilnică, pe cât de ușoară pe atât de grea, cu viața sa curentă, pentru care plăcerea e plăcere și timpul li-

ber, timp liber, care își doarme somnul, mînăcă, bea și se bucură de a le face?! Calmul pe care-l aveai, mi l-ai dat, iar el mi-a devenit neliniște... M-ai eliberat, dar destinul uman este să fi sclav... M-ai trezit, dar sensul lui “a fi uman” este să dormi (încheie el). “Lisabona revizitată” (1926) - Nimic nu se leagă de nimic, vreau 50 de lucruri în același timp, suspin după nu știu ce definit în infinit... Dorm un somn agitat și trăiesc într-un vis agitat, visând pe jumătate, de vreme ce dorm agitat... Mi s-au închis toate ușile abstracte și necesare, s-au tras draperiile tuturor ipotezelor pe care... Pe străduța găsită, nu există numărul porții care mi s-a dat. M-am trezit în aceeași viață în care adormisem. Chiar și armatele mele de vis au cunoscut înfrângerea, chiar și visele s-au simțit false fiind vise, chiar și viața doar dorită mă obosește... Înțeleg la intervale deslănate, scriu cu pauze de oboseală și, un plictis care se plictisește chiar de plictis mă grăbește spre plajă. Nu știu ce destin sau ce viitor eșuează la angoasa mea. Nu știu ce insule ale imposibilului Sud mă așteaptă naufragiat, nici ce păduri de palmier ale literaturii îmi vor da măcar un vers... Și, în adâncul spiritului meu, unde am visat ceea ce am visat, în colțurile cele mai ascunse ale sufletului meu, în care încă îmi amintesc fără motiv (trecutul fiind o ceață naturală de false lacrimi), fug în derută, ultimele resturi din iluzia finală, armatele mele de vis, învinse fără să fi fost, cohortele mele deformatate, nimicite în Dumnezeu. Te revăd iar, oraș al copilăriei mele, îngrozitor de pierdut, oraș trist și vesel, visez din nou aici... Dar sunt eu oare același, cel care a trait aici și revine iar și iar? Unde suntem noi, toate acele euri care am fost, o serie de perle legate de firul memoriei, o serie de visuri ale mele despre cineva dinafara mea? Din nou, te revăd, cu inima mai depărtată, cu sufletul mai puțin al meu... Te revăd din nou - Lisabona cu Tagul meu - străin aici ca peste tot, întâmplător în viață ca și în suflet, fantomă rătăcind prin săli cu amintiri, cu zgomot de șoareci și de scânduri care scrâșnesc, în castelul blestemat unde a trebuit să trăiesc... Te revăd, umbră care trece printre umbre și strălucește o clipă sub o lucire necunoscută străpungând noaptea precum dăra unui vapor se pierde în apă când încetezi să-l mai auzi... Te revăd, dar nu mă regăsesc pe mine! Oglinda magică în care mă vedeam identic, s-a fărâmat și, în fiecare fragment fatidic, nu văd decât o bucată din mine - o bucată din tine, iar din mine, ceea ce a rămas din...

CRISTINA-RODICA MAZĂLU

Călătoria II

Suburbia

„Nu te gândi prea mult” este cel mai prost sfat pe care îl poți da unei persoane pentru că singurul loc în care mulți oameni sunt liberi este în mintea lor – imaginează-ți toate exemplele negative pe care le dorești, eu nu-mi voi subaprecia niciodată gândurile. Dacă mă face mai puțină, mai mică în ochii tăi, este pentru că te aștept de la mine la ceva ce nu ar trebui.

Pădurea umbroasă în care alergai printre copaci în copilărie, îți sprijineai obrazul de mușchiul verde, catifelat și unde, uneori, îți intrau în picior așchii pe care le scoteai repede cu un ac de siguranță. Plaja de unde ai cules scoici, vara, în vacanțe. Așteptarea pe țarm, răpăitul domol al valurilor, vântul umezindu-ți părul cu spuma culeasă din nesfârșitul mării. Camera sau podul unde te puteai retrage, care erau doar ale tale. Copilăria cu zile neumbrite de griji, lumina pâlăietoare a zorilor în care începe fiecare nouă călătorie, fiecare nou drum al cărui capăt se pierde într-o ceață încă de nepătruns.

Marea majoritate dintre noi avem cel puțin un astfel de loc, un loc încărcat cu semnificații pe care îl păstrăm ca spațiu sufletesc, interior. Ecouri din nopți pline de insomnie, secvențe adunate de-a lungul drumului pe care l-ai parcurs dăruind luminii și, uneori, întunericului câte o parte din tine.

Ca oameni, umplem camere și locuri cu povești și experiențe. Casa noastră – cadrul în care facem acest lucru, întărește și modelează însăși poveștile și experiențele din care devenim parte integrantă. Împreună, ajută la definirea a cine suntem. În acest fel, camera și locul devin o extensie a noastră.

Desigur, fiecare persoană întâmpină o serie de schimbări în timpul vieții sale, granițe care sunt depășite – iar multe dintre ele nu sunt alese de noi înșine. Când aceste granițe sunt depășite, ceva este lăsat în urmă și ceva necunoscut așteaptă de cealaltă parte.

De aproape doi ani locuiesc, o bună parte de timp, într-una dintre suburbiile Stockholmului. Un loc de care nu mă leagă nimic și care nu face să-mi tresară inima. Plecarea din nord - o călătorie fără busolă între două gări fără nume unde înflorește funinginea și se cuibăresc umbre dese. Alte așezări și un alt fel de frig, umed, lipicios, care străbate încăperile cele mai ascunse.

Suburbia este un paradox.

Suprafața inertă a planurilor, liniile frânte, peste drum - cenușiul clădirilor enorme a spitalului karolinska în mantia subțire a unei dimineți mohorâte la fel ca prea multe alte dimineți parcă împietrite sub vicleana împărăție a a timpului.

Biserica e un paralepiped masiv, pământiu, acoperit de melancolie și de o ploaie străveche îmbibându-i până și pe puținii creștini care alunecă ușor înăuntru, poate aprind o lumânare umilă de stearină ori doar se adăpostesc pentru câteva clipe de enorma plictiseală a ceasurilor vide. Eleganța geometrică a clopotniței de lemn este aproape copleșită de masivitatea blocurilor, apăsată de pielea cenușie a cerului.

Pe stradă băltoace murdare din care se ridică un iz de dezastre. Un aer jilav se înstăpânește peste gesturi, peste cuvintele rostite într-o multitudine de limbi pe care nu le

înțeleg, doar le ghicesc oarecum semnificația după expresia și gesturile celor care le rostesc. Aici sunt personaje conservatoare, religioase, înapoiate, moderate, liberale, laice, educate și needucate. Poate că unii au fost luptători pentru libertate și revoluționari în țările lor natale, dar nu în măsura romantizată în care vor să dea impresia ziarele, literatura și poezia.

Elicopter pe cer. Sau o dronă. Dacă nu în fiecare zi, tot a doua zi se vede elicopterul bâzâind la o altitudine foarte joasă. Înainte și înapoi, în cercuri tot mai largi, uneori timp de o oră sau mai mult. În suburbii violența este în creștere. Lupte teritoriale, rețele criminale care seucid între ele în lupta pentru piața drogurilor. Războaie în miniatură. Culoarea veștedă a zilelor, febra nopților acoperă neobosite murdăriile lumii.

Nimeni nu pare să știe nimic despre cât de fragil este un corp uman. Oamenii au devenit mai cruzi unii cu alții. Nu există interese comune, valori, viziune asupra vieții sau afilieri.

Ce se întâmplă cu încrederea în societate? Încrederea în sine însuși, propriile abilități și cunoștințe, propria responsabilitate, propria busolă morală și valorile? Omul are nevoie să-și umple burta, principiile nu-l vor umple.

Sângele e mai gros decât apa.

Încrederea în societate dispare.

Încrederea este ceva care costă bani.

Politica identității este o temă centrală aici. Hip-hop-ul se întâlnește cu Orientul Mijlociu într-o cultură hibridă care pune toate neajunsurile pe seama rasismului mediului.

Echilibrul se schimbă, nu este constant dar undeva există o lume neclintită în care este ușor să te simți cea mai singură persoană din lume.

Mă gândesc la nevoia omului de a se raporta la un loc. Fiecare are motivele lui de a fi acolo, exact în acel loc în care se află și fiecare are ceva de povestit.

Mă gândesc la ceasul care a căzut pe podea tocmai la timp pentru schimbarea orei de iarnă. Îmi pare că→

DORINA BRÂNDUȘA LANDÉN

Suntem vii

Suntem martorii
Suntem supraviețuitorii
Unui popor neiubit-

Nici un avion din lume
Nu a distrus drumul
Spre Auschwitz-
Nici un tren al morții
n-a fost împiedicat
să ajungă la destinație.

Cuptoarele i-au primit
cu brațele deschise
pe cei ce nu aveau decit o vină:
erau evrei...

Suntem vii
Suntem copiii lor
Cei care mai cântă mereu
Șalom(PACE)

Sântem unicul popor din lume
care nu avem o bucurie întregă,
pentru ca fiecare sărbătoare
ne aduce aminte de cei uciși
fără a lăsa urme de sînge-
arzând ca niște torțe

...și n-a fost pe timpul Inchiziției
ci, în secolul vitezei, al
calculatoarelor,
al Echilibrului Uman,
atunci cînd le-au ars sufletele
care se aud mereu, ca un murmur
de glasuri chinuite-
din ce în ce mai tare,
din ce în ce mai tare!

Nimic nou

nu știu cum să încep povestea
războiului
copiii mei sunt evacuați din casa lor
stau în hotel la etajul opt
iar camera etanșă e sub cota zero
la alarme nici nu ajung
dar au părăsit casa din nordul
Israelului
acolo vin puzderie de rachete
trimise din Liban
altă organizație teroristă cu același
nume
precum în Gaza
ostaticii sunt ținuți în tuneluri după 7
octombrie
pacea nu se întrevede
vin la noi de la Kineret la Haifa să
mănânce mîncare gătită
nepoții sar pe oalele de pe plită să
vadă ce am gătit

Mihai Ungureanu, Cu visul în brațe

ascultă alarmelela fel ca și noi sau
exploziile inerente
la știri noi soldați mor dublând
numărul ostaticilor
din Gaza
generația nepotului din armată de
peste 20 de ani e aproape distrusă
răniți mulți
discuții politice
bibi nu cedează
ieri au murit 24 de soldați... în Gaza
și tot așa
greșeli de armată, ne pregătiți pentru
catastrofe
poporul ales să sufere

povestea nu are sfârșit
.BIANCA MARCOVICI

SUBURBIA

→timpul s-a oprit. Timpul geologic spune despre
diferențele care urmăresc anotimpurile noastre și
mișcările mele între locuri. Schimbări pe care nu le pot
controla, dar sunt foarte clar afectată.

Orașul se termină mental la vămi sau la vechiul zid al
cetății. Dincolo foșnesc arborii. Viată pe fragmente, pe
înghițituri mici și amare care neliniștesc pentru că mereu
vin pe neașteptate.

Doar dacă mă gândesc la schimbările de loc ca la
schimbări de scenă, pot accepta incertitudinea
tulburătoare. Ca un fel de febră de rampă... complet
naturală înaintea unei noi scene. Când mă plimb și observ
locația mea actuală, îmi dau seama cât de bine antrenai
mi-au devenit ochii și simțurile. Cât de activă este
capacitatea de înregistrare.

Uneori tocmai ceea ce mi-a dat și îmi dă în continuare
acest dor de a scrie, de a cunoaște, de a "cuceri" lumea, și
anume credința că există sens în orice, pretutindeni.

Detalii care merită remarcate, formulate, compuse și din
care să te inspire. De asemenea, mă ajută să combin viața
și poezia, literatura, mai aproape de perfecțiune, tocmai
pentru că sunt din nou forțată să-mi reinventez rutinele,
ambitiile și se pare că nu am niciodată un pilot automat pe
care să mă bazez.

Deci, ce am de spus cu adevărat despre locuri, în
afară de faptul că sunt specifice, întotdeauna bogate în
detalii, foarte efemere din punct de vedere emoțional și
absolut cruciale în interschimbabilitatea lor simultană?

La fel ca în artă și poezie: poți spune totul și nimic cu
mici diferențe care devin decisive și undeva trebuie să
începi și să continui, să fii gata să înlături aproape totul.
La fel ca oamenii care vin cu locurile. Ei pot fi în afara
imaginii, în afara timpului tău, dar pot fi absolut decisivi
pentru ceea ce se dovedește a fi un nou drum în
călătorie... Ca un fel de ajutor de calibrare a vieții.

Cu un curaj nou, vei porni la drum, iar și iar, fără să
te temi de întuneric.

Întunericul este doar lumina care nu a fost încă
aprinșă.

Starea prozei

Competitori

(III)

Niciodată nu mi-au plăcut oamenii prea „învăliți”, ca să folosesc un cuvânt dulce din vocabularul unei mătuși. Ea, ca să nu te supere nu spunea că te-ai îngrășat, ci că „bine te-ai mai învăliț”. În mintea ei comparația cu o varză, mai ales când era vorba de femei, funcționa perfect. O varză bine învălițată are multe frunze, așa și trupul femeii se tot învălește de-a lungul vieții mai ales dacă nu are grijă să mai apese pe frâna mâncării. Obezitatea este în America o problemă națională căreia încă nu i s-a venit de hac. Uneori vezi pe stradă ființe total desfigurate de surplusul ponderal, apariții monstruoase. Se spune că obezitatea este o boală a civilizației. Eu cred că este și o boală a societății segregate, unde un număr mare de oameni din lipsă de bani nu au acces la hrană de calitate, la o educație privind nutriția, rolul vârstei, introducerea postului, acolo unde apare supraponderalitatea. În România nu văzusem niciodată siluete deformate de îngrășare în așa hal. A fost primul fapt pe care l-am observat ca nou venită pe pământ american. Șocul a fost atât de mare încât am simțit nevoia să-mi exprim nedumerirea către o rudă apropiată, care m-a uimit cu reacția ei ostilă față de mine. De genul: cum eu, cea abia venită de câteva săptămâni îmi permit să critic America! Eu de fapt n-o criticam, doar observam ceva ieșit din comun. Acea rudă apropiată n-a fost prima, nici ultima care considera că loialitatea față de țara adoptivă trebuia să-ți anuleze inteligența critică, într-atât le alterase mintea pumnul de dolari pe care America îl arunca în portofelul lor.

Am evitat să mă îndop cu pizza, în schimb m-am delectat cu o emisiune despre „house hunting international” (cumpărarea unei case în afara Americii). Este un show pentru mic burghezi, dar îmi prilejuiește să văd orașe europene în care nu am ajuns niciodată sau am ajuns pentru un foarte scurt timp în alegerea noastră după frumos. Roma, Milano, Veneția, Florența, Neapoli, Atena, Nicosia, Barcelona, Lisabona, Londra, Stockholm și atâtea altele

puteau fi vizionate în această emisiune. Apoi am dorit să știu ce se mai întâmplă cu războiul din Ucraina, rana cea mai profundă și periculoasă de pe trupul Europei. M-am documentat de la început ca să știu ce se întâmplă în jurul meu. Nu-mi place să iau opiniile altora de-a gata. Am înțeles că oricât ar fi dorit unii să blameze Rusia, prevalându-se de trecutul ei bolșevic, de data asta nu se mai poate pentru că răul a emanat de la Washington, de la acea grupare neoconservativă care vrea să eternizeze hegemonia americană. Ucrainenii au avut proasta inspirație să-și grefeze urechea la cântecul de sirenă american. Acum, la spartul târgului se vede gogomânia în tot tragismul ei: sute de mii de ucrainenii morți, tot pe atâția răniți, o țară distrusă, teritorii pierdute, irecuperabile, pentru ambiția deșartă de a intra în NATO, când rămânând o țară neutră ca Austria i-ar fi mers Ucrainei cu mult mai bine. Se spune că ce-și face omul cu mâna lui nici dracul nu desface. Este exact ce și-a făcut Ucraina sieși.

Pe Caius și Linda nu-i puteam convinge de acest adevăr. Ei țineau cu poziția oficială americană, așa că am renunțat din start să stârnesc discuții în contradictoriu. Numai de așa ceva n-ai nevoie când ești într-un spațiu limitat, cum era vila noastră. Ajungi să cauzezi discordie și noi veniserăm să ne simțim bine.

A doua zi ne-am pregătit de o excursie prin vecinătatea Lacului Granby. Drumul urca foarte puțin în pantă, deci nu ne-a pus nici o problemă, dar n-am putut avansa substanțial deoarece terenul devenise prea mlăștinos de la un moment dat. Le-am spus că au început să se topească câte puțin din zăpezile groase de pe versante și apa coboară evident

pe terenurile din vale. Caius și Linda au stăruit să găsească o altă cărare, spre un loc mai zvântat. Între timp stând la soare contempalam cum grijulii treceau perechi, perechi proprietarii cu câinii scoși la plimbare. Drept care am botezat locul cărarea câinilor. Posesorii de câini nu zăboveau mult, doar atât cât să se miște și să se zbenguiască puțin companiile lor pe care îi adorau. În America aproape nu există casă fără câine, atât de mare e singurătatea oamenilor. Se știe că omul găsește în conviețuirea cu un câine cel mai loial, fidel, docil tovarăș de viață. Și cum aducerea pe lume și creșterea copiilor este un proces plin de riscuri și mari sacrificii, mulți americani optează pentru tovărășia câinilor. Nu o dată poate fi văzută o femeie plimbând un câine într-un cărucior de copil. O dată am văzut o pisică plimbată astfel. Am fost șocată la început, dar cu timpul a trebuit să accept și această realitate ca pe multe altele pe care le-am considerat bizare. Când am îndrăznit să comentez fenomenul cu o colegă de serviciu ea m-a pus la punct cu un răspuns standard foarte frecvent auzit aici:

- *Everyone is different, Ada! (Fiecare e diferit, Ada).*

Într-adevăr fiecare este o monadă, vorba filozofului Leibnitz, dar ignorarea aspectului colectiv al existenței și exacerbarea egotismului, a egoismului nu poate duce la nimic bun. Le-am povestit Lindei și lui Caius despre replica Rebecăi, dorind să aflu părerea lor. Și ei mergeau pe latura individualismului, insistând pe ceea ce americanii numesc dreptul la privacy (la ceea ce este privat).

- *Da, sunt de acord că trebuie să respectăm ceea ce este personal în viața individului, dar asta nu trebuie să ne împingă la absurd, adică la izolare, la refuzul cooperării cu alții, la întrajutorarea aproapelui* le-am spus eu, încercând să-i aduc pe o cale echilibrată. *Se face atâta caz de privacy, ignorându-se situația homesșilor. Ei dorm afară sub cerul liber sau sub un cort abia înjghebat. Nu au baie, n-au unde să se spele și folosesc adesea strada pe care, am auzit, că o umplu cu fecalele lor la Los Angeles și San Francisco. Oamenii au început să plece din aceste orașe în Florida, deoarece starea disperată a homesșilor întârzie să fie rezolvată. Am auzit că la New York au fost →*

SILVIA URDEA

cazați în niște hoteluri care nu mai aveau clienți destui și au dat faliment. Și așa bieții homleși au ajuns să locuiască și ei civilizat. Vedeți, în acest caz socie-tatea ocupându-se prea mult de privacy n-a observat timp îndelungat că unor membri ai ei li se refuză orice privacy.

După această lungă tiradă a mea Linda și Caius n-au mai avut ce să-mi răspundă decât că homleșii au probleme mentale.

- *Deci trebuie tratați, intervenii eu din nou. Această categorie nu există atât de amplu în nici o altă țară decât aici, în cea mai bogată țară a lumii, după cum o numesc toți. Bogată pentru că are cei mai mari bogați, nu pentru că n-ar mai fi destulă sărăcie și aici.*

- *Dacă găsești atâtea lucruri care nu-ți plac mama de ce nu faci calea înapoi în România, mi-o tăie Caius ușor enervat.*

- *De ce, de ce, pentru că de când cu pirueta de la socialism la capitalism și în România s-a procedat după modelul economiei de piață. Adică s-a privatizat totul, adică s-a furat tot ceea ce s-a putut, s-au desființat toate industriile, care s-au vândut pe nimic și s-au concesionat toate exploatarea de resurse naturale către străini. Imediat vreo cinci milioane de români au migrat spre Occident, America și Australia în căutare de locuri de muncă deoarece erau muritori de foame. Între ei am fost și noi. Deci, după al Doilea Război Mondial România a trebuit să plătească despăgubiri de război URSS-ului până în 1958, acum tot pe România a căzut pleșca transformărilor după model capitalist, care echivalează cu al doilea mare jaf. Deosebirea constă în aceea că dacă rușii ne-au ținut închisi în țară ca să muncim pentru stat, occidentalii și americanii ne-au dat pașapoarte să ne ducem să muncim pentru ei. Și noi ne-am dus și-am lăsat țara aia de izbeliște. Acum v-am spus pe șleau care este oful meu.*

- *Ne-ai spus, ne-ai spus răspunsuri Caius. Undeva trebuie să-ți găsești mulțumirea și să te împaci cu situația de fapt, conchise el. Nu poți fi un etern revoltat.*

- *Caius, asta e firea mea. Nu pot fi împăcată când știu că alții sunt trași pe sfoară și plătesc cu viața prostia lor. Mă refer la ucrainenii care mor cu zecile de mii pentru o cauză care nu este a lor, o cauză izvorâtă din*

demența unui grup ridicat la putere prin votul nostru. Eu n-am votat pentru că mi-au plăcut ambii candidați. Dar alții au votat cu entuziasm și uite ce-a ieșit. Nu știu cum își va salva conducerea actuală fața. Adică știu. Vor pune coada între picioare și se vor purta de parcă nici usturoi n-au mâncat, nici gura nu le pute. Nu este prima dată. Au făcut-o de multe ori.

Lindei mai ales, dar chiar și lui Caius nu le-a prea plăcut acest adevăr gol goluț, pe care nu aveau cum să-l combată. N-aveau argumente. Numai că Linda nu înțelegea totul pentru că eu strecuram multe expresii idiomatice românești.

În ziua următoare Caius ne-a dus cu mașina prin Parcul Național al Munților Rocky din zona Granby. Drumul la altitudinea de vreo trei mii cinci sute de metri a fost maiestuos. În fața ochilor se desfășura nu doar un lanț, ci vreo două sau trei, precedate de niște dealuri masive, ele însele munți prin înălțimea lor, doar că erau acoperite cu aceeași iarbă a bizonului cu tenta ei turcoaz. Neînvinși ca niște ziduri de cetate cosmică, munții Rocky erau înveșmântați cu straturi groase de zăpadă, cam de cinci, șase metri care nu se tupește total cred niciodată. Dacă nici luna lui cuptor nu putea atinge grosimea acelei zăpezi, atunci cine să-i mai poată veni de hac? Nici nu trebuia să dispară acea zăpadă care făcea culmile să arate ca niște ciclopice căciuli brumării. La un moment dat pe o pajiște întinsă ca pe masă o turmă numeroasă de elani păștea netulburată de multele mașini turistice. Priveliștea mi s-a părut feerică. Calmul acestor patrupeze de o grație inefabilă te vindecă de nevroze, te smulge din lumea de jos cu suferințele ei care nu se termină în veci.

Ne-am oprit într-un punct aglomerat de turiști ca să facem și noi o ascensiune că doar de aceea veniserăm în parcul național. Pentru prima oară m-a încercat o neliniște ca în fața unei aventuri cu totul necunoscute, deși lăsasem în urmă zeci de astfel de drumeții. Este adevărat că aveam la dispoziție mai multă tinerețe. Am oscilat între a rămâne la mașină în parcare și a mă bate cu muntele. Linda mă încuraja *You can do it, you can do it*. Și așa m-am înscris la peste opt decenii să mă cațăr cu temeri în suflet ca să văd și eu *Lacul Ursului*, aflat la trei kilometri de urcuș abrupt cu

bolovani uriași. Ne-am despărțit de Caius și Linda care urcau în ritm accelerat, intenționând să ajungă la al treilea lac glaciatic situat deasupra țintei noastre. Încercam să-mi amintesc tehnicile de respirație și de urcuș economicos cu puterile mele diminuate. După mai puțin de o jumătate de kilometru mă aflam deja în dificultate, dar n-aș fi renunțat pentru ce-i nimic în lume. Era ca un pariu cu mine însămi. Mai împovărătoare era altitudinea de trei mii cincisute de metri cu care nu eram deloc obișnuită, noi locuind în Michigan probabil la vreo trei sute de metri deasupra nivelului mării, iar munții românești pe care-i escaladasem nedepășind două mii cinci sute de metri.

Theo se descurca mai bine decât mine în ciuda accidentului muscular din zilele precedente. Dar fiecare trebuia să lupte pe cont propriu, deși săracul se oprea mereu să mă verifice în ce situație mă aflau. În ce situație să mă aflau, într-una mizerabilă ca atunci când ai voință, n-ai putrință, cum ziceau bătrânii la țară. Mi-am amintit de moșu Gheorghe, care cam după șaptezeci de ani îl ruga pe tatăl meu să-i cosească iarba din lazuri. Eu îl băteam pe moșu la cap, întrebându-l mereu de ce nu cosește el și primeam același răspuns de fiecare dată: *"ei, draga moșului, greu la deal cu boii mici"*. În drum spre Lacul Ursului din munții Rocky îmi sunau în urechi cuvintele moșului, mai mult decât atât, le trăiam înțelesul pe propria mea piele. Mai pe coate, mai pe genunchi mai cu pasul ostenit, tot întrebând pe cei care deja se întorceau de la lac dacă mai e mult până departe, am ajuns cu mare chinuală la malul lacului străluminat și pur ca lumea în ziele dintâi ale creației. Cutii de conserve, sticle de bere, hârtii, așa ceva nu se putea vedea nicăieri, turiștii având un respect sacrosanct pentru desăvârșita frumusețe a muntelui. Nici chiuțituri n-am auzit, nici muzică de tranzistoare, ci doar liniștea care se prefira printre crengile pinilor, mângâindu-ne inimile.

Ne-am tras sufletul tot uitându-ne la rotocoalele de munți care străjuiau lacul plin de sclipici, frumos, calm și indiferent în măreția lui. Părea a spune ca și codrul lui Eminescu *"Ce mi-e vremea când de veacuri/stele-mi scânteie pe lacuri..."* Înconjurată de o asemenea masivă revărsare de →

frumusețe o unduire melancolică îmi cuprinse întreaga ființă atât de stoarsă de putere și atât de copleșită de măreția strivitoare a peisajului. *Cinis et umbra sumus* parcă tot Eminescu zice în *Geniul pustiu*. Întreaga desfășurare monumentală desfunda cu nostalgie izvoarele mele de frumusețe aduse de acasă de pe meleagurile Dochiei.

N-am zăbovit prea mult ca să nu înserăm sau să ne lăsăm așteptați de tinerii cei iuți de picior. Coborârea cu săritul de pe un bolovan uriaș pe altul a fost pentru mine un calvar. Am început să mă îndoiesc de capacitatea mea de a duce la bun sfârșit nemiloasa aventură. Dar cine să mă care jos dacă nu mă căram singură? Mă aflu într-o grea suferință, care se putea probabil citi pe chipul meu, deoarece când am ajuns la poalele fiului nostru Caius a strigat: *"Mom you look defeated"*, adică mamă arăți răpusă. I-am spus în românește: *"Da, mă simt la capătul puterilor! De ce oare m-am supus acestui chin?"* Întrebarea a rămas fără răspuns. Urcușul mi-a arătat, dacă mai era nevoie, că odată cu trecerea anilor atâtea lucruri la ordinea zilei odinioară ne devin inaccesibile. Theo a vrut să fugă în sus pe deal, dar și-a nenorocit piciorul, eu și mai *"ticăloasă"*, vorba bunicilor am fost de-a dreptul răpusă de muntele devenit pentru mine invincibil.

Ce enormă binefacere să șed în automobilul confortabil care ne ducea acasă. Mi-am mai revenit după un duș cald și o cină frugală. Experiența acelei zile mă umilise totuși. Niciodată până atunci nu mă angajasem în viață la ceva care mă copleșea cu totul. Orgolioasă fiind, nu-mi plăcea să pierd, deși am fost nu o dată înfrântă. Am încercat să nu mă expun unor situații cărora nu le puteam face față, cum se spune, chibzuind întotdeauna cerințele și efortul. De data asta dădusem greș și asta m-a întristat de moarte.

A doua zi de dimineața m-am trezit din nou cu un telefon de la Valeria, care, tot întorcând lucrurile pe față și pe dos, decisese de comun acord cu Vincențiu că pentru ei este mai oportun să se ducă înapoi în România.

- *Dar tu spuneați Valeria că nu te desparți niciodată de fiica ta, că numai pe ea o ai și cine să aibă grijă de voi la bătrânețe, dacă nu ea?*

- *Da, așa spuneam dragă Ada, dar America asta a schimbat-o pe Eva,*

care nu-mi mai pare dispusă să își ia pe cap niște bătrâni, fie ei chiar și părinții ei. Deși nu mai avem nimic în România, simțim că ne-om descurca mai bine acolo decât aici pentru că încă mai este decalajul dintre monede. Om găsi noi un suflet de creștin care să ne ajute. În orice caz, este mult mai ușor de găsit oameni milostivi acolo decât aici în străini. Și apoi acolo ne rămân bani să plătim pe cineva, dar deocamdată nu este nevoie. Plecăm înapoi dragă Ada, gândul ăsta este singurul care ne-a remontat.

Cele două prietene au mai sporovăit de una de alta, după care Ada gândii fără să-i spună Valeriei: *"tot sărmana noastră țară te unge la rană"*.

În zilele care-au urmat am continuat programul de drumeții, în ciuda oboselii care mă marca din cauza celor trei mii de metri altitudine. Seara aș fi dorit să vorbim vrute și nevrute cu tinerii, dar am observat că ei erau cumva ezitanți. Cunoșteau opiniile noastre despre America, România, lumea mare și parcă nu doreau să renunțe la crezurile lor, să audă și altceva decât ceea ce știau ei de la universitate, din câmpul muncii, din anturajul lor. Am încercat să-i provoc, dar nu se lăsau ispițiți de un dialog socratic. În excursii începusem să mă simt o oarecare piedică deoarece ei urcau panta cu elan, pe când eu mă căzneau. Alex mă ținea minte din copilăria lui când făceam ascensiuni pe minunații noștri Carpați cărora le ducem dorul. Crucea de pe Caraiman, Babele din Bucegi, sclipirea calcarului din Piatra Craiului sau formele extraordinare din Munții Ciucaș. Cine putea să le uite? Noi în niciun caz nu. Pitorescul lor ne chema din depărtări, dorul de ei ne chinuia. De obicei când coboram din tren la Brașov și o porneam pe jos până la un sat care se învecina cu poalele munților ne oream la câte-o casă de țărani care ne primeau bucuroși de oaspeți, împărțind cu noi puținul pe care-l aveau ei. Noi le lăsăm ce aduseserăm de la oraș, dar sufletul lor deschis, sfătoșenia cu care ne întrebau despre cum merg lucrurile pe unde lucram noi, despre politică, despre ultimele știri de la Europa Liberă cu care erau la curent n-o să o putem uita niciodată. Relațiile dintre oameni din țara ta nu au egal în nici o altă parte de pe planetă. Țăranii la care ne oream

pentru câteva ore erau pentru noi o reală baie de suflet.

Am încercat să-i inițiez pe tinerii mei în acel gen de comunicare, să le-o descriu, să-i fac să înțeleagă cât de profund umană este apropierea dintre sufletele care s-au născut pe același pământ. Ei însă mă contraziseră, zicând că oriunde sunt oameni și cam toți sunt la fel, deci poți găsi ecouri în sufletele unor oameni străini, dar care sunt de bună credință. N-am vrut să-i contrazic pe Linda și Alex care aveau în sânge și educație cosmopolitismul. America e o lume a lumilor. Găsești în ea toate felurile de neamuri ale pământului care ca să se înțeleagă trebuie să recurgă la engleză. În felul acesta amintirea Imperiului Britanic se păstrează prin instrumentul de comunicare pe care l-a oferit întregii planete. Eu însă care mă transmutasem la o vârstă avansată în America nu mă puteam rupe de acel acasă.

Văzând cât de alert se cățarau pe colinele din jurul vilei Alex și Linda și cât de mult rămâneam în urma lor începusem să fiu timorată de fiecare zi pe care o mai aveam de petrecut împreună. Trebuiau mereu să se oprească din drum să mă aștepte ca să nu mă piardă. Mi se cuibărise în suflet un fel de sentiment de inferioritate cauzat de neputințele vârstei. Când Alex m-a invitat la munte am primit cu exaltare vestea, mai ales că mă scutea de marile cheltuieli ale cazării și transportului. Nu mi-am pus problema deloc dacă mă mai țin puterile la vârsta mea să călăresc bolovanii de Colorado pe cărările atât de sălbătice. Ceea ce nu mi s-a întâmplat niciodată am început să mă tem la începutul fiecărei zile ca de o mare încercare la care aș fi fost supusă. Ceea ce înainte venea de la sine acum ajunsese o problemă care îmi stătea în față, mă speria într-o oarecare măsură, dându-mi un sentiment de jenă ca atunci când nu te afli la înălțimea misunii pe care trebuie s-o duc la bun sfârșit.

Seara mă întorceam cu gustul amar al unei înfrângerii chiar dacă Alex sau Linda nu vedeau lucrurile la fel ca mine. Mă simțeam vulnerabilă și mă muștrăm că am acceptat invitația cu atâta nonșalanță fără să mă gândesc la dificultatea întreprinderii. Cea mai dramatică zi a fost drumul la Bear Lake (Lacul ursului), un lac glaciar mult mai mare decât cel din Retezat sau din Munții Făgăraș.

Povești despre muzicieni

Nicolae Feraru

„Prima iubire, țambalul”^{*)}

De curând a apărut la Editura Leviathan cartea cu titlul de mai sus, care se citește ca o poveste spusă cu har, la gura sobei. **Nicolae Feraru** (n. 1950), muzician lăutar de origine rromă și dotat cu un uriaș talent, s-a hotărât să-și scrie memoriile. Și bine a făcut.

Când editura a anunțat online apariția cărții, a atașat la prezentare linkul unor youtuburi cu înregistrări din muzica interpretată de țambalist și muzicienii pe care îi conduce ^{**)}.

Deschizând youtuburile, fascinația produsă de tehnica, muzicalitatea, fantezia și memoria acestui instrumentist e instantanee. Unde sunt marii **Enescu** și **Menuhin**, care admirau atât de mult fantezia și talentul lăutarilor, să-l fi putut auzi pe acest virtuos al țambalului - instrument specific folclorului românesc?

Cum se știe, au fost mulți muzicieni de origine rromă care au ajuns celebri pe plan mondial după studiile de specialitate atât prin interpretările lor de folclor cât și în piesele clasice (v. **Grigoraș Dinicu**, *Vatra veche* 4 / 2022).

Desigur, am fost interesată să citesc filele scrise de acest om deosebit care, după lecturarea cărții, mi s-a părut că are nu numai calități muzicale deosebite, dar și literare și, în plus, e înzestrat cu însușiri umane ce-i fac cinstite: generozitate, dragoste și respect pentru familie, blândețe, hărnicie, modestie, voință, răbdare și multe altele.

Din prefața cărții, scrisă de o fostă colegă a lui de școală - **Elena Stoican** - cu care artistul s-a revăzut după 52 de ani, am aflat calitățile omului și muzicianului, dar n-am crezut nici că rândurile autorului și nici youtuburile pe care le-am ascultat după terminarea cărții mă vor impresiona în asemenea măsură. Faptul se datorează nu numai tehnicii de execuție, memoriei și creativității lui muzicale, dar și aspectelor tehnice ale instrumentului, explicate atât de bine de autorul cărții! Cine și-ar fi închipuit că, în lumea specialiștilor țambalului, de a cărui construcție depinde calitatea sunetului, există amănunte atât de inedite și secrete transmise din tată în fiu?

Copilul Nicolae Feraru, născut într-o familie în care toți aveau talent muzical, a fost fascinat de țambalul la care cânta tatăl lui într-atâta, încât a dorit nu numai să poată cânta la el, dar și să-i cunoască secretele de construcție. În carte, autorul ne prezintă particularitățile instrumentului și aflăm că cei care repară țambaluri se numesc *lutieri*.

La un moment dat, tatăl copilului hotărăște să-l dea pe mâna unui specialist în muzica pentru țambal, Mitică Ciuciu Marinescu, cel care i-a fost profesor și căruia Nicolae Feraru i-a purtat un mare respect. În carte, i-a dedicat un capitol special.

Lecțiile de muzică erau scumpe, tatăl abia reușea să le plătească, dar în puțin timp, familia profesorului, realizând nu doar pasiunea, dar și talentul neobișnuit al băiatului, l-au primit ca pe o rudă în mijlocul lor și n-a mai fost nevoie ca lecțiile să fie plătite.

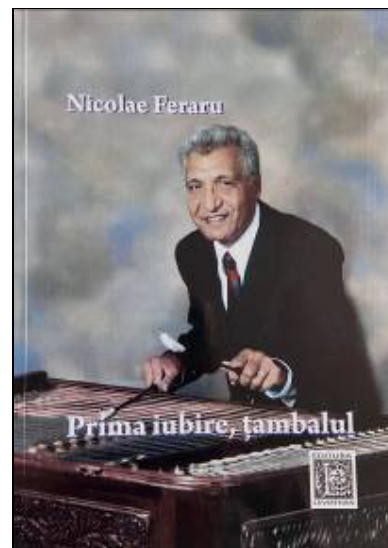
Autorul povestește cum, la maestrul său, a trebuit să repare un țambal, pentru a îmbunătăți calitatea sunetului inițial, pe care instrumentul îl pierduse.

Pentru reparație, a trebuit să spargă mai multe sticle, să le piseze în pulbere și să toarne acea pulbere de sticlă într-un loc anume al țambalului. După ce a executat această lungă și delicată operație, semnalează autorul, instrumentul a recăpătat finețea anterioară a sunetului. Ce acuratețe în auzul muzical! Câtă perseverență a muzicianului, îndrumat de maestrul său, pentru a obține calitatea dorită a instrumentului!

Cartea prezintă o întreagă serie de muzicieni cu care Nicolae Feraru, devenit profesionist, a intrat în contact. Sunt povestite turneele lui și ale formațiilor care l-au însoțit în întreaga lume, sunt menționate - simplu și modest - numeroasele onoruri și premii

Mihai Ungureanu, *Generații*

acordate nu numai de oficialitățile din România, dar și de președintele Statelor Unite, Barak Obama, într-o ceremonie oficială la Casa Albă.

Capitole întregi sunt dedicate soției, care a fost alături de el în toate împrejurările - nu întotdeauna ușoare - ale vieții, dar și, separat, dedicate copiilor. Unii dintre ei i-au moștenit talentul și au fost inițiați de tatăl lor în tainele țambalului.

Desigur, tarafurile cântă la petreceri și oamenii apreciază performanțele lor muzicale. Nicolae Feraru a amplificat rolul acestei muzici ridicând-o la nivel de concert. Cine ar fi crezut că într-un concert de muzică folclorică românească dat de Feraru și formația lui într-o țară din Asia, întreaga audiență a început să bată din palme în ritmul muzicii?

Iată cum limbajul universal al artei muzicale unește lumea! În cerc restrâns, îi unește pe executanți, fie că sunt cei care cântă în cor, orchestră, sau taraf. La nivel mondial, însă, muzica, precum poezia, teatrul, artele vizuale și toate celelalte, ar putea salva omenirea de răbufnirile de violență la care, din păcate, suntem - unii victime, alții doar martori - ai conflictelor mondiale actuale.

Laudă Editurii Leviathan pentru publicarea - în condiții grafice excelente - a acestei frumoase și instructive cărți.

VERONICA PAVEL LERNER

^{*)} Editura Leviathan 2023

^{**)} Youtuburile menționate pot fi urmărite introducând numele artistului pe platforma Google.

GODOT PE PĂMÂNT MIORITIC

(impresii de lectură a piesei de teatru „VENIREA”, autor Valeriu Stancu)

Așteptându-l pe Godot pentru un timp absurd de lung și întrebându-ne cum arată, cine-o fi, ce reprezintă, iată că, în sfârșit, avem ocazia să-l vedem și nu oriunde, ci la noi, pe propriul meleag. Și vine nu un singur Godot, ci vin mai mulți, din toate părțile. Cine a intermediat această „vizită”? Valeriu Stancu, în piesa de teatru într-un act, **Venirea**.

Când toată lumea se străduiește să devină „universal”, Valeriu Stancu aduce universalitatea în plan autohton și dacă este să fim corecți, o ducem înapoi, dar numai după ce aceasta și-a extras și filonul românesc. Indirect, piesa **Venirea** este și un omagiu românesc adus lui Samuel Beckett.

Ceea ce realizează într-un mod fascinant Valeriu Stancu este faptul că în piesa dumnealui absurdul devine realitatea cotidiană a unui spațiu mioritic, cu trimiteri satirice către o societate concretă, actuală, palpabilă, la care suntem cu toții martori.

Autorul păstrează personajele principale – Vladimir și Estragon căroră, timpul părându-le prea lung, joacă table în plin soare, chiar lângă o gară, mirându-se de întâmplarea existenței lor, așteptând pasivi, întocmai ca și personajele lui Beckett, ceva să se întâmple, să le fie dat un semn, să fie salvați fără a ști exact de cine – poate de ei înșiși și nici de la ce – poate doar de propria existență.

Godotii nu întârzie să apară, rând pe rând, umblând la intimitate, la obiceiuri și la spațiul vital al protagoniștilor Vladimir și Estragon, în ciuda amenințării că o asemenea intruziune ar putea avea urmări neprevăzute: *Pentru astea facem urât! Iar când facem urât, noi facem foarte urât!*

Putem pune în dreptul fiecărui Godot (1, 2, 3) personificarea dacă vrem, orientați de cuvintele inserate provenite din limbi vestice de circulație internațională. Se mai adaugă o văduvă Godot și un junior fără apartenență certă. Estul nu scapă nici el de incriminare, fiind nominalizat clar, răspicat, punctual. În fond, nici în piesa lui Samuel Beckett (cu doi „t”) nu le era prea clar eroilor dacă „apusul este un răsărit” – vorba lui Minulescu sau dacă răsăritul este (un) apus...

Godotii vin „să-i apere” pe Vladimir și pe Estragon, cel puțin la nivel declarativ, *de sărăcie, de singurătate, de tristețe, de...*, să le fie *leacul durerilor, tristeților, suferințelor*. Godot I *poate o fi unul din americanii pe care în zadar i-au tot așteptat bătrînii noștri...* sau, poate, un spion de pe frontul din Ucraina, *trimis de descrierată*. Este o formulă prin care Valeriu Stancu pare a ne spune că e totuna, „tot o apă și-un pământ”.

Cel de-al doilea Godot pare să vină pentru a-i feri pe „boschetari” de o mândrie prostească.

„– Nu vă fac proști, dar mândria asta a voastră nu-și are rost. Lăsați-v-o deoparte și urmați-vă destinul...”

– *Destină-te, române”...*

Dialogurile, remarcăm pe întreaga derulare a piesei, sunt pigmentate cu umor neaș care dă savoare lecturii.

Nici cel de-al treilea Godot „salvator” nu este întâmpinat mai bine de Vladimir și Estragon.

„*Mergi și te pui de acord cu ceilalți doi salvatori, vedeți dacă salvările pe care vreți să ni le propuneți coincid, mai îndulciți eventualele diferențe și divergențe, doar văd că nici n-ai răbdare să m-ascuți, așa de tare-ți dorești să te răfuiești cu antemergătorii dumitale, și când sub Nucul’ Pătru nu va fi decât frumusețe, lux, calm și voluptate, veniți frumușel cu soluții concrete, ca să vedem dacă putem să fim și noi de acord cu ele.*”

Văduva Godot, parcă în conformitate cu teatrul lui Beckett, subliniază sensul destinului diferit – unii să aștepte pasivi fără a ști ce anume, alții să caute într-una fără a ști sau a găsi ceea ce caută. *Vă caut, fiindcă acesta e destinul meu: să caut! Așa cum destinul vostru e să așteptați, al meu e să caut. Toată viața am căutat: un soț, fericirea, fiul, iar acum vă caut pe voi!*

În confuzia creată de atâția godoți pripășiți pe plaiul lui Vladimir și al lui Estragon, concluzia se impune –

exprimată de Vladimir cu un iz de „firesc” contemporan: *Impostori! Politicienii-s impostori, cei cu doctorate-s impostori, miniștrii-s impostori, ce zile am ajuns să mai trăim și noi în țara asta a imposturii, jafului și corupției!*

Lecturând piesa de teatru, ne întrebăm, deodată cu Estragon, care ar putea fi originea acestor Godoți. Chiar și legat de piesa lui Beckett, **Așteptându-l pe Godot**, s-au iscat multe speculații legate de misterul celui așteptat. Cum numele pare un derivat al lui „God”, cred că nu sunt dubii asupra a ceea ce reprezintă: trimisa lui Dumnezeu, soarta. În piesa lui Valeriu Stancu aceeași întrebare privind proveniența godoților, se menține.

– *De unde dracu i-ai scos pe ăștia?*

– *Cum de unde? Din istorie! Și nu i-am scos eu, venită ei!*

Proveniența de prin cotloanele cerului a apostolilor *dedulciți la veșnicie, sfinților, îngerilor, arhanghelilor, mucenicilor*, este exclusă de Vladimir. Rămâne posibilitatea ca aceștia să vină din viitor, fiindte robotizate.

– *Da’ știi ceva? Dacă așa e oamenii din viitor, eu mă lipsesc de ceea ce va să vină! Prefer să trăiesc într-un prezent continuu: soare, table, bere de la Branco Nero, liniște...”*

În piesa de teatru **Venirea** autorul pendulează uneori din actualitate în trecut, alteori în viitor, pentru ca apoi să se reîntoarcă la momentul prezent:

– *Liniște? De unde liniște, când rusnacii vor să-și pună cizma pe gîtul Europei? Liniște? De unde liniște, când întreaga noastră țară e-n jaf și-n pradă c-o fură alde politicieni, parlamentari, mafioți, securiști, maneliști, toți niște interlopi, niște pușcăriabili!? Liniște? De unde liniște, tu nu vezi ce balamuc fu astăzi aci?*

Abstractul se densifică în forme concrete în **Venirea**. Chiar și pentru starea de liniște invocată se caută un contur, acel sugestiv „douce farniente” care, ne spune autorul, *se traduce în rusește „oblomovism”, da’ acum nu mai e cazul să vorbim despre traduceri în limba rușilor, că, mă rog, au făcut-o de oaie și-au tradus o lume-ntr-oaregă*. Piesa în întregime este o satiră tragi-comică, având astfel de mostre de umor inteligent presărat în dialogul protagoniștilor.→

SIMONA MIHUȚIU

Teatrul zilelor noastre Festival „Ciulei”, ediția a doua

La Teatrul „Davila”, din Pitești. Sub deviza „Clasic. Modern. Absurd”. Argeșeni și nu numai (re)întâlnindu-se cu artiști locali ori din Capitală. Din Suceava, Arad, Craiova, Ploiești. Pe parcursul a opt spectacole, la finele fiecărei săptămâni din Brumarul vecin.

N-au lipsit din program, firesc, Eugen Ionescu, Matei Vișniec, Teodor Mazilu, ca să-i amintesc doar pe cei mai cunoscuți pe plai românesc. Pomenindu-l pe Mazilu, se cuvine a o menționa și pe fiica acestuia, Ioana, venită din Franța să asiste la festival. Și să participe la o lansare de carte despre tătânele său regretat. Dramaturg de impact în „Iepoca de aur”. Satiric subtil în textele sale. Îmi aduc aminte și azi, cu prețuire, de „Mobilă și durere” într-o montare chiar inubliabilă a celor din Bănie. Curajoasă foarte.

În clipa de față, același scenariu se regăsește binevenit în programul colectivului actoresc piteștean. Cu Adrian Titieni, cap de listă-n distribuție...

Și, fiindcă trecui la actori, îl semnalez, aleatoriu, și pe Răzvan Vasilescu. Fără doar și poate, cunoscut

multora. Sau pe Ioan Coman, de la „Toma Caragiu”, Zoltan Lovas, de la „Ioan Slavici”, Costinela Ungureanu, de la „Marin Sorescu”. Între regizori, Felix Alexa, Alexandru Nagy (un excelent tenor de asemeni), Alexandru Boureanu. Acesta din urmă punând în scenă, pe placu` meu, mărturisesc, „Gândește-te la Africa”. Autor, Gordon Dryland, neozelandez. Drama sa vorbind, tulburător, despre curajul (nesăbuit?) al tinereții și despovărea bătrâneții prin

mărturisire. Despre iubire și moarte. Nebănuit reunite-n incestu` dezvăluit la final...

Tulburător, o repet, și de reflectat adânc, la urma urmei, asupra destinului necruțător. Dirijând omu` după voia lui nemăsurată. Atotputernică. Țsta fiind, cred eu, mesajul piesei. Și motiv, la final, de aplauz îndelung. Mai cu seamă că Mirela Ciobă, piteșteancă de fel, a evoluat echilibrat, deopotrivă pregnant, nici că se poate mai potrivit. Au însoțit-o-n echipă sudată, rodată, Nicolae Poghirc, Raluca Păun, Costinela Ungureanu, Claudiu Mihail. Decorul adecvat, deplin sugestiv, al Vanesei Beca, vine să întregască cum se cuvine realizarea oltenilor. Să-i dea substanța cuvenită, urmărită de fiecare-n parte și de toți laolaltă. Aprecierea noastră, nu mai puțin...

Ei bine, au reușit întrutot, aș considera. Încât parcă tot clasicu` câștigă în triada propusă generic de organizatori.

Fiecare însă după dorință și înțelegere alegând, evident. Știm doar, gusturile nu se discută. Așa că așteptăm maiul următor cu festivalu` teatrului de studio. Poate mai bun de s-or strădui organizatorii mai abitir...

ADRIAN SIMEANU

→ Reacția localnicilor la venirea godoșilor are și ea un iz mioritic. În țara mea și cu partidul meu la putere, eu, în loc să joc table toată ziua, sunt la dispoziția, ba chiar la cheremul vizigodoșilor ăstora de-au venit și-n țara noastră, nu știu dacă pentru a ne cere pământ și apă, dar cu certitudine veniră să ne strice ziua.

Eu, ca cititoare. mi-am configurat o impresie despre simbolistica Godoșilor din **Venirea**, dar, precum Estragon, personajul lui Valeriu Stancu, pot să afirm cu autoironie că nu-s de acord cu ea (cu impresia mea) sau precum Vladimir din aceeași piesă, mai bine spun că nu cred nimic. Astfel, aș putea rămâne și în spiritul lui Vladimir, personajul lui Samuel Beckett, de data asta: *Să nu ne vorbim de rău epoca. Ea nu e mai nenorocită decât altele de dinaintea ei. Dar nici de bine să n-o vorbim. Să nu o vorbim deloc!*

Copacul singular din piesa lui Beckett este un nuc bătrân în cea lui

Stancu. Motivul valizei vechi, purtate de fiecare Godot în parte, este preluat și el. „Ce-i în valiză? / Nisip” (Samuel Beckett, **Așteptându-l pe Godot**).

„Fire de nisip” par să caute și Godoții din piesa lui Valeriu Stancu. Nu putem să nu remarcăm tranziția poetică și simbolistă realizată de autor când explică motivul căutării proaspeților invadatori.

- Și-apoi, nu mi-ai răspuns la întrebare: ce caută, domnule, aici?

- Ce să caute?! Clipa, Estragoane, clipa! Asta caută! Clipa când umbra va urca pe umerii noștri...”

Finalul piesei ne prezintă viziunea pesimistă a autorului. Clipa căutată de Godoși poate fi cea a apocalipsei, da, da, clipa apocalipsei, când fiecare din noi va deveni godot cu „te” la urmă și vom căuta tot felul de Vladimiri și de Estragoni prin gări uitate de lume, cum e aceasta în care ne ducem traiul... Poate fi vorba și de căutarea unei vieți fără sens, fără speranță (Să-

mi trag una, păi ce viață mai e și asta, fără table, fără așteptări?) sau de căutarea non-sensului ca atare. Ni se prefigurează chiar o lume care cu ruși sau fără ruși, se va sfârși în curînd. Înmulțirea numărului de godoși care apar sugerează această din urmă supoziție.

La lăsarea cortinei îmi vin în minte cuvintele lui Samuel Beckett din **Așteptându-l pe Godot**: *Nu mai avem drepturi? / Le-am dat pe nimic!*

Piesa lui Valeriu Stancu este inteligentă, autentică, are umor rafinat și este plină de mesaj! Este o satiră aprigă, spiritoasă, a cotidianului. Sper din toată inima să își găsească loc pe scenă, dar și public pe măsură, căci și acesta pare tot mai „godotizat” în ultima vreme, mai derutat, confundând spectacolul de divertisment cu arta dramaturgică și prea puțin pregătit să primească piese cu adevărat valoroase, cum este și aceasta... Dar și în această privință, poate tot venirea Godoșilor poate să fie cauza...

Literatură și film

Falcon Lake și apusurile impresioniste

În 2022, premiul César pentru cel mai bun debut i-a revenit filmului *Falcon Lake*, regizat de Charlotte Le Bon. Joacă extrem de natural și convingător Joseph Engel și Sara Montpetit. O vară pe malul lacului Falcon în Canada. Bastien, 14 ani, împarte camera din cabană cu Chloé, 16 ani. Părinții lor sunt prieteni, însă filmul nu se ocupă de adulți, care apar în planul doi, asemenea unor umbre decorative. Miza filmului e focusată pe relația celor doi tineri, împinși inexorabil în viața de adolescent. Un vin, o țigară, o discotecă zgomotoasă, povești despre fantome, poze comice

cu cearșafuri albe, dar, mai ales, gesturi incerte, în descoperirea pubertății, asezonate cu jocuri senzuale. E cronică a unei veri, cu nostalgie, tandrețe și senzualitate. Desigur, am mai văzut asemenea povești, dar aici se realizează o atmosferă electrizantă, inefabilă, printr-un ecleraj impresionist, acompaniat mereu de clipocitul apei și adierile vântului. Apusurile sunt reflectate pe fețele oamenilor, apoi se trece la un oarecare onirism în acel joc ambiguu de seducție. Unele gesturi erotice par inconștiente, grație accentelor de puritate. La duș, ea îi spală lui părul, cu duioșie maternă. Bastien se teme de apă, era gata să se înece când era mic. Ea îl ajută să-și depășească frica și să înoate. Da, o

relație constructivă dominată de fascinația lui pentru ea. Filmul e adaptarea unui roman grafic, e meritoriu, poetic, însă are și lungimi – secvențe inutile, specifice unui debut. Cu siguranță, regizoarea va dobândi pe parcurs rigoarea necesară. Are toate datele să ne uimească în viitor.

ALEXANDRU JURCAN

Muzica zilelor noastre

Rock simfonic?

Nici pe departe. Doar muzica progresivă din a doua jumătate a veacului trecut putând fi numită astfel. Chiar de nu se cânta mereu împreună cu orchestre de acompaniament. Dar îngloba influențe, fragmente, orchestrații din clasic. Și nu numai, desigur. Bine gândite și proporționate adecvat. În mixuri de stiluri, ritmuri, linii melodice. Armonioase foc și cu priză enormă la publicul vremii. Deloc lipsite de valoare artistică...

Astăzi însă, cel puțin pe la noi, a apărut o modă discutabilă: se amestecă fără rost, îndeosebi în concerte, diverse trupe cu felurite ansambluri camerale. Popu' sau alternativu' devenind astfel, pompos, rock simfonic. Până și Zavaiodoc a devenit cândva „simfonic” la Filarmonica Pitești. Doar pentru că solistul avea ca acompaniatori niște instrumentiști din structura cultă a instituției...

Așa și azi, în cazul „Viței de vie”. Cu care m-am reîntâlnit la filarmonica argeșeană de curând. E un cvintet hibrid din punct de vedere stilistic. Baladesc mai degrabă. Fără improvizării de rock adevărat, deși instrumentiști pentru asta ar fi. Clăparu' flautist și tobaru' pregnant sunt în stare de multe, da' nu-s exploatați pe măsură. Avut-au în spate parte din oamenii locului, muzicieni cu experiență. Care, neferice, iar nu s-au auzit decât arareori. Sonorizarea fiindu-le nefavorabilă dintr-un motiv ori altu'. Excesivă-n decibeli pe alocuri. Mulțumesc pentru „Shambala”, piesa regretatului Doru Stănculescu. Rămâne un hit al acestuia, da' pân-acu' nu i-a

egalat nimeni interpretarea. În fine, se cuvine-a-l semna la Remus Grama, violonist de la Filarmonica Târgu Mureș (cochetând promițător cu bagheta, merita fi (re)invitat la pupitrul piteștean. Ori pe la celelalte, din țară. Recunosc totodată că fu un succes de casă, iar sala aproape plină. Așa că, să nu mai amestecăm capra cu varza, că fiecare-i cu specificu' și publicul ei...

ADRIAN SIMEANU

Eveniment cultural

Flonta și Cioroianu

Ambii, oaspeți ai Centrului Cultural Pitești, printre simeze ocupate mereu cu ceva de admirat. Nonagenarul epistemolog bucureștean, specialist, de asemeni, în filozofia limbajului, a vorbit deloc banal despre succes și merit în zilele noastre atât de-nărcate de paradoxuri existențiale. Evidențiind relația dintre ele. Uneori pozitivă, prin suprapunere binevenită și de dorit. Alteori nu, cel mai adesea, pe plai carpato-danubian. Că știm cum e cu succesele multora pentru care banu' contează. Nici cum educația, cultura, știința. Comportamentu' și comunicarea civilizate. Generatoare cu adevărat de idei remarcabile, înnoitoare...

Preț de două ceasuri bune s-a dovedit clar că Mircea Flonta (nu degeaba academician) păstrează acumulari intelectuale și profesionale îmbelșugate. De care n-a pregetat a face uz în dizertația sa cuceritoare neîndoios. Cred că pentru toți auditorii, utile foarte. Prin cele grăite liber, plăcut și cu miez valoros. Adevăruri veritabile, certamente, necesare diurn oricui nu trăiește doar pentru satisfacerea unor instincte primare. E cazul, o spun ferm,

ca o nouă invitație să-i fie adresată, cât mai repede posibil, profesorului venerabil. Subtil gânditor, orator, formator de opinie, intelectual vădit. Că teme atractive la-ndemâna lui sunt nenumărate...

Cam același lucru putându-l afirma și despre Adrian Mihai Cioroianu. Craiovean de fel, școlit profitabil într-ale istoriei. Cadru didactic în materie, da' și publicist neobosit. Nu în ultimul rând, versat politician de tip liberal. Ocupând, în timp, varii demnități în statu' român. Este, clar, o persoană care știe multe, fără însă a le da la iveală pe toate. Lăntâlnirea din urbea argeșeană înfățișând pe larg perioada-i pariziană (cât a fost ambasador la UNESCO). De fapt, prezentându-și cartea cu acest subiect. Firește, de interes pentru noi. Ce ne-a făcut să-l ascultăm cu plăcere, să-l chestionăm și să luăm autografe. Întrucât opul e accesibil tuturor nu intru-n amănunte asupra poveștii, de viață, desigur, relatată convingător de autor. Constituind și ea un episod din istoria autohtonă contemporană...

Adrian dovedește, sper eu, totdeauna, erudiție și farmec în ce spune. Încercând, în speță, a sugera că amintirile de pe Sena pot creiona pentru oricine o Franță. Ceea ce n-ar fi puțin lucru. Cu alte prilejuri, și despre alți oameni, fapte, întâmplări de pretutindeni. Că, la urma urmei, lumea e vastă și de aflat în dreapta și-n stânga, o droaie. Ne-om reîntâlni, profesore, de-o vrea Cel de Sus, să mai aflăm câte ceva, nu?

ADRIAN SIMEANU

P.S. Aceleași deficiențe, neînlăturate, la moderator, din păcate...

Cinema

Marocco/Mikado

Un film românesc văzut în cadrul Festivalului de Film European, la Toronto, la invitația Consulatului General al României. Cuvânt de întâmpinare al doamnei Consul Oana - Raluca Gherghe care, cu farmec și fler, amintește și despre apropiata zi națională.

Apoi, un cuvânt al doamnei Tereza Barta, critic de film și profesor la York University, care fusese și în juriul de selecție al celui mai bun film românesc al anului respectiv. Deși domnia sa nu ne-a spus cu ce a votat, știm că filmul prezentat a câștigat marele premiu. Extrem de interesantă explicația jocului „Marocco”, ce presupune păstrarea mai multor elemente în echilibru, când fiecare se sprijină pe celelalte. Așa cum poate vă amintiți, trebuia să extragem câte un element dintr-o grămadă de bețe similare, fără să perturbăm echilibrul celorlalte. Era nevoie de delicatețe, control și precizie, ba chiar și o strategie despre cum să te strecuri printre tot felul de capcane ce ar putea dezechilibra celelalte componente. Metafora titlului ne-ar fi putut scăpa, dacă nu am fi fost avertizați de la început. Sau nu, greu de spus acum. Fără să fi fost un *spoiler alert*, ni s-a relevat de la bun început cheia mesajului transmis. Foarte interesant mi s-a părut comentariul din același cuvânt critic despre faptul că toate personajele erau pozitive (...). Nu erau răi și buni, ci toți erau bine intenționați. Totuși, cum drumul spre iad e pavat cu bune intenții, se vede că și atunci când toată lumea dorește binele, tot se pot întâmpla tragedii.

De ce este interesantă perspectiva? Pentru că în poveștile cu Feți frumoși (buni) și zmei (răi), ni se sugera de fapt cu cine să ținem, căci doream ca binele să învingă răul... ce te faci însă când poveștile au numai personaje pozitive și toate încearcă să fie forțe ale binelui (atât cât îi duce înțelegerea pe fiecare...)? Atunci, de ce se întâmplă și lucruri rele?

Regizorul Emanuel Pârvu a avut și el șansa să introducă filmul, în engleză, pentru o audiență diversă, cum e cea de la Toronto. Aud că scenariul a fost elaborat în timp, mi

s-a părut bun, concis și de cele mai multe ori convingător. Acțiunea începe în jurul unui lăntișor dăruit de tatăl Cristi (Șerban Pavlu), fetei sale Magda (Ana Indricău), la o vreme după moartea mamei ei. Magda oferă însă lăntișorul Luizei, o fetiță dintr-un spital oncologic, dar Cristi o suspectează pe Magda că nu spune adevărul, așa că începe o investigație ce duce la tot felul de complicații neprevăzute. Personajele sunt bine creionate, acțiunile lor destul de previzibile, până când ajung să surprindă de-a dreptul... iar efectele demolatoare ale lipsei de încredere dintre tată și fiică se revarsă asupra prietenului ei, mamei lui, colegilor ei de serviciu etc. Pe scurt, ele se propagă și amplifică, ca o undă de șoc ce nu se mai oprește. Mai important ca orice, acțiunile tatălui o pun pe Magda în imposibilitatea de a fi auzită, înțeasă sau de a-și putea duce prietenii mai departe. Îi afectează destinul. Se dovedește că, de fapt, prinsă între atâtea interese pe care nu le putea controla, ea este strânsă tot mai tare, ca într-o menhină, din care nu are cum să scape. Orice încearcă ea să facă, cu toate bunele ei intenții, se năruie din cauza acțiunilor celor din jur, care și ele sunt bine intenționate, dar care duc la deznodăminte nefericite sau chiar tragice. Rămâi întrebându-te ce ar fi putut schimba situația? Mai multă încredere a tatălui în propria fată? Mai mult respect? Mai mult spațiu oferit ei, precum și șansa de a se defini în termeni proprii? Și cum s-a ajuns oare ca relația dintre

tată și fată să afecteze atâtea persoane, nu doar din familie, ci dintr-o întreagă comunitate, colegi și prieteni ce ajung să fie implicați într-un *entanglement* din care nu se mai poate ieși, fără să li se complice și mai mult viața?

Vorbim despre interdependența dintre indivizi, ca într-un joc morocco cu bețe ce se sprijină unele pe altele, așa cum se bazează indivizii, unii pe alții. Într-o lume plină de personaje pozitive, oare unde pot duce bunele intenții?... Pentru deznodământ, veți dori să vizionați filmul. E greu de dus până la sfârșit, așa cum multe filme românești ne-au obișnuit... Ele, uneori, sunt atât de tragice, că audiența de aici nici nu știe dacă să plângă sau să râdă, ca în „Moartea Domnului Lăzărescu”. În acest caz, nu s-a răs. Șocul deznodământului era real și greu de anticipat. Probabil însă că cel mai surprinzător și înduioșător este comentariul final al fetei, prin tandrețea lui. Filmul te lasă cu multe întrebări, semn că a lăsat urme. „Marocco/Mikado” deschide o ușă spre înțelegerea complexității relațiilor dintre membrii aceleiași familii, cu efecte imprevizibile ce se extind mult dincolo de ea. Sper să aveți inima tare, să reușiți să gustați realismul unei ecranizări ce spune o poveste ce începe benign, cu un cadou oferit din dragoste, spre inimaginabile adâncimi ale disfuncționalului, la nivelul indivizilor și al anturajului lor. O progresie explozivă spre nicăieri, în care personajele sunt antrenate involuntar într-un joc ce zdrobește destine.

MILENA MUNTEANU
Toronto, Canada

Sevalet

Mihai Ungureanu

o pictură despre suveranitatea naturii și frumusețea autentică din satul tradițional

Mihai Ungureanu, care și-a făcut cunoscută arta semnând cu pseudonimul MihU., este un artist originar din Chișinău, ce a studiat artele și în Italia, la Veneția, pentru a-și lărgi orizontul de cunoaștere în domeniul vizual, practic și teoretic, și pentru a trece peste limitele și barierele pe care le impune lumea artei din România tinerilor artiști aspiranți.

Mihai Ungureanu a urmat studiile Liceului Academic de Arte Plastice „Igor Vieru” Chișinău, apoi ale Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice din Chișinău, ajungând apoi la Accademia di Belle Arti di Venezia.

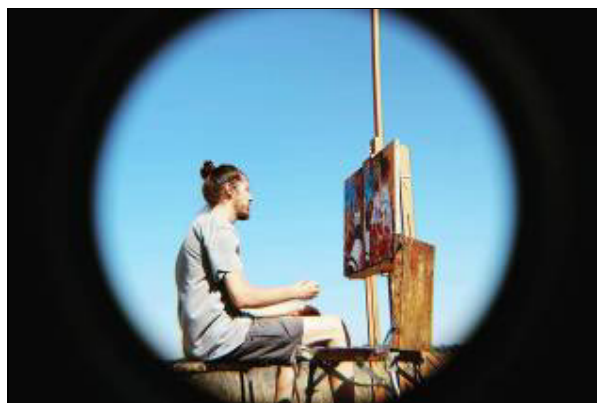
Deși e un tânăr de la oraș, artistul are o mare pasiune pentru lumea satului, pentru folclor și tradiții. Pasiunea aceasta s-a concretizat, prin studiu, într-o serie inedită de picturi ce redau tinere fete îmbrăcate în ii „cusute din pete de culoare”, pe care le găsim învăluite în raze de soare, flori de mac și spice de grâu. Pentru a înțelege mai bine contextul, putem căuta în simbolistica elementelor la care recurge des în picturi, dar și în simbolistica culorilor. În multe compoziții, regăsim pădurea și dealurile. Cele din urmă, mai ales pe timp de toamnă, apar ca o pătură din petice colorate, cusute laolaltă.

Grâul, simbol al vieții, renașterii și belșugului, este un element sacru în cultura satului. Din punct de vedere religios, grâul este simbolul vieții care biruiește moartea. Macul roșu e un simbol al memoriei, somnului și morții. A devenit simbol al Primului Război Mondial, pentru comemorarea tuturor victimelor militare și civile implicate în conflicte armate.

Artistul spune că pasiunea pentru viața satului și traiul tradițional vine din dorința de a afla mai multe despre sat, gând prezent în subconștient dintotdeauna. „Cred că necesitatea interioară de mai multă natură mă tot împingea cu gândul acolo unde natura e suverană: la sat”, spune artistul. Prima sa expoziție personală avea loc în aprilie 2015, la salo-

Mihai Ungureanu, Zăpezile de altădată

nul MOLDECO din Chișinău, fiind intitulată „Mândră”, maci și spicu’ de grâu.

Imaginarul artistului conturează o lume idealizată a satului, cu tentă de basm, din care e accentuată frumusețea autentică a tinerelor fete, pe care le numește „mândre”, și mai ales a cămășilor tradiționale, pe care le studiază cu dedicarea unui etnolog.

„Îmi place foarte mult folclorul. Îmi place foarte mult autenticul. Dar și mai mult îmi place folclorul autentic adus și trăit în contemporan. Am copilărit la bloc, în Chișinău, dar am avut mereu dorul de sat, natură, pădure, porțiță, râu.... Despre toate acestea povestește o IE. În mintea mea IA este o cărtulie despre tot ce înseamnă dorul nostru de sat. Trăirile autentice sunt pictate pe o IE. Când pictez e ca și cum aș alege această pânză de in pe care voi broda o IE reală”. (1)

Fetele treceau la început pe plan secund, fiind doar o bază pe care erau etalate cămășile, lucrate cu mîgală de pictor, asemeni mâinilor care le țeseau și le brodau.

„Personajele care au rolul de a prezenta frumos IA pe care o creez pe pânză sunt în mare parte rodul imaginației mele. La începuturi, au fost niște Mândre mai tăcute și sfoase. Acum au devenit și ele personaje principale alături de IE.”

„Îmi place foarte mult descifrarea Iei. Încă mai învăț simbolurile brodate pe IE.

Iar pe lângă roata morii, steaua, romburi sau ochiul, mai apar și simboluri MihU, pe care le creez având ca reper toată natura care mă înconjoară. Una dintre colecții tinde să povestească doar despre ornamente”. (2)

Artistul folosește adesea în compoziții triada cromatică albastru-galben/auriu-roșu, care întărește caracterul românesc al lucrărilor sale, iar motivele des întâlnite sunt spicul de grâu și floarea de mac, alături de soare și dealuri colorate. Folosește des și foița de aur, împrumutată din icoanele bizantine, pentru a sublinia ideea de sacru și legătura omului satului cu religia.

Artistul spune că folosind culorile albastru-galben/auriu-roșu ajungi la o combinație extraordinară. Pentru a ne convinge că e așa, e de ajuns să-i privim lucrările. Să pătrundem în lumea pictată a lui MihU., pentru a descoperi un sat viu, cu oameni frumoși.

(1), (2) - Citate preluate, cu acordul artistului, din interviul: <https://ea.md/ia-este-principala-lui-sursa-de-inspiratie-pictorul-mihai-ungureanu-ne-povesteste-de-pasiune-sa-pentru-folclor-si-ornamihu-interviu/>

COSMINA MARCELA OLTEAN

Foto - arhiva artistului

(Notă. Cea mai mare parte a fotografiilor transmise aveau titluri. Celelalte au fost „botezate”, exclusiv pentru acest număr de revistă, în redacție.)

CATRENE ALERGENE

Cu bunătatea să ne pierdem identitatea?

Noi - cu inime deschise
Și cu mesele întinse –
I-am pus pe oaspeți la masă,
I-am servit cu vin de clasă,
Iar ei s-au suit pe masă...
Cearcă-acum să-i scoți din casă!

Nu da drept discriminare Ceea ce ți se năzare

Eu îmi am Crăciunul meu,
Dat de bunul Dumnezeu,
Tu îți ai Hanúka ta
Cu sacra menórá-a sa,
El, iar, Ramadánul -ah! - ,
Osanále lui Allah
Și, din inimă și zgău,
Har lui Mohaméd al său;
Eu îmi am Fecioara mea,
Ce-a născut pe Mesia,
Și mai am Paștele meu,
Ocotit de Dumnezeu,
Tu îți ai Pessáhul tău,
Dat de Iáhve (Dumnezeu).
Iáhve, -Alláh și Dumnezeu
Sunt, de fapt, un singur „Eu”.
Eu cu biserica mea,
Tu cu sinagoga ta
Și el cu moscheea sa,
Pe pământ sclipínde véle,
Parc-ar fi cerul cu stele.
Și atunci, dragă UÉ,
Vezi discriminare-n cé?

Producem pământuri rare?

O simplă promisiune
C-ai să zbori prin Schengen úliu
Parcă-i o confesiune
Că și noi producem ...túliu.

„Și nu voi ca să mă laud...”

De ani de zile, Chárles Michél,
S-o duc în Schéngen lupt în van,
În schimb am pus-o ușurel
Hăt pe radárul african!

Ex-primarul fugar și bravii noștri polițiști de la vamă

Pân’ nu faci foc nu iese fumul.
Ce anecdótă ni s-a-ntins!
Întâi ei înșiși îi dau drumul
Și-apoi se-nfoaie că l-au prins!

Datorie de 1,5 mln. euro către o biată pensionară

La răcoare când debarcă
Ex-primarul băimărean,
Cum va reuși să-ntoarcă
Împrumutul – lui mamán?

Mod modern de a-și salva colegii de pedeapsă (sau O mână spală pe alta)

Magistráții-și júdecă bresláșii,
Scoși vremelníc, sigur, din simbríe,
Ani de zile, calculându-și pașii,
Încât fapta să li se prescrie,
Să-i repună-n post (așa-i scenariul!),
Statul returnându-le salariul.

De ce le tremură genunchii?

Vaccinuríle-au fost un zid
Să reziste la covid.
Azi de ce-i spérie zidul
Mult mai mult decât covidul?

Tu, care-ți asumai răspunderea, răspunde!

Cuvântul l-înfiegea până-n pláséle
Că vaccinarea grabnică-i viață,
Iar azi, atâția sunt când cu sechéle,
Să nu-l trimiți la moașă-sa pe gheață
e-ai ales, aceea ai??
Simulézi la prezidențiale,
Unde târgu-i mic: unul din doi,
Dar încearcă la parlamentare,
Când votezi la liste – un purcói!

Corectarea unor inechități la stabilirea pensiilor

În fața unei cruzi realități
Că s-a comis, în vreme, o eroare,
O reparare de inechități,
Triumfalist, s-o dăm drept majorare?

Indexarea și costul real al vieții

La atâta trâmbițare
Despre-o amplă majorare
(Ce-i, de drept, o indexare!),
Cum s-o simți și-n buzunare?

Competiție neloială între inflație și indexare

Indexarea pensiilor vizează
Costul pieței de acum un an,
Doar că, hâtru, costul galopează,
Încât ea nu face niciun ban.

Salariul nu mai depinde de productivitatea muncii?

Salariul minim doar la noi e cel mai mic.
Să-l crești de opt ori, nu de patru – tot n-ajunge.
Dar randamentul când nu crește cu nimic,
Mai poți acești pendénți doi îndici a-i disjúnge?

Da cu furtul cum rămâne?

Prea vă faloșíți, cocóți,
Că ați pus mâna pe hoți.
Vrem să știm: banii furați
Când vor fi recuperați?

Băieții noștri hâtri din energie

Când crește prețul energiei-n țară,
Ce ni se spune? Că așa-i afară.
Când scad, însă, tarífele, în ÚE,
Nu și la noi. Dau m..e la statúie.

La testul PISA școala noastră din nou e la coada Europei

E trist că România educată
Sub medie se află-n clasament,
Dar și mai trist șefímea că, plantată,
Stagnarea o socoate ... randament.

Legea junglei la angajare în unele spitale

La posturi cheie sau vitale
Sunt folosite ca darále
Nu pregătirea ce o ai,
Ci mita doar pe care-o dai.

E de mirare?

Toți agresorii sexuali (n patru)
De ce nu-s pedepsíți - e vreun mister,
Când coregráful-mare șef din teatru
Mai are spate tare-n minister?

Hărțuire sexuală ignorată

Biétele, -și iau zborul chiar din véntru.
Apărarea să le-o ieie cine,
Când și controlórilor din centru
Le curg ochii după balerine?

Singura deosebire dintre justiția americană și cea română

Perversi foiesc nu doar prin State
sexuali.
Un caz Epstéin l-avem și la
Constanța.
Și juzii noștri sunt la fel de cerebrali.
Doar că la ei demult s-a pronunțat
instanța!

NICOLAE MĂRCĂȘ

Lumea lui Larco

ÎN LUNA IANUARIE

DARURI

Cel Sfânt ne-a dat al mării val,
Pădurile, înalții munți
Și pe-un *Poet Național*
Cu opera înaltei frunți.

SUNT NĂSCUT PE 1 IANUARIE

Când tata îmi zicea: copile,
Prenumele-ți va fi Vasile,
Din burta mamei, eu ca un erou:
Promit c-o să mă nasc de Anul Nou!

LA CUMPĂNA DINTRE ANI

Din cerul vieții-un fulg în zbor
S-a mai desprins, plutind pe-o rază,
Coboară lin și-apoi ușor
La tâmpla noastră se așează.

IARNA LA ȚARĂ

Afară nu-i de stat acum,
E viscol, ceru-i înnorat,
Cârnații sunt în pod la fum,
Iar soțu-i gata... afumat.

IANUARIE-CAPRICORN

Vorbe-n plus nu mai încap,
Capricornul e un țap,
Uneori, întâmplător
Este și... ispășitor.

INFATUATUL

De când și secretară are,
Fiind numit în postul principal,
Se crede-a fi atât de mare,
Că n-ar loc în patul conjugal.

OFUL ÎNCREZUTULUI

De-a dreptu-i abracadabrant,
Când vezi așa o discordanță:
Să te consideri important,
Iar lumea nu-ți dă importanță!

CĂSNICIE RATATĂ

Se-ntâmplă și așa un caz,
Mult mai amar cum este fierea:
El nu mai vrea s-apară treaz,
Ea nu mai știe ce-i tăcerea

POLITICIANUL REALES

Era subțire, ca o scoabă,
Azi e rotund, arată bine
Și pare-a fi un om de treabă...
Doar că de treabă nu se ține.

LA SEDIUL UNUI PARTID

E-o instituție aparte,
Acolo-s cei votați de mine
Și se lucrează ca la carte...
Când nu se poate mult și bine.

IDULGENȚĂ

Se-ntâmplă, după câte-o ceartă,
S-apară scuze și regrete,
Dar o greșeală ce se iartă,
Menită e să se repete.

FUMĂTORUL ECOLOGIST

În gând păstrează-acest precept,
Fumând, că-ntrece mult măsura,

El fumul tot de-l trage-n piept,
Așa va ocroti natura.

TIMIDUL (rondel)

N-ar vrea ca lumea să se-amuze,
Întreabă, să dea curs ideii:
Ajunge-n inima femeii
Sărutul ce e dat pe buze?

În parc, la capătul aleii,
Văzând simpaticele muze,
N-ar vrea ca lumea să se-amuze,
Întreabă, să dea curs ideii?

Soției, știți, să nu-l refuze,
Văzând la tâmpile ghiociei,
Nu-i cere, ca toți moșnegeii,
Să-i pună, de-i răcit, ventuze...
N-ar vrea ca lumea să se-amuze.

CORNUL ABUNDENȚEI

Veți ști voi cei consumatori de umbră,
De timp, de aer, apă și lumină
Că viața este cu de toate plină,
Deci nu pozați o mutră acră, sumbră.

De la abuz oricine să se-abțină
Chiar de-o să stea puțin și în penumbră,
Doar nu-i o stare din acea lugubră,
Azi poți vedea o pâine în vitrină.

Mâncare se găsește-n magazine,
Expusă-n galantare la vedere,
Dar cumpără doar unii cu putere

de cumpărare, ce-s la cârmuire,
Căci bine e știut de orișicine:
Acolo unde-s bani, e fericire!

VASILE LARCO

De la un clasic citire:

SORIN PAVEL
1938-1977

Axiomă

Nu intră nici la blând îndemn,
Nici la poruncă de satrap,
Chiar orice cui în orice lemn,
Nici orice gând în orice cap.

Iphondrul

Iphondrul, după mine,
E un individ anost,
Care nu se simte bine
Dacă nu se simte prost.

Un autentic înțelept

Un autentic înțelept
E, fără nici o îndoială,

Acel care-a rămas deștept
Și după ce-a trecut prin școală.

Astenie

Din concediu astă vară,
Și mai obosit veni,
Căci în fiecare seară
Se culca a doua zi.

Unuia

Egiptu-ntreg a colindat,
Mâncând banane și stafide,
Dar, întrebat de Piramide,
Mi-a spus că de-alea n-a mâncat.

Selecție: VASILE LARCO

Curier

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

Am primit recenta revistă *Vatra veche*, mulțumesc și felicitări! stimate maestre Nicolae Băciuț! Cu aceasta începem duzina de apariții din anul 2024, iar noi, colaboratorii fideli, pășind în noul an spunem:

Fiind la început de drum,
Cum optimismul e în toi,
în *Vatra veche* toți acum
Postăm materiale noi.

VASILE LARCO

Te îmbrățișăm, Frățieare,
și îți mulțumim pentru tot.
Recentă noastră apariție în
REVISTĂ este deosebit de onorantă,
în primul rând prin ambientul
spiritual atât de rafinat al întregului
care ne găzduiește gândurile.
Drept mulțumire, alăturăm acum
semnalul celei mai recente împliniri
a echipei noastre, pe care IEȘIREA
DIN FAUSTIC a prilejuit-o:
DINCOLO DE TEAMĂ,
NEMURIREA.

Este o carte-prioritate pe care tocmai
am lansat-o la Sibiu, la o conferință
de spiritualitate.

Este o emergență despre care vom
mai vorbi, desigur, conjugând trăirile
neconvenționale (transpshice) cu
care ne-am confruntat noi înșine și
pe care am reușit să le explicăm
pentru întâia oară rațional-științific
în termenii semio-bio-fotonicii.

Cu înaltă iubire, pe curând.

ECHIPA AROSS,

Traian-Dinorel și Shanti Nilaya

Mulțumesc din suflet.

Bunul Dumnezeu să ocrotească și
această revistă. Eventual s-o țină tot
așa, la fel de robustă, iar nouă, celor
care trudim în ogorul scrisului, să ne
dea multă sănătate, inspirație și mult
spor la treabă.

N. Suci

Mulțumesc frumos

Va fi ca de obicei o incântare să
parcurg o revistă de calitate.

A.N.

Merci frumos. Pentru mine rămâi o
pildă vie... Tot înainte!
Sărbători fericite!

Mircea I. B.

Mulțumesc tare mult pentru ultimul
număr al revistei! Îmi fac timp să o
citesc pe îndelete.... dar la prima
„mână” am remarcat caricaturile!

Să fiți sănătos, să puteți bucura lunar,
sute de oameni!

Cu respect,

Andra Dumitrescu

Mulțumesc frumos pentru revistă. O
citesc întotdeauna cu interes și
plăcere. Felicitări pentru tot ceea ce
faceți!

Valeria Tăicuțu

An Nou bogat în realizări! Mulțumesc
pentru revistă. Proza scurtă a lui
Nicolae Suci e remarcabilă. Atât am
reușit să citesc deocamdată. 2023 în
oglinza lui 2024. Felicitări.

Adrian Țion

Stimate Domnule Nicolae Băciuț,
Mulțumindu-vă pentru colaborarea
frumoasă și pentru prietenia sinceră,
vă însoțesc cu gândul meu bun și vă
doresc ca Noul An să vă fie încărcat
cu absolut toate bucuriile și împlinirile
visate! Sănătate și spor în toate!

LA MULȚI ANI!

Vă îmbrățișez, cu mult drag și cu
deosebit respect!

Diana Câmpan

Vă mulțumesc, d-nule Băciuț, pentru
noul număr al revistei „Vatra veche”
pe care mi l-ați trimis. Să aveți un an
bogat, plin de sănătate și noroc,
gândurile bune să vi se împlinească!

Nicolette Orghidan

Să rodiți ca merii/ La apusul verii!

La mulți ani!

I.A.Pop

Mulțumesc pentru acest ultim număr
al anului, foarte dens.

Vă doresc un an nou plinar, cu de
toate în el, așa cum se si cuvine oricui
a trăit suficient de mult ca să înțeleagă
mai bine lumea...

Cu cele mai bune gânduri,

Ecaterina Țarălungă

Mulțumesc pentru numărul acesta, cel
mai recent, al revistei *Vatra veche*. Vă
doresc multă sănătate și putere de
muncă! La mulți ani!

Mihaela Mudure

Frumos, bun, interesant, ca de obicei!
Excelent.

A.B

Îți mulțumesc tare mult, dragă
domnule Băciuț.

Cu toate că îmi este restricționată
șederea la computer, am citit un sfert
din interesanta ta revistă.

Îți mulțumesc și îți doresc sănătate și
putere să o mai faci.

Te îmbrățișez cu prietenie,

Ioan Groșescu

Dragă dle Băciuț,

Mulțumim pentru revistă, găzduire,
urări.

„Vatra veche” să rămână a noastră
pentru totdeauna, precum și oamenii
noștri din vatra străbună!

La mulți ani cu sănătate, inspirație,
cititori inteligenți!

N.M.

Domnule Nicolae Băciuț,

Vă mulțumesc pentru urările de AN
NOU dar și pentru clipele frumoase pe
care mi le-ați oferit prin lectura
revistei VATRA VECHIE.

Vă doresc și eu ca NOUL AN să vă
aducă numai bucurii și putere de
muncă, să puteți continua nobila
muncă de editare a revistei, spre
bucuria cititorilor.

Nicolae Golovanov

În continuare neobosit, paznic la
cărți și plin de idei! Putere și mult
succes!

Bianca

Mulțumesc pentru DARUL de Anul
Nou!

La mulți ani cu sănătate, putere de
muncă și realizările dorite, spre binele
personal, al familiei și al nostru!
Felicitări pentru activitatea
dumneavoastră atât de complexă!

Dumnezeu să vă aibă în pază!

Respect și prețuire!

Doina Dobreanu

Domnule Băciuț,
Mulțumesc pentru revistă, din nou un număr foarte interesant.

Vă trimit sumarul refăcut.

Vă dorim să petreceți Anul Nou și fiecare zi cu sănătate, bucurie, belșug împreună cu familia și noi toți, care vă iubim. Mult, mult noroc și reușite copiilor și nepoțelilor.

Să continuăm colaborarea noastră pentru succesul revistei *Vatra Veche*, pe care o realizați cu atâta pasiune și talent.

A.Sch.

Stimate domnule Nicolae Băciuț,
Vă doresc sănătate, inspirație, succes!
Vă mulțumesc pentru această revistă bogată și foarte interesantă.
Și pentru acceptarea contribuțiilor mele.

Cu apreciere,

Ognean Stamboliev

Dragă domnule Nicolae Băciuț, vă respect pentru buna credință cu care vă străduiți să vă onorați profesia. Vă doresc ani mulți și buni, cu sănătate, pace în lume și înțelegere din partea celor pe care puneți preț.

Monica Săvulescu Voudouri

Dragă Maestre Nicolae Băciuț,
Se cuvine să vin cu Sorcova, vesela...
Profund îndatorat!

Am primit revista pe Decembrie 2023 și, inspirat de conținutul ei, vă trimit o poezie scrisă mai de mult de soția mea, Adriana Furtună.

Ea scrie mai cu seamă poezii pentru copii, dar uneori trece granița, cum au trecut-o Basarabii, benefic, pe Râul Dâmbovița.

Prin urmare, vă trimit poezia
Majestatea Voastră, Poezie

- În memoria poetului *Nichita Stănescu*, de Adriana Furtună.

LA MULȚI ANI!

Constantin Lupeanu

Mulțumim, asemenea, NICOLAE!

Ani buni și mulți/

Ca stejarii cei desculți/

Dincolo de nori și munți!

L.V.

Stimate Domnule Nicolae Băciuț,
Vă mulțumim pentru **cât** ne dați de gândit despre arcă și valoarea ei salvifică, refugiu sigur în timp catastrofic, dar nou început după distrugerea provocată de un diluviu, mai cu seamă credință și ascultare a voinței divine.

Vă mulțumim pentru **cum** ne dați de gândit prin prezența Bisericii ortodoxe „Arca Noetica” din Alba Iulia, despre identificarea arcă-biserică prin metafora arca mântuire în și prin credință.

Vă mulțumim, împreună cu doriri de
LA MULȚI ANI CU SĂNĂTATE,

D.C.

Mă aprovizionez precum pe vremea lui Ceaușescu.

Vin în vizită evacuați din casa lor din Rosh Hanikra! Chiar dacă stau într-un hotel undeva în Nord, sunt mereu pe drumuri cu serviciul sau dusul la școli noi, pe cei mici sau cei mari! Primesc îmbrățișarea nepotului din armată!

Nu-mi vine să-i dau drumul din brațele mele!

Nepoata și ea e în armată! Vine rar acasă din Sudul atacat de teroriștii vicleni! O grămadă de vise s-au dus pe apa sâmbetei! Nicio sărbătoare sau chiar Sabatul nu mai e vesel! Răstălmăcim fiecare alarmă, o localizăm! Stăm cu inima la gură pentru cei răpiți! Statistica soldaților uciși, o nouă generație ne-a părăsit în Gaza. Z'!L! Nu putem decât să-i privim în ochi o clipă la știrile de la televizor, fulger pe cer, lacrimi șterse! Cum pot rudele să mai vorbească la microfon hipnotizați de durerea ascunsă?

Bianca

Dragă domnule Băciuț,

Mulțumesc pentru primirea revistei *Vatra Veche* și publicarea povestirii *Nela*.

Abia revenit din București, unde mi-au fost prezentate 3 cărți în cadrul Festivalului Gaudeamus 2023.

A fost o experiență interesantă, am întâlnit un număr de scriitori și poeți și chiar am avut plăcerea să semnez mai multe cărți.

Nu am avut încă ocazia să citesc revista ca în trecut, dar ca totdeauna arată foarte bine și fără îndoială este una dintre cele mai bune din câte am avut ocazia să răsfoiesc..

Din păcate, în prezent trebuie să îngrijesc pe soția, care a căzut și suferă din cauza durerilor căpătate în cădere și are nevoie de support, zi și noapte. Din această cauză, nu sunt sigur că voi putea să vă trimit pentru numărul din decembrie un material corespunzător.

Cu deosebită stimă și respect,

David Kimel

NICHITA STĂNESCU

Supliment „Vatra veche”

După un an care ar fi trebuit să fie Nichita Stănescu, în rotundul unor cifre – 90 de ani de la naștere și 40 de la moarte), - și care n-a fost ce-ar fi trebuit să fie! - cred că am rămas datori față de posteritatea „poetului necuvintelor”.

E un motiv/argument al invitației mele de a colabora la un supliment „Vatra veche” dedicat lui Nichita Stănescu.

E loc pentru evocări, amintiri, evaluări critice etc., prin care să menținem în actualitate, în orizontul de înțelegere, opera lui Nichita Stănescu.

Nu există limitări de spațiu, iar fotografiile sunt binevenite.

Termen limită pentru trimiterea materialelor: 10 martie 2024.

Revista urmează să fie lansată la Festivalul Internațional de Poezie „Nichita Stănescu” de la Ploiești, 28-31 martie 2024.

Cu mulțumiri anticipate,

NICOLAE BĂCIUȚ

„Centenar Patriarhul Miron Cristea”

Dragi colaboratori, am propus Patriarhiei Române declararea anului 2025 „Centenar Patriarhul Miron Cristea”.

Nu știu ce sorți de izbândă va avea propunerea mea.

Oricum, însă, intenționez să public un volum dedicat acestui moment, cu contribuția domniilor voastre.

Vă invit, așadar, să vă aplecați asupra vieții și operei lui Miron Cristea.

Nu există limită de spațiu. Alegeți ce temă doriți și nu luați în seamă constrângeri de spațiu.

M-aș bucura să realizăm împreună o lucrare care să rămână un document despre un destin fascinant: Miron Cristea.

Vă mulțumesc.

Termen, 1 septembrie 2025. Cu cât mai repede, însă, cu atât mai bine!

Correspondența poate fi transmisă pe adresa de email nicolaebaciu@yahoo.com

Vă mulțumesc anticipat,

NICOLAE BĂCIUȚ

P.S. Putreți transmite această invitație și altor confracți interesați de subiect

Panoramic cultural - ianuarie 2024

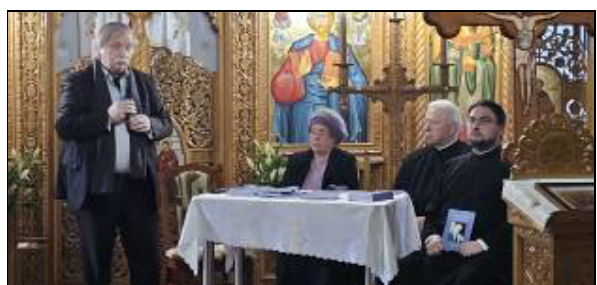
Sighişoara, Ziua Culturii Naţionale

Sâncraiu de Mureş, Ziua Unirii Principatelor Române în sărbătoare

Saveta Lateş, lansare de carte „Acasă la Jabeņa”

Târgu-Mureş, lansare de carte Lolita Dobroiu-Chirileu

Târgu-Mureş, Concurs „Cuvinte ce exprimă adevărul”

Blaj, Festivalul „Ocrotiţi de Eminescu”

OCHIUL CICLOPULUI

Mihai Ungureanu, Privind în zare

MOȘTENIRE

Îți ofer vara mea de cârpă,
îți ofer iarna mea de vinilin –
nisipul tot să-l cari în cârcă,
la cruci de apă să mă-nchin.

Îți pun trecutul tot pe tavă,

din viitor s-alegi ce vrei,
rămâne-un rest, ca o zăbavă,
rugină-nmugurind pe chei.

Îți dau și partea mea de cer,
îți las și ultimul cuvânt,
împovărat doar de zăpezi,
dar neînguncheat de ger.

Îți las și tot ce n-am avut –
e cea mai mare moștenire,
să fie pentru tine început
pentru ce-i dincolo de fire.

17 ianuarie 2024

NICOLAE BĂCIUȚ

Directori de onoare
Acad. MIHAI CIMPOI
MIHAI BANDAC

Redactor-șef adjunct
GHEORGHE NICOLAE ȘINCAN

Redactori:

Mihaela Aionesei, Emilia Amariei, Doina Bălțat,
Florin Bengean, Valeria Bilț, Sorina Bloj, A.I.
Brumaru, Aurel Buzincu, Geo Constantinescu,
Luminița Cornea, Melania Cuc, Iulian Dămăcuș,
Răzvan Ducan, Dumitru Hurubă, Alexandru Jurcan,

Vasile Larco, Rodica Lăzărescu, Cleopatra Lorințiu,
Ioan Marcoș, Eugen Mera, Simona Mihuțiu, Cristina
Sava, Mihaela Malea Stroe, Nicolae Suciuc, Titus Suciuc,
Gheorghe Sarău, Ilie Șandru, Dorin N. Uritescu,
Gabriela Vasiliu

Correspondenți: Elisabeta Boțan (Spania), Darie Ducan,
(Paris), Dumitru Ichim, (Canada), Bianca Marcovici
(Israel), Dorina Brândușa-Landen (Suedia) Simina
Lazăr (Paris), Veronica Pavel Lerner (Canada),
Gabriela Mocănașu (Franța), Dorin Nădrău (SUA),
Mircea M. Pop (Germania), Ognean Stamboliev
(Bulgaria), Silvia Urdea (SUA).
Alexandra Scherer (Paris), secretar de redacție

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSTINEREA ȘI
PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BĂCIUȚ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Iuliu Maniu nr. 14, România. • Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată
fără acordul editorului. • Copyright © Nicolae Băciuț 2024 • Email : nicolaebaciut@yahoo.com;
vatraveche@yahoo.com • Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 • telefon:
0744474258. • Tehnoredactare Sergiu Paul Băciuț • Materialele nepublicate nu se restituie. • Responsabilitatea
asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă *exclusiv* punctul de vedere al acestora.

2044-0952